

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

te is más vagy
te sem vagy más

Képzők könyve

**Ötletek, segédletek,
módszerek és gyakorlatok
fiatalok és felnőttek informális,
iskolán kívüli interkulturális
neveléséhez**

MÁSODIK, ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

COUNCIL OF EUROPE   **CONSEIL DE L'EUROPE**

te is más vagy
te sem vagy más

Képzők könyve

**Ötletek, segédletek, módszerek és gyakorlatok
fiatalok és felnőttek informális, iskolán kívüli
interkulturális neveléséhez**

Második, átdolgozott kiadás, 2006

Angol nyelvű kiadás: Education Pack. Ideas, resources, methods and activities for informal education with young people and adults, Council of Europe, 2004

Fordította: Nagy Noémi, Gesztes Olimpia
Lektorálta: Karvalits Ivett

A kötetben kifejtett nézetekért a szerzők vállalják a felelősséget, e vélemények nem feltétlenül tükrözik az Európa Tanács álláspontját.

A kiadvány szerzői jogai az Európa Tanácsot illetik. Jelen kiadvány, ill. annak részei nem sokszorosíthatók vagy továbbíthatók semmilyen formában vagy eszközzel – legyen az elektronikus (CD-rom, Internet, stb.) vagy mechanikus, ide értve a fénymásolást, a felvételt vagy bármely információ-tárolási vagy újraírási rendszert, az Európa Tanács Kiadói Részlegének (Communication and Research Directorate of the Council of Europe) előzetes írásos engedélye nélkül (publishing@coe.int), az igénylésből egy példányt kérünk továbbítani a Budapesti Európai Ifjúsági Központnak is (European Youth Centre Budapest, H-1024 Budapest, Zivatar utca 1-3. , e-mail: eycb.secretariat@coe.int).

A kiadvány anyagának másolása kizárólag nonprofit, nevelési / képzési célokat szolgálhat, további feltétele a forrás pontos megjelölése.

Első kiadás - layout és design: Sue Chadwick and David Peet, Small World Design, United Kingdom

“all different – all equal” logó: LBW, France

Második kiadás - layout és design: Art Factory, Budapest

Tördelés és nyomdai előkészítés: Molnár Péter

Kiadja a Mobilitás Európai Fejlesztési Igazgatósága

Első kiadás, 1995

Második kiadás, 2006

SBN-10: 963-86967-6-1

ISBN-13: 978-963-86967-6-2

© Council of Europe, 2004

Nyomás és kötés: Homonatura

„Te is más vagy, te sem vagy más” Képzők könyve

te is más vagy
te sem vagy más

Szerzők:

Pat Brander

Carmen Cardenas

Juan de Vicente Abad

Rui Gomes

Mark Taylor

Szerkesztő és koordinátor:

Rui Gomes,

Ífjúsági és Sport Igazgatóság, Európa Tanács

Frissítés, javítás és internet hivatkozások:

Pat Brander, Rui Gomes, Mark Taylor , 2004.

Köszönetnyilvánítás

Köszönet Carmen Cardenas-nak, az Equipo Claves-nak és a Cruz Roja Juventud-nak, hogy hozzájárultak ahhoz, hogy az „En un mundo de diferencias ...un mundo diferente” című kiadványukat elgondolásainkhoz felhasználjuk; a European Youth Centre könyvtárosainak nagylelkű támogatásukért, az Instituto de la Juventud-nak és a Molina-i Centro Eurolatinamericano de Juventud-nak, Spanyolországban, hogy helyet adtak a szerkesztőbizottság második ülésének; az ausztráliai Wongyerra-i Whileaway Cottage lakóinak és mindazon személyeknek és szervezeteknek, akik hozzájárultak a kiadvány megjelenéséhez.

Szeretettel gondolunk szeretteinkre és családtagjainkra is, akik kitarítottak, amíg megírtuk ezt a könyvet!

Tartalom

Előszó	7
---------------------	---

Bevezetés	9
------------------------	---

A. RÉSZ: KULCSFONTOSÁGÚ FOGALMAK ÉS AZ INTERKULTURÁLIS NEVELÉS ALAPJAI

I. fejezet - Kihívások, problémák és ezek eredete

Társadalmunk valósága: a különbözőség	15
Észak-Dél: A kiegyensúlyozatlanság kérdésköre	17
<i>A nemzetközi gazdasági rendszer</i>	17
<i>Az egyensúlytalanság fenntartásában mindannyiunknak szerepe van</i>	18
Kelet-Nyugat: Új törekvések az egyensúly keresésére	19
<i>Európa változó arcai</i>	19
<i>Különböző Európák</i>	20
Kisebbségek Európában	21
<i>Helyi kisebbségek</i>	21
<i>Migránsok, bevándorlók, menekültek</i>	23
A „kívülről jövők” hivatalos fogadtatása	24
<i>És mi hogyan reagálunk mindeyre?</i>	25
<i>Egy alkalmazható modell</i>	25
HA..., AKKOR... ..	27
<i>Hivatkozások</i>	28

2. fejezet - A másság és a diszkrimináció megértése

A multikulturális társadalmaktól az interkulturális társadalmakig	29
Beszélgünk a kultúráról	30
<i>Saját kultúránk megismerése: természetes, mint a lélegzéstétel</i>	31
<i>Identitás</i>	32
Mindannyian képzetekkel élünk	33
<i>Sztereotípiák</i>	33
<i>Előítéletek</i>	34
<i>Más kulturális csoportokról alkotott előítéletek és sztereotípiák</i>	35
<i>Etnocentrizmus</i>	35
A képzetek és hatásaik közötti kapcsolatok	35
<i>Diszkrimináció</i>	35
<i>Xenofóbia</i>	36
<i>Intolerancia</i>	36
<i>Antiszemitizmus</i>	37
<i>Rasszizmus</i>	37
Merre tovább?	40
<i>Hivatkozások</i>	41

3. fejezet - Interkulturális képzés: a különbözőség pozitív megközelítése

Honnan származik az interkulturális képzés?	42
<i>Nevelési válaszok a multikulturális társadalomra</i>	42
Interkulturális nevelés: szociális nevelési folyamat	43
A haladás két útja	45
1. <i>Formális interkulturális nevelés</i>	45
2. <i>Informális interkulturális nevelés</i>	47
A fiatalokkal való foglalkozás - állandó folyamat	48
Gondolkodási idő	52
Összegzés.	52
Hivatkozások.	53

B. RÉSZ: GYAKORLATOK, MÓDSZEREK ÉS SEGÉDLETEK

I. Bevezetés	54
<i>A képzési könyv használata</i>	54
II. A nevelési szempontok.	55
<i>A fiatalokkal való munka</i>	56
III. Az interkulturális nevelési program kifejlesztése	59
<i>Tipppek az irányítók számára</i>	59
<i>Megbeszélések vezetése</i>	60
<i>A konfliktusok kezelése</i>	60
<i>Értékelés vagy visszatekintés</i>	61
IV. A gyakorlatok.	62
V. Köszönetnyilvánítás.	62
A gyakorlatok szintek és témák szerinti listája	64
<i>A kampány tevékenységeinek ábécéje</i>	65
<i>Antonio és Ali</i>	66
<i>Lufik</i>	68
<i>Szórajz (cultionary)</i>	70
<i>Kedves barátom...</i>	73
<i>Dominó</i>	75
<i>Álmok</i>	77
<i>Euro-vice verseny</i>	79
<i>Euro-vasút „à la carte”</i>	81
<i>Minden kép egy történet</i>	84
<i>Első benyomás</i>	86
<i>Törj be a körbe</i>	88
<i>Találd ki, ki jön ma vacsorára?</i>	90
<i>A történelem vonala</i>	93
<i>A mi házunkban</i>	95
<i>A sziget</i>	100
<i>Csináld!</i>	105
<i>Knysna Blue</i>	108
<i>Címkék</i>	110
<i>Limit 20</i>	112

Hírgyártás	122
Én is	124
A média elfogultsága	126
Az én gyermekkorom	129
Az én történetem	131
Nemzeti hősök	133
Kakukktojás	135
Egy egyenlő eggyel	137
A fejlődéshez vezető ösvény	140
Személyes hősök	149
Portrék	151
A menekült	153
A játékszabályok	156
Hasonlóságok keresése és a sokféleség felfedezése	158
Osztozva a diszkriminációban	160
A világ meséi	162
A sokféleség nyomában	172
Családfa	175
Mit látsz?	178
Hol állsz?	180
Fehér jövő	183
Jégtörők	185
A kampánymunka megkezdésének lehetőségei	192

Segédletek

A. Írott anyagok	194
B. Videók/Filmek	198

Függelékek

1. függelék - Bécsi Nyilatkozat	200
2. függelék - Az Európai Ifjúsági Szervezetek Nyilatkozata az Európa Tanács Bécsi Csúcstalálkozóján, 1993. október 8-9.	203
Értékelő ív	206

Előszó

Tisztelt Képző! Kedves Olvasó!

Ön egy olyan módszertani segédletet tart most a kezében, amelyet az Európa Tanács Ifjúsági és Sportigazgatóságának dolgozó számos képzési szakember fejlesztett ki. Ez a második kiadása a kötetnek. A Képzők könyve először 1999-ben jelent meg magyarul, de a könyvet kiadó Európa Tanács szakemberei azóta korszerűsítették a kötet tartalmát. Azokat a legalapvetőbb tapasztalatokat foglalja össze ez a kiadvány, amelyeket a különböző kultúrákhoz tartozó fiatalok önkéntes részvételével megvalósított nemformális (iskolán kívüli) képzési programok során szerzett az európai ifjúsági szakma.

A kiadvány alapvetően az interkulturális tanulás elmélyítését hivatott segíteni. Bemutatja az interkulturális tanulás elméletét, és számos, képzési körülmények között alkalmazható gyakorlatot magyaráz el úgy, hogy az könnyedén levezethető legyen egy gyakorlott képző által. A könyvben található módszertan tesztelt, kipróbált gyakorlatokon nyugszik, ezért ismert, hogy mire kell nagy hangsúlyt helyezni az előkészítésük, levezetésük és megbeszélésük során. Mindemellett fontos, hogy gyakorlott szakember alkalmazza őket, hiszen minden gyakorlat minden alkalommal máshogyan zajlik, függően a csoporttól, a tagok helyzetétől, lelkiállapotától, a csoport dinamikájától, és csak tapasztalt, pedagógiában és pszichológiában jártas szakemberek tudják mindezek figyelembe vételével elérni, hogy ezeknek a módszereknek az alkalmazása a sajátunktól eltérő kultúrájú emberek megértéséhez, elfogadásához és megbecsüléséhez vezessen.

Európa és hazánk társadalma is sokszínű. Ebben a sokszínűségben az olyan polgároknak van a legtöbb esélyük, akik félelem nélkül átélnek, átérzik és megértik a különböző kultúrák, szubkultúrák érintkezéséből adódó helyzeteket. Ez egy tanulható készség és elsajátítható attitűd ami gazdagabb és békésebb életvitelhez segítheti a fiatalokat. Bárhol körülnézünk, jól láthatjuk, hogy milyen nagy szükség van a szolidaritásra, a megértésre, a toleranciára és az egymás emberi méltóságának, emberi jogainak és választásainak tiszteletben tartására közvetlen környezetünkben is, Európa sok pontján is.

Európa oly kicsi, és oly sokféle ember él itt. Ha a felnövekvő generációknak nem adatik meg az a lehetőség, hogy megtanulják, hogyan élhetnek békésen, együttműködésben egy ilyen színes, többnyelvű, többvallású és többkultúrájú közösségben, akkor a békés, együttműködő Európa jövője kerülhet veszélybe.

Legyen tehát a Képzők könyve egy gyakran használt, hasznos eszköz ahhoz, hogy Európa és Magyarország fiatal és idősebb polgárai, ideológiától, pártállástól, vallási és etnikai hovatartozástól, szexuális beállítódástól függetlenül, magukénak vallják az e könyv által is képviselt közös emberi értékeket és az ezeken nyugvó emberi hozzáállást.

Budapest, 2006. november

Földi László
*A Mobilitás Európai Fejlesztési Igazgatóságának
vezetője, képző*

all different
all equal

Bevezetés

Könnyű azt mondani, „nincsenek előítéleteim”, vagy „nem vagyok rasszista, semmi közöm a történetekhez”, vagy „nem én hívtam a menekülteket”. Nehéz azonban azt mondanunk, hogy „nem vagyok hibáztatható azért, ami a múltban történt, de felelősséget vállalok azért, hogy ami történt, az a jövőben ne ismétlődjék meg”.

Köszöntöm a „te is más vagy, te sem vagy más” Képzők könyve második kiadásának olvasóit

Amikor 1994-95-ben elkészítettük a Képzők könyvét, az internet-hozzáférés egyetemekre, nagyvállalatokra és kormányzati szervekre korlátozódott – egyikünknek sem volt e-mail címe, és postán, faxon és telefonon tartottuk a kapcsolatot. Manapság sem elérhető mindenkinek az internet, és még sokat kell tennünk a kirekesztés ezen új formájának legyőzéséért. Mégis, a dolgok fejlődnek, és az internet - 1995-höz képest - hihetetlen lehetőséget teremtett a tapasztalatcserére és a kiadványokhoz való hozzáférésre. Részt venni egy növekvő, az emberi jogi nevelés gyakorlatával világszerte foglalkozó közösségben természetesen szolgálja a kapcsolatok kialakulását és a szolidaritást.

A Képzők könyve nem sokkal 1995-ös kiadása után az interkulturális neveléssel és képzéssel foglalkozók referencia munkájává vált Európa-szerte és azon túl. Sok nyelvre fordították le, és mára az Európa Tanács egyik legsikeresebb és leggyakrabban használt kiadványává lett.

A Kompas. Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez internetes változatának sikeres elindítása után érdemes volt frissíteni és az Emberi Jogi Képzés Ifjúsági Program keretében szélesebb körben hozzáférhetővé tenni mindazon publikációkat, amelyek a „Te is más vagy, te sem vagy más” kampány képzési törekvéseinek lényegét jelentették. A „Te is más vagy, te sem vagy más” kampány tizedik évfordulója szintén jó lehetőséget kínál arra, hogy új életre keltsük ezeket az anyagokat.

Hogy mi változott meg? A szövegtörzs változatlan. Naprakésszé tettük a hivatkozásokat és a példákat, és töröltük azokat, melyek már nem aktuálisak. Igen válogatósak voltunk más fontos linkek ajánlásával. Álljon itt egy technikai megjegyzés: mivel a honlapszerkesztők gyakran változtatják a lapok belső felépítését, általában csak a fő honlapcímekeket adtuk meg, ha bonyolultabb címek vagy hivatkozások szerepelnek, akkor megadtuk a hivatkozás időpontját is.

A legtöbb változás a Képzők könyve on-line kiadásában látható. Itt lehetőség volt linkeket kialakítani a Kompas, a Domino és az Alien 93, valamint e segédlet között, hisz mindegyik azt a közös célt szolgálja, hogy hirdessék a kampány filozófiáját: az emberi méltóság és jogok egyenlőségét és a sokféleség tiszteletét. Ha végignézed őket, sok egymást kiegészítő dolgot találsz. Különösen izgalmas, hogy elméleti és gyakorlati részek között is használhatod a kereszthivatkozásokat, amelyek így erősítik egymást. Próbáld ki: www.coe.int/compass! Reméljük, hogy elég izgalmasnak és jól használhatónak találjátok majd ezt a kiadást!

A „Te is más vagy, te sem vagy más” kampány

Az európai társadalmak továbbra is szenvednek a kisebbségekkel szembeni rasszista érzelmek és intolerancia erősödése miatt. Ezzel a problémával közhivatalok, civil szervezetek és helyi kezdeményezések munkáján keresztül sokan igyekeznek megbirkózni egész Európában. A „Te is más vagy, te sem vagy más” Európai Ifjúsági Kampány a rasszizmus, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia ellen ezeket az embereket akarta összefogni, és új lendületet adni küzdelmüknek az intolerancia minden formája ellen. Bár a kampány 1996-ban hivatalosan lezárult, a munka folytatása továbbra is szükséges.

A rasszizmus és intolerancia növekvő problémája elsőrendű napirendi pont volt azon az 1993. évi Bécsi Csúcstalálkozón, amelyen az Európa Tanács akkori 32 tagállamának politikai vezetői értekeztek. Itt elfogadtak egy közös Akciótervet, amely a Kampány kiegészítéseként a tagállamok közötti együttműködést segíti elő a xenofóbia, rasszizmus, antiszemitizmus és intolerancia leküzdését célzó jogi szabályozás és nevelés területén (lásd az I. sz. függelékét). A Kampány támogatója a két ifjúsági civil szervezeti páneurópai platform, a CENYC és az ECB volt, melyek 1996-ban beolvadtak az Európai Ifjúsági Fórumba (European Youth Forum). Fontos látnunk, hogy világszerte lényeges kérdésekről van szó, amelyekre a 2001. szeptember 11-i események és az afganisztáni és iraki háborúk drámaian rávilágítottak.

A Kampány célja az volt, hogy a társadalom minden rétegét mozgósítsa a tolerancia, az egyenlőség, az emberi méltóság és az emberi jogok, illetve a demokrácia pozitív céljai érdekében, és ösztönzően kívánt hatni a jövőre is. Ilyen célokat nem lehet „elérni”, ezek inkább folyamatok, melyek mindannyiunk erőfeszítését megkövetelik.

A Képzők könyve

A fiatalok nem értékelhetik saját helyzetüket és ismereteket szerezhetnek anélkül, hogy megértenék azokat a nemzetközi és sajátos helyi körülményeket, amelyek különbözőségük révén világaikat elválasztják. Az interkulturális nevelés elősegítheti ezt a folyamatot. Szándékunk, hogy olyan elméleti és gyakorlati anyagot nyújtsunk, amelyet nevelők, oktatók, ifjúsági munkások és tanárok az iskolán kívüli nevelésben, képzésben használhatnak. Munkánkban az „ALIEN 93 - Youth Organisations Combating Racism and Xenophobia” (ALIEN 93 - Ifjúsági szervezetek a rasszizmus és a xenofóbia ellen, <http://eycb.coe.int/alien>) kiadásának tapasztalataira építhetünk, melyet az Ifjúsági Igazgatóság jelentetett meg 1993-ban. Jelen könyv nem egy tudományos értekezés, igyekeztünk olvasmányossá tenni. A már gyakorlati tapasztalattal rendelkezők új ötleteket találhatnak benne, de igazából azon csoportoknak szól, amelyek most kezdik munkájukat a fiatalokkal ezen a területen. Habár itt fiatalokról beszélünk, ez a könyv, és a javasolt gyakorlatok sikeresen alkalmazhatók más korcsoportok képzésében is.

Az **A. rész** áttekintést ad a jelenlegi európai általános helyzetről, és az interkulturális képzés fontossága mellett érvel. Kitérünk azokra a történelmi, politikai, gazdasági eseményekre, amelyek jelenlegi társadalmaink kialakulásához vezettek. Néhány fontosabb fogalom meghatározása után rátérünk az interkulturális nevelés vizsgálatára, végül a hivatkozások további kutatásokhoz szolgálnak útmutatóként. A stratégiai

helyeken feltett kérdések élénkítik a szöveget, és ötleteket adnak a csoportokban megbeszélendő témákkal kapcsolatban. Az A. rész előkészíti a képzési módszerek B. részben történő bemutatását.

A **B. rész** a fiatalok interkulturális képzésében használható módszereket és gyakorlatokat tartalmazó eszköztárként szolgál. Az átfogó módszertani leírást követően egy sor olyan tevékenység található, melyek csapatmunkán és aktív részvételen alapulnak. A tapasztaláson keresztül és az új módszerek felfedezésével a B. rész az aktív részvételre ösztönzi a fiatalokat.

Egy olyan képzési segédeszköz összeállítására törekedtünk, amely könnyen alkalmazható az oktatói, nevelői tevékenység tervezése során. Az anyagot úgy szerkesztettük meg, hogy olvasása elkezdhető legyen bármely ponton, ami a felhasználó számára érdekes. Kérésünk, hogy kritikus szemmel olvassátok, és igyekezzetek saját helyi körülményeitekhez adaptálni.

Reményünket fejezzük ki, miszerint e képzési könyv által a fiatalok többet tudnak meg a rasszizmus és az intolerancia okairól, és könnyebben felismerik azok jelentkezését társadalmukban. Az interkulturális képzési folyamat segítségével igyekszünk képessé tenni a fiatalokat az emberek, kultúrák és világnézetek közötti különbségek értékelésére, hisz ez ad lehetőséget az együttműködésen alapuló életre és munkára, valamint egy olyan társadalom építésére, amelyben az egyenlőséget tisztelet övezi.

A szerkesztőbizottság és munkamódszerei

Mi a lényege egy ilyen képzési könyv kiadásának?

A Kampánybeli munkatársainkkal tanácskozva világossá vált, hogy a Kampány alapját az oktatási, képzési tevékenység kell, hogy képezze, amennyiben maradandó eredményt kíván biztosítani, és olyan elérhető képzési segédeszközökre van szükség Európa-szerte, amelyek támogatják ezt a folyamatot.

A jelen képzési könyv sajátossága, hogy összeállításában és megírásában több különböző kultúrában élő és dolgozó, az ifjúsági munka terén tapasztalattal rendelkező oktató vett részt. Fontosnak tartjuk ismertetni a könyv kidolgozásának néhány mozzanatát, amely megvilágíthat olyan nehézségeket, problémákat, amelyek az interkulturális együttműködés során jelentkezhetnek. Nem könnyű feladat összehangolni egy ilyen kiterjedt csapat munkáját, hiszen a telefonon és faxon történő kapcsolattartás nehézkes, a személyes találkozás pedig költséges, és általában az idő is sürget.

A könyvet összeállító csoport első alkalommal 1994 szeptemberében ült össze Strasbourgban, az Európai Ifjúsági Központban. Az akkori résztvevők:

Pat Brander, Beccles, Egyesült Királyság - képző és szerző

Carmen Cardenas, Madrid, Spanyolország - Equipo Claves

Philippe Crosnier de Bellaistre, Berlin, Németország - képző

Mohammed Dhalech, Gloucester, Egyesült Királyság - CEMYC, a Kampány Európai Igazgató Csoportjának képviselőjében

Rui Gomes, Strasbourg, Franciaország - szakvezető, EYC

Kovács Erzsébet, Budapest, Magyarország - képző

Mark Taylor, Strasbourg, Franciaország - képző, szerző

Juan de Vicente Abad, Madrid, Spanyolország - Colectivo AMANI

E kiadvány koncepciójához mindannyian hozzájárultak. Sajnos személyi és szakmai okok megakadályozták néhány tagot a csoport második találkozásán való részvételben 1994 decemberében, amelyet a spanyolországi Mollinában tartottunk, a Centro Eurolatinoamericano de Juventud-ban.

Munkánk során konstruktív viták alakultak ki a csoport tagjai között a különböző problémák kapcsán:

- Hogyan egységesítsük a különböző tapasztalatainkat, meghatározásainkat, ideológiánkat, képzési gyakorlatunkat?
- Milyen mértékben fog valójában hozzájárulni ez a Kampány a diszkrimináció és az intolerancia okainak felszámolásához?
- Hogyan tükröződhetnek e könyvben az európai országok különféle kulturális realitásai?
- Hogyan tudjuk egyeztetni az eltérő okelemző módszereinket?
- Miért nincs magyar megfelelője az interkulturális kifejezésnek?
- Melyik a brit angol nyelv, és van-e egy nemzetközinek nevezhető angol?
- Miért nem tudunk mindannyian spanyolul?
- Milyen legyen a képzési könyv felosztása?
- Átadhatók-e egyszerűen az ismeretek anélkül, hogy túlzottan leegyszerűsítsenénk azokat?
- Egy nagyon gyakorlati kérdés: mennyi információ szükséges valamely módszer vagy tevékenység leírásához?

Mindezen kérdések megválaszolása nagyfokú elkötelezettséget és kreatív kommunikációs készséget követelt meg a résztvevőktől. Azt, hogy nekünk végül is sikerült-e az interkulturális együttműködés valamilyen formáját megvalósítani, csak a képzési könyv felhasználói dönthetik el. Úgy döntöttünk, hogy az A. rész alapjaként az Equipo Claves és a Cruz Roja Juventud „**En un mundo de diferencias ... un mundo diferente**” című kiadványát használjuk. Ennek nagy részét alaposan átgondoltuk, és az európai valóságok sokféleségét figyelembe véve átírtuk.

A B. részhez szükséges új módszerek kidolgozásakor, illetve a régiak átdolgozásakor sikerült saját közösségi céljainkat is alaposabban megértenünk, valamint felismerni a járható utakat ezek megvalósítására. Gyakran egészen váratlan eredményre jutottunk, és ezek áttekintése megerősítette azt a felismerést, miszerint az interkulturális képzés nyitott folyamat.

Élénken vitáztunk arról, hogy mely értékekre épüljön a könyv tartalma, és következtetésképpen megállapítottuk, hogy a könyvnek a következőket kell elősegítenie:

- a különbözőség és a diszkrimináció megismerésének és tapasztalásának módjait,
- a társadalom egy új vagy más szempontú értelmezését,
- a társadalom minden tagja számára egyenlő méltóság keresését és az ez iránti elkötelezettséget,
- megoldások és utak feltárását akciók és változások számára.

Mindannyian tudatában voltunk annak, hogy az interkulturális képzésnek is megvannak a maga korlátai. Ahhoz, hogy hatékony legyen, politikai és gazdasági támogatás szükséges. A Bécsben elfogadott Akcióterv tartalmaz néhány, e folyamatot elősegítő javaslatot (lásd I sz. függelék). Majd csak a Kampányt követő években lesz lehetőség a vállalatok teljesülésének értékelésére. Az Európa Tanács tagországai kötelezettségeiket valóban tettekre váltották. Két fontos példa: a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény hatályba lépése, az **ECRI** (European Commission Against Racism and Intolerance – Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság – www.coe.int/ecri) alapítása, melynek feladata a rasszizmus, xenofóbia, antiszemitizmus és intolerancia elleni küzdelem a tágabb értelemben vett Európában, illetve az emberi jogok védelmének szempontjából. Az ECRI tevékenysége minden szükséges területre kiterjed, amely az egyes emberekkel vagy csoportokkal szemben megnyilvánuló erőszak, diszkrimináció és előítéletek elleni harcot illeti, elsősorban faji, bőrszín, nyelvi, vallási, nemzeti, nemzetiségi és etnikai alapon.

Figyelem: a terminológia!

A szónak hatalma van. A szavak értéket képviselnek. A szavak jelentése egyazon nyelven belül is változik a szövegösszefüggés szerint. Megpróbáltuk megmagyarázni a használt szavak összefüggéseit és jelentésüket. Az interkulturális kapcsolatok területe átpolitizált, mivel a szavak nem értelmezhetők a társadalmi-gazdasági kontextustól függetlenül.

A második kiadásra készülve fontolóra vettük, hogy figyelembe vegyük-e az elmúlt évek nem-formális nevelésről szóló vitáit. Végül úgy döntöttünk, hogy nem változtunk az itt használt terminológián, annál is inkább, mivel az írók magyarázatot adnak az egyes kifejezések használatára.

Tapasztalataitoktól és értelmezéseitektől függően néhol azt fogjátok gondolni, hogy ti nem ezeket szavakat és kifejezéseket használtátok volna egy ilyen kiadványban. Ne ítéljetek el, inkább azon gondolkozzatok, miért helytelenek egyes szavak és mondatok, és hogyan lehetne azokat kijavítani. Ezt a könyvet le fogják fordítani több nyelvre, és bár pontosságra fognak törekedni, maga a fordítás is értelemváltozáshoz vezet. **Izgalmas, ugye?**

A. RÉSZ

KULCSFONTOSÁGÚ FOGALMAK ÉS AZ INTERKULTURÁLIS NEVELÉS ALAPJAI

I. fejezet

Kihívások, problémák és ezek eredete

Témaköreink:

- értékelési különbségek
- az Észak és Dél közötti gazdasági megosztottság
- változó kontinensünk
- népességvándorlás
- a változásokkal szembeni magatartásunk
- új válaszok szükségessége az új helyzetekben

som diferentes
som iguais

Társadalmunk valósága: a különbözőség

Mi emberek nagyon különfélék vagyunk, azonosításunk több kritérium szerint lehetséges: nem, kor, fizikai jellemzők, szexuális irányultság, személyiség, hobbi, élet-színvonal, vallási meggyőződés stb. Ebben a könyvben a kulturális, társadalmi és etnikai különbségekre összpontosítunk. Az életmódjukban, értékrendszerükben, kultúrájukban különböző emberek közötti kölcsönhatásokat, valamint a társadalmaink többségi és kisebbségi rétegei között kialakult kapcsolatokat tekintjük át. Munkánk alapját a különbözőség képezi: az eltérő nézőpontokat, elveket, értékeket és magatartásformákat tekintjük a közös nevezőre jutáshoz vezető utunk kiindulási pontjának. A különbözőségek interakciója által lehetségessé válik új megoldásokat találni, és új cselekvési elveket kidolgozni, amelyek az egyenlő méltóságon és az egyenjogúságon alapulnak. Ez a problémakör világosabbnak tűnhet, ha más társadalmak, országok népeire gondolunk, de ugyanakkor beszélnünk kell arról is, ami saját földrajzi határainkon belül történik. Másnak, különbözőnek érezzük magunkat azokhoz képest, akik a mi országunkban születtek és élnek, de akiknek kultúrája és életmódja valahogyan különbözik a miénktől. Számunkra jelentős kihívás megtalálni a kreatív együttélés és kapcsolat-fenntartás lehetőségét a különbözőségek ellenére. A történelem során a bevándorlók több hulláma érkezett Európába, ezáltal Európa ma több különböző kultúra otthona. Ettől lesz az életünk érdekesebb, ez ösztönöz versenyre, de ez bonyolultabbá is teszi az életet. Ez a 21. század kezdetének a valósága: **multikulturális társadalmakban élünk.**

Az emberek közötti különbözőséget nem előnyként értékelik, az sokkal inkább gyanakváshoz és elutasításhoz vezet.

Egy megtévesztő világban élünk. Bizonyos értelemben, úgy tűnik, közelebb kerülünk egymáshoz. Azok számára, akik hozzáférnek az információs csatornákhöz, a műholdas tévéhez, adott a lehetőség másodpercek alatt kapcsolatba lépni akár a bolygó túloldalán lévő emberekkel is. De az otthon élők között a távolság egyre nő. Nem ismerjük fel, nem aknázzuk ki kellő mértékben multikulturális társadalmunk értékeit, holott az ilyen társadalom sokszínűsége, változatossága gazdagít, és nem volna szabad megengedni magunknak, hogy ezeket eltékozzoljuk. Sajnos annak lehetősége is fennáll, hogy egyes országokban a „különböző” emberek jelenléte érdektelenséghez vagy éppen diszkriminációhoz és intoleranciához vezet. A kisebbségek hátrányos megkülönböztetése az élet minden területén fellelhető: közhivatalok, munkavállalási lehetőségek, rendőrségi őrizetbe vétel, lakhatás, politikai szervezetek és képviselő, oktatási-képesítési lehetőségek.

Az intolerancia féktelen megnyilvánulása gyakran vezet erőszakhoz, legszélsőségesebb esetben fegyveres konfliktushoz. Az Uppsalai Egyetem Conflict Data projektjének definícióját használjuk: a *fegyveres konfliktus* olyan valamely kormányt és/vagy területet érintő vitás összeférhetlenség, ahol a fegyveres erő használata a két vitás fél között, melyből az egyik egy állam kormánya, legalább 25, a harccal összefüggő halálos áldozatot követel.

A projekt adatai szerint 1989 és 1994 között legalább 90 fegyveres konfliktus volt világszerte. Ezek közül mindössze 4 volt államok közötti, a többi 86 mind valamely országon belül zajlott. Ezek közé tartoznak a területi és politikai indíttatású polgárháborúk, valamint az etnikai, a nacionalista és a vallási konfliktusok. 2002-ben (ebből az évből vannak a legutolsó elérhető adatok) 29 fegyveres konfliktus folyt, és a legtöbb ismét államokon belül.

Szinte minden ország különböző kultúrák integrációjával építette ki saját kultúráját. Európában csak az izlandi nevezhető nagyjából monokulturális társadalomnak, de még ott is történnek változások.

Ha a változatosság, sokszínűség ennyire sajátja társadalmainknak, miért van annyi intolerancia a különbözőnek tartott emberek között? Nyilván erre nincs egyetlen egyszerű válasz; e probléma feltárásához sokkal több tényállást kell figyelembe venni, mint amennyire e könyv lehetőséget ad. Mindamelllett, a dolgok tisztázásában segíthet az, ha megpróbáljuk feltárni az „új” multikulturális társadalmak eredetét, amelyek megjelenése nem is annyira hirtelen történt, mint ahogy tűnik.

Mikor hallottad először a „multikulturális társadalom” kifejezést? Mit értettél ezen akkor? Mit jelent számodra most?

A mai multikulturális társadalmak nagyrészt politikai és gazdasági folyamatok eredményeként alakultak ki.

Európában a multikulturális társadalom kialakulása a II. világháborút követően vált jellemzővé. A Kelet és Nyugat közötti ideológiai megosztottság növekedésével nagy népmozgások indultak be a Szovjetunió hatáskörébe tartozó területeken és e területek környezetében.

Az északi és központi területek országában, (főként Nagy-Britanniában, Franciaországban, Németországban és Hollandiában) az újjászülető gazdaság több munkaerőt igényelt.

Az ötvenes és a hatvanas évek során két alapvető migráció-típus létezett. Egyrészt vannak azok, akik azt mondanák: „azért vagyunk itt, mert ti ott voltatok”. A gyarmatok és volt-gyarmatok területéről érkező bevándorlók csoportját az anyaországba visszatérők és a különféle etnikumok tagjai alkották, mint például Nagy-Britannia - India, Franciaország - Algéria, Hollandia - Indonézia. Másodsorban a legiparosodottabb országok embereket toboroztak Dél-Európából: Spanyolországból, Portugáliából, Olaszországból, Görögországból, Jugoszláviából, Törökországból és a környező országokból. Ezek az emberek rendszerint fizikai munkával érvényesülhettek a befogadó ország munkaerőpiacán, és barátságosan fogadták őket: „szükség” volt rájuk.

? *Milyen típusú migráció (befele vagy kifele történő) fordult elő 1950-70 között abban az országban, amelyben élsz?*

Az 1973-ban kezdődő gazdasági válság megváltoztatta a helyzetet. A korábban elképzelhetetlen olajár-robbanás elősegítette az új technológiák és termelési formák kifejlesztését. Következésképpen minden iparosodott országnak a munkanélküliség gyors megnövekedésével kellett szembesülnie.

Ez volt a strukturális munkanélküliség, és leginkább a termelési rendszerek leggyengébb részét érintette, vagyis a szakképzettséget nem igénylő munkákat, így elsősorban a külföldi bevándorlókat. A kezdeti barátságos fogadtatás félelemmé és gyanakvássá változott: „már nincs rátok szükség”. A külföldiek lettek a bűnbakok a gazdasági problémákért, és azzal vádolták őket, hogy elveszik a munkalehetőségeket a helyi lakosságtól. Az 1950-es és 60-as évek emigránsai közül sokan visszatértek ugyancsak gazdasági krízissel küszködő szülőhazájukba. Az utóbbi években végbement gyökeres kelet- és közép-európai változásoknak egyik legkevésbé ismert hatása a vietnami, mozambiki, kubai munkások és diákok hazatérésre kényszerítése volt - mert már nem volt rájuk „szükség”.

A hetvenes évek végétől kezdve Európa állomása lett egy új migrációs hullámnak, amelyet a dél-mediterrán, ún. harmadik világbeli országokból érkező emberek alkottak. Az 1950-60-as bevándorlással ellentétben ezt nem Európa kezdeményezte, viszont gyökerei és magyarázata a világ legtöbb országának társadalmi, gazdasági és politikai instabilitásában lelhetők fel.

Észak-Dél: A kiegyensúlyozatlanság kérdésköre

A nemzetközi gazdasági rendszer

A történelem során többféleképpen osztották fel világunkat. A rómaiak Római Birodalomra és Barbár Világra osztották; Kolumbusz felfedezőútjait követően az Ó- és Újvilágról beszéltek; a II. világháború végén „vasfüggönyt” emeltek Nyugat- és Kelet-Európa közé; manapság egyre többet beszélünk arról, hogy a világot Északra és Délre osztjuk.

Milyen más felosztást ismersz?

Az Észak-Dél felosztás nem az Egyenlítőhöz viszonyított földrajzi fekvés szerint való (Ausztrália gazdaságilag Északhoz tartozik!), hanem sokkal bonyolultabb gazdasági-politikai helyzeten alapszik. E bolygónak csak kis hányada élvezi annak a korábban említett szűkebb világnak az előnyeit, amelynek jellemzője az alapvető igények kielégítését meghaladó technológiai fejlettség és fogyasztási szint. Az Észak és Dél meghatározás általánosítás, és a két csoport országai között számos különbség van. A valódi választóvonal Észak és Dél között azonban tagadhatatlanul a szegénység. Bár szegénység létezik Észak országában is, az ottani szegények helyzete kiváltságosnak tekinthető a Dél országában élők helyzetéhez képest. Lásd még a Kompaszban a **Globalizáció** és a **Szegénység** témájával foglalkozó részeket.

Mit jelent számodra a szegénység fogalma? Hányan élnek környezetekben szegénységben?

Míg a világ nagy része tartós gazdasági növekedést ért el a 90-es években, 54 fejlődő ország az átlagjövedelem csökkenését szenvedte el az évtized folyamán, tárta fel az ENSZ Fejlesztési Programjának 2003-as Humán Fejlettségi Jelentése (Human Development Report). A legtöbb ország, amely 2000-ben szegényebb volt, mint 1990-ben, Afrikában, a Saharától délre található. Ha egy ország elmaradott, az azt jelenti, hogy elveszti annak a lehetőségét, hogy maga határozza meg fejlődését: gazdaságilag és kulturálisan is függni fog más országoktól.

Mi a „fejlődés”? Mi a „növekedés”? Ki állapítja meg a fejlődés kritériumait?

A szegénység nem természetes jelenség: sok esetben az érintett országoknak jóval több természeti erőforrása van, mint a fejlett országoknak, és a múltban gazdaságuk virágzott. Mi lehet akkor ennek az egyenlőtlen és igazságtalan helyzetnek az oka? A túlzott leegyszerűsítés veszélyével mondható, hogy ezeknek az országoknak a helyzete abból a nemzetközi rendszerből származik, amely politikailag és mindenekelőtt gazdaságilag dominálják a világot.

Az egyensúlytalanság fenntartásában mindannyiunknak szerepe van.

A II. világháború után a jelenlegi nemzetközi gazdasági rendet néhány északi ország hozta létre. Ezek az országok szabályokat írtak elő, és olyan struktúrákat alakítottak ki, amelyek saját érdekeiket képviselték (pl. a Nemzetközi Valuta Alap, a Világbank, kereskedelmi egyezmények stb.), és olyan forrásokat használtak fel, amelyek nem voltak sajátjuk ... Röviden: olyan rendszert alkottak, amelyben a kevesek fejlődése a többség szegénysége árán volt fenntartható.

A függőség egyéb, sokkal kifinomultabb formái is jellemzővé váltak, és főképp a „**külföldi adósság**” alakjában jelentkeztek, ami a legtöbb fejlődő országot terhelte.

A déli országokat ez a rendszer fokozatosan kelepchébe ejtette: elsődleges erőforrásaikat, nyersanyagaikat kellett kitermelniük és eladniuk berendezések és technológiák vásárlása céljából.

? *Sok ország van abban a nehéz helyzetben, hogy a kormányzat bevételeinek nagy részét külföldi adósságok törlesztésére kell fordítania. Szerinted ki a felelős ezért a helyzetért? Mit gondolsz a „Le az adóssággal (Drop the Debt)” című globális kampányról, ez azt jelentené, hogy a világ legszegényebb országainak adósságát eltörölnék?*

Gazdasági rendszerek közötti alapvető egyenlőtlenségek, polgárháborúk (Ruanda, El Salvador), természeti és környezeti katasztrófák (elsivatagosodás, földrengések), éhínség és túlzott népességnövekedés (különösen Afrikában) - mindezek együttesen drámai helyzetet eredményeznek. Egyre több ember kényszerül egy megrázó, ha nem drámai döntés meghozatalára: arra, hogy elhagyja otthonát, emigráljon, vagy menedéket keressen. Ezt a túlélés érdekében teszik, annak ellenére, hogy tudatában vannak, hogy milyen nehézségekkel jár egy idegen országban élni.

? *Szerinted mi a különbség egy „migráns”, egy „menekült” és egy „kényszer vándor”¹ között?*

2004 januárjában az **ENSZ Menekültügyi Főbiztossága** 20 556 781 (1974-ben ez 2,4 millió) menekültet tartott nyilván, ami nagyjából minden 300. embert jelent a földön. El tudod képzelni, hogy mit jelentenek ezek a számok az emberi tragédiák szempontjából? Északon egyre inkább elfordul a figyelmünk a déliekről: magunkra figyelünk, Európában különösen.

Kelet-Nyugat: Az egyensúly keresése

Európa változó arcai

Mi Európa? Hol kezdődik? Hol végződik? Hány ország van Európában? Ki mondhatja magáról, hogy európai? Van-e európai kultúra? Kit érdekel? 1989 óta egyre nehezebb válaszolni ezekre a kérdésekre. Nincs többé Szovjetunió, évtizedes háború a volt Jugoszlávia területén, Németország egyesítése, a Cseh Köztársaság és Szlovákia függetlenedése, az Európai Unió bővülése – a változások következményei igen jelentősek.

? *Melyek voltak a leglényegesebb változások 1989 óta abban az országban, amelyben élsz?*

Bár földrajzilag Strasbourg közelebb van Prágához, mint Párizshoz, a tudatunkban élő távolságok csökkentése időt igényel. A hatalmas változások érzelmeiket kavarnak fel: egy közös „Európa Ház” reményét nyitott határokkal; hatalmas migrációs hullámtól való félelmet; új nemzetek reményét; újabb konfliktusoktól való félelmet. Az országok és népek között egykor konszolidálódottak tűnő kapcsolatokat újra kell tárgyalni. (Még maga ez az állítás is darabokra szedhető, ha mondjuk Ciprus vagy Észak-Írország

kölk arinavad
kölük vördesed

¹ **Migrant/migráns** - minden hazáját elhagyó; **refugee/menekült** - menedéket kért és kapott, jogi státusz; **displaced person/kényszer vándor** – különböző okokból (természeti katasztrófa, harci helyzet, kitelepítés) lakhelyét elhagyni kényszerült ember, országon belül vagy kívül (a ford. jegyzete a Bevándorlási Hivatal információs alapján)

történelmét nézzük a hatvanas évektől.) Az épülőben lévő Európáról kialakult különböző elképzeléseink még bonyolultabbá teszik az egymásról alkotott képet.

Különböző Európák

Nem titok, hogy az európai integrációért dolgozó erők nagy nehézségekkel szembesülnek. Egyre világosabbá válik, hogy a különböző országok népei eltérő történelmet és értékeket vallanak magukénak. Az országok nem csupán gazdasági egységek, amelyeket a gazdaság eredményessége érdekében kell egyesíteni. Például az Európai Unió bővítése nem bizonyult olyan egyszerűnek, mint azt annak idején elgondolták.

? *Norvégiában (1972-ben és 1994-ben) és Svájcban (1997-ben és 2001-ben) népszavazás utasította el az Európai Unióhoz való csatlakozást – mit gondolsz miért?*

Az Európa Tanács mára egy valóban európai szervezet, tagjainak száma 23-ról 46-ra nőtt 1989 és 2005 között. Monaco, a legújabb tagállam, 2004-ben csatlakozott az Európa Tanácshoz. Ezek a változások új politikai légkört teremtenek, és újragondoltatják a szervezet szerepét. Így a '93-as Bécsi Csúcstalálkozón az államok és kormányok vezetői az Európa Tanács szerepét a demokratikus biztonság védelmezésében látták, ami az emberi jogokon, a demokrácián és a jogrenden nyugszik. A demokratikus biztonság a katonai biztonság alapvető kiegészítése, és a kontinens stabilitásának és békéjének az előfeltétele.

? *Mit gondolsz miért tagja az USA, Kanada és pár közép-ázsiai köztársaság a jelenleg 55 tagot számláló Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (OSCE – Organisation for Security and Co-operation in Europe)?*

Európa-szerte nemcsak a kormányok és az ipari vállalkozások fokozzák az együttműködés intenzitását, és bővítik annak formáit. Szakszervezetek, ifjúsági szervezetek és kulturális projektek dolgoznak munkatársaikkal és tagjaikkal egy emberarcú Európa kialakításán.

? *Milyen más európai együttműködési formákat ismersz? Melyek a sikereik, és melyek a problémáik?*

Érdekes, hogy nem minden itteni lakos érzi magát európainak. Az identitásról lesz szó még a 2. fejezetben, de érdemes itt is feltenni a kérdést: Lehet-e valakinek európai az identitása? A korábban említett együttműködések egyes országok között logikusan jelentik mások kizárását.

Amikor egyes európai országok között eltűnik a határellenőrzés, a korlátok megnőnek a rajtuk kívül eső területek felé. A Schengeni Egyezmény közvetlen hatása jó példa erre: ez egy kormányközi megállapodás, amely törekszik a társult országok között a határellenőrzés felszámolására, a vízumpolitika harmonizálására, a bűnmegelőzés és a körözés koordinálására és a menedék jogot kérőkre vonatkozó információcsere. A könyv megírásakor a megállapodást Ausztria, Belgium, Dánia, Franciaország, Finnország, Görögország, Hollandia, Írország, Olaszország, Luxemburg, Németország, Norvégia, Portugália, Spanyolország és Svédország parlamentjei ratifikálták, míg a tíz

új tagállam a csatlakozásra készült. Aznap, amikor az egyezmény 1995 elején hatályba lépett, 24 órás sorok álltak a lengyel-német határon.

? *Megállapítható, hogy Európa külső határainak megszilárdulásával egy „erőd-Európa” épül ki. Mennyire értesz ezzel egyet?*

Felvázolva kontinensünk főbb fejlődési vonalait és kapcsolatait más világrészekkel, ideje közelebbről elemeznünk, hogy mi is történik az alapoknál.

Kisebbségek Európában

Figyelem! Ami egyik helyen kisebbség, a másik helyen többség lehet.

? *Mikor nem kisebbség egy kisebbség? Amikor egy hatalommal bíró elit csoport! Egyetértesz ezzel?*

Helyi kisebbségek

Szinte minden országban vannak „hagyományos” kisebbségek: etnikai csoportok, amelyek évszázadok óta jelen vannak, de jellegzetességeik, viselkedési formáik, szokásaik, életmódjuk eltér a többségétől. Példák sokasága idézhető: bemutatunk párat, találhatsz Te is sok mást. Az európai történelem tele van terjeszkedési mozgalmakkal, kereskedelmi kapcsolatokkal, vallási és katonai hódításokkal. Mindez népek és kultúrák vándorlásához vezetett. A XI. századi normann királyoknak sikerült olyan távoli területeket összefogni, mint Britannia, Spanyolország, Szicília; az Ottomán Birodalom 1529-ben elérte Bécs falait, majd 1653-ban ismét. Litvánia volt Európa legnagyobb országa a XIV. században. (Óvatosságnak kell lennünk az ilyen történelmi „tényekkel”. Nézőponttól függően, a XIV. századi legnagyobb európai ország tekinthető lengyelnek, nem pedig litvának – ez az elemzésbeli különbség a mai napig vitás kérdés.) Sok hely szörnyű időket élt meg: ahogy Richard Hill rámutat, Ilok, a független Horvátország keleti határán fekvő város kijózanító példa. Az Ottomán Birodalom idején Ilok muzulmán település volt, előtte katolikus. 1930-ban sok német és zsidó lakosa volt. 1991-ben 3000 horvátot, 500 szerbet és 1900 szlovákot számláltak, a XIX. századi bevándorlók leszármazottait. Egy évvel később, 1992-ben a lakosságot 3000 szerb alkotta. A háború végével ismét horvátok alkotják a többséget.

? *A környéken van-e hasonló történelmű település?*

Spanyolországban a hagyományos kisebbséget többnyire a romák és a szintik (gitanos) alkotják, akik számos más országban is etnikai kisebbségként élnek, valamint a Ceutában és Melittában lakó muzulmán, zsidó és hindu közösségek. Svédországban jókora finn kisebbség él. Törökországban a lakosság 17%-át kurdnak tartják. 21.000 vándor cigány van Írországbán. Kilenc százalék körüli a Romániában élő magyarok aránya.

Az 1980-as évekig kívülről úgy tűnt, Jugoszlávia az egyik pozitív példája a különböző népek békés együttélésének. Ma már nehéz megmondani, mennyire volt torzított ez a

kép, vagy hogy mekkora valós egyenlőtlenségeket rejtettek el. Ami biztosan tudható: a kapcsolatok bonyolultsága nagyon szövevényes szlovének, bosnyákok, szerbek, horvátok, muzulmánok, montenegróiak, makedónok, románok, bulgárok, magyarok, albánok, cigányok és görögök között - hogy csak az 1991-es népszámlálásban szereplőket említsük.

Hány személyre van szükség egy kisebbségi csoport létrejöttéhez?

A volt jugoszláv szövetségben kisebbséget alkotó szlovének a mai Szlovénia többségét alkotják, az összlakosság 88% -át teszik ki. A függetlenségi nyilatkozatok és a háborúkat követő területfelosztások hatalmas szerepet játszottak a kisebbségek „létrehozásában”. A Szovjetunió összeomlásával 25 millió orosz került az Orosz Köztársaságon kívüli területekre, és alkotott jelentős kisebbséget az új, független államokban - különösen Észtországbán, Litvániában és Lettországbán. 1920-ban a Trianoni Békeszerződéssel Magyarország területének 2/3-át és ezzel lakosságának 1/3-át csatolták el, sokuk saját városából, falujából el sem mozdult. Leszármazottaik többnyire Szlovákiában, Romániában és a volt Jugoszlávia területén élnek. Felelősségteljes és veszélyes döntés lehet egy csoportot kisebbségnek tekinteni, vagy kisebbségként meghatározni. Azért veszélyes, mert fokozott diszkriminációhoz és szegregációhoz vezethet. Másrésről egy sajátos csoport jogainak és kötelezettségeinek bővítését eredményezheti.

Egyetlen európai országban sem beszélnek csak egy nyelven, habár némelyik egyetlen nyelvet választott hivatalosnak. A nyelv óriási szerepet játszik egy nép kultúrájában. Különösen az utóbbi évtizedekben, a kisebbségi nyelveket beszélők kérték hivatalos elismerésüket annak érdekében, hogy lehetőségük legyen saját nyelvű oktatásra, médiára (sajtó, kiadványok, tévé, rádió).

Milyen más jogai lehetnek / kell, hogy legyenek a kisebbségeknek?

1949-es létrejötte óta az Európa Tanács több esetben vizsgálta a „nemzeti kisebbségek” helyzetét. Mindamellet, hogy a „nemzeti kisebbség” kifejezés vonatkozhat olyanokra, akik hazájuk elhagyására kényszerültek, vagy olyanokra, akik a határok megváltoztatása miatt kerültek más országba, lehetetlennek bizonyult egyetértést kialakítani a kifejezés jelentését illetően. Az 1993-as Bécsi Csúcstalálkozó Nyilatkozata (lásd az I. sz. függelék) újabb lendületet adott a kisebbségek védelmének. Következésképpen a tagállamok úgy döntöttek, hogy pragmatikusan értelmezik az 1994 novemberében elfogadott Nemzeti Kisebbségeket Védő Keretegyezményt: az Egyezmény nem tartalmazza a nemzeti kisebbség meghatározását, megengedve, hogy minden egyes esetet az adott állam sajátos körülményeit figyelembe véve vizsgáljanak. Az Egyezményt aláíró és ratifikáló országok elkötelezték magukat, hogy jogilag lehetővé teszik a nemzeti kisebbségek számára identitásuk megőrzését, elsősorban vallásukat, nyelvüket, hagyományaikat és kulturális örökségüket illetően. Az ön-meghatározás szintén fontos, és a 3.1. bekezdés alapján bárki szabadon eldöntheti, hogy valamely nemzeti kisebbséghez tartozónak tekintsek vagy sem.

Alírta-e és ratifikálta-e ezt a szerződést az ország, amelyben élsz?

Migránsok, bevándorlók, menekültek

A terminológia e területen is fejtörést okoz. Bevett gyakorlat sok európai országban, hogy olyan embereket tekintenek „migránsnak”, akik más országból származnak. Létezik is egy Migránsok Fóruma, melyet az Európai Közösségek Bizottsága alapított. Egy manchesteri, brit útlevéllel rendelkező, mondjuk jamaicai származású fiatalnak, akinek a szülei Nagy-Britanniában születtek, igen meglepő lehet, hogy ez a Fórum érte is van. Egyesek „bevándorlókról”, mások „vendégmunkásokról” beszélnek, az Európa Tanács néhány jelentése „külföldi népességet” említ. Bár egyes erőknek megfelelne, ha a migránsok megmaradnának annak, amik, de egyre világosabb, hogy többségük az adott országban marad. Sokan közülünk annak az országnak az állampolgárai, ahol laknak.

Ha egy külföldi párnak gyermeke születik a te országodban, a gyermeket is külföldinek tekintik?

Az országoként különböző statisztikai adatgyűjtési módszerek, valamint a definíciós problémák miatt gyakran nem sikerül összehasonlítható adatokat találni. Egyértelmű, hogy az „illegális bevándorlókat” szinte lehetetlen összeszámolni, azonban - különösen a gátlástalan politikusok számára - hihetetlenül könnyű számukat felbecsülni. Az emberek nem „illegálisak”, a jogrendszer bélyegzi meg őket, és ha az eddigi észrevételek mellett figyelembe vesszük azt is, hogy országoként eltérő törvények vannak, és különböző arányban fogadnak el honosítási kérelmeket, nyilvánvalóan roppant óvatosan kell kezelni a statisztikákat. Bizony, még azt a néhányat is, amelyet e kiadványban felhasználtunk.

Honnan szerezhetsz ilyen információkat? Kitől? Ki, mire használja ezeket?

Korábban utaltunk az Európán belüli, és az oda való vándorlás különféle módjaira. A 90-es évek kezdetéig a bevándorlás legfőbb oka a 60-70-es években letelepedett vándormunkások családgyesítési törekvése volt. Olaszországban, Portugáliában, Görögországban és Spanyolországban az utóbbi időszakban a kivándorlást felváltotta a bevándorlás. (Gondolnád, hogy Athén és Thesszaloniki után az ausztráliai Melbourne-ben él a legtöbb görög lakos?) Franciaország, Olaszország és Spanyolország az észak-afrikai bevándorlók fő célpontjává vált.

Az Európa Tanács egy a bevándorlásról tartott konferenciáján 1991-ben előre jelezték azt, hogy három éven belül 20 millió ember fog Nyugat felé vándorolni a volt Szovjetunió államaiból. Ez ugyan nem történt meg, de az ilyen vészjelző előrejelzések elősegítették a Nyugat-Európa felé irányuló bevándorlás egyre szigorúbb ellenőrzésének közösségi támogatását.

Mi a különbség a menekült és a menedékjog-kérő között?

Világszerte megnőtt a menekültek és a menedékjog-kérők száma az utóbbi évtizedekben. Egyes becslések szerint 1983 és 1992 között Európában ez a növekedés 980%-os volt: 70.000-ről 685.000-re emelkedett a menekültek és a menedékjog-kérők száma. Ezek az emberek a világ minden részéről érkeztek, de főként a kelet-európai országokból és Törökországból. Nyilvánvalóan a volt Jugoszláviában történt szörnyű konfliktus okozta a legnagyobb emelkedést a menekültek és az országon belüli kényszer vándorok számában. A Menekültügyi Főbiztosság 2004. januári adatai alapján a „hozzájuk tartozó emberek” száma Európában 4.403.921. Világszerte a tíz legnagyobb menekülthullám afrikai országokba irányult.

Az Egyesült Nemzetek 1951-es Genfi Egyezménye rögzítette a menedékjog-kérelemmel kapcsolatos meghatározásokat és a befogadás szabályozását. Hogyan alkalmazzák ezeket az előírásokat az országban, amelyben élsz?

A „kívülről jövők” hivatalos fogadtatása

**Te is más vagy
te sem vagy más**

A származási országtól, a nemzetiségtől és az anyagi helyzetétől függően könnyebb vagy nehezebb lehet valamely európai országba költözni, vagy ott dolgozni.

Ha a bankszámládon van legalább 100.000 dollár, nem lesz gond vízumot vagy tartózkodási engedélyt szerezni az országok többségében. Számos ország nem ad ki vízumot a már a határain belül lévő személyeknek. Vegyük egy olyan ember példáját, aki turista vízummal látogatja meg külföldön élő családját, és ott szándékszik maradni. Ennek a személynek el kell hagynia előbb az illető országot, és egy új vízumot kell kérnie, vállalva mindent költséget, és a család szétválasztásából származó nehézségeket. Az utazási irodákra, szállítási vállalatokra vonatkozóan szigorú intézkedéseket hoztak annak érdekében, hogy csak beutazásra jogosító vízummal rendelkező személyeket szállítsanak. A szabályok megsértése esetén a vállalatnak bírságot kell fizetnie, valamint a személy hazaszállításának költségeit is fedeznie kell.

Mi a különbség egy VISA kártya és az American Express között?

Hacsak nem egy nagy nemzetközi vállalat alkalmazottja vagy, nagyon nehezen szerezhetsz tartózkodási és munkaengedélyt az Európai Gazdasági Térségen (EEA) belüli országok bármelyikében. Azonban ezen államok polgárai viszonylag szabadon költözhetnek egyikből a másikba. Bár az előírások között kicsiny különbségek vannak, az alapvető követelmények azonosak. Ha szeretnél törvényesen tartózkodni ezen országok valamelyikében, a következőkre kell odafigyelned:

- Tartózkodási engedély. Ezt akkor kaphatod meg, ha már megszerezted a munkavállalási engedélyt.
- Munkaszerződés egy bejegyzett vállalkozással. Enélkül nem kapható munkavállalási engedély.

- Munkavállalási engedélyt csak akkor kaphatsz, ha a munkaadó bizonyítani tudja, hogy nincs hazai lakos, aki a munkát el tudná végezni.
- A bonyolult hivatalos eljárások és a munkavállalási engedély kiadására való várakozás sok munkaadót eltántorít a harmadik világból érkező munkaerő alkalmazásától.
- Ha még az engedélyre való várakozás közben, azaz a hivatalos papírok kiadása előtt elkezdesz dolgozni, az azonnali kitoloncolás veszélyének teszed ki magad.
- Egyes bűntetteket csak külföldiek követhetnek el. A jogi szabályozások változnak, és a betartásuk felelőssége téged terhel.

? *Hány ember érkezik letelepedési és munkavállalási szándékkal abba az országba, amelyben élsz?*

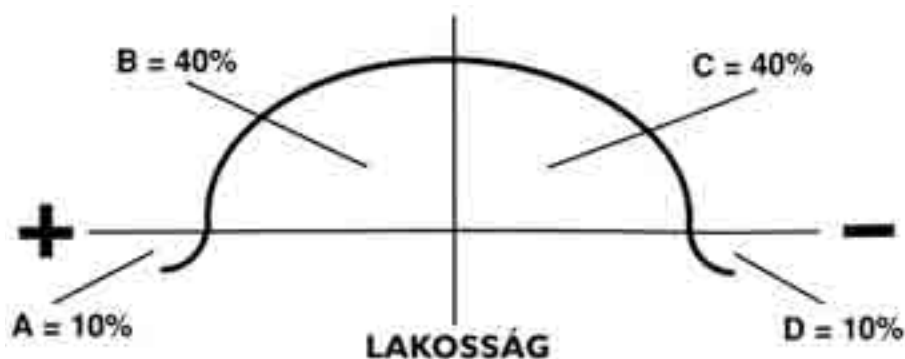
Kivételek mindig léteznek. Közép- és Kelet-Európában, de különösen Németországban, az utóbbi években az állandó letelepedéshez kapcsolódik egy sajátos etnikai csoport visszatérése egy olyan hazába, amelyben automatikusan letelepedési jogot kap. Ilyenek a külhoni németek, a finnek, a bulgáriai törökök, a görögök és a romániai magyarok. ²

És mi hogyan reagálunk minderre?

Az előbbieken áttekintettük társadalmaink néhány vonását, történelmi vonatkozásait, és kiemeltünk néhányat a köztük ható tényezők közül. Ezek egyszerre sodornak egymás felé és taszítanak el bennünket egymástól. Európa arca és arcai az elmúlt évtizedekben lényegesen megváltoztak, és a mai multikulturális társadalmakban egyre nagyobb feszültséggel és nyomással szembesülünk.

Egy alkalmazható modell

A „Te is más vagy, te sem vagy más” Kampányt előkészítő 1993-as szimpóziumon bemutatták egy akkori felmérés eredményeit, amelyek az előttünk álló kihívások új oldalára is fényt vetettek.

² Magyarországon a honosítás, vagy visszahonosítás bár illetékmentes, de általában több évi Magyarországon lakáshoz, vizsgálóhoz és rendezett anyagi körülményekhez kötött. Lásd: <http://www.bmbah.hu/ugyintezes/eljarasrend.php?id=6> (a ford. jegyzete)

- A. Azon személyek csoportja, akik tudatában vannak a rasszizmus problémájának, és többé-kevésbé aktív rasszistaellenes tevékenységet folytatnak (kb. 10%)
- B. Azon személyek csoportja, akik toleránsak, de (még) nem kötelezték el magukat rasszistaellenes tevékenységben (kb. 40%)
- C. Azok, akiknek rasszista hajlamaik vannak, de nem követnek el rasszista tetteket (kb. 40%)
- D. Rasszisták, akik nyíltan kimutatják ezen érzésüket (kb. 10%)

Ami jellemző Belgiumra, nem feltétlenül érvényes Európa-szerte, viszont más országokból származó rasszistaellenes aktivisták a számadatok láttán állították, hogy ezek az arányok általában megegyeznek becsléseikkel. Szerintük az A és D csoportba tartozók zömmel fiatalok.

Szerinted illik ez a modell a te országodra?

Az országodra jellemző arányoktól függetlenül, elemzés céljából alkalmazható ez a modell. Hasznos lehet stratégiák meghatározásánál, bizonyos csoportokra irányuló képzési, oktatási programok megtervezése, és kampányok vezetése során: Erősítsük a B csoportbeli személyek aktív toleranciáját? Mutassuk ki nyíltan az ellentétet a D csoportbeli személyekkel szemben? Dolgozzunk az A csoportbeliakkal, és kérdezzünk rá feltevéseinkre? stb.

Hogy egy aktuálisabb példát adjunk, a **La Republica** lap 1995. május 19-i száma 2500 fiatal előítéletességéről végzett kutatás eredményeiről számol be. A kutatást az Istituto di ricerche sociali di Milano (a Milánói Társadalomkutató Intézet) végezte, és az eredményeket négy csoportba osztotta:

- A. "xenofobi" - (xenofóbok, akik félnek az idegenektől, vagy idegengyűlölők) - 12,3%
- B. "instabili" - (bizonytalanok) - 31,6%
- C. "neutrali" - (semlegesek) - 35,2%
- D. "antixenofobi" - (xenofóbia-ellenesek) - 20,9%

Ez a négy csoport minden valószínűséggel összemérhető a belgiumi kutatás által javasoltakkal, de fontos észrevenni a teljesen eltérő terminológiát.

A rasszizmus, az antiszemitizmus, a xenofóbia és az intolerancia Európa-szerte különféle formákat öltenek, és talán emiatt találkozhatasz más csoportok bemutatásával és elemzésével saját országod esetében. A meghatározásokból származó problémákkal a következő fejezetben foglalkozunk.

HA..., AKKOR...

A fejezet összefoglalásaként megállapítható, hogy az új helyzetek kihívásaira új válaszokat kell kidolgoznunk önmagunk számára.

HA léteznek multikulturális társadalmak, és a jövőben is létezni fognak,...

HA sokak kizsákmányolása a kiváltságos társadalmak fenntartását szolgálja,...

HA az egyre zsugorodó és önmagára utalt világunkban egyre kevesebb probléma korlátozódik egy ország határain belülre, és mindannyiunkat érinteni fogja előbb-utóbb,...

HA országok és/vagy államok egyre inkább tudatosítják magukban, hogy nem maradhatnak elszigetelődve,...

HA hiszünk az egyenlő emberi jogokban,...

AKKOR cselekedeteinkben meg kell, hogy nyilvánuljon a változások iránti elkötelezettségünk is.

AKKOR válaszként nem építhetünk intézményes és személyes falakat, amelyekkel „mindenkit a helyén tartunk”.

AKKOR válaszként nem viselkedhetünk leereszkedően vagy felsőbbrendűen.

AKKOR azonos szinten kell viszonyt kiépítenünk egymással - úgy különböző társadalmak vagy kultúrák között, mint az egyazon társadalomban élő többség és kisebbségek között.

AKKOR le kell küzdeni a diszkriminációt a nemzetközi gazdaságban, ellenkező esetben a kiszorítottság és a szegénység fennmarad.

AKKOR törekednünk kell az előítélet és sztereotípiák megértésére és megváltoztatására.

Röviden összefoglalva, meg kell határozni egy módszert, amelynek segítségével multikulturális társadalmunkat lassan interkulturálissá alakíthatjuk.

Hivatkozások a fejezethez

Armed Conflicts Active in 2002:

www.prio.no/cwp/armedconflict/current/active_conflicts_2002.pdf
(2004 januári hozzáférés)

Department of Peace and Conflict Research:

www.pcr.uu.se

Equipo Claves/Cruz Roja Juventud (1992) : En un mundo de diferencias ... un mundo diferente, Madrid

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI):

www.coe.int/ecri

Bartlett, Robert (1993): **The Making of Modern Europe - Conquest, Colonization
and Cultural Change 950 - 1350**, Penguin, London

Colectivo AMANI (1994): **Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos**, editorial popular, Madrid

Council of Europe (February 1995): **Framework Convention for the Protection of
National Minorities and Explanatory Report**, H(95) 10, Strasbourg

Dublin Travellers Education and Development Group (1992) : **Irish Travellers: New
Analysis and New Initiatives**, Pavee Point Publications, Dublin

Framework Convention for the Protection of National Minorities:

www.coe.int/minorities

Hill, Richard (1992) : **We Europeans**, Bruxelles

Jubilee Research:

www.jubilee2000uk.org

Le Monde diplomatique (February 1995) : **Manière de voir : Le bouleversement du
monde**, Paris

Organisation for Security and Co-operation in Europe:

www.osce.org

Race and Class (January - March 1991) : **Europe : Variations on a Theme of Racism**,
London

La Repubblica (19.5.95) : Milano

Salt, John (1993) : **Current and Future International Migration Trends in Europe**,
CDMG(93) 28E, Council of Europe, Strasbourg

Todd, Emmanuel (1994) : **Le destin des immigrés**, Seuil, Paris

UNDP Human Development Report 2003:

www.undp.org/hdr2003 (accessed December 2003)

United Nations High Commission for Refugees:

www.unhcr.ch

UNESCO (1995) : **1995 - A Year for Tolerance**, Paris

Van der Gaag, N and Gerlach, L (1985) : **Profile on Prejudice**, Minority Rights Group,
London

Youth Directorate (1993): **Preparation of the Youth Campaign, Symposium Report**,
Council of Europe, Strasbourg

2. Fejezet

A másság és a diszkrimináció megértése

all different
all equal

Témaköreink:

- kultúra
- én, mi, ők
- korlátaink
- képek
- a diszkriminációtól a rasszizmusig
- lehetséges kérdések és válaszok

Ebben a fejezetben kísérletet teszünk arra, hogy meghatározzunk, példákat mutassunk be és elmagyarázzunk. Lássuk, mit gondoltok e fejezetet olvasása közben. Ha nem értesz egyet valamivel, vagy összefüggési hibára bukkansz, jegyezd fel, és módosító javaslataidat juttasd el hozzánk.

alle anderscht
alle gliteh

A multikulturális társadalmaktól az interkulturális társadalmakig

Első pillantásra a multikulturális és az interkulturális társadalom kifejezések azonos jelentésűeknek tűnnek, pedig nem szinonimák. Nos, hogyan határozható meg a kettő közötti különbség? Íme néhány alapvető gondolat:

MULTIKULTURÁLIS TÁRSADALMAKNAK nevezzük azokat a társadalmakat, amelyekben különböző kultúrák, nemzeti, etnikai és vallási csoportok élnek egyazon területen, DE nem feltétlenül kerülnek kapcsolatba egymással. Olyan társadalmak, amelyekben a másságot negatívan értelmezik, és ez diszkriminációhoz vezet. Passzívan toleránsak, a kisebbségeket megtűrik ugyan, de nem fogadják el, és nem is értékelik őket. Annak ellenére, hogy léteznek törvényes jogok az ilyen gyakorlat korlátozására, a törvényt nem megfelelően alkalmazzák.

INTERKULTURÁLIS TÁRSADALMAKNAK nevezzük azokat a társadalmakat, amelyekben különböző kultúrák, nemzeti, etnikai és vallási csoportok élnek egyazon területen nyílt kapcsolatokat fenntartva egymással, kölcsönösen elismerve egymás értékeit és életmódját. Ilyenkor aktív toleranciáról beszélünk, illetve olyan viszonyokról, amelyek között mindenki egyformán fontos, nincsenek felsőbb- és alsóbbrendűek, jobbak vagy rosszabbak.

Az „interkulturalitás” egy folyamat, nem pedig önmagáért megvalósítandó cél. Éppen ezért, most meg kell vizsgálnunk ennek a folyamatnak néhány lényeges elemét.

Beszéljünk a kultúráról

„Férfiak és nők nem csupán önmaguk, hanem egy kicsit magukban hordoznak abból a vidékből, ahol születtek, a városból vagy faluból, ahol járni tanultak, azokból a játékokból, amiket gyermekként játszottak, a mesékből, amiket hallgattak, az ételekből, amiket ettek, az iskolákból, ahol tanultak, a sportokból, melyeket űztek, a költőkből, akiket olvastak, és abból az Istenből, akiben hittek.”

(W. Sommerset Maugham, Borotvaélen)

Mit jelent számodra a kultúra szó?

A kultúra fogalmának több száz meghatározása született, egyik hosszabb és bonyolultabb, mint a másik. Már szervezeti kultúráról is beszélnek, különösen transznacionális társaságok esetén.

- Az első dolog, ami eszünkbe jut, az, amit az újságok kulturális rovatában találhatunk: balett, opera, zene, könyvek és más szellemi vagy művészi események.
- Mi azonban sokkal tágabban értelmezzük a kultúrát. Olyan érték- és viselkedési rendszer, amely lehetővé teszi egy meghatározott csoport számára világának értelmezését, megértését. Bonyolult dolog ez, és a kultúrák megértéséhez, beleértve a sajátunkat is, az élet különböző aspektusait fogjuk megvizsgálni. Egyesek a felszínen vannak, ezek azonnal a szemünkbe tűnnek, másokért viszont mélyebbre kell ásniuk:

- Mit tekintünk „jó”-nak vagy „rossz”-nak?
- Milyen a családok felépítése?
- Mi a kapcsolat férfiak és nők között?
- Hogyan észleljük az időt?
- Mely hagyományok fontosak?
- Melyek a beszélt nyelvek?
- Mi szabályozza a táplálkozási szokásokat?
- Hogyan terjed az információ?
- Kinek van hatalma, és minek köszönheti azt?
- Milyen a viszony más kultúrákkal szemben?
- Mi a vicces?
- Mi a szerepe a vallásnak?

E kérdéssor lehetne sokkal hosszabb és szélesebb körű. Itt fontos hangsúlyoznunk, hogy az ilyen kérdésekre adott válaszok rendszerint közösek valamely kultúra tagjai számára - ez természetes, nyilvánvaló. Hasonló módon viselkednek, hasonló a viszonítási rendszerük, hasonlóak a megítéléseik. Ezt sokkal könnyebb felismernünk akkor, amikor más kultúrával szembesülünk, vagy külföldre utazunk. A kultúrák nem statikusak, nem állandóak, hanem alakulnak, így tehát idővel a válaszok, de még a kérdések is megváltoznak.

Válassz ki egyet a fentebb felsorolt kérdésekből. Hogyan válaszolnának rá a nagyszüleid?

A kultúrák között fennálló különbségek azt az erőfeszítést tükrözik, amelyet a társadalmak egy sajátos valóság körülményei között való megmaradásuk érdekében

tettek. Ilyen körülmények: a) a földrajzi környezet; b) a társadalmi környezet, vagyis azok az emberi csoportok, amelyekkel kapcsolatban állnak; c) a „szellemi” háttér, az élet értelmének keresése.

Ha léteznek különböző kultúrák, ez azt is jelenti, hogy az egyik jobb, mint a másik?

Minden kultúrán belül vannak olyan személyek, akik nem felelnek meg az általános normáknak, őket tekinthetjük szubkultúrához tartozóknak. Valamely szubkultúra tagjai gyakran válnak intolerancia áldozatává saját társadalmukon belül. Példa erre a fogyatékosok csoportja, a homoszexuálisok, bizonyos vallási csoportok, vagy a tágabb értelemben vett ifjúsági szubkultúra. Megkülönböztető jellegzetességük lehet az általuk használt nyelv, a ruhaviseletük, a zenéjük vagy az ünnepeik.

Te milyen szubkultúra(k)hoz tartozol?

Talán szívesen feltennéd a csoportnak a kérdést: „mit jelent számodra a kultúra szó?”. Ötletelhetek (brainstorming), és használhatjátok a „csöndes papírbeszélgetés” módszert, melynek leírása a **Domino 8.3** fejezetében található.

A beszélgetést folytathatjátok a résztvevők különböző kultúrákról alkotott képének feltárásával, amelyhez a könyv második részében található gyakorlatok nyújthatnak segítséget. Az „**Antonio és Ali**” közös történet-mesélés, a „**Sziget**” pedig egy szimulációs játék.

Saját kultúránk megismerése: természetes, mint a lélegzétvétel

Mindenki beleszületik valamely kultúrába, létünk és életünk első szakaszában magunkévá tesszük saját kultúránkat. Ezt a megismerési folyamatot szokták még szocializációnak is nevezni. Minden társadalom átadja tagjainak kultúrája alapvető értékrendjét. A gyermekek megtanulják a különböző jelek és szimbólumok értelmét és használatát. Ezek kultúránként eltérőek lehetnek. E folyamat nélkül egyetlen gyermek sem lenne képes megélni egy kultúrán belül. Vegyünk egy banális példát, képzeljük el, mi történne, ha gyermekünk nem ismerné a piros közlekedési lámpa jelentését. Nincs objektív magyarázata annak, hogy a piros „állj”-t, a zöld pedig „szabad” utat jelent. A szülők és a család, az iskola, a barátok, a sajtó - különösen a televízió - hozzájárulnak a gyermekek szocializációjához, és sokszor nem is vagyunk tudatában annak, hogy mi magunk is e folyamat részesei vagyunk.

Melyek voltak szocializációd során a legjelentősebb befolyásoló tényezők?

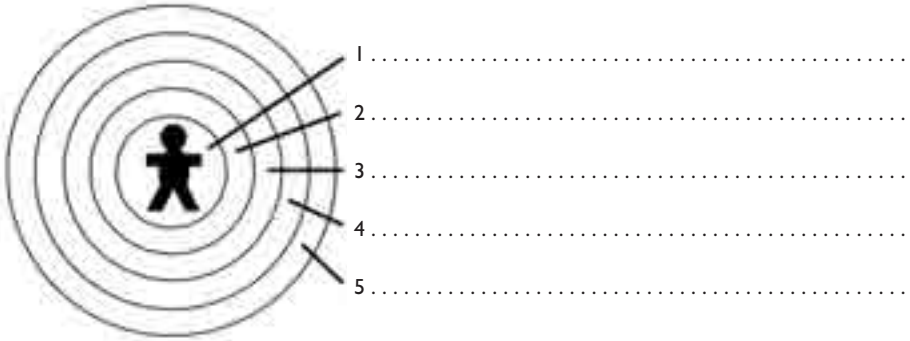
Mindenki másképp éli meg kultúráját. Minden személy keveréke saját kultúrájának, személyes jellemzőinek és egyéni tapasztalatainak. Ez a folyamat csak gazdagodik, ha egyidőben két vagy több kultúrában élünk. Így például egy második generációs

bevándorló a családban ismeri meg az illető család származási kultúráját, az iskolában és a sajtón keresztül pedig az országét, amelyben él.

Identitás

Ki vagyok én? Mi vagyok én? Az identitás olyan, mint a kultúra, sok aspektusa van, egyesek láthatóak, mások pedig nem. Ez könnyen megérthető, ha hagymának képzeled magad (még akkor is, ha enni nem szereted): minden rétege az identitásod egy részének felel meg.

? Melyek identitásod leglényegesebb alkotóelemei? Írd be ezeket az ábrába a számozott sorokba, ahol az 1-es a számodra legfontosabb elemet jelenti.

allenaal anders
allenaal getijk

Az identitás hagymája

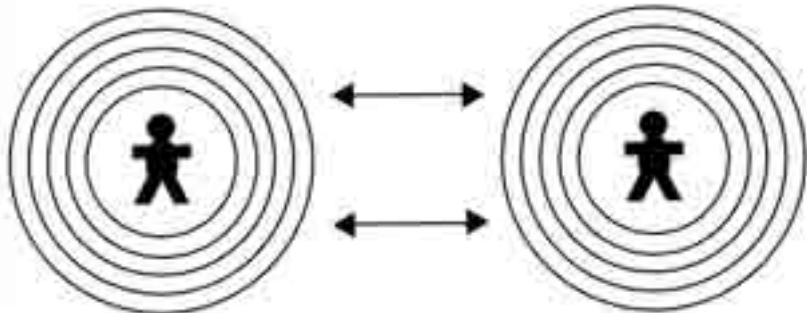
Ezek az elemek az alábbiakhoz kötődhetnek:

- az életben betöltött szerepek: gyermek, barát, diák, pék, bankár;
- az identitás választható elemei: valamilyen zenei műfaj rajongója, valamilyen politikai párt tagja, valamilyen öltözködési stílus követője;
- a születési hely, az otthon;
- valamilyen kisebbséghez való tartozás;
- a társadalmi nemi szerep vagy szexuális orientáció;
- a vallás

és valószínűleg furcsa, de

- az amik nem vagyunk, vagy nem szeretnénk lenni: nem egy nő, nem egy szocialista, nem francia, nem egy alkoholista.

Az identitásunk nemcsak attól függ, hogy mi magunk hogyan észleljük önmagunkat.

Mások beazonosítanak bennünket, és nekünk nem mindig tetszik ez a besorolás vagy megbélyegzés. Maradjunk a növényvilágbeli példánknál: mi történik akkor, ha valaki a hagymát tulipángumónak nevezi? Visszatérve az előbbi fejezet központi témájához: egy csoportot mások (kívülállók) jelölnek meg kisebbségként. Mi kik vagyunk? És kik ők? Társadalmi identitásunk értékektől és szimbólumoktól függ. Csoportokba soroljuk az embereket, mert - úgy tűnik - igény van a másoktól való különbözősre. Értékeket kell hozzárendelnünk csoportunkhoz (társadalmi rétegünkhöz, családukhöz, barátainkhoz), ez pozitív önértékelést eredményez. Veszélyes dolog negatív értékekkel felruházni azokat, akik nem tartoznak a mi csoportunkhoz. Az emberek szigorú besorolása megakadályozza őket abban, hogy mások legyenek, mint besorolásuk.

Az identitás hagymáját gyakorlatként is használhatjuk: Milyen a te „hagymád”? Ez egy jól bevált bevezető az identitásról szóló beszélgetéshez: milyennek látunk másokat, milyennek látnak ők minket?

A személyes „identitás hagymájáról” szóló beszélgetés után talán szívesen folytatjátok a kört az „**En is**” vagy a „**Dominó**” című játékkal. Ezek mozgásos, vidám gyakorlatok, amelyek segítenek egymás megismerésében, alkalmasak arra, hogy a résztvevők felfedezzék azonosságait és különbözőségeiket. Egy más változatban a csoport szívesen kutatja fel környezetében más kultúrák nyomait, lásd „**A sokféleség nyomában**” című gyakorlatot.

? Nevezd meg két egyszerű (vagy éppen nevetséges) jellemzőjét az országnak, amelyben élsz, melyekre egy külföldi gondolna. Például Svájc = órák és bankok, vagy Oroszország = vodka és szörmekucsma. Fontosak az ilyen jellemzők a te identitásodban? Nevezheted ezt asszociációs játéknak.

? Tekintheső-e egy nemzet egy kultúrának?

každý iný
wszyacy różni

Mindannyian képzetekkel élünk

Amint láttuk, az emberi identitás nem jelölhető meg egyetlen címkével. Gyakran hajlamosak vagyunk egyetlen leszűkített vagy eltorzított vonásra összpontosítani. Ez annak az eredménye, hogy a különböző emberi csoportok közötti viszony bonyolult társadalmi és hatalmi kapcsolatokból alakult ki. Ezen mechanizmusok működésének feltárásához meg kell vizsgálnunk a sztereotípiák, az előítélet és az etnocentrizmus (nemzetközpontúság) szerepét.

Sztereotípiák

A sztereotípiák alapvetően valamely emberi csoportról kialakult közös meggyőződések, elképzelésekből épülnek fel. Olyan jellemzők együttese, amelyek összegzik egy csoport viselkedési vonásait, szokásait stb.

A sztereotípiák célja a valóság leegyszerűsítése: „valaki olyan, mint ...”. A főnökök zsarnokok; ezek az emberek lusták, azok pontosak; a város azon részén lakók veszélyesek - lehet, hogy néhányan azok, de mindannyian? Esetenként arra a csoportra vonatkozóan használunk sztereotípiákat, amelyhez tartozni vélünk, annak érdekében, hogy magabiztosabbnak, vagy éppen felsőbbrendűnek érezzük magunkat másokkal szemben. (Vagy például azért, hogy hibáinkat kendőzzük – „Tehetek én erről? Mindannyian ilyenek vagyunk!”) A sztereotípiák rendszerint az iskolában, a sajtón keresztül, otthon vagy valahol máshol kialakult kapcsolatainkra vagy képzeleteinkre alapulnak, amelyeket utólag általánosítunk, és ebbe a csoportba soroljuk majd mindazokat, akiknek valamilyen közük lehet a csoporthoz.

Már utaltunk rá, hogy a fennmaradáshoz szükségünk van sztereotípiákra. Mennyire hasznosak ezek a sztereotípiák?

A mindennapi nyelvhasználatban időnként nehéz különbséget tennünk a sztereotípiák és az előítéletek között.

Előítéletek

Az előítélet valamely - számunkra valójában ismeretlen - emberről vagy csoportról alkotott vélemény, nézet. Az előítélet lehet pozitív vagy negatív. Az előítéletek a szocializációs folyamat során rögzülnek, és nagyon nehéz azokat utólag megváltoztatni vagy felszámolni. Ezért nagyon fontos tudatában lenni annak, hogy mindannyiunknak vannak előítéletei. A fogalom jobb megértését segítheti az, ha elemezzük, mennyire alaposan ismerjük barátainkat. Alkalomtól függően változhat baráti társaságunk: mással megyünk moziba, mással sétálni, más segít a ház körüli munkákban, mással járunk focizni és mással koncertre. Vajon tudjuk, hogy a focis társaink milyen zenét kedvelnek? Vagy csak feltételezzük? Feltételezéseket tenni könnyű és felületes. Gondoljunk csak arra, hogy ha ilyen egyszerű feltételezéseket tenni a barátokról, akkor milyen könnyű hamis ítéleteket hozni teljesen ismeretlen emberekről.

Szerinted miért nehéz előítéleteinket megváltoztatni?

Az előítéletek és sztereotípiák segítenek megérteni a valóságot; amikor a valóság nem előítéleteinknek felel meg, akkor agyunknak könnyebb megváltoztatni a valóság interpretációját, mint előítéleteinket. Az előítéletek olyankor egészítik ki ismereteinket, amikor nem rendelkezünk teljes körű információval. Ezt a folyamatot Siang Be úgy bizonyította be, hogy hallgatóságát felkérte a következő részlet meghallgatására:

„Mari hallotta, amint a fagyaltos kocsi közeledik az úton. Eszébe jutott a születésnapjára pénze, és rohant is be a házba.”

Ez értelmezhető a következőképpen: Mari egy gyermek, aki fagyaltot szeretne, beszalad a házba a pénzért, hogy vásárolhasson fagyit. De honnan vesszük ezt az információt? Cseréld valamelyik főnevet a szövegrészletben (például a pénz helyett a puszka álljon), és figyelj meg az értelmi változást.

Más kulturális csoportokról alkotott előítéletek és sztereotípiák

Néha nem tudatosan veszünk át más kulturális csoportokról kialakult előítéleteket és sztereotípiákat - de ezek minden esetben valahonnan származnak, és több célt szolgálnak:

- saját kultúránk értékelése
- más kultúrák és életmódok értékelése
- a saját és más kultúrák közötti kapcsolatok irányítása
- a más kultúrákhoz tartozó emberekkel szembeni megkülönböztető bánásmód és diszkrimináció igazolása.

Etnocentrizmus

Véleményünket, értékeléseinket, öngazolásainkat erősen befolyásolja etnocentrizmusunk. Vagyis abban a hitben élünk, hogy csak a saját világértelmezésünk - kultúránk - helyes, a többi valahogyan nem megfelelő. Úgy érezzük, hogy értékeink és életvitelünk univerzálisak, helyesek és minden ember számára megfelelőek, csak az a gond, hogy a „többiek” túl ostobák ahhoz, hogy ezt belássák. Maga a pusztán kapcsolat valamely más kultúra tagjaival felerősítheti bennünk előítéleteinket, etnocentrikus elvakultságunkat, és csak azt látjuk, amit látni szeretnénk. Más kultúrák vonzóknak vagy egzotikusnak tűnhetnek számunkra, de nézeteinket általában negatív előítéletek és sztereotípiák határozzák meg, így rendszerint elutasítjuk e kultúrákat.

sam bi sárah
sam barabare

A képzetek és hatásaik közötti kapcsolatok

Ez az elutasító reakció egymáshoz közel álló formákat ölt. Olyanokat, mint a diszkrimináció, a xenofóbia, az intolerancia, az antiszemitizmus vagy a rasszizmus. A hatalom igen fontos eleme a kultúrák (és szubkultúrák) közötti kapcsolatoknak, és amikor a többségek kisebbségekkel szembesülnek, ezek a reakciók még inkább elmérgesednek. Idővel a definíciók és használatuk változik, érdekes lehet összehasonlítani ezt a részt a Kompaszban található értékes **Diszkrimináció és Idegengyűlölet** c. fejezettel, melyben újabb keletű példák olvashatók.

Diszkrimináció

A diszkrimináció az előítélet gyakorlatba ültetése. A diszkriminált csoportok megbélyegzettek, és megkülönböztető bánásmódban részesülnek. Ezeket a csoportokat elszigetelik, az életmódjukat illegálissá tévő törvények értelmében bűnözőknek minősítik, hagyják őket egészségtelen körülmények között élni, megfosztják a politikai megnyilvánulás lehetőségétől, nem kapnak munkát, vagy csak a legnehezebbet, megtiltják számukra a szórakozóhelyekre való belépést, ki vannak téve a rendőrség szűrőpróbaszerű ellenőrzéseinek.

? Tudsz-e más példákat felhozni a diszkriminációra?

A kisebbségi csoportokban vannak olyanok, akik küzdöttek az ilyen jellegű negatív diszkrimináció ellen, esetenként a többségiek egy részének támogatásával. Érvelésük szerint az egyenlőség megvalósításához szükség van a pozitív diszkriminációt támogató intézkedésekre.

? Ezeket az intézkedéseket „pozitív lépéseknek” is nevezik. Tudnál mondani néhány példát pozitív lépésre, amely alkalmas a diszkrimináció előbb ismertetett negatív formáinak leküzdésére? (Például az elvárásoknak megfelelő állomások biztosítása a vándorlóknak, a romákkal (cigányokkal) vagy sintikkel való egyeztetés nyomán.)

Xenofóbia

A xenofóbia szó görög eredetű, jelentése „az idegenektől való félelem”. És íme, egy jó példája az ördögi körnek: félek azoktól, akik mások, mert nem ismerem őket, és nem ismerem őket, mert félek tőlük. A diszkriminációhoz és rasszizmushoz hasonlóan a xenofóbia is a sztereotípiákból és előítéletekből táplálkozik, bár a másokra vetített bizonytalanságból és félelemből ered. Ez a másoktól való félelem gyakran elutasítássá, ellenségességgé vagy erőszakká alakul át azokkal az emberekkel szemben, akik más országban élnek vagy valamely kisebbséghez tartoznak. A xenofóbiát arra használták a hatalmat birtokló vezetők, hogy országukat „megvédjék” a külső hatásoktól, amint az a volt román diktátor, Ceausescu esetében is történt, aki Mihai Eminescu költőt szerette idézni:

*„Aki az idegent szívéhez öleli,
kutya által végezheti,
menedéke pusztasággá enyészhet,
rossz hírnév árnyékolja majd nevét.”*

? A xenofília az idegenek szeretete. Át tudnád-e írni az előbbi idézetet úgy, hogy az idegenek szeretetének szellemét sugározza?

Intolerancia

Az intolerancia a miénktől eltérő meggyőződések és gyakorlatok iránti tisztelet hiányát jelenti. Akkor mutatkozik meg, amikor valaki megakadályoz másban, hogy más véleményen legyen vagy másképpen cselekedjen, mint ő maga. Intolerancia lehet az is, amikor valakiket kizárunk vagy elutasítunk vallási meggyőződésük, szexuális hajlamaik vagy éppenséggel öltözetük, hajviseletük miatt.

Szerinted mikor helyénvaló az intolerancia?

**all different
all e q u a l**

Antiszemitizmus

A hatalom, az előítélet, a xenofóbia és az intolerancia együttes megnyilvánulása a zsidókkal szemben az antiszemitizmus megnevezést viseli. A vallási intolerancia e formája egyaránt vezet egyéni diszkriminációhoz és a zsidóknak mint csoportnak az üldözéséhez. A legborzalmasabb antiszemita megnyilvánulások Hitler uralomra kerülésekor, és a náci ideológiának a tiszta fajról alkotott elméletének elterjedésekor történtek. A holokauszt vagy Soá idején hat millió zsidó pusztult el a koncentrációs táborokban. Félelmetes, hogy egyes „történészek”, mint például David Irving, megpróbálták „bizonyítani”, hogy koncentrációs táborok nem is léteztek, vagy ha igen, nem is voltak olyan szörnyűek, mint ahogy azt bemutatták.

Mit tanultatok a Soáról (holokausztról) az iskolában? Az antiszemitizmusnak milyen formái léteznek ma?

Rasszizmus

Mikor használtad vagy hallottad a „Rasszista!” megnevezést?

A rasszizmus következményei borzalmasak, maga a rasszizmus szó is félelmetes. Szinte lehetetlen a rasszizmus jelentésének olyan mélységű meghatározása, amely alapján egy európai környezetbe tartozó esemény, eszme vagy folyamat egyértelműen rasszistának minősíthető.

A rasszizmus azon a meggyőződésen alapszik, hogy az emberi jellemzőket, képességeket stb. a faj határozza meg, és léteznek magasabb- és alacsonyabb rendű fajok. Ebből logikusan az következik, hogy el kell fogadnunk azt az állítást, miszerint különböző emberi fajok léteznek. A rasszizmus formái változtak az idők folyamán, és megnevezése területenként is eltérő lehet. A legnagyobb veszélyt a felsőbbrendűség fogalma jelenti, vagyis az a nézet, miszerint az egyik emberi csoport magasabb rendű a másikkal. Ha ilyesmiket elhiszünk, akkor az idő és a hely függvényében olyan cselekedetek hallgatólagos vagy aktív támogatóivá válunk, mint:

- 400.000 roma és cigány meggyilkolása a náci rendszer ideje alatt;
- teljes közösségek lemészárlása a volt Jugoszláviában „etnikai tisztogatás” címen;
- a munkahelyek és szolgáltatások fenntartása a társadalom bizonyos csoportjai számára; „Európa az európaiaké”, „Franciaország a franciáké”, „Oroszország az oroszoké” stb.; „Ott van Algéria az algíroknak, miért nem mennek mind haza?”, „Ott van Törökország a törököknek, miért nem mennek mind haza?”
- olyan segélynyújtás, amely többet árt, mint segít;

**vaj druga ni
vsi enakopravni**

- levélbombák küldése a menedékszervezőknek.

E képzési könyv eleve elutasítja ezeket az elméleteket és meggyőződéseket. Az emberi nemről van szó, és egyetlen emberi faj létezik. Pont.

Rasszistának titulálnád-e mindazokat a példákat, amelyeket a felsőbbrendűségbe vetett hit következményeként említettünk? Ha nem, akkor hogyan neveznéd?

A továbbiakban a rasszizmus fogalmának néhány értelmezése és magyarázata következik:

A rasszizmus mint mítosz

„A társadalom gyakorlati céljai szempontjából a „faj” inkább mítosznak tekinthető, mint biológiai jelenségnek. A „faj” mítosza hatalmas emberi és társadalmi károkat okozott. Az elmúlt években rengeteg emberáldozatot követelt, és szenvedést okozott. Még ma is gátolja az emberiség normális fejlődését, és megfosztja civilizációnkat a valós, hatékony együttműködéstől.”

„Nyilatkozat a Fajról”, UNESCO, Párizs, 1950. július

Julian Huxleyt idézve, aki 1935-ben, a „Mi, európaiak”-ban a náci rasszista propagandára válaszolva mondta:

„A rasszizmus mítosz, egy veszélyes mítosz. Olyan öncélú gazdasági törekvések leple, amelyek leplezetlen meztelenségükben meglehetősen csúnyák”

“Egyetértés született arról, hogy a rasszizmus tekinthető valamely csoport egy másik csoport általi diszkriminációjának a fizikai jellemzőkkel kapcsolatos előítéletek alapján. Hangsúlyozták azt, hogy a rasszizmus hamis osztályozást kísérel meg az emberi fajon belül valós tudományos alap nélkül. Egyetlen faj van a Földön: ez az EMBERI FAJ. Még az olyan kifejezések használatával is, mint „rasszista diszkrimináció” vagy „faji kapcsolatok” a rasszista elméletalkotók és csoportok hamis elveinek törvényesítését kockáztatjuk.

[International Youth and Student Movement for the United Nations, “Multiracial coexistence in Europe”, Study Session, EYC, 1983]

A rasszizmus mint ideológia

„Nyilvános vitákban, az idegenek elméleti vagy gyakorlati elutasításáról beszélve, leggyakrabban olyan kifejezéseket használunk, mint külföldi-ellenesség (Ausländerfeindlichkeit), idegen-ellenesség (Fremdenfeindlichkeit), ritkán használjuk a rasszizmus szót. Nem azért akarjuk a „rasszizmus” szót használni, mert az élesebben fejezi ki az erkölcsi és politikai vádat, hanem azért, mert más kifejezésekkel ellentétben tisztább történelmi és elemző kategóriát jelöl, és azért, mert magában hordoz valamit az idegenek elutasításának és gyűlöletének okaiból és körülményeiből. A rasszizmus pusztán ideológiai szerkezet. Ideológia, mert nem léteznek „fajok”. Nincsenek bizonyítható összefüggések a népek fizikai vagy kulturális jellemzői és az alapvető érdekeik és képességeik között. A „faj” szó elfogadása ideológiai megalapozottságú, és mélyen

a kultúrában gyökerező - fontos szerepet tölt be az éppen fennálló hatalmi rendszer biztosításában:

- A rasszizmus lehetővé teszi azt, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek, a kirekesztés, az osztályellentétek természetesnek tűnjenek, és nem a társadalmi tényezők folyamányainak. Ezáltal a társadalmi egyenlőtlenségeket politikailag és kulturálisan törvényesítik, sőt az érintettek sorsukként fogadják el.
- A „faji” vonásaik alapján meghatározott csoportokat később a gazdasági és társadalmi válságok okozóiként emlegethetik majd. A bűnbak szerepét töltik be, elvonják a figyelmet a válság valós okairól, és ezáltal felkeltik a társadalom ellenérzését, haragját.

A „neo-rasszizmus” többé nem a fizikai jellemzőkből, mint inkább a kulturális különbségekből indul ki. A felsőbbrendűségről szóló kijelentést részben elfelejtik, és helyette „csupán” azt hangoztatják, hogy egy nép („Volk”) vagy nemzet kultúrája az identitáshoz szükséges, és ezt veszélyezteti a kulturális vagy társadalmi keveredés.”

[Jusos in der SPD, „Asyl statt Abschreckung”, Argumente 5, Bonn, 1992]

A rasszizmus mély történelmi gyökerei

„Különbséget kell tennünk a rasszizmus országoként eltérő megnyilvánulási formái között. Olyan országok, mint Nagy-Britannia, Franciaország és Belgium, vagyis az imperialista nemzetek, amelyek történelme a gyarmatosításról is szól, azonosulnak a rasszista ideológiával, egyetértve a feketék kizsákmányolásával és leigázásával a kapitalista Nyugat fejlődése érdekében. Antropológusok és biológusok, később pedig szociobiológusok tudományosan magyarázták a négerek alacsonyabb rendű fajként való kezelésének indokait. Azt feltételezték és hitték, hogy a sajátos bőrszín állandó és megváltoztathatatlan genetikai és társadalmi jellemzőket hordoz, amelyekre nincs hatással a nevelés vagy a környezet. Ez ahhoz az elterjedt meggyőződéshez vezetett, hogy az afrikai népek erkölcsileg, társadalmilag és szellemileg alacsonyabb rendűek, mint a „kaukázusi” fehér faj, és ezért nem vonatkoztathatók rájuk ugyanazok az emberi értékek. Munkaerejüket a jólét érdekében kihasználva rabszolgaként, ingóságként, tulajdonként kezelhetők, úgy, mint a barom vagy a ló.”

[European Confederation of Youth Clubs, “Racism in Europe - the Challenge of Youth Work”, Study Session, EYC, October 1989]

A rasszizmus változhat

„A rasszizmus más, mint a faji előítélet, a gyűlölet vagy a diszkrimináció. A RASSZIZMUS magába foglalja azt a hatalmat, amelynek segítségével a diszkriminatív gyakorlatot társadalmunk főbb intézményeiben alkalmazni tudjuk. Ezzel szemben az előítélet minden előzetes ismeret, meggondolás vagy ok nélkül kialakult kedvezőtlen vélemény vagy érzés.

Rasszizmus = Hatalom + Előítélet

receptok pro kávézó
élet pro zörcsig

A RASSZIZMUS egyszerre nyílt és rejtett. Két nagyon közeli formája van: az egyéni RASSZIZMUS és az intézményes RASSZIZMUS. Az első az egyének nyílt rasszista megnyilvánulásaiából áll, amelyek halált, bántalmazást vagy tulajdonrongálást eredményezhetnek. A második formája sokkal kevésbé nyilvánvaló. A legfeltűnőbb példák a lakáshelyzet megoldásában, a megosztott iskolák és templomok esetében, a diszkriminatív alkalmazási és előléptetési eljárásokban, az etnikai kisebbségek szerepét elhanyagoló tankönyvekben figyelhetők meg. A RASSZIZMUS-t kulturális nézőpontból is szemügyre kell vennünk. Kulturális RASSZIZMUS-ról beszélünk akkor, ha valaki saját kulturális hagyományait őrizve azokat másokra is ráerőszakolja, miközben a mások kultúráját pusztítja, ami etnocentrizmushoz vezet. Az etnocentrizmus idegen kultúrák rosszalló megítélése, mely felsőbbrendűség érzéséhez vezet.

Kulturális rasszizmus = hatalom + etnocentrizmus”

[International Federation of Liberal and Radical Youth, “Put the hands together: IFLRY Against Racism and Xenophobia”, 1986]

Most mit gondolsz?

Merre tovább?

Ha interkulturális valóságot szeretnénk létrehozni, a következőkre kell összpontosítanunk:

- saját személyes attitűdjeinkre
- és a hatalmi és ellenőrzési rendszerre, amely az egyenlőtlenséget eredményezi.

A kultúrák közötti párbeszédhez sok idő és tapasztalat szükséges. Az interkulturális megközelítés kifejlesztése nemcsak az emberek nyitottságától függ, hanem a politikusoktól is, akiknek gondoskodniuk kell a folyamatot elősegítő intézkedésekről.

Anélkül, hogy túl szigorúak lennénk és az alábbi listát viselkedésünk modelljének tekintenénk, nyilvánvaló, hogy végig kell mennünk néhány fejlődési szakaszon, éspedig:

1. Annak elfogadása, hogy mindannyian ugyanazon a szinten vagyunk; a jog-, érték- és képességbeli egyenlőség elfogadása; valamint a rasszizmus és diszkrimináció elítélése.
2. Egymás egyre jobb megismerése; beszélgetések, más kultúrák közlőre való megismerése, közeledés hozzájuk, életük megfigyelése.
3. Közös tevékenységek; közös szervezés, együttműködés, egymás megsegítése.
4. Összehasonlítás és csere; nézőpontok megbeszélése, egymás kultúrájának megtapasztalása, a kritikák kölcsönös elfogadása, egyezsége jutás és közös döntések.

Milyen szerepe lehet mindebben az interkulturális képzésnek?

Megtudhatod a következő fejezetből...

Hivatkozások a fejezethez

- Equipo Claves/Cruz Roja Juventud (1992): **En un mundo de diferencias ... un mundo diferente**, Madrid
- Casula, Georgio (1992): **Education for an Intercultural Society**, European Youth Centre, Council of Europe, Strasbourg
- Colectivo AMANI (1994): **Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos**, editorial popular, Madrid
- Comité español (1995): **Guía de campaña**, Comité español de la Campana Europea de la Juventud, Instituto de la Juventud, Madrid
- Dublin Travellers Education and Development Group (1992): **Irish Travellers: New Analysis and New Initiatives**, Pavee Point Publications, Dublin
- European Confederation of Youth Clubs (1989): **Racism in Europe - the Challenge for Youth Work**, Study Session, EYC, Strasbourg
- European Youth Centre (1991): **Intercultural Learning - Basic Texts**, Training Courses Resource File, Council of Europe, Strasbourg
- International Federation of Liberal and Radical Youth (1986): **Put the Hands Together: IFLRY Against Racism and Xenophobia**, IFLRY, 1986
- International Youth and Student Movement for the United Nations (1983): **Multiracial coexistence in Europe**, Study Session, EYC, Strasbourg
- Jusos in der SPD (1992): **“Asyl statt Abschreckung” in Argumente 5**, Bonn
- Liégeois, Jean-Pierre (1994): **Roma, Gypsies, Travellers**, Council of Europe, Strasbourg
- Shafir, Michael (December 1989): “Xenophobic Communism - The Case of Bulgaria and Romania” in **The World Today**, The Royal Institute of International Affairs, London
- Siang Be (May 1994): **‘Überwindung’ / ‘Abbau’ von Vorurteilen/Stereotypen durch politische Bildung?**, Manuscript, Internationale Begegnungsstätte Jagdschloß Glienicke, Berlin
- Taylor, Mark (1993): **ALIEN 93 Youth Organisations Combatting Racism and Xenophobia**, Youth Directorate, Council of Europe, Strasbourg
- Van der Gaag, Nikki and Gerlach, Lynne (1985): **Profile on Prejudice**, Minority Rights Group, London

all different
all equal

3. Fejezet

Interkulturális képzés: A különbözőség pozitív megközelítése

Témaköreink:

- a kapcsolatok felfedezése
- mechanizmusok és eszközök
- az iskola
- iskolán kívül
- interkulturális folyamatok szakaszai
- szervezett tevékenységek

alle anders
alle gleich

Honnan származik az interkulturális képzés?

Mi - a könyv írói - megpróbáltuk nagyon elővigyázatosan használni a „multikulturális” és „interkulturális” kifejezéseket. Nem véletlenül választottuk egyiket vagy másikat, nem csak játszunk a szavakkal. Ösztönzőleg szeretnénk hatni gondolataitokra és cselekedeteitekre, és reméljük ti is ösztönöztök bennünket.

Nevelési válaszok a multikulturális társadalomra

Amint már az első fejezetben kifejtettük, a társadalmainkban fellépő változás mértéke jelentősen nőtt az utóbbi évtizedekben. A különböző kultúrák találkozása fontos szerepet játszik a változásokban, és eredménye ezeknek a változásoknak. Ugyanakkor az is észrevehető, hogy még a domináns kultúrákon belül is léteznek olyan emberek, akik nem alkalmazkodnak a normákhoz, akik szubkultúrákhoz tartoznak. Ezzel a felismeréssel együtt jött annak a fokozatos elismerése, hogy ezeknek az embereknek jogaik vannak, tiszteletet és elismerést igényelnek. A különböző kormányok reakciói ezekre a változásokra gyakran egyazon országon belül is eltérnek.

A hatvanas évektől bizonyos országokban speciális képzési programokat dolgoztak ki a régebben ott élő kisebbségek gyermekei, és a később érkezett bevándorlók gyermekei számára. Ezeket a nevelési rendszereket – a politikai és kulturális környezettől függően - különböző célok elérése érdekében hozták létre, például:

- biztosítani, hogy a bevándorlók gyermekei visszatérhessenek szülőhazájukba, elősegíteni számukra a könnyű beilleszkedést az illető ország specifikus szociális és nevelési rendszerébe.
- a kisebbségi kulturális csoportok gyermekeinek beolvasztása a többségi tár-

sadalomba úgy, hogy ezáltal teljesen megfosszák őket kulturális identitásuktól - ez asszimilálási politikaként is ismert. Ez tömören összefoglalható az „Amikor Rómában vagy, tégy úgy, mint a rómaiak” szállóige parafrázisával: „Amikor Rómában vagy, gondolkodj, érezz, higgy és tégy úgy, mint egy római”.

- a kulturális kisebbségi csoportok gyermekeinek támogatása a többségi társadalomba való beilleszkedés folyamatában, hogy megőrizték saját kulturális identitásuk bizonyos részeit - néha ez integrációs politikaként ismert. „Amikor római társadalomban vagy, tégy úgy mint a rómaiak; de ha becsukod az ablakokat, otthon azt főzhetsz, amit akarsz”.

Számos nevelési módszer és megközelítés született, néha egymással keveredve. Súlyos problémák merültek azonban fel ezekkel a célokkal és alkalmazásokkal. Azon a meggyőződésen alapultak, hogy a többségi kultúra felsőbbrendű, és nem befolyásolhatja a más kultúrákkal való érintkezés. A változást mindig csak a „másiktól” várták el. Ha hozzátesszük, hogy a bevándorlók többsége nem „tért vissza” hazájába, máris észrevehető, hogy ezek a célkitűzések nem felelnek meg a valóságnak. Kevés közülük van az interkulturális nevelés célkitűzéseire.

„Mások felfedezése egy kapcsolat felfedezése, nem egy korláté.” (Claude Lévi-Strauss)

A multikulturális társadalom fogalma fokozatosan fejlődött ki. Nem a különböző, kölcsönhatásoktól mentes kultúrák egymás mellé rakásával nyert mozaik, de nem is olvasztótégely, amelyben mindent a legkisebb közös nevezőre hoznak. Az interkulturális képzés által javasolt módszerek lehetővé teszik a kölcsönös kapcsolatok felismerését és a korlátok lebontását. Szoros kapcsolatban áll más nevelési felfogásokkal, például az emberi jogok tanításával, az anti-rasszista neveléssel és a nemzetközi fejlesztési képzéssel. Ezért ne lepődj meg, ha találsz a könyvben olyan elemeket, amelyek meg-egyeznek más területeken szerzett tapasztalataiddal. Sokat merítettünk a multikulturális nevelők által végzett úttörő munka tapasztalataiból is.

Mi azonban az „interkulturális” kifejezés használata mellett döntöttünk. Amint Micheline Rey hangsúlyozza, az „inter” előjáróban benne van minden, amit a szó jelentése magába foglal:

- kölcsönhatás
- csere
- a korlátok lebontása
- kölcsönösség
- objektív szolidaritás.

Interkulturális nevelés: szociális nevelési folyamat

Egy társadalom akkor válik ténylegesen interkulturálissá, ha minden szociális csoport - kultúrájától, életstílusától vagy származásától függetlenül - egyenlőségben él.

Nemcsak a számunkra idegen kultúrákkal való interakcióra gondolunk, hanem az olyan kisebbségi csoportokkal való kapcsolatra is, mint a homoszexuálisok vagy a fogyatékos emberek, akiknek az intolerancia és diszkrimináció számos formájával kell szembenézniük. Számos - szociális, gazdasági, politikai - erő összefogására van szükség egy ilyen társadalom kialakulásához. Az interkulturális nevelés azon fő eszközök egyike, amellyel napjainkban rendelkezünk, és amely elősegíti a multikulturális társadalmak által nyújtott előnyök kiaknázását.

Az interkulturális nevelés általános célja a különböző társadalmak és a különböző többségi és kisebbségi kulturális csoportok közötti kölcsönös kapcsolatok támogatása és erősítése.

E cél azt jelenti, hogy:

- lássuk, a különbözőség az egyenlőségben gyökerezik, és nem szolgál a kirekesztés igazolására
- erőfeszítést tegyünk a különböző kulturális identitások felismerésére, és a kisebbségek tiszteletének előmozdítására
- az érdekellentéteket békésen oldjuk meg.

Az általános cél azt feltételezi, hogy az interkulturális nevelés a társadalom egészében megy végbe. Képtelenség interkulturális társadalomról álmodozni, ha csak az egyik érintett féllel dolgozunk, vagy csak kisebbségi, vagy csak többségi csoportokkal.

A többség és kisebbség elvárásai különbözőek, de kapcsolódnak egymáshoz.

Legtöbb kisebbségi csoport számára, főleg, ha ezek migrációs folyamatok eredményeként jöttek létre, a legfontosabb egy sor képesség és ismeret megszerzése. Nehéz, szinte lehetetlen megélni a társadalomban, ha például nem tudnak egy közös nyelven kommunikálni. A többségi csoportokkal szemben az egyik legfontosabb elvárás, hogy mögé lássanak az elfogadott normáknak, és a kisebbségi csoportokkal való kapcsolataikban megkérdőjelezzék a szokványos gondolkodásmódot - főleg a negatív sztereotípiákat és előítéleteket. Mindannyiunknak szükséges megérteni a társadalomban létező hatalmi viszonyok szerepét és ezeknek az interkulturális kapcsolatokra tett hatását.

Természetesen a különböző elvárások különböző célokat szolgálnak. Szociális többségi csoportok esetén az interkulturális nevelés céljai a következők lehetnek:

- előmozdítani a független világ valóságának megértését, és ezzel a valósággal összefüggő cselekedetekre bátorítani
- betekinteni az előítéletek és etnikai sztereotípiák mögé
- helyeselni a különbözőség és a sokféleség pozitív értékelését
- keresni és kiemelni a hasonlóságokat
- kifejleszteni a más társadalmakból és kultúrákból származó emberek iránti pozitív hozzáállást és pozitív viselkedési szokásokat
- gyakorlatba ültetni a szolidaritás és a civil kurázi elveit.

Kisebbségi csoportok esetén az interkulturális nevelés céljai megegyeznek a fent említettekkel, továbbá szükséges megtanulniuk úgy élni a többségi társadalomban, hogy ne veszítsék el saját kulturális identitásukat.

Fiatalok: Az interkulturális nevelés nélkülözhetetlen forrásai.

Bár az interkulturális nevelésnek az egész társadalomra kell vonatkoznia, kétségtelen, hogy az interkulturális nevelés a gyermekek és a fiatalok kapcsolatrendszerére összpontosít. Ezt igazolhatjuk azzal, hogy ők lesznek a jövő interkulturális társadalmának polgárai. Ugyanakkor ők a felnőttekkel való kommunikáció fontos csatornája is, és segíteni tudják az idősebb generációkat a változás szükségességének felismerésében. Tehát az interkulturális nevelés a felnőttképzést is érinti.

A gyerekek és fiatalok interkulturális nevelésének két alapvető módja van:

- rávezetni őket arra, hogyan fejlesszék ki azt a képességüket, amellyel felismerhetik az egyenlőtlenséget, a törvényteleniséget, a rasszizmust, a sztereotípiákat és az előítéleteket
- átadni olyan ismereteket és képességeket, amelyek segítségével ezeket visszautasítják, vagy megpróbálják megváltoztatni, valahányszor találkoznak velük a társadalomban.

Az iskolán belüli és iskolán kívüli nevelési megközelítések egyaránt rendkívül fontosak. Az ezekhez való viszonyulás nagyban összefügg a környezettel. Az is „igaz”, hogy sok formális elemet találhatunk az iskolán kívüli képzésekben (előadás, bevezető, írásbeli feladatok...), és egyre több informális módszert az iskolai oktatásban (projektcsoportok, helyi környezet használata...). Amikor 1994-95-ben a Képzők Könyvét írtuk, formális és informális képzést különböztettünk meg – meglehetősen ritkán került szóba a „nemformális képzés/tanulás”. A kérdés tárgyalása odáig jutott, hogy az Európai Ifjúsági Fórum (EYF) állásfoglalást adott ki: „Ifjúsági szervezetek mint nemformális képzők – szerepünk felismerése” címmel (2003. november). Az informális tanulást, ma már inkább a nem tervezett tanulási helyzetekre használják: családban, buszon, barátokkal való beszélgetésben. Mégis úgy döntöttünk, hogy ebben a kiadásban meghagyjuk az eredeti fogalmakat. Üdítőnek találhatjátok!

Kihívások előtt állnak az oktatási rendszerek, és annak szükségességét, hogy a formális és nemformális képzések kiegészítsék egymást, a **Kompasz** oktatásról szóló fejezete is kiemeli.

A haladás két útja:

1. Formális interkulturális nevelés

A formális interkulturális nevelés magába foglalja azokat az akadémiai programokat és kezdeményezéseket, amelyeket az iskolán belül és az iskolai nevelésből fejlesztenek ki. A család után az iskola a szocializáció fő eszköze, ahol a gyerekek nemcsak ismer-

teket szereznek, hanem saját kultúrájuk szabályrendszeréről is sokat tanulnak. Ennek a szabályrendszernek nyitottnak kell lenni más kultúrák, vallások és életstílusok felé. Ezért az iskola aktív támogatása nélkül az interkulturális nevelés bevezetésének erőfeszítései kevésbé eredményesek, vagy teljesen sikertelenek. Ez az oka annak, hogy a könyvbe ilyen gondolatok is bekerültek, annak ellenére, hogy ez a képzési könyv inkább az informális interkulturális képzésben való felhasználásra készült.

Az interkulturális nevelés az iskolától fontos nyitási és megújulási folyamatot követel meg, a tantervet a multikulturális társadalmak valóságához kell igazítani. Az iskolák főleg az egyenlőség elvére alapozzák munkájukat. Az interkulturális nevelés azt várja el az iskolától, hogy ismerje el és tartsa tiszteletben az egyének közötti kulturális különbségeket.

Az iskolák erőfeszítései általában a következőkre kell, hogy irányuljanak:

- egyenlő szociális és nevelési lehetőségek megteremtése a kulturális kisebbségi csoportok gyermekei számára
- a kulturális különbözőségek tudatosítása mint a diszkriminációval szembeni ellenállás egyik módja
- a kulturális pluralizmus megvédése és fejlesztése a társadalomban
- segítségnyújtás a gyermekek számára a konfliktusok konstruktív kezelésére, különböző érdekek megvilágításával és közös célok keresésével.

Az interkulturális nevelés közvetítőjeként az iskola szerepe kettős: a kisebbségi csoportok és kultúrák, valamint a többségi csoportok és kultúrák felé irányul.

A kisebbségi csoportok és kultúrák felé

A kisebbségi csoportok gyermekei számára az iskola szerepe a fogadtatást, a szocializációt és a befogadást illetően semmivel nem helyettesíthető.

E téren az interkulturális nevelésnek olyan programokat kell kidolgoznia, amelyek kielégítik a kisebbségi csoportok azon alapvető szükségleteit, amelyek a társadalom elismerésének megalapozására és megszerzésére irányulnak.

Ezek a programok a többségi kultúrában gyökereznek, de nyitottak a változásra, és lehetőséget kellene, hogy adjanak a gyermekeknek a többségi társadalom kulturális kódjának fokozatos megértésére és a személyi autonómia és önbizalom eszközeinek elsajátítására az illető társadalmon belül.

Az utóbbi gondolat a következőket foglalja magába:

- a környezet és a benne létező emberi kapcsolatok ismeretét
- az adott kultúrára jellemző idő-felfogás megértését
- a gazdasági kapcsolatok, összefüggések megértését, főleg azokat, amelyekről a foglalkoztatottság és az emberek megélhetése függ
- a közvetlen környezetet és azokat az iskolán kívüli asszociációkat, amelyek hasznosak lehetnek
- a politikai rendszer megértését.

A többségi csoportok és kultúrák felé

A többségi csoportokban élő gyermekeknek és fiataloknak meg kell tanulniuk pozitívan és kreatívan együtt élni másokkal.

Az iskolai tantervbe fontos bevezetni olyan elemeket, amelyek:

- elutasítják a kultúra etnocentrikus szemléletét, vagy azt a gondolatot, miszerint a különböző kultúrák hierarchizálhatók
- objektív módon és tisztelettel veszik figyelembe egy adott területen együtt élő különböző kultúrák jellemvonásait
- szélesítik az iskolások világszemléletét - ez főleg olyan helyen fontos, ahol kevés kisebbség él.

Hát maga az iskola?

Világos, hogy ugyanakkor az iskolának újra kell gondolnia saját helyét ebben a kérdésben, hiszen túl gyakran közvetít és erősít meg negatív sztereotípiákat. Konstruktív kommunikációra van szükség az iskola működésével kapcsolatban, valamint azok között, akik a nevelési folyamatban érintettek: tanárok, gyermekek, szülők, ügyintézők, helyi hatóságok, intézmények. Ahhoz, hogy az osztályokban és környezetükben interkulturális nevelés valósuljon meg, számos döntő fontosságú strukturális átszervezésre van szükség. A jó akarat nem elég, tettekre van szükség.

Európa-szerte számos jó példa és gyakorlat van, íme néhány javaslat:

- Az interkulturális nevelés kulcsfontosságú eleme legyen minden tanár képzésének; ahhoz, hogy ennek valós személyes hatása legyen a tanárookra, és hogy megértsék a bennük lejátszódó folyamatokat, dolgozhatnak bizonyos ideig egy másik kultúrában - így könnyebben tudnák megtanítani diákjaikat a tolerancia aktív gyakorlására.
- A szöveggyűjteményeket és egyéb oktatási eszközöket is felül kell vizsgálni, más kiindulási pontokat keresve, hogy a diákok megtanulhassák „normálisnak” elfogadni a különböző nézőpontokat és nézeteket – hogyan írják le a különböző országok történelem könyvei a waterloo-i csatát? Melyik ország vagy terület van a földrajzórákon használt térképek közepén?

A változtatások bevezetésének óriási akadályai vannak, de ugyanekkorak az előnyei is. A részletekre azonban itt nem térhetünk ki. Erről a témáról Antonio Perotti bővebben ír **The Case for Intercultural Education** című könyvében, amely kitűnő összefoglalása azoknak a tapasztalatoknak, amelyeket az Európa Tanács különböző képzési szakemberekkel együttműködésben összegyűjtött a '90-es évekig. Lásd még a **Kompasz** 5.fejezetében az **Oktatásról szóló** részt.

2. Informális interkulturális nevelés

Az informális (iskolán kívüli) interkulturális nevelés célkitűzései megegyeznek a formális interkulturális nevelés célkitűzéseivel. A két interkulturális nevelés közötti legfőbb eltérés az alkalmazókban (az iskolán kívüli neveléssel, képzéssel foglalkozók) és a munkamódszerekben rejlik. Azoktól a nevelési és oktatáspolitikai hagyományoktól függően, amelyekkel

azonosulsz, az informális nevelésben jelen lévő folyamatokat, „interkulturális tanulásnak” is nevezheted. Ez azért nagyon fontos, mert ez a könyvben tárgyalt megközelítés alapelveinek egyike. A fiatalokat saját tanulásuk tárgyának tekintjük, amint felfedezik magukat, világunk értelmét keresik, és stratégiákat dolgoznak ki arra, hogyan éljenek békében ebben a világban. Az informális nevelés szakemberei Európa-szerte foglalkoznak fiatalokkal ifjúsági klubokban, ifjúsági szervezeteknél és mozgalmakban, ifjúsági információs és tanácsadói központokban, iskola utáni szabadidős tevékenységek során, az utcán, nemzetközi ifjúsági cserék ideje alatt, a fiatalok és a fiatal munkanélküliek számára fenntartott szállókban stb. Sokan közülük önkéntesek, akik szabadidejüket áldozzák fel az ilyen jellegű munka fontossága miatt. Még ez a felsorolás sem fedti az összes olyan területet, ahol informális ifjúsági munkaszervezés folyik. Leghatásosabb alkalmazói valójában maguk a fiatalok, akik egymást tanítják. [Ez a kortárssegítés (peer education) néven ismert megközelítés sokkal részletesebben megtalálható a **Domino** című kiadványban, amelyet ugyancsak a „Te is más vagy, te sem vagy más” kampány során adtak ki.] Az összes felsorolt és még sok másik helyzet kibontakozási lehetőséget biztosít az informális interkulturális nevelés számára.

Az informális interkulturális nevelésnek számos fontos sajátossága van, amely megkülönbözteti a formális neveléstől:

- Az informális nevelés fakultatív, nem rendelkezik az iskola azon kötelező jellegével, amely néha bizonyos tantervhez tartozó tantárgyak elutasításához vezeti a tanulókat.
- Az informális nevelést alkalmazóknak nagy erőfeszítéseket kell tenniük a résztvevők érdeklődésének fenntartására, hiszen az üzleti világ nagyon elmes egyéb vonzó lehetőségek felkínálásában.
- Az informális nevelés során közvetlenebb, szorosabb a kapcsolat a résztvevőkkel, ami könnyebbé teszi a kommunikációt (még akkor is, ha a stressz néha nagyobb!).
- A tartalmat a résztvevőkkel együtt, az ő valóságaikhoz és igényeikhez igazítva állítják össze.
- Több a választási lehetőség a célok megjelölésére és a vonatkozó gyakorlatokkal való összekapcsolásra.
- Az informális nevelés során alkalmazott aktív és részvételt támogató módszerek hozzájárulnak az aktívabb részvételhez.

Nyilvánvaló, hogy az informális nevelés sok vonatkozásban nem létezhetne a formális nevelés jelenléte nélkül, és hogy rengeteg lehetőség van a kettő összeegyeztethetőségének javítására. A B. részben leírt gyakorlatok iskolai használatra is adaptálhatók, de összeállításukkor valójában a fiatalokkal való informális nevelésre összpontosítottuk energiáinkat. Most vizsgáljuk meg e gyakorlatok alapjait.

A fiatalokkal való foglalkozás - állandó folyamat

Életkoruktól függetlenül, azok az emberek, akik szembesülnek a multikulturális társadalom kihívásaival és problémáival, nem térhetnek át hirtelen a tudatlanságból

a kritikus tudatosságra és tettekre. Ez csak egy interkulturális nevelési folyamat során kivitelezhető, amely ebben az esetben informális, és mellette számos tevékenység és kezdeményezés is megvalósítható.

Az interkulturális nevelésnek lehetővé kell tennie a fiatalok számára a rasszizmus, az intolerancia, a xenofóbia és az antiszemitizmus gyökereinek felfedezését. A személyes felfedezés közös akcióhoz vezethet, és a folyamat előmozdítása tőlünk függ. A kép teljességéhez politikai és gazdasági intézkedésekre is szükség van: a nevelésnek megvannak a korlátai, de ugyanakkor a felelősségei is.

Mások már megkísérelték leírni az interkulturális nevelést szolgáló programok tervezésének lényeges területeit, amint ez a könyv végén lévő hivatkozásokban megtalálható. Az interkulturális nevelési folyamatot leegyszerűsítve egy olyan úthoz hasonlítottuk, amelynek különböző szakaszai vannak, melyek mind nagy jelentőségűek a fejlesztés szempontjából. Ezek a következők:

- I. Kívülről látni önmagunkat
- II. Megérteni a világot, amelyben élünk
- III. Megismerni más valóságokat
- IV. Pozitívan tekinteni a különbözőségekre
- V. Előnyben részesíteni a pozitív hozzáállást, értékeket és viselkedést

Egyes szakaszokat sokkal fontosabbnak ítéltünk a többinél, vagy választhatunk egy másik útvonalat. Ezeket a szakaszokat bizonyos szintig kombinálni lehet, de minthogy ez a könyv nem négydimenziós, egyenként fogjuk őket tárgyalni a javasolt ötletekkel és tartalmakkal együtt.

I. Kívülről látni önmagunkat

Az interkulturális nevelés során munkánk kezdetén el kell gondolkozni saját magunkon és saját helyzetünkön.

Ötletek és tartalmak:

Saját társadalmi és kulturális valóságunk:

- Újra felbecsülni, hogy saját valóságunkban mit tartunk negatívnak, és mit pozitívnak.
- Szokásaink, gondolkodásmódunk, életstílusunk stb. - lehetséges reagálások a világra: vannak más valóságok, amelyek nem jobbak, nem is rosszabbak, de különböznek.
- Elmagyarázni saját realitásunkat olyanoknak, akik nem tudják, hogy az hasznos lehet egy eltérő szemlélet kialakításában.

Reakciók más társadalmi és kulturális valóságokra, amelyekkel együtt élünk:

- A társadalmunkban létező előítéletek és sztereotípiák más társadalmak és kultúrák iránt.
- Miért jelennek meg ezek a sztereotípiák és előítéletek?
- Miért léteznek pozitív és negatív előítéletek és sztereotípiák?
- Az előítéletek és sztereotípiák befolyása más emberekkel szembeni viselkedésünkre.

Diszkrimináció: egy önkényes jelenség:

- Bizonyos helyzetekben mindenkivel előfordulhat, hogy diszkriminálják.
- Miért létezik diszkrimináció?
- Milyen formái vannak?

II. Megérteni a világot, amelyben élünk

A különböző társadalmak, országok vagy államok nem tudnak fejlődni, ha egymástól elszigeteltek.

Ötletek és tartalmak:

Összefüggő világban élünk:

- A társadalmaknak szüksége van egymásra.
- Európa nem egy bolygó! (az Európa Tanács Észak-Dél Központjának [Council of Europe's North-South Centre] jelszava)

Megosztott felelősség:

- az erők, amelyek a fennmaradás érdekében hazájuk elhagyására kényszerítik az embereket, többnyire az életmódot megalapozó gazdasági rendszerből erednek.

Amellett, hogy megtapasztaljuk, nem független, hanem összefüggő világokban élünk, válaszokat kell kidolgoznunk a globalizáció jelenségeire. **A Kompas Globalizáció** c. fejezete vizsgálja az okokat és a hatásokat.

III. Megismerni más valóságokat

A sajátunktól eltérő kultúrák, életstílusok vagy társadalmak iránti negatív álláspontok gyökere „az ismeretlentől való félelem”-ben keresendő. Ez az oka annak, hogy az interkulturális nevelés támogatja a más kultúrákkal való ismerkedést, és más kultúrák ismeretét - nem a biztonságos távolságot tartó turistaként viselkedik, hanem olyanként, aki az ismerkedés során kitérülve felvállalja a találkozás és kölcsönhatás kockázatait. Az ismeretség megalapozásához a sajátunktól eltérő valóságok megértésére kell törekednünk.

Ötletek és tartalmak:

Mit tudunk más kultúrákról és életstílusokról?

- Hogyan szereztük információinkat más kultúrákról, társadalmakról, országokról?
- Mennyi a valóságtartalma ennek az ismeretnek, és mennyi előre megalkotott gondolat jut el hozzánk különböző utakon?
- Mennyire kell megkérdőjeleznünk a sajtó által közvetített információt és képeket?
- Hogyan tudhatjuk meg, hogy milyen érzés „más cipőjében járni”?

Nincsenek sem felsőbbrendű, sem alacsonyabb rendű kultúrák:

- Minden kultúra egy eltérő valóság eredménye.
- Minden kultúrának vannak pozitív oldalai, amelyekből tanulni lehet, és vannak negatív oldalai, amelyeket kritizálhatunk - hogyan tehetünk különbséget a kettő között?

A különböző nem azt jelenti, hogy rosszabb, hanem hogy eltérő:

- Melyek azok a tényezők, amelyek által az emberek közötti különbségek negatívumként tűnnek fel?

IV. Pozitívan tekinteni a különbözősége

Mi az alapja annak a képességnek, hogy a különbözőséget pozitívnak lássuk?

Ötletek és tartalmak:

Saját kultúránk különbözőségei keveréke:

- A társadalmi és kulturális valóság, amelyhez tartozunk, különbözőségei halmozódásának az eredménye.
- Ezeket a különbözőségeket nem tekintjük az együttélést ellehetetlenítő akadályoknak.

A különböző kultúrák közötti különbség pozitív tény:

- A különböző kultúrák közötti kapcsolatok és összefüggések nemcsak az egyének, hanem a társadalmak számára is gazdagítóak. Ugyanakkor szórakozás és öröm forrásai is lehetnek.
- Minden társadalom és kultúra tanulhat a többi társadalomtól, és ugyanakkor taníthat valamit a többi társadalomnak.
- Hogyan tanulhatjuk meg elkerülni az azonnali ítélezést olyan kultúrákról, amelyek „idegenek” számunkra?
- Hogyan tanulhatunk meg együtt élni azzal a(z) (időszakos) bizonytalansággal, amelyet ezek a folyamatok ébresztenek bennünk?
- Hogyan használhatjuk ki mindazon lehetőségeket, amelyeket az ilyen szemlélések nyújtanak számunkra identitásunk új oldalainak felfedezésére?

V. Előnyben részesíteni a pozitív hozzáállást, értékeket és viselkedést

Az összes szakasz az értékek előtérbe helyezésén alapszik: emberi jogok, elismerés, elfogadás, aktív tolerancia, tisztelet, békés konfliktusmegoldás és szolidaritás.

- Ha követeljük a szolidaritáshoz való jogot, akkor, Jean-Marie Bergeret összefoglalása szerint, kötelességünk szolidaritást mutatni. Az interkulturális nevelés során ezt a fajta végeredményt szeretnénk elérni. De a fiatalok kizárólag saját maguktól fogják viselkedésüket és következtetéseiket megváltoztatni, mi csak segíthetjük a folyamat előmozdítását azzal, hogy számos kihívást küzdünk le velük együtt az idők során.
- Ha az ilyen jellegű hozzáállások támogatására törekszünk, könnyebb lesz a más kultúrák emberei iránti pozitív viselkedésmód terjesztése. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az ilyen viselkedésmód és magatartások csak olyan tulajdonságokkal együtt fejleszthetők ki, mint: a becsületesség, az együttműködési készség, a kommunikációs készség, a kritikus gondolkodás és a szervezői érzék.

Gondolkodási idő

Az interkulturális nevelés nem olyan zárt program, amelyet folyamatos módosítások nélkül ismételni lehet. Ellenkezőleg, nemcsak a lehetséges interkulturális tevékenységek skálája nagyon széles, hanem egyfolytában ellenőrizni kell saját magunkat, hogy mit csinálunk és miért. Itt nincs sikert garantáló bűvös képlet.

Az egyes informális interkulturális nevelési tevékenységek határainak meghatározásához a következő tényezőket kell figyelembe venni:

- **Az általunk tervezett tevékenység tartalma és terjedelme.** Egy spanyol mondás ezt jól összefoglalja: „Horgászbottal nem vadászhat sz elefántra.”
- **A környezet, amelyben dolgozni fogunk, és annak minket érintő kör-
látai.** A résztvevők motivációja a helytől és a részt venni akarásuktól függ.
- **Az ismeretség és a viszony szintje, amely azokhoz a fiatalokhoz fűz,
akikkel dolgozni fogunk.** Ha jól ismerjük őket, és tudjuk, hogy hosszú
távon tervezhetünk, az hatással lesz céljainkra.
- **A részvétel szintje a tevékenység során.** Ha a résztvevők felelősnek érzik
magukat egy tevékenység kimeneteléért, sokkal pozitívabb eredmények
fognak születni, mintha csak passzív szereplők lennének.

Másodsorban figyelembe kell vennünk azt, hogy:

- **Az elszigetelt tevékenységeknek korlátozottak a hatásai.** Az inter-
kulturális nevelés során értékeket, álláspontokat és viselkedéseket veszünk
figyelembe. Ezért kívánatos minden tevékenységet szélesebb összefüggés-
ben tervezni. Ez azonban nem azt jelenti, hogy mellőznünk kell a korlátozott
lehetőségeket az interkulturális folyamatok érdekében; alapjában véve
ambícióink meghatározásáról van szó.
- **A tevékenységek lényege a résztvevők mindennapi életénél kell, hogy
kezdődjön, és azt kell céloznia.** Az a cél, hogy pozitív attitűdöket alakítsunk
ki saját környezetünkben, és ezt a környezetet összekapcsoljuk a külvilággal.

Az egyes informális nevelési tevékenységek megközelítése, értelmezése a konkrét lehetőségeinktől és a résztvevőktől függ... A B. rész megtervezésekor felhasználtuk ezeket a gondolatokat és elveket, de azt is tudjuk, hogy lehetetlen - és nem is lenne helyénvaló - túl szigorú és merev szabályokat alkotni.

Összegzésül, hasznos lehet észben tartani, hogy:

- Aktív és dinamikus módszertanból kiindulva...
- folyamatokkal foglalkozunk...
- amelyek által, valamint az információ, a valóság elemzése és kritikus szem-
lélete segítségével...
- a munkában résztvevő személyek módot fognak találni...

- pozitív kölcsönhatás kialakítására mindennapi életükben a más kultúrákhoz tartozó emberekkel
- és stratégiák kidolgozására, amelyek segítségével ezen pozitív kapcsolatokat kifejezésre juttatják egyéni és kollektív tevékenységekben.

Hivatkozások a fejezethez

- Equipo Claves/Cruz Roja Juventud (1992): **En un mundo de diferencias ... un mundo diferente**, Madrid
- Bergeret, Jean-Marie (March 1995): "A propos d'interculturel/Re: Intercultural Learning" in **Multiplier**, European Youth Centre, Council of Europe, Strasbourg
- Chisholm, Lynne (1995): "The Council of Europe's Youth Centre Past, Present and Future: an Interview with Peter Lauritzen" in Circle for Youth Research Co-operation in Europe, **The Puzzle of Integration, European Yearbook on Youth Policy and Research**, Volume One, De Gruyter, Berlin/New York
- Colectivo AMANI (1994): Educación Intercultural. **Análisis y resolución de conflictos**, editorial popular, Madrid
- Council of Europe (1995): **DOMINO - A Manual to use Peer Group Education as a Means to Fight Racism, Xenophobia, Anti-Semitism and Intolerance**, Strasbourg
- Dublin Travellers Education and Development Group (1994): **Reach Out - Report by the DTEDG on the 'Poverty 3' Programme 1990-1994**, Pavee Point Publications, Dublin
- European Commission (1994): **Community of Learning - Intercultural Education in Europe**, Luxembourg
- European Commission (1994): **Report on the Education of Migrants' Children in the European Union**, Luxembourg
- European Youth Centre (1991): **Intercultural Learning Basic Texts**, Training Courses Resource File Volume 3, Strasbourg
- Hope, A., Timmel, S. and Hodzi, C. (1985) **Training for Transformation - A Handbook for Community Workers**, 3 vols, Mambo Press, Gweru, Zimbabwe
- Jones, Crispin and Kimberley, Keith (1986): **Intercultural Education -Concept, Context, Curriculum Practice**, Council of Europe, Strasbourg
- Office of Multicultural Affairs (1994): **Local Diversity, Global Connections** (2 Volumes), Australian Government Publishing Service, Canberra
- Otten, Hendrik and Treuheit, Werner (1994): **Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis**, Leske + Budrich, Opladen, 1994
- Perotti, Antonio (1994): **Plaidoyer pour l'interculturel/The Case for Intercultural Education**, Council of Europe, Strasbourg
- Ruffino, Roberto (1995): "Interview about Intercultural Education" in International Christian Youth Exchange, **ICYE Handbook - European Youth Exchanges**, ICYE, Brussels
- Rey, Micheline (1986, reprinted 1992): **Training Teachers in Intercultural Education?**, Council of Europe, Strasbourg
- Vink, Caroline and Groot, Klaas (1994): **Over en weer: werkboek internationale groepsuitwisselingen in het jongerenwerk**, Stichting IVIO/Exis, Lelystad

B. RÉSZ

GYAKORLATOK, MÓDSZEREK ÉS SEGÉDLETEK

I. Bevezetés

A B. részben leírt gyakorlatok egyaránt szólnak azoknak, akik fiatalokkal (14 év felettekkel), vagy felnőttekkel foglalkoznak iskolán kívüli, vagy bármilyen más informális nevelés keretében, és témájuk az egyenlőség, a fajgyűlölet, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia.

Ezt a részt igyekeztünk úgy összeállítani, hogy rugalmasan alkalmazható legyen minél szélesebb körben. Így például haszonnal forgathatja egy ifjúságsegítő, egy csoportvezető, egy szeminárium facilitátora, egyházi csoportok tagjai, tanárok vagy felnőttképzők. A munka állhat rendszeres találkozásokból vagy alkalmiakból, a csoport lehet kicsi vagy nagy (például szemináriumok esetén, ahol a résztvevők nem ismerik egymást). A csoport tagjai lehetnek egyneműek, vagy sem, tartozhatnak azonos kultúrához, országhoz, vagy sem, lehetnek azonos vallási meggyőződésűek, vagy sem. Bármely helyzetbe is kerülj, ez a könyv irányvonalakat ad az ötletek és a gyakorlatok felhasználásához és adaptálásához a saját és a csoport igényei szerint.

A Képzők könyve használata

E könyv összeállításakor arra törekedtünk, hogy a lehető legrugalmasabban, óhajod szerint használhasd. Minden egyes ismertetett tevékenység önmagában is alkalmazható, mi azonban azt ajánljuk, hogy kettőt vagy akár többet is alkalmazz együttesen egy programban, az adott téma alaposabb kimerítése érdekében.

Mielőtt hozzáfognál, javasoljuk, hogy tekintsd át az egész könyvet, hogy fogalmad legyen a felhasználási lehetőségeiről. Az A. részt átolvasva megismerheted a gyakorlatok elméleti hátterét.

Szintén az A. részben található a témákkal kapcsolatos háttérinformációk, amelyek segíthetnek a beszélgetések során felvetett kérdések megválaszolásában.

A tevékenységeket téma szerint négy csoportba osztottuk, amelyek a fokozatos nevelési folyamatot követik:

- G** a tevékenységek az egészséges csoportszellem kialakítását segítik, és fejlesztik a kommunikációs készséget és a csoportdinamikát. (G mint group)
- I** olyan tevékenységek, amelyek a más kultúrához tartozó, vagy más országból, társadalmi közegből származó emberekről alkotott elképzelésekkel foglalkoznak. (I mint images)
- M** olyan tevékenységek, amelyek a diszkrimináció, az elutasítás, a kizárás és a marginalizálás mögött rejlő társadalmi, gazdasági, kulturális és nevelési

mechanizmusokat tárják fel. (M mint mechanisms)

- A** olyan tevékenységek, amelyek aktív részvételre ösztönöznek az egyenlőség értékén és a különbözőség elfogadásán alapuló társadalmi változásokban. (A mint activities)

A tevékenységek a témák szempontjából tetszőleges sorrendben használhatók. Azonban, ha már belevetted magad a foglalkozásba, és a résztvevők kérdezgetni kezdenek, akkor egy háló összefonódó szálainak kell tekintened a tevékenységeket, és a számodra legmegfelelőbb sorrendet kell alkalmaznod.

A célunk az volt, hogy mindegyik tevékenységet világosan leírjuk, valamint ötleteket adjunk az egyes tevékenységeket követő lépésekhez. Ki kell hangsúlyoznunk azonban, hogy ezek csupán irányvonalak, és a képzési könyvet mindenkor felhasználói a saját szükségleteiknek és elképzeléseiknek megfelelően alakíthatják át.

Bármilyen csoporttal is dolgoznál, valószínűleg olyan tevékenységgel fogod kezdeni, amely saját területedhez kötődik, vagy amely valamely csoporttagot a leginkább érdekli. A könyvben található ötleteket úgy kellene alkalmazni, hogy segítsék a csoporttagokat a tárgyalt témák alaposabb megismerésében és az egymás iránti empátia kialakításában. Az egyetértés nem elég, a lényeg a sokféleséget, a különbözőséget értékelő és az egyéni méltóságot tiszteletben tartó interkulturális társadalom építésére irányuló közös munka. A cselekvő szerepvállalásnak ez az eleme nagyon fontos eredménye a könyvben leírt tevékenységeknek. Nem elég a témák felszínes ismerete, meg kell próbálnunk alaposnak, következetesnek lenni hozzáállásunkban és tetteinkben. E szempontból az interkulturális nevelés egy tágabb körű, „állampolgárságra nevelési” folyamat részének tekintendő, amely különös figyelmet fordít a szolidaritás, a tolerancia, a felelősségvállalás, a bátorság és a tisztelet értékeire. Az emberi jogra, a békére és a globális nevelésre épül, és egyben gyarapítja azokat.

II. A nevelési szempontok

A könyvben leírt tevékenységek összeállítása során arra törekedtünk, hogy azok az interkulturális nevelés két alapvető megközelítését tegyék lehetővé: a részvételt és a csoportmunkát.

A részvevő magatartás lényege az, hogy a fiatalok nem a foglalkozás tárgyát képezik, hanem egy erőforrást jelentenek, amelyre számítani lehet a csoportmunkában. A könyv használata emberekkel való együttműködést jelent, nem emberekért való ténykedést. Alapvető célunk és feladatunk az embereket arra ösztönözni, hogy felelősen cselekedjenek, és ezáltal az önirányítás lehetőségével ruházzuk fel őket.

A csoportmunka lehetőséget nyújt saját tapasztalataink, tudásunk, képességeink és hozzáállásunk mélyebb megértésére. Ezáltal a csoportmunka olyan eszköz, amellyel biztosítani lehet, hogy minden egyéni ismeretszerzés a személyes tudás gyarapításán túl társadalmi hatással is bírjon.

Az interkulturális nevelés (amelyet az A. részben részletesen leírtunk) társadalmi nevelési folyamat, ennek során az egyén sokkal tudatosabbá válik saját kultúráját, valamint

a kultúrák közötti összefüggéseket illetően, beleértve a másság iránti tiszteletet, legyen az bármiféle is: kulturális, vallási, etnikai, a szexuális orientációt érintő, nemzetiségi, társadalmi, és a képességre ill. fogyatékoságokra vonatkozó. Ezek az emberek saját kultúrájukat is egy olyan tágabb körben értelmezik, amely lehetővé teszi számukra, hogy megértsék, beleéljék magukat más népek értékvilágába, és hogy közösen azon munkálkodjanak, hogy egy jobb, egyenlőségre törekvő világot építsenek.

Az interkulturális nevelés az olyan emberi vonásokkal való foglalkozást jelenti, mint a különféle magatartások, érzelmek, érzékelések, értékek és tapasztalatok. Nem valósítható meg kizárólag intellektuális munkával, hanem egy gyakorlati dimenzióra is szükség van. Így például, ha azt szeretnénk, hogy a fiatalok együtt érezzenek a bevándorlókkal, nem elég tájékoztatnunk őket pillanatnyi helyzetükről, vagy statisztikai adatokkal és grafikonokkal mutatnunk be helyzetüket. Az szükséges, hogy a fiatalok átérezzék és megértsék azt, hogy a bevándorlás nem a véletlen műve, hanem ezeket az embereket az életkörülményeik kényszerítették arra, hogy kivándoroljanak hazájukból, amely nem szegény, hanem elszegényített ország. Hasonlóképpen, a homofóbia, vagy a romákkal, cigányokkal szembeni diszkrimináció tárgyalása kapcsán ne előadásokat tartsunk, inkább adjunk lehetőséget az embereknek arra, hogy átérezzék, milyen a mindennapi diszkrimináció és előítélet áldozatának lenni. Ezzel persze nem vonjuk kétségbe az alapvető ismeretek szükségességét, amelyek az olyan mélyen gyökerező sztereotípiák és előítéletek ellensúlyozásához szükségesek, mint például az, hogy a legtöbb roma nem karavánokban vándorol és sátorban él, hanem egy sajátos életvitele van, vagy mint például az, hogy homoszexuálisok minden történelmi korban, társadalomban és kultúrában éltek.

Ezeket a problémákat csak akkor fogják megérteni az emberek, ha munkánk során az ő tudásukra, érzéseikre és tapasztalataikra támaszkodunk. Ebből a kezdőpontból kiindulva képesek lesznek megtanulni alkalmazkodni a különböző társadalmi és egyéni valóságokhoz, illetve innen, erről a pontról folytatni új ismeretek megszerzését. Ekképpen, a mi munkánk nem annyira intellektuális, a megismerés szintjén mozgó, mint inkább az egyéni élettapasztalatokat és érzelmeket feldolgozó tevékenység. Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy az interkulturális nevelés által fejlesztett értékek, a szolidaritás, a tisztelet, és az empátia megszerzése csak akkor lehetséges, ha egyidőben abban is segítjük az embereket, hogy az együttműködési, kommunikációs és kritikus elemzői képességeiket fejlesszék. Nevelői tevékenységünk három fő lépése: gondolkozz, érezz és cselekedj. Munkánk során a fejünket, a szívünket és a kezeinket fogjuk használni.

A fiatalokkal való munka

A részvételen alapuló csoportdinamikát alkalmazó interkulturális nevelés néhány alapvető elvet feltételez:

1. Mindig abból kell kiindulnunk, amit a csoport tagjai már ismernek, a véleményeikből és tapasztalataikból; ezek alapján ösztönözzük őket arra, hogy új gondolatokat és élményeket keressenek és tárjanak fel együtt.

Mindannyiunknak vannak gondolatai és véleménye azokról a témákról és kérdésekről, amelyek mindennapi életünkhöz kötődnek, és amelyek családi és társadalmi környezetünkből származnak - vagy az egyéni megtapasztalásainkból; vagy az olvasmányainkból; vagy az iskolában, a rádióból, a tévéből szerzett ismereteinkből; vagy a más emberekkel folytatott eszmecserékből és vitákból; vagy a saját értelmezéseinkből. Mindezek együttvéve egyfajta szűrőt képeznek, amelyen keresztül a „valóságot értelmezzük”. Ezért te mint a csoport irányítója, ahelyett hogy elhanyagolnád ezt a valóságot, belőle indulsz ki, és erre kell majd építened az új élményvilágot.

2. Ösztönözzük a fiatalokat a vitákban való részvételre azért, hogy hozzájárulásukkal gazdagítsák a beszélgetéseket, és hogy minél többet tanuljanak egymástól. Mindannyiunknak mindig van tanulnivalója és tanítanivalója. A csoportmunka felerősíti bennünk a tanulási képességet; lehetővé teszi új gondolatok feltárását, új információ közös elemzését, és ezáltal serkenti az egyéni fejlődést. Ráadásul, amikor valaki valamiben aktívan részt vesz - a mi esetünkben az interkulturális nevelésben - sokkal erősebb lesz a tudás birtoklásának érzése, ami nagyobb fokú elkötelezettséget ébreszt.
3. Állandóan arra kell koncentrálnunk, hogy az emberek az interkulturális neveléshez kapcsolódó konkrét tapasztalataikat egyszerű, de hatékony cselekvési formákban tudják hasznosítani, amelyek kifejezik a marginalizálás, a diszkrimináció és a kirekesztés elutasítását.

Az interkulturális nevelés nem csupán az értelem szintjén hat; a személyeket, akikkel dolgozunk egyrészt egy társadalom tagjaiként kell kezelnünk, másrészt mint egyéniségekre kell tekintettel lennünk rájuk. Tehát a mi célunk abban áll, hogy felerősítsük az interkulturális nevelés gyakorlati dimenzióját, biztosítva ezáltal azt, hogy a fiatalok olyan konkrét következtetésekre jussanak, amelyek a mindennapi életüket érintik.

A sikeres csoportmunka egyik fontos eszköze a tevékenység, amelyet erőforrásként használunk fel a fiatalok segítésére azért, hogy tapasztalataikat mind az értelmi, mind az érzelmi szinten értékesíteni tudják. A tevékenység önmagában nem végeredmény, hanem az olyan fontos dolgok kiváltó oka vagy megoldása, mint például a vélemény- és tapasztalatcserén alapuló közös megismerési folyamat, a valóság új dimenzióinak feltárása, az alternatívák együttes kialakítása, vagy a rasszizmus, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia tudatosítása.

A könyvben található gyakorlatok a közös tanulási folyamat eszközeinek tekinthetők. Használati módjukról te döntesz annak függvényében, hogy a csoportod milyen korú, képességű, érdeklődési körű, illetve attól függően, hogy mekkora tér és mennyi idő áll rendelkezésedre, de ugyanakkor szervesen egymásra épülő részekből álló, módszeres programot is összeállíthatsz ezekből:

- G** - olyan tevékenységekre utal, amelyek a csoport kialakítását és összekovácsolódását segítik. Ezen tevékenységek során jó csoporthangulat hozható létre, illetve serkenthető a kommunikációs képesség és a csoportdinamika. Ide tartoznak a jégtörők is.

Ha a csoport tagjainak nincs fejlett készségük a vitára, az aktív hallgatásra vagy a kapcsolatteremtésre, és nem látják át a csoportmunka folyamatát és dinamikáját, (vagyis nincs meg az

a képességük, hogy valamely közös cél érdekében a kölcsönös tisztelet és együttműködés szellemében másokkal együtt dolgozzanak), akkor a tevékenységeket, különösen a 3-as szintűeket nehéznek, vagy éppen lehetetlennek tartják majd. Ezek a tevékenységek az Interkulturális Nevelés tágabb keretén belül fogalmazódtak meg. Az egyének kölcsönös tiszteletére épülnek, valamint arra a meggyőződésre, hogy mindannyian tapasztalatok által fejlődünk, és hogy a tapasztalatszerzésen alapuló tanulás élvezetes, szórakoztató, eredményes, és az egyén és a társadalom felemelkedéséhez vezet. Ha ezt nem tartjuk mindig szem előtt, bonyodalmak és konfliktusok származhatnak abból, hogy az emberek azzal a kihívással szembesülnek, hogy feltárják előítéleteikkel, hitükkel és világnézetükkel kapcsolatos gondolataikat, érzéseiket, érzelmeiket. A jó csoportmunka biztos környezetet jelent az ilyen kitérülések számára.

- I** - olyan tevékenységekre utal, amelyek a más kultúrához tartozó vagy más országból, társadalmi közezből származó emberekről alkotott elképzeléseinkbe nyújtanak betekintést.

Fontos foglalkoznunk ezekkel a belső elképzelésekkel, mert az emberekről alkotott képek és sztereotípiák szoros összefüggésben állnak az előítélettel és a diszkriminációval. Ha nem értjük meg, hogy honnan származnak ezek a képzetek, és nem tanulunk meg kritikusán bánni velük, akkor nem tudjuk felmérni a felfogásunkra és nézeteinkre gyakorolt hatásukat. Az intolerancia és a rasszizmus leküzdéséhez szükséges első lépésünk az, hogy annak tekintsük ezeket a képzeteket, amik: egyszerűen csak képzetek, amelyeknek gyakran semmi közük a valósághoz.

angien ois
egum til melis

- M** - olyan tevékenységek, amelyek segítenek az embereknek felismerni és elemezni azokat a társadalomban, a gazdaságban, a kultúrában és a nevelésben rejlő okokat, amelyek a diszkriminációs helyzetek, az elutasítás, a kirekesztés, a marginalizálás hátterét képezik.

Ha nem vagyunk képesek felismerni azokat a mechanizmusokat, amelyek a diszkriminációt fenntartják, soha nem fogjuk tudni kezelni és megváltoztatni őket. Lényeges, hogy rálátásunk legyen az érdekeltségekre, a hatalomra, a politikára helyi, országos és globális szinten, mert alapvetően ezek okozzák az emberek közötti konfliktusokat. Kevesen hagyják el az otthonukat, ha a háború, az éhínség, a munkanélküliség, a vallási és a politikai üldözés nem kényszerítené őket. A lakásért, munkahelyért, oktatási lehetőségekért és társadalmi szolgáltatásokért folyó verseny is egymás ellen fordítja az embereket. Fel kell tennünk önmagunknak a kérdést, hogy miért is olyan a világ, amilyen, és hogy miért olyan nehéz ezen változtatni.

- A** - olyan tevékenységek, amelyek tudatosítják az egyének és csoportok cselekvési lehetőségeit a szolidaritás, a tisztelet, a másság elfogadása és a szabad véleménycsere értékeire támaszkodó társadalmi változás érdekében.

Csak akkor érdemes ezt a képzési könyvet használni, ha tanulunk belőle, fejlődünk általa, és következőképpen változtatni, cselekedni kezdünk. A változás a tevékenységek lényeges következménye. A változás megnyilvánulhat az egyén szintjén, például ha saját világnézetünk tudatában felismerjük a személyes szerepvállalás fontosságát. Tevékenykedhetünk más emberekkel együtt is, helyi szinten, saját közösségünk keretében, valamely kisebbség vagy a „mások” érdekében. De a tevékenység jelentheti a szervezeti keretek közt végzett közösségi munkát helyi, regionális, országos vagy nemzetközi

szinten egy toleránsabb interkulturális világ létrehozása érdekében.

Egy angol mondás így szól: „A legnagyobb hibát az követi el, aki nem tesz semmit, mert csak keveset tudna tenni...”, egy másik: „Egy mérföld megtétele is egy lépéssel kezdődik”. Hasonló közmondások léteznek más nyelveken is. Javasoljuk, hogy gyűjtsd össze a saját nyelveden megfogalmazott hasonló tartalmú közmondásokat. További cselekvést indító ötleteket a 65. oldalon találhatsz, a kampánytevékenységek ábécéjében.

III. Az interkulturális nevelési program kifejtése

Fontos megjegyezni, hogy Európában úgy az országok között, mint az egyes országokon belül különbségek léteznek. Ezért azt ajánljuk az irányítóknak, hogy a tevékenységeket mindig az érintett ország, régió vagy város helyzetéhez adaptálják. Ha az adott példák és a feltett kérdések az elemzés és értékelés szempontjából nem találóak, nem illeszkednek a csoport társadalmi és kulturális környezetébe, akkor megfelelő példákat és kérdéseket kell találni.

Nagyon kevés az olyan tevékenység, játék, amely átalakítás nélkül alkalmazható bármely országban vagy csoportban. E könyv ötleteit mindig adaptálni kell a nyelvi sajátosságok szempontján túl az aktuális kulturális, társadalmi különbségek, valamint a témában való jártasság szerint. Amint már említettük, a nevelési megközelítés lényege a résztvevők egyéni tapasztalatainak, érzéseinek, képességeinek és tudásának aktív felhasználása.

Ne aggódj! Nem kell mindig az egész játékot átalakítanod. A legtöbb esetben elég lesz, ha az értékelést és megbeszélést adaptárod a csoport sajátos helyzetéhez és a kampány céljához. Például, a vallási tolerancia esetén egyes országokban a vita tárgyát a muzulmánok és keresztények közötti problémák képezik. Más csoportban az antiszemitizmus megbeszélése lehet célszerű, vagy a katolikusok és az ortodoxok viszonya. A kampány során tárgyalt problémák minden országban léteznek, habár eltérő formákban. Az irányítóknak elsősorban arra kell törekednie, hogy a jobb megértés céljából ezeket a problémákat minél közelebb hozza a résztvevők saját helyi problémáihoz. Az adaptálás módszereinek és témáinak kiválasztásában segítséget nyújtanak majd a „Tipppek az irányítók számára”.

Tipppek az irányítók számára

Amikor fiatalokkal dolgozunk, mindig szem előtt kell tartanunk az interkulturális nevelésre, illetve a csoport fejlődésére irányuló célkitűzéseink közötti egyensúly megtartását. Az irányító kiemelten fontos feladata a csoporttagok közötti jó hangulat kialakulásának biztosítása, és hogy a lehető legnagyobb mértékben támogassa és ösztönözze kreativitásukat és törekvéseiket. Ezáltal a résztvevők termékenyek s minden fáradtságot megérőnek fogják találni munkájukat, érdekes tapasztalatokat szereznek, és helytálló következtetéseket vonnak le.

Megbeszélések vezetése

A megbeszélés központi eleme a nevelési folyamatnak. Minden tevékenység, játék végén kell hagyni valamennyi időt elemzésre és értékelésre. A könyv támpontokat ad a megbeszélések levezetésére. Biztosítani kell mindenki számára a lehetőséget, hogy akarata szerint vegyen részt a vitákban. Íme, néhány példa:

- Alakíts ki jó csoporthangulatot, ami lehetővé teszi mindenki számára, hogy szabadon kifejezze magát, illetve, hogy meghallgassák. Időt kell szánnod a megfelelő környezet kialakítására, valamint arra, hogy a résztvevők megismerkedjenek egymással, és hogy bizalommal legyenek egymás iránt.
- Olyan résztvevőket hívj meg, akik elmondják véleményüket, és taglalják a tárgyalt témával kapcsolatos tapasztalataikat.
- A csoport által ismert kifejezéseket és nyelvezetet használj, utalj olyan közelmúltbeli eseményekre, amelyek relevánsak a csoport tagjai számára, igyekezz a mindennapi életükhöz kapcsolni a játékokat.

A konfliktusok kezelése

A tevékenységek során konfliktusok alakulhatnak ki. Ez várható, hiszen a résztvevőknek nagyon bonyolult és kihívást jelentő témákat kell feltárniuk, ki kell fejteniük véleményüket, és kritikusan kell gondolkodniuk. Ez része az interkulturális nevelésnek, nem egyszerű, és feszültségeket kelthet.

Lehetőleg kerülni kell az olyan helyzeteket, amelyek az interkulturális nevelési folyamatot akadályozó konfliktusokat eredményezhetnek. Irányítói minőségben:

- Ismerned kell a résztvevők érzékeny pontjait, amelyeket a tevékenységek során érinthettek.
- Tisztázd a résztvevőkkel, hogy mindenkinek csak annyira kell kitárulkoznia, hogy az ne legyen számára feszélyező vagy kellemetlen.
- Adj időt a résztvevőknek, hogy felkészüljenek a tevékenységre. Hagyd őket, hogy hozzászokjanak a játék által megkövetelt szerepükhöz, és a végén hagyd őket kilépni belőle.
- Szánj elegendő időt az elemzésre és a vitára is.

Tehát fel kell készülni a konfliktusokra, amelyek a résztvevők között kialakulhatnak, hiszen az érzelmeikhez, értékrendjükhöz, tapasztalataikhoz kötődő kérdéseket vitatunk meg. Ne ijedj meg! Az ilyen kérdések megvitatása során elkerülhetetlen az érzelmi érintettség. A konfliktus nem feltétlenül negatív, amennyiben irányítása nem csúszik ki a kezükből. Íme néhány javaslat, amely segít a konfliktusokat pozitívan megoldani anélkül, hogy újraélesztené a feszültségeket, vagy megakadályozná a további munkát:

- Szánj elég időt az elemzésre és a vitára; ha szükséges, akkor többet az eredetileg tervezettnél.
- Segíts a résztvevők véleményének, álláspontjának és érdekeinek pontosításában, igyekezz enyhíteni a csoporton belüli feszültségeket; például megkérheted őket, hogy kisebb csoportokra oszolva 3 percig beszélgessenek az adott témáról.

- Ösztönözz mindenkit egymás aktív meghallgatására. Inkább azt kell kihangsúlyozni, ami összeköti az embereket, nem azt, ami elválasztja őket. Keresd a konszenzust. Segítsd a résztvevőket közös érdekeik felismerésében, mintsem hogy megváltassák nézeteiket kompromisszumok révén.
- Olyan megoldásokat kell találni, amelyek nem generálják újra a feszültségeket.
- Ajánld fel, hogy később négy szemközt is beszélj az érintettekkel.

Komolyabb konfliktusok esetén, amelyek feszültséget keltenek a csoporton belül, és lehetetlenné teszik a munkát, ajánlatos későbbre, egy alkalmasabb időpontra halasztani a megoldáskeresést. Ez egyszerre lehet szükséges és pozitív megoldás. A konfliktusmegoldás elhalasztásával minden érintettnek ideje lesz átgondolni a problémát, és új megoldást keresni. Azonban hangsúlyoznunk kell, hogy a konfliktusokat egyetlen esetben sem szabad elhanyagolni, elkendőzni vagy elutasítani. A konfliktusmegoldásban a struccpolitika nem vezet eredményre, és legtöbbször ez a legkedvezőtlenebb hozzáállás.

Értékelés vagy visszatekintés

Legtöbbször nem viszonyulunk kritikusan tapasztalatainkhoz. Azonban az értékelés és visszatekintés lényeges részei a tanulási folyamatnak, éppen ezért nagyon ajánljuk, hogy minden játék végeztével beszéljétek meg a csoporttal közösen mindazt, amit a játék során tanultatok, valamint tisztázzátok, hogyan kapcsolódik mindez a mindennapi életetekhez, a közösségetekhez, a tágabb értelemben vett világhoz.

Javasoljuk, hogy az alábbi kérdések megválaszolásával haladjatok végig a folyamaton:

- Mi történt a tevékenység, játék során, és hogyan érezték magukat a résztvevők?
- Mit tanultak önmagukról?
- Mit tanultak a tevékenység, játék során érintett témákról?
- Hogyan tudják a tanultakat a továbbiakban felhasználni?

A csoportos visszatekintés ne vita legyen. Más technikákat is lehet alkalmazni, mint például a testbeszéd, rajz, szoborformázás stb. További ajánlatokat tartalmaznak még a fejezetek végén található **Hivatkozások**-ban felsorolt könyvek.

Azt is javasoljuk, hogy minden ülés után fordítsatok időt a történetek átgondolására. Készítsetek néhány feljegyzést arról, hogy:

- hogyan zajlott a játék az előkészítés, a cél megvalósulása stb. szempontjából,
- mit tanultak a résztvevők, és
- milyen eredmények születtek, mit fognak tenni azt követően, hogy részt vettek a játékban?

Az értékelés és visszatekintés folyamata azonban nem ér itt véget. A visszajelzéseknek meghatározó szerepe volt a könyv jelenlegi formájában való megjelenésében. Ez a még vázlatnak tekinthető könyv a kampány végéig ki fog egészülni, ezért hálásak lennénk használatára tett észrevételeid közléséért. Kérünk, töltsd ki, és küldd el címünkre a könyv végén található **Értékelő ívet**.

IV. A gyakorlatok

Az itt következő gyakorlatokat, játékokat már több országban és különböző csoportokban kipróbálták. Azonban el kell ismernünk, hogy a különböző csoportok egymástól eltérő módon reagáltak a játékokra, ezért a játékidőre, csoportlétszámra, elvárt képességi szintre stb. vonatkozó javaslataink csupán irányadó értékűek. Bizonytalanság esetén szánjunk több időt, különösen a elemzésre és értékelésre.

A játékokat négy téma szerint csoportosítottuk (mint ahogy azt az 54. oldalon leírtuk):

- G** a tevékenységek az egészséges csoportszellem kialakítását segítik, és fejlesztik a kommunikációs készséget és a csoportdinamikát.
- I** olyan tevékenységek, amelyek a más kultúrához tartozó, vagy más országból, társadalmi közegekből származó emberekről alkotott elképzelésekkel foglalkoznak.
- M** olyan tevékenységek, amelyek a diszkrimináció, az elutasítás, a kirekesztés és a marginalizálás mögött rejlő társadalmi, gazdasági, kulturális és nevelési mechanizmusokat tárják fel.
- A** olyan tevékenységek, amelyek aktív részvételre ösztönöznek az egyenlőség értékén és a különbözőség elfogadásán alapuló társadalmi változásokban.

A tevékenységek **szintjét 1-től 4-ig** osztályoztuk a szükséges megértés, vitakészség és aktív részvételi hajlandóság szerint. Az **1-es szintű** tevékenységek rövidek, nagyon egyszerűek, bevezető jellegűek, az érdeklődés felkeltését célozzák, nem szükséges hozzájuk fejlett vita- vagy csoportmunka-készség. A skála csúcsán álló **4-es szintű** tevékenységek hosszabbak, a csoport tagjaitól összpontosítást, együttműködést, fejlett vita- és csoportmunka-készséget igényelnek, valamint gondos és alapos előkészítésük szükséges. Éppen ezért a vitatott téma mélyebb, áthatóbb megértését eredményezik.

V. Köszönetnyilvánítás

Ez a gyakorlat-gyűjtemény egy egyhetes ötletbörzét, megbeszélést és kísérletezést követően állt össze a spanyolországi Mollinában található Ceulaj-ban (Centro Euro-latinoamericano de Juventud). A résztvevők nyers ötleteket „szállítottak”, amelyeket együtt dolgoztunk fel. Így tehát nem könnyű kideríteni az ötletek származását: van, amit könyvben olvastunk; van, amit elejtett szavakból merítettünk; és van, amit képzéseken szereztünk. Éppen ezért nem mindig könnyű azonosítani az eredeti forrást. Elnézést kérünk mindazoktól a személyektől és szervezetektől, akik dicséretet, köszönetet érdemelnek, de nevük kimarad a felsorolásból. Ezt helyrehozhatjuk majd a könyv végső formájának kiadásakor.

Köszönetet érdemelnek az alábbi szervezetek, amelyek segítették a szerzőket a könyv összeállításához szükséges tapasztalat megszerzésében:

- The European Youth Centre of the Council of Europe, Strasbourg
- Colectivo AMANI, Madrid

- Equipo Claves, Madrid
- The Woodcraft Folk in Britain
- The Adult Education Centre (Wensum Lodge) Norwich, UK
- The Norfolk Youth and Community Service, UK

all different
all e q u a l

Az alábbi kiadványoknak volt kiemelt jelentősége munkánkban:

Educacion Intercultural. Analisis y resolucion de conflictos, Colectivo AMANI y Escuela de Animacion y Educacion Juvenil, Paseo de la Castellana, 101, 2. ISBN 84 7884 129 6

En un mundo de diferencias ...un mundo diferente, Equipo Claves y Cruz Roja Juventud.

Racetracks, Greenwich Education Service, Greenwich, London, UK. ISBN 1 898443009

Más, egyedi hivatkozások az egyes gyakorlatok végén szerepelnek.

all verschillen
all t 'selwecht

A gyakorlatok szintek és témák szerinti listája

GYAKORLATOK	SZINT	TÉMA				OLDAL
		G	I	M	A	
A kampány tevékenységeinek ABC-je	1				A	65
Antonio és Ali	2		I			66
Lufik	2	G			A	68
Szórajz	2		I			70
Kedves barátom...	4	G		M	A	73
Dominó	2	G				75
Álmok	3	G	I	M	A	77
Euro-vice verseny	4		I	M		79
Euro-vasút „à la carte”	3		I			81
Minden kép egy történet	3		I	M	A	84
Első benyomások	2		I			86
Törj be a körbe	2		I	M		88
Találd ki, ki jön ma vacsorára?	4		I	M		90
A történelem vonala	2	G		M		93
A mi házunkban	4			M	A	95
A sziget	4			M		100
Csináld!	3			M		105
Knysna blue	2	G	I			108
Címkék	3		I	M		110
Limit 20	4			M		112
Hírgyártás	4		I	M	A	122
Én is	2	G				124
A média elfogultsága	4		I	M	A	126
Az én gyermekkorom	2	G	I			129
Az én történetem	2	G		M		131
Nemzeti hősök	2		I	M		133
Kakukktojás	2	G				135
Egy egyenlő eggyel	2	G				137
A fejlődéshez vezető ösvény	3			M		140
Személyes hősök	2		I		A	149
Portrék	3		I	M		151
A menekült	3		I	M	A	153
A játékszabályok	4			M		156
Hasonlóságok keresése...	2	G				158
Osztozva a diszkriminációban	3			M	A	160
A világ meséi	2	G	I			162
A sokféleség nyomában	4		I	M		172
Családfa	3			M		175
Mit látsz?	2		I	M		178
Hol állsz?	4			M	A	180
Fehér jövő	3			M		183
Jégtörők	1	G				185
A kampánymunka megkezdésének lehetőségei	1	G				191

G: csoportdinamika és kommunikáció (G mint group)

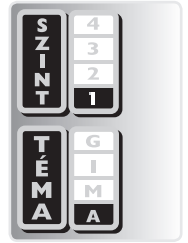
I: más emberekről alkotott elképzelések (I mint images)

M: a diszkrimináció, a kirekesztés és a marginalizálás mögött rejlő mechanizmusok (M mint mechanisms)

A: olyan tevékenységek, amelyek aktív részvételre ösztönöznek (A mint activities)

A kampány tevékenységeinek ABC-je

- A** antiszemitizmus elleni tevékenység
- B** tájékozottság
- C** az elnyomás megelőzése, együttműködés és törődés
- D** sokféleség és különbözőség
- E** egyenlőség
- F** fesztivál, család és barátság
- G** kibontakozás
- H** emberiség és a homofóbia megelőzése
- I** interkulturális tanulás
- J** igazságosság
- K** kitartás
- L** idegennyelv-tanulás
- M** döntés, elhatározás
- N** senki sem tökéletes
- O** az elnyomásra való figyelem
- P** a helyi közösségben való részvétel
- Q** megkérdőjelezés nélkül ne fogadj el semmit
- R** mások tisztelete
- S** elkezdni és megosztani
- T** tolerancia
- U** egyediség
- V** a különbözőség értékelése
- W** munkálkodás egy jobb világért
- X** xenofóbia elleni kampány
- Y** önbizalom
- Z** zebra, mert az fehér is és fekete is

Mit jelent számodra a kampány?

Ezt az interkulturális ábécét felhasználhatod a rasszizmusról, a xenofóbiáról, az antiszemitizmusról és az intoleranciáról szóló beszélgetések kezdeményezésére, vagy ötleteket meríthetsz ahhoz, hogy mit tehetsz ezek leküzdésére.

Nagyítsuk ki, és használjuk poszterként, egészítsük ki saját ötleteinkkel!

Antonio és Ali

Azt mondják, hogy a kreatív munkát egyénileg kell végezni, de próbáltál-e már tíz, vagy még több emberrel együtt egy történetet kitalálni? Most megpróbálhatod!

Tárgyalt kérdések

- Sztereotípiák

Célok

- A más kultúrákról, szociális csoportokról stb. bennünk kialakult képzetek feltárása.
- Legyünk tudatában annak, hogy ezek a képzetek mennyire szabják meg a más csoportokhoz tartozó emberekkel szembeni elvárásainkat.

Időtartam: 30 perc

Csoportlétszám: 8-10 fő. Megjegyzés: a nagyobb csoportok feloszthatók

Előkészítés

- Egy labda
- Toll és papír a megfigyelőnek
- Flipchart tábla és filctoll

Játékszabályok

1. Kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek körbe.
2. Kérjük meg egyiküket, hogy legyen megfigyelő. Az ő feladata az, hogy a körön kívül üljön, és jegyezze le a történetet.
3. A körben ülőknek mondjuk el, hogy együttműködve fognak kitalálni egy történetet, amihez használniuk kell a labdát.
4. Ezután kezdjük el: „Ez a történet Antonióról, egy madridi ifjúról szól”, és dobjuk a labdát a körben ülők egyikének, akinek újabb egy vagy két mondatdal kell folytatni, majd továbbdobni a labdát más valakinek.
5. Folytassuk együttműködve, ameddig felépül a történet.
6. 10-12 kör után kérjük el a labdát és mondjuk: „Antonio ismeri Alit, a marokkói fiút, akinek szintén van egy története”, majd dobjuk vissza a labdát a körben ülők valamelyikének, és kérjük meg, hogy folytassa Ali történetét.
7. 10 vagy 15 perc múlva fejezzük be a történetet.

Elemzés és értékelés

Kérjük meg a megfigyelőt, hogy olvassa fel a történetet.

Kérdezzük meg a körben ülőktől, hogy az Antonioról és Aliról szóló történetek mit mondanak nekik a különböző életokról, és kérjük kommentálják azt, hogy ezek milyen összefüggésben vannak azokkal a képekkel, amelyek bennük élnek a madridi és marokkói fiatalokról. A főbb pontokat írjuk a flipchart táblára.

Kérdezzük őket a képzetek eredetéről. Mindenkinek egyforma elképzelése volt Marokkóról és Spanyolországról? Miért? Miért nem?

Tippek az irányító számára

Az a legjobb, ha a történet spontán és gyors ritmusban alakul ki. Ebben az esetben a megfigyelőnek nehézsége támadhat a történet lejegyezésében. Ez a probléma kiküszöbölhető, ha két megfigyelőt választunk, vagy szalagra vesszük a történetet.

Fontos, hogy kezdéskor a tevékenységet egyszerűen közös történetalkotásként mutassuk be. A szereplők nevei az általunk kívánt témákhoz fogják vezetni a csoportot. Ezért ha például bevándorlással kapcsolatos témát akarunk feldolgozni, olyan neveket válasszunk, amelyek a bevándorlók többségéhez jellegzetesen társíthatók. Ha férfi és női képekkel akarunk foglalkozni, válasszunk férfi és női neveket.

A tevékenység bármilyen diszkriminációs szituációhoz adaptálható, ha az első mondatot pl. így indítjuk: „Ez Frank története, aki homoszexuális...” vagy „Ez Mária, egy testi fogyatékos lány története...” és a második személy a történetben a vezető társadalom tagja.

Variációk

1. Osszuk a csoportot két alcsoportra, és bizzuk rájuk egy-egy történet kidolgozását. Utána hasonlítsuk össze a kettőt. Ennek a változatnak az előnye az, hogy a csoportok nem sejtik, hogy a két történet összehasonlításra kerül. Fontos, hogy a két csoportra való felosztás véletlenszerűen történjen.
2. Alkossunk két alcsoportot, és kérjük meg őket, hogy rajzolják le vagy írják le a történetben szereplő egyik személy életrajzát, vagy életének egy fontos momentumát. Utána hasonlítsuk össze a két rajzot vagy történetet.

Tanácsok a folytatáshoz

Ha szereted a történeteket, és élvezed a meglepetéseket, olvasd el a „A világ meséi” című játékot a 162. oldalon.

Ha Antonio Ali országában élt volna, hogy érezte volna magát a kisebbség részeként, és hogy érezte volna magát Ali a többséghez tartozóként? Próbáld ki a „Törj be a körbe” című játékot (88. oldal).

Lufik

Ahhoz, hogy megvalósíthassuk álmainkat, meg kell szabadulnunk a minket akadályozó kötelékektől. Együtt megvalósíthatjuk álmainkat.

Tárgyalt kérdések

- A csoport által választott

Célok

- Pozitív légkör kialakítása a csoporton belül.
- Az elnyomás, a diszkrimináció és a kirekesztés mechanizmusairól való gondolkozás.
- A csoport pozitív tettekre való ösztönzése és a tevékenységek folytatására való bátorítás.

Időtartam: 20 - 30 perc

Csoportlétszám: 10-től 40 főig

Előkészítés

- Személyenként két léggömb
- Személyenként 2 darab (kb. 50 cm hosszú) madzag
- Elegendő filctoll
- Tapadós címke és ceruzák
- Egy fehér fal vagy tábla
- A szoba legyen elég tágas, hogy körbe lehessen szaladni, és középen legyen szabad hely, asztalok és székek nélkül.

Játékszabályok

1. Kérjük meg a résztvevőket, hogy egy percre gondolkozzanak el, hogy milyen fajta társadalomban szeretnének élni, és állapítsák meg ennek a társadalomnak egy vagy két jellemzőjét.
2. Írják le ezt egy öntapadós papírra, és egyenként menjenek ki a táblához vagy falhoz, és ragasszák azokat fel.
3. Most kérjük meg a résztvevőket, hogy gondoljanak két olyan dologra, „rabláncra”, ami megakadályozza a számukra ideális társadalom kialakítását.
4. Osszunk mindenkinek két léggömböt és két darab madzagot, kérjük, hogy fűjják fel a léggömböket, és nagy betűvel írják rá azt a két „láncot”, amely akadályozza őket álomtársadalmuk elérésében.
5. Egyenként mondják hangosan azt a két szót, amit a léggömbökre írtak.
6. Mondjuk el a csoportnak, hogy most lehetőségük lesz leverni a „rabláncokat”. Mindenki kössön egy-egy léggömböt a bokájára. Amikor mindenki elkészült, mondjuk el, hogy a láncok „leveréséhez” rá kell ugraniuk a léggömbökre úgy, hogy szétpukkanjanak. (Hogy még mulatságosabb és versenyszerűbb legyen, ajánlhatjuk, hogy tapossanak egymás léggömbjére, miközben a sajátjukat védik.)
7. Adjuk meg a jelet a kezdésre.

Elemzés és értékelés

Kezdjük a beszélgetést azzal a kérdéssel, hogy tetszett-e a résztvevőknek ez a tevékenység, és mit éreztek. Folytassuk olyan kérdésekkel, mint:

- Mik teszik annyira nehezzé a minket akadályozó „láncokat”? Honnan erednek?
- Mit gondoltok, vannak olyan emberek, akik több láncot is hordanak?
- Kik ők?
- Segíthetünk-e nekik megszabadulni láncokaiktól?

Tipppek az irányító számára

Ez a tevékenység jól összeillik az „Álmok” (77. oldal) cíművel, mert ugyanaz a témájuk. Játsszuk a „Lufik”-at, miután a csoport összerakta álmairól szóló rajzait.

Ennek a játéknak az érdekessége a vidámság és az izgalom, amikor tapossák a léggömböket, és halljuk a durranásokat. Ezt az elemet adaptáció során is érdemes megtartani.

Léggömbök helyett használhatunk óvszert. Ennek az előnye az, hogy nehezebb szétdurranítani, ezért a feladat izgalmasabb. Mielőtt ezt választjuk, próbáljuk ki őket, mert vannak olyan óvszerek, amelyek csak nagyon nehezen durranthatók szét. Bizonyos csoportoknál előnyös lehet az óvszer használata, mert a szexről és AIDS-ről való beszélgetés tabukat törhet meg. De legyünk elővigyázatosak, bizonyos környezetben ellenkező hatást válthat ki.

A tevékenység egyszerűsített változata, amikor csak a léggömböket és a madzagot használjuk, így, költségessége ellenére, egy-egy csoportnál bemelegítő, felfrissítő játékként is hasznos lehet.

Tanácsok a folytatáshoz

A folytatáshoz való ötletek a csoportbeszélgetés során fognak megszületni. Az egyik lehetséges folytatás, hogy a csoport tervez valamilyen jellegzetes tevékenységet, amelyben együtt szeretnének dolgozni a „láncok leverésén”. Egy másik folytatás lehet, hogy megtervezik a számukra ideális társadalom egy sajátos alkotóelemének megvalósítását.

Folytathatjuk a „Kedves Barátom...” (73. oldal) című tevékenységgel, amely lehetőséget nyújt, a különböző témák kapcsán felmerülő érzelmek és nézetek mélyebb vizsgálatára.

Szórajz (Cultionary)

Mi az első benyomásunk valakiről, aki egy másik országból származik?
Hogyan fejezzük ezt ki rajzban? Aki kedveli a Pictionary-t
(az Activity rajzolás része), az szeretni fogja a "Cultionary"-t.

Tárgyalt kérdések

Képzetek, sztereotípiák és előítéletek.

Célok

- Más emberekkel szembeni sztereotípiáinkat és előítéleteinket feltárni és használni
- Használni a kisebbségi csoportokról bennünk élő elképzeléseket
- A sztereotípiák működésének megértése
- Kreativitás és spontán ötletek kiváltása a csoportban.

Előkészítés

- Egy lista a lerajzolendő szavakkal
- Flipchart tábla és filctoll az eredmény feljegyzésére
- Papírlapok (A4-es méretű) és filcek a csoportrajzokhoz
- Ragasztószalag vagy rajzszeg a rajzok kifüggesztéséhez

Időtartam: 45 perc - 2 óra (a csoport létszámától függően)

Csoportlétszám: Bármekkora

Játékszabályok

1. A résztvevők alkossanak hármas vagy négyes csoportokat.
2. Kérjük, hogy vegyenek több papírlapot és ceruzát, és keressenek egy helyet, ahol némileg elszigeteltek a többi csoporttól.
3. Hívjunk ki minden csoportból egy embert, és mondjunk egy szót.
4. Mondjuk el, hogy a csoportjukhoz visszatérve kezdjék el lerajzolni a szót, miközben a többieknek ki kell találni, hogy melyik az a szó. Csak képeket rajzolhatnak, számokat és szavakat nem használhatnak. Beszélgetni sem szabad, kivéve a helyes válasz igenlését.
5. A csoport többi része találgathat, de kérdéseket nem tehet fel.
6. Amikor megvan a helyes megfejtés, a csoport felkiált.
7. Írjuk az eredményt a flipchart táblára.
8. Kérjük meg a rajzolókat, hogy minden kör után írja rá a lapra a megadott szót, akár kitalálta a csoport, akár nem.
9. Most kérjük meg a csoportokat, hogy válasszanak egy másik csoporttagot, aki rajzolni fog. Figyeljünk arra, hogy mindenkire legalább egyszer sor kerüljön.
10. A végén kérjük meg a csoportokat, hogy ragasszák ki a rajzaikat, így a szavak különböző értelmezéseit és képeit össze lehet hasonlítani, és meg lehet tárgyalni.

Elemzés és értékelés

- Ezt kis csoportokban végezzük (maradhatnak ugyanazok a csoportok is).
- Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy nehéz volt-e, és ha igen miért.
- Ezután nézzük meg a falon lévő rajzokat, hasonlítsuk össze a különböző képeket, és a csoporttagok különböző értelmezéseit ugyanazokról a szavakról.
- Mondják el, hogy szerintük az egyes értelmezések megfelelnek-e a valóságnak, és kérdezzük meg a rajzolókat, hogy miért választották épp azt a képet, amelyet lerajzoltak.
- Folytatásként kérdezzünk arról, hogy honnan származnak ezek a képzetek, negatívak-e vagy pozitívak, és hogyan befolyásolhatják az illető emberekkel való viszonyainkat.

Tippek az irányító számára

Ha csoportunk kis létszámú, egy csoportban is lehet játszani; kérjünk meg valakit, hogy legyen a rajzoló az első körben. Aki kitalálja a szót, az rajzolhat a következőben.

Vigyázzunk, hiszen azoknak, akik tehetségtelen rajzolóknak tartják magukat, nehéznek tűnhet a játék. Biztosítsuk őket afelől, hogy nem remekművekre vagyunk kíváncsiak, és bátorítsunk mindenkit, hogy vállalja a rajzoló szerepét.

Ez a tevékenység a legközvetlenebb és a legáltalánosabb sztereotípiákat ébresztheti más emberekről, beleértve az idegeneket és a kisebbségeket. Nagyon kreatív és mulatságos. Fontos azonban, hogy ne álljunk meg a rajzoknál, hanem gondolkodjon el a csoport a sztereotípiák hatásán és főleg a képzetek eredetén.

Mindenkinek szüksége van sztereotípiákra ahhoz, hogy viszonyítani tudjon a környezethez, és a körülötte élő emberekhez. Mindenki hordoz sztereotípiákat, ez nemcsak elkerülhetetlen, hanem szükséges is. Ezért kerüljük a résztvevők sztereotípiáival szembeni ítélezést. Az értékelésnek és beszélgetésnek biztosítania kell annak tudatosítását, hogy a sztereotípiák olyan képzetek és feltételezések, amelyeknek gyakran alig van köze a valósághoz. Felismerni a sztereotípiákat és annak kockázatát, hogy rájuk hagyatkozni következményekkel járhat, a legjobb módja a diszkriminációhoz vezető előítéletek megelőzésének.

Érdekes megjegyzés, hogy olyan emberekről, akikkel csak kevés kapcsolatunk van, nincsenek sztereotípiás képzeteink. Gondoljunk például sztereotípiás képzeteinkre egy szlovákiai, moldvai, san marino-i vagy bhutáni emberrel kapcsolatban. Ha létezik is ilyen, egyszerűen az lehet, hogy „kedves emberek”. Ezért tanácsos a rajzolandó szavak listájába beiktatni legalább egy belföldit, aki a nemzeti kisebbség csoportjához tartozik, és egyet, aki ennek nem tagja, és akivel a csoportnak egyáltalán nem, vagy csak kevés kapcsolata volt. Kérjük meg az embereket, hogy differenciáljanak a sztereotípiák és ezek lehetséges okai között.

Egy másik beszélgetési téma a sztereotípiák eredete. Elemezhetjük a média, az iskolai nevelés, a család és a korcsoport szerepét.

receptek pro kávézás
Élet pro zöldség

A Szórajzhoz:

A rajzolandó témát, ötleteket és a szabályokat alkalmazni kell a csoport nemzeti és kulturális összetételéhez. Az alábbiakban leírt szavak csak javaslatok, amiket adaptálni lehet. Például, ha kisebbségek képeit tervezzük használni, fontos lehet megtiltani zászlók vagy pénz nemek rajzolását - ez túl könnyűvé tenné a szó kitalálását! Másfelől, hogy megelőzzük az olyan kitalálást, amely egymásra épülő képzettársításokon alapul, fontos felváltva használni egy bizonyos kisebbség leírását más egyéb, olyan fogalmakat, tárgyakat vagy embereket jelölő szavakkal, amelyeknek semmi köze a témához. Például, ha egy magyar, egy román és egy francia személy leírását akarjuk kérni, legjobb, ha a magyarral kezdjük, ezt követheti a „rasszizmus” és „kisebbség”, csak ezután a román, amit a francia előtt a „barát” szó követ. Ez változatosságot ad, versenyre ösztönöz, és sokkal vidámabbá teszi a tevékenységet.

Javaslatok rajzolandó szavakra:

Rasszizmus - Különbözőség - Nevelés - Diszkrimináció - Antiszemitizmus - Menekült - Konfliktus - Európai - Belföldi (abból az országból, ahol a tevékenység zajlik) - Egy paraszt - Szegénység - Egy muszlim - Homoszexuális személy - Egy európai - Egyenlőség - HIV pozitív személy - Egy roma (vándorcigány) - Egy japán - Egy orosz - Egy afrikai - Emberi jogok - Média - Egy turista - Egy idegen - Szolidaritás - Egy menekült - Vak személy - Szeretet - Egy arab - Egy moldvai.

Tanácsok a folytatáshoz

Bátorítsuk a csoport tagjait, hogy tájékozódjanak arról, miként használják a sztereotípiákat a sajtóban és a reklámokban, és tudatosítsák erre vonatkozó saját reakcióikat. Kérjük meg őket, hogy a következő megbeszélésig próbáljanak erre példákat találni.

Más emberekről és kultúrákról való ismereteinket nemcsak képekből és írott forrásból szerezzük, hanem a zenéből is. A „Knysna Blue” (108. oldal) segíthet zenei képzeteink feltárásában.

Ha úgyszintén sztereotípiákról gondolkodtunk, kipróbálhatjuk, hogy milyen hatása lehet az emberek „sztereotipizálásának” és „címkézésének”. Használjuk a „Címkék” nevű játékot (110. oldal).

Kedves barátom!

Mindenkinek van véleménye, vannak ötletei és érzelmei, amelyeket szeretne másokkal megosztani, de néha nehéz ezekről beszélni. A levélírás jó lehetőségnek bizonyulhat gondolataink kifejezésére.

Tárgyalt kérdések

- A csoporttevékenység témájához kapcsolódó

Célok

- Bátorítani a résztvevőket nézeteik és érzelmeik kifejezésére
- Fejlesztani az empátiát és a megértést az egy-egy témánál fellépő véleménykülönbségek esetén
- Ösztönözni azon csoporttagok részvételét is, akik számára nehéz lehet a csoport előtt beszélni
- Vitaindító a szolidaritásról, az egyenlőségről és a kölcsönös tiszteletről.

Időtartam

Ezt a tevékenységet egy vagy két napon át kell végezni, a tágabb programba beillesztve.

- A. rész: 30 perc
- B. rész: 15 perc
- C. rész: 30 perc
- D. rész: 45 perc

Csoportlétszám: 5 – 30 fő

Előkészítés

- Papír és tollak
- Fénymásoló

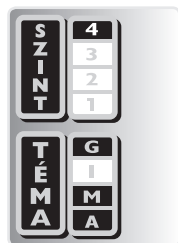
Játékszabályok

- A. rész:** Nevezünk meg két vagy három résztvevőt, és kérjük fel őket, hogy egy témáról - például kisebbséghez tartozás, rasszizmus, Európa, igazságtalanság stb. - írjanak személyes hangú levelet egy másik csoporttagnak. A leveleknek válaszra való felkéréssel kell befejeződnie, például: „Mit gondolsz erről?”, „Tudnál nekem ebben segíteni?”, „Mi a véleményed?”.
- B. rész:** A következő megbeszélés elején kérjük meg a levélírókat, hogy olvassák fel leveleiket a csoportnak.
- C. rész:** Kérjük meg a címzetteket, hogy írják meg válaszaikat.
- D. rész:** A megbeszélés végén, vagy amikor a csoport újra összeül, kérjük meg a címzetteket, hogy olvassák fel válaszaikat.

Elemzés és értékelés

Kezdjük a beszélgetést azzal a kérdéssel, hogy a levélírók mit tanultak ebből a tevékenységből, és a csoport többi része mit tanult ezek meghallgatásából. Folytassuk a levelekben felvetett témák megbeszélésével.

all different
all e q u a l

alle anders
alle gleich

Tippek az irányító számára

Ez a tevékenység kitűnő lehetőséget biztosít a csoporttagoknak, hogy a tárgyalt kérdésben tisztán végiggondolhassák, amit éreznek, vagy mondani akarnak. Lehetőséget biztosít azoknak, akik szóban nehezen tudják kifejezni magukat, hogy részt vegyenek a csoportbeszélgetésekben. Pozitív hangulatot biztosít a csoportban, és elősegíti a személyes megértést. Hasznos lehet akkor is, ha konfliktus lép fel a csoportban.

Ez a tevékenység bármilyen típusú csoport esetén hasznos, de nemzetközi csoportoknál különösen eredményes.

A levelek témáját kapcsolni lehet a megbeszélés céljaihoz. Például ha a fő téma az erőszak, akkor a kiindulópont lehet különböző ifjúsági csoportok közötti konfliktus, valakin elkövetett erőszakos támadás, rendőrségi razzia egy roma (cigány) táborban stb.

A. rész: Az első levélírók kiválasztásakor vegyük figyelembe a csoport különbözőségét, például egy személy a többségből, egy a kisebbségből; különböző kisebbségek; egy férfi, egy nő stb.

Fontos, hogy akik írják a levelet, tudják, hogy ki a többi levélíró, így nem egymásnak írnak, hanem a csoport egy másik tagjának. Annak ellenére, hogy személyes levelet kell írniuk, bízzuk rájuk annak eldöntését, hogy ez a levél mennyire személyes. „Személyes” ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy a résztvevőknek valamilyen szinten azonosulniuk kell a tárgyalt kérdésekkel, vagy ezek különösen jellemzőek rájuk.

Ennél a tevékenységnél nehézség lehet, hogy egyes résztvevők úgy érzik, „nem tudnak” írni. Bátorításra van szükségük. Hasznos lehet az A. rész alatt íródott levelek fénymásolatát szétosztani a csoport minden tagjának.

Tanácsok a folytatáshoz

Írjunk levelet valamiről, ami minket érint. Küldjük el a megfelelő hatóságnak, politikusoknak, vagy helyi lapoknak. Bizonyosodjunk meg, hogy nézeteink ismertek, és segítik a változtatásokat.

Levelet írni nem könnyű. Nagyon nehéz lehet pontosan azt leírni, amit akarunk, óvatosnak kell lennünk a szavak megválasztásakor. Ha érdekel, kipróbálhatjátok a „Fehér jövő” (183. oldal) című tevékenységet, amely a szavak eredetét kutatja, és azt, hogy asszociációk hogyan változtatják meg a szavak jelentését.

Domino

Ismeritek a dominót? Játsszunk dominót a testünkkel.

Tárgyalt kérdések

- Bármilyen, amin dolgozni szeretnénk.

Célok

- Ösztönözni a fizikai érintkezést
- Elősegíteni egymás jobb megismerését
- Felhívni a figyelmet arra, hogy egy csoporton belül az egyének között ugyanúgy léteznek különbségek, mint közös dolgok.

Időtartam: 10 perc

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Semmi különleges eszköz
- Egy lista jellegzetes vonásokkal, ha a résztvevők nem tudnának ilyet maguktól kitalálni
- Nagy szabad hely

Játékszabályok

1. Kérjünk meg a csoportból valakit, hogy gondoljon két személyes vonásra, amelyet elmond a csoportnak, mint például: „Bal felem lány, jobb felem van két bátyám.”
2. Ezután kérjünk meg valakit, akire illik valamely fenti jellemző, hogy fogja meg az előző személy jobb vagy bal kezét (a megfelelő jellemző vonástól függően), és a szabad felére mondjon egy újabb jellemzőt. Például „Jobb felem lány, bal felem barnaszemű.”
3. Minden résztvevőre kerüljön sor, így a végén egy kör fog kialakulni, amelyben mindenki kötődik mindenkihez.
4. Ha előkerül egy olyan jellemvonás, amellyel senki nem rendelkezik, és a dominót nem lehet kapcsolni, akkor kérjük meg a résztvevőket, hogy egyezzenek meg egy másik jellemvonásban, így a lánc nem szakad meg.

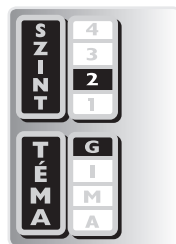
Tippek az irányító számára:

A fent említett tulajdonságok csak példák, bárki azt a tulajdonságot választhatja, amelyeket akarja, akár látható, akár nem.

Fontos, hogy a csoport tagjai között ténylegesen létrejöjjön fizikai érintkezés, ez erősíti a csoport-érzést. Ez az érintkezés lehet a fejek összeérintése, egymás átkarolása, a lábak egymás mellé rakása stb. A játékosok állhatnak, vagy lefekhetnek.

Ha a jellemvonások kezdenek ismétlődni, mondjuk a résztvevőknek, hogy találjanak ki újakat. Jó, ha a jellemvonások nem túl egyszerűek. Ösztönözzük a csoportot, hogy mondjanak látható jellemvonásokat (ruhák vagy a haj színe), nem látható, vagy személyes jellemvonásokat (hobbik, kedvenc étel,

all different
all equal

kedvenc ének, amit a zuhany alatt énekel...), vagy más, bizonyos témához kötődő jellemvonásokat (azt gondolom... érzem... a kisebbségekről, férfiakról, nőkről, romákról, zsidókról stb.).

A játékot gyorsan kell játszani, hogy a résztvevők ne unatkozzanak, amíg várnak a kapcsolódásra.

Ha kört alkotunk, az erősíti a csoport-érzést. De ki lehet találni más kapcsolódási módokat is.

Ha a tevékenységet egy szekció elején vagy jégtörőként használjuk, javasoljuk, hogy az irányító is vegyen részt a játékban. Ez segít bizonyos korlátok lebontásában.

Tanácsok a folytatáshoz

A Dominó bebizonyította, hogy az emberek sokkal több tulajdonsággal rendelkeznek, mint amennyit első pillantásra észreveszünk. Mindazonáltal, amikor először találkozunk valakivel, gyakran ítélezünk az alapján, amit látunk. Játsszuk az „Első benyomás” című gyakorlatot (86. oldal), hogy feltárjuk, mit látunk, és megtudjuk, hogy ugyanazt látjuk-e.

Álmok

Az álmodozásra való képesség és egy jobb jövő elképzelése minden emberi lényben megtalálható. Az álmok és látomások megosztása megerősíti az egyenlőség érzését a csoporton belül.

Tárgyalt kérdések

- Egyenlőség kulturális vagy etnikai származástól függetlenül
- Szolidaritás és empátia a csoport tagjai között

Célok

- A csoporton belüli egyenlőség hangsúlyozása
- Szolidaritás és empátia, valamint pozitív hangulat megteremtése a csoporton belül
- Együttműködés serkentése
- Egymás jobb megismerése

Időtartam: 1 óra

Csoportlétszám: Bármekkora 6 és 40 fő között

Előkészítés

- Flipchart tábla és filctoll - munkacsoportonként egy darab

Játékszabályok

1. A tevékenység megszervezése a csoport létszámától függ. Ha közepes létszámú csoportunk van (10 tag), végezhetjük ötletbörzéként a teljes csoporttal. Ha a csoport nagy, osszuk őket 5-6 fős kisebb csoportokra.
2. Adjunk nekik 5 percnyi időt, ezalatt mindenki magában elgondolkozhat azon, hogy milyenek szeretné a jövőt - család, munkahely, hobbi, lakás, személyi fejlődés, polgári jogok stb.
3. Ez után kérjük meg őket, hogy osszák meg elképzeléseiket és vágyaikat a csoporttal, mondják el, hogy mik ezek, és miért épp azok. Leírhatják, vagy még jobb, ha a flipchart táblára lerajzolják a közös jellegzetességeket, pl. munkahely, utazás, gyerekeknevelés, saját ház stb.
4. Kérjük meg mindegyik csoportot, hogy rajzaikat és következtetéseiket mutassák be a nagy csoportnak.
5. Folytassuk a tevékenységet azzal, hogy a csoportok vagy egyének nevezzenek meg három tényezőt, amely akadályozza őket a vágyaik elérésében, illetve három olyan tényezőt, amelyen ők csoportként (vagy szervezatként) együtt dolgozhatnak, hogy közelebb kerüljenek álmaik megvalósításához.

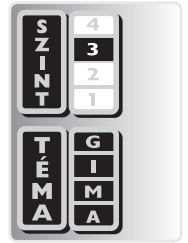
Elemzés és értékelés

Kezdjük a kiértékelést azzal a kérdéssel, hogy milyen érzéseik voltak, mialatt végezték ezt a tevékenységet, és mi tetszett ebben a játékban.

Folytassuk más kérdésekkel:

- Volt-e valami, ami meglepett?
- Úgy gondoljátok, hogy mindenkinek joga van álmai valóra váltásához?

all different
all e q u a l

szberdinak gara
berdinak gara

- Úgy érzitek-e, hogy egyeseknek több esélyük van, mint másoknak? Kinek, miért, és rendjén van-e így?
- Hogyan tudnánk egymásnak segíteni, hogy túllépjük az akadályokat, és megvalósítsuk álmainkat?

Tippek az irányító számára:

Ez a tevékenység jó ösztönzés lehet a csoport és az egyén számára, feltéve, hogy részletezni tudják álmaikat, és olyan gyakorlati dolgokat tudnak meghatározni, amelyeket együtt végezhetnek. Fontos a közösségi megközelítés, hiszen ezzel megelőzhetők az olyan egyéni elhárítások, mint „Nem tudom, hogyan csináljam ezt vagy azt...”, „Nincsenek meg hozzá az adottságaim.”

A tevékenység sikeresebb, ha a vágyakat kreatív módon sorakoztatjuk egymás mellé. Ha a csoportnak nehézségei vannak a rajzolással, akkor használjuk a kollázstechnikát, régi színes folyóiratok, olló és ragasztó felhasználásával. Esetleg megkérhetjük a résztvevőket, hogy álmaikat foglalják rövid színdarabba. Bármely módszer, amely a kreatív és a spontán kifejezést szorgalmazza, inkább használható, mint az írott vagy verbális kommunikáció.

Ha a csoport multikulturális, könnyebb a tevékenységet a rasszizmushoz, a xenofóbiához és az antiszemitizmushoz kapcsolni. Egyébként az a kérdés, hogy „Mit gondoltok, mindenkinek joga van álmai valóra váltásához?”, segíthet abban, hogy a beszélgetést és gondolkodást ebbe az irányba tereljük.

Tanácsok a folytatáshoz

Próbáljuk ki a „Lufik” (68. oldal) nevű tevékenységet, hogy jó és azonnali nyomon követést biztosítsunk, és pozitív érzéseket fejlesszünk a csoporton belül.

Dolgozzunk az emberek által kigondolt ötletek gyakorlati megvalósításán, vagy tervezzünk egy másik szekciót, amikor gondolkozhatunk a gyakorlati lépésekről.

Euro-vicc verseny

*Csak nevetés! És különben is, mit számít,
ha ír és belga vicceket mondunk?*

Tárgyalt kérdések

- Sztereotípiák és előítélet.
- Hogyan használjuk a humort az előítéletek fenntartására vagy szítására?
- Személyes felelősségvállalás az olyan helyzetekre való reakcióért, amelyekkel nem értünk egyet.

Célok

- Saját humorunk alapjainak feltárása
- A viccek hatásának tudatosítása magunkban, illetve azokban, akikről szólnak
- Beszélgetés az általunk mondott viccekben elrejtett félelmekről

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

Gyűjtsünk össze a csoportunknak megfelelő vicceket, beleértve azokat, amelyek:

- vegetáriánusokról, gazdagokról, zsidókról és fogyatékosokról,
- politikusokról, popsztárokról, idegenekről, homoszexuálisokról...
- tabu témákról szólnak, ill.
- szójátékok
- beugratós és gyakorlati tréfák, amelyek a csoport egyik tagja ellen irányulnak
- karikatúrák.
- Szükségünk lesz egy kalapra,
- egy nagy papírlapra vagy flipchart táblára és tollra, hogy felírjuk az eredményt.

Játékszabályok

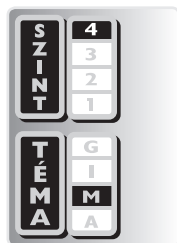
1. Papírdarabokra írjuk le a vicceket, és tegyük őket a kalapba.
2. Üljön mindenki körbe, adjuk körbe a kalapot, és mindenki vegyen ki egy papírt, majd olvassa fel, vagy adja elő a rajta lévő viccet a csoport előtt.
3. A csoport többi tagja értékeli és 1-től 10-ig pontozza a viccet.
4. Általunk megadott jelszóra, vagy háromig való számolásra a játékosoknak ujjaik felmutatásával kell osztályozni.
5. Írjuk fel az eredményeket a flipchart táblára.

Elemzés és értékelés

Beszélgünk arról, hogy mit éreztek az emberek a játék közben, majd kérdezzük meg:

- Melyik vicc nyert, és miért?
- Melyik vicc kapta a legkevesebb szavazatot, és miért?
- Hogyan érezték magukat a résztvevők, amikor a vicc róluk szólt, vagy olyasmiről, amivel szemben ellenérzéseik vannak?
- Milyen jellegű viccek a legjobbak?

all different
all equal

som different
som equals

- Mi tesz egy viccet elfogadhatatlanná?
- Mi a sértő a szexista/rasszista viccek elmondásában?
- Mit csinálsz, amikor valaki sértő viccet mond:
*udvariasan mosolyogsz,
nevelsz, mert a barátaid is ezt teszik,
megmondod, hogy nem helyénvaló,
elhagyod a csoportot, de nem mondasz semmit?*

Tippek az irányító számára:

- A viccek kiválasztása fontos, mert lehetővé teszi a tevékenység feletti kontrollt, ami könnyen felborulhat.
- Választásunkkor iktassunk be destruktív és konstruktív hatású vicceket is. A karikatúrák lehetnek azok a viccforrások, amelyek leginkább segítenek pozitívumokat megtanulni magunkról és a világról.
- Óvakodjunk azoktól a viccektől, amelyek mélyen sérthetik a csoport bármelyik tagját. Egyes viccek beiktatása tanulságos lehet, főleg az egyes csoporttagok ellen irányuló gyakorlati tréfák.

Tanácsok a folytatáshoz

- Kezdjünk el karikatúrákat és vicceket gyűjteni, amelyeket megosztunk egymással. Tegyük szabaddá helyet egy faliújságon, hogy kifüggeszthessük ezeket. Vagy találjuk ki saját vicceket, karikatúrákat, amelyeket megosztanánk más csoportokkal, szervezetekkel. Próbáljuk megjelentetni a helyi vagy szervezeti újságokban.
- Mélyüljünk el abban, hogyan diszkriminálunk egyes csoportokat, és hogyan hibáztatjuk őket érte. Játsszuk a „Csináld!” című gyakorlatot (105. oldal). Ha pedig azt szeretnénk megtapasztalni, hogyan reagálunk különböző nehéz helyzetekben, akkor játsszuk az „Osztozva a diszkriminációban” (160. oldal) nevű játékot.

Euro-vasút „à la carte”

Közülünk senki sem rasszista, de... Ez a tevékenység mindennapi helyzetet használ az előítéletek megfigyelésére: együtt utazni a vonaton.

Tárgyalt kérdések

- Az előítélet és a tolerancia határai.
- A különböző kisebbségekről létező képzetek és sztereotípiák.

Célok

- Próbára tenni a résztvevők más emberekről és kisebbségekről alkotott sztereotípiáit és előítéleteit, valamint a szöveg által felkeltett képzeteket és asszociációkat.
- Gondolkozni a résztvevők kisebbségekről alkotott felfogásán.
- Felhívni a figyelmet a tolerancia hatáira.
- Ütköztetni résztvevők különböző értékeit és sztereotípiáit.

Időtartam: 90 perc - 2 óra.

Csoportlétszám: Minimum 5, maximum 40 fő.

Előkészítés

- Résztvevőként egy „Feladatlap”
- Ceruza minden résztvevőnek

Játékszabályok

1. Mindenkinek osszunk ki egy „Feladatlapot”.
2. Röviden írjuk le a helyzetet, és kérjük meg a résztvevőket, hogy olvassák el a vonaton utazó emberek leírásait.
3. Most egyénileg mindenki válasszon ki három személyt, akivel szívesen utazna együtt, és három olyat, akivel a legkevésbé szeretne együtt utazni.
4. Mikor egyénileg mindenki választott, kérjük meg őket, hogy alkossanak négyes vagy ötös csoportokat, és:
  - Beszéljék meg egymással egyéni választásaikat, és ezek okait.
  - Hasonlítsák össze választásaikat és az okokat, és ellenőrizzék, hogy vannak-e azonosságok.
  - Konszenzus alapján állítsanak össze egy közös listát (három pozitív és három negatív).
5. Kérjük meg a csoportokat, hogy a teljes létszámú csoport előtt mutassák be, milyen eredményre jutottak, valamint a közös választás okait. Ugyanakkor azt is el kell mondaniuk, hogy melyik személy okozta a legnagyobb vitát a csoporton belül.

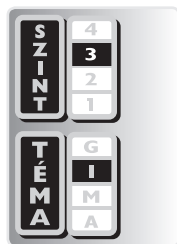
Elemzés és értékelés

Az értékelés és megbeszélés a csoportok beszámolóin fog alapulni. A különböző eredmények összehasonlítása jó kiindulópont lehet a beszélgetéshez.

A következő kérdésekkel lehetne folytatni:

- Mennyire valószínűk a bemutatott esetek?

all different
all e q u a l

todos diferentes
todos iguales

- Volt-e már valakinek a csoportból hasonló élménye?
- Mik voltak azok a főbb tényezők, amelyek befolyásolták az egyéni döntéseket?
- Ha a csoportok nem tudtak közös megegyezésre jutni, ez miért történt?
- Mi volt a legnehezebb?
- Milyen tényezők gátolták a konszenzus létrejöttét?
- A sztereotípiák a leírásokban vagy a gondolatainkban és képzeleteinkben szerepelnek?
- Honnan származnak ezek az elképzeléseink?
- Milyen érzés lehet olyan helyzetben lenni, hogy senki sem szeretne megosztani velünk egy fülkét?

Tippek az irányító számára:

Legyünk bizonyosak, hogy az utasok listája nagyon hosszú, mert ez megnehezíti a csoportok számára a közös lista összeállítását, következésképpen több időre lesz szükség mind az egyéni, mind a csoportmunka részhez. Ha akarjuk, lerövidíthetjük a listát 10-14 utasra, és adaptálhatjuk a csoport helyi vagy nemzeti jellemzőihez. Nagyon fontos, hogy az utasok leírása megegyezzen azon kisebbségek leírásával, amelyeket a csoport ismer, beleértve az olyan „láthatatlan” kisebbségeket is, mint a homoszexuálisok, a fogyatékos emberek, valaki, aki HIV pozitív stb.

Sok esetben a csoportok nem lesznek képesek közös listával előállni. Ne hangsúlyozzuk túl a tevékenységnek ezt a részét, főleg ha ez téves konszenzushoz vezethet. Ugyanolyan érdekes azt kutatni, hogy miért ennyire bonyolult egy ilyen kérdésben egyetértésre jutni.

Fontos, hogy mindenki tiszteletben tartsa a másik véleményét, és ne támadja a másikat személyes nézetei miatt. Ha egyes választások bizonytalannak tűnnek, inkább azokat az okokat kutassuk, amelyek a választáshoz vezettek, és ne a személyes döntések okát. A résztvevők és az irányító egyaránt nehéz helyzetben lesznek: ez a tevékenység nagyon könnyen ítélkezéssé fajulhat! Ezért ne hagyjuk, hogy a beszélgetés odáig fajuljon, hogy: „ki rendelkezik a legkevesebb előítélettel?”, hanem inkább azt hangsúlyozzuk, hogy mindegyikünk rendelkezik előítéletekkel.

Az is nagyon fontos, hogy az utasok leírása nagyon rövid, vázlatos legyen, hiszen keveset tudunk ezek személyiségéről és hátteréről. De vajon nem ugyanígy reagálunk-e az újságokból és hírekből szerzett információkra, vagy akkor, amikor először találkozunk és beszélgetünk valakivel?

Tanácsok a folytatáshoz

Jó, ha ezt a tevékenységet követi egy olyan, amelyik ugyancsak a képzetekre épül, mint pl. az „Első benyomás” (86. oldal) vagy a „Mit látsz?” (178. oldal). „A menekült” (153. oldal) nevű játékot játszva feltehetünk magunknak olyan kérdéseket, hogy milyen érzés menekülni vagy bevándorlónak lenni, valamint szembesülhetünk az előítélettel és diszkriminációval.

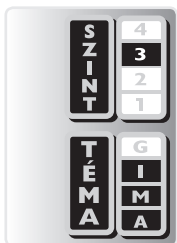
A HELYZET:

A „Szarvas Völgy Expressz” vonatra szállsz fel, amely egy hét alatt ér Moszkvából Lisszabonba. Egy hálófülkében utazol három másik emberrel. A vonaton rajtad kívül még a következő emberek utaznak:

1. Egy boszniai szerb katona.
2. Egy elhízott svájci pénzügynök.
3. Egy olasz lemezlovas, akiről úgy tűnik, sok pénze van.
4. Egy afrikai nő, aki bőrből készített dolgokat árul.
5. Egy fiatal művész, aki HIV pozitív.
6. Egy magyarországi cigány, aki frissen szabadult a börtönből.
7. Egy baszk nacionalista, aki rendszeresen utazik Oroszországba.
8. Egy német rapper, aki nagyon alternatív életet él.
9. Egy vak osztrák harmonikás.
10. Egy ukrán diák, aki nem akar hazamenni.
11. Egy középkorú román nő, akinek nincs vízuma, és egy egyéves gyereket tart a karján.
12. Egy kemény és agresszív holland feminista.
13. Egy svéd skinhead, aki egyfolytában részeg.
14. Egy Belfast-i bunyós, aki látszólag futballmeccsre utazik.
15. Egy berlini lengyel prostituált.
16. Egy francia farmer, aki csak franciául beszél, és egy kosár büdös sajtot szállít.
17. Egy Németországban élő kurd menekült, aki most utazik vissza Líbiából.

A feladatok:

1. **Egyénileg** mindenki válassza ki azt a három személyt, akivel szívesen, illetve azt a hármat, akivel nem szívesen utazna együtt. Erre 15 perc áll rendelkezésre.
2. **Munkacsoportokban** beszéljétek meg választásaitokat, és az okokat is, amelyek ehhez a döntéshez vezettek. Ezután próbáljatok egy közös listát összeállítani a három legkedveltebb és a három legkevésbé kedvelt útitársról. Erre 45 percetök van.
3. Végül a **plénum előtt** minden munkacsoport adja elő következtetéseit, melyet a tevékenység kielemezése és értékelése követ.

Minden kép egy történet

Néha látunk valamit, ami nagyon egyszerűnek tűnik. De nézzük csak meg újra, egy más megvilágításból, és valami teljesen mást láthatunk.

Tárgyalt kérdések

- Benyomásaink elfogultak, és előző tapasztalatainktól, elvárásainktól, kultúránktól függenek.
- Döntéseinket gyakran (csak) korlátozott információra alapozzuk.

Célok

- Bemutatni, hogy a más emberekről alkotott képzeink hogyan befolyásolják viselkedésük értelmezését.
- Tudatosítani azt, hogy miként pótoljuk ismereteink hiányosságait.
- Felismerni azt, hogy milyen befolyással és erővel hatnak ránk a más emberekről kialakított képzeink.

Időtartam: 30 perc

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Válasszunk ki egy találó képet, amelyik illik a megbeszélés témájához, vagy a kampányhoz
- Vágjuk ketté a képet úgy, hogy mind a két fele önállóan is mondjon valamit, de ha összerakjuk, akkor „mást” kapjunk.
- Ragasszuk a kép két felét külön papírlapokra.
- Készítsünk annyi példányt, ahány résztvevő van.
- Papír és ceruza minden résztvevőnek

Játékszabályok

1. A csoportból mindenki kap egy képet, amelyre rá kell írnia, hogy véleménye szerint miről szól a kép, kik a szereplők, mi történik, hol zajlik stb.
2. Osszuk ki mindenkinek egy példányt a kép első feléből, és adjunk 5 perc gondolkodási időt, hogy ráírják a válaszaikat.
3. Kérjük meg, hogy olvassák fel, amit írtak. Ha a csoport nagy, feloszthatjuk 6-8 fős kisebb csoportokra.
4. Most osszuk szét a kép második felét, és kérjük meg a résztvevőket, hogy erről is írják le benyomásaikat.

Elemzés és értékelés

A megbeszélés során elemezni kell az információk értelmezésének és összekapcsolásának módját. A következő kérdések segítenek:

- Mit gondoltatok, miről szól a kép?
- Kik voltak a képen látható emberek?
- Hol voltak?
- Mit csináltak?
- Miért gondoltál bizonyos dolgokra (és nem másokra)?

- Különböző jelentésűek voltak-e a képek a csoport különböző tagjai számára?
- Első benyomásaid, gondolataid változtak-e a második kép láttán?

A mindennapi életben, ha a teljes „kép”-nek csak kis részleteit látjuk, akkor is megpróbáljuk azt megérteni, értelmezni.

- Mi történik, ha a képet tágabb összefüggésben is megvizsgálva más nézőpont alakul ki róla?
- Megváltoztatod a véleményed, vagy továbbra is ragaszkodsz eredeti elgondolásodhoz?
- Miért nehéz őszintén megvallani, ha megváltoztatjuk véleményünket?

Tippek az irányító számára:

Találjunk a csoport számára megfelelő képet, amely a csoport tagjainak életéhez kapcsolódik, vagy olyan témájú, amit tárgyalni szeretnénk.

Tanácsok a folytatáshoz

Bíztassunk mindenkit, hogy ígéretet tegyen arra, hogy kritikusan fogja figyelni mindazt, amit hall és olvas, különösen a híradásokban és a reklámokban megjelenő képeket. A következő megbeszélés elején szakítsunk időt arra, hogy mindenki elmondhassa, mi volt meglepő és tanulságos a számára.

Ez a tevékenység jól összekapcsolható a „Mit látsz?” cíművel (178. oldal), amelyben újságok fényképeit kell megnézni, és azt játszva, hogy mi vagyunk a szerkesztők, meg kell írni a képaláírást

Első benyomás

Első látásra bizonyos dolgok erősen megtéveszthetnek. Az első benyomás nagyon fontos. Könnyen hamis kép alakulhat ki egy ismeretlen személyről

Tárgyalt kérdések

- Személyes identitás
- Sztereotipizálás
- Hogyan alakulnak ki feltételezések olyan emberekről, akikről csak nagyon kevés információnk van.

Célok

- Összehasonlítani, mennyire különbözőek az emberek a másokról szerzett első benyomásaikban
- Feltárni, hogyan irányítják múltbeli tapasztalataink első benyomásainkat
- Felismerni azt, hogy benyomásaink befolyásolják a másokkal szembeni magatartásunkat.

Időtartam: 30 perc

Csoportlétszám: 4 - 12 fő

Előkészítés

- Folyóiratokból válasszuk ki olyan emberek képeit, akiknek érdekes/különböző/feltűnő arca van.
- Vágjuk ki ezeket, és ragasszuk egy lap tetejére úgy, hogy a lap alján elegendő helyet hagyunk. Résztevőnként egy lap szükséges.
- Mindenkinek egy ceruza

Játékszabályok

1. Kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek körbe, és osszunk mindenkinek egy lapot.
2. Kérjük meg őket, hogy nézzék meg a lapot, és első benyomásukat írják a LAP ALJÁRA.
3. Ezután hajtsák fel a lapnak azt a részét, amelyikre írtak, úgy, hogy az írás ne látszódjon, és adják tovább a mellettük ülő személynek.
4. Mondjuk meg, hogy a második képre is, a hajtás fölé, írják rá benyomásukat, ismét hajtsanak egyet rajta, és adják tovább.
5. Addig folytassuk, míg az összes kép körbemegey, és mindenki mindegyiket látta.
6. Tekerjük ki a papírt, és kérjünk meg mindenkit, hogy hasonlítsa össze a különböző első benyomásokat.

Elemzés és értékelés

Beszélgessünk arról, hogy mi történt, és ebből mit tanultak:

- Csoportként?
- Milyen meglepetések voltak?
- Mire alapozták első benyomásait?

- Magyarázzunk el és osszunk meg a többiekkel olyan esetet, amikor az első benyomásunk valakiről teljesen téves volt.
- Mi történt ennek eredményeként?
- Mit fedett fel rólunk ez a tevékenység?

Tippek az irányító számára:

Mielőtt elkezdenénk, bizonyosodjunk meg róla, hogy mindenki érti az utasításokat. Hasznos lehet annak bemutatása, hogy hova írjanak, és hogyan hajtsák fel a lapot.

Ügyeljünk arra, hogy a lapok meglehetősen gyorsan kerüljenek kézről-kézre. Ne hagyjuk a résztvevőket sokáig gondolkodni, hiszen az első benyomásra vagyunk kíváncsiak.

Kerüljük hírességek, vagy híres emberek képeinek kiválasztását.

Próbáljuk különböző emberek képeit összegyűjteni, ideértve a különböző korokat, kultúrákat, etnikai csoportokat, képességeket és a fogyatékoságot.

Készüljünk fel indulatos vitákra az eltérő hozzáállásokról. A csoport létszámától függően a kommentárok nem maradnak mindig név nélküliek. Ne hagyjuk, hogy a játékosok véleményük miatt egymást kritizálják, inkább összpontosítsunk az aktuális kommentárookra.

Variációk

Alternatív megoldás, nagy csoport esetén, hogy a képeket írásvetítő fóliára másoljuk, és kivetítjük. Mindenki kap egy számozott papírlapot, amelyikre ráírhatja benyomásait, ezeket össze lehet gyűjteni és a végén felolvasni.

Tanácsok a folytatáshoz

Csoport-, vagy szervezeti szinten tárgyaljunk olyan új tevékenységek bevezetéséről, melyek jó lehetőséget adnak a különböző emberek megismerésére. Például hívjunk meg előadót, vetítsünk idegen filmeket, tartsunk kulturális estet, hallgassuk más országok zenéjét.

Ha tetszett a más emberekről alkotott képzeinkkel dolgozni, akkor kipróbálhatjuk a „Portrék” című gyakorlatot (151. oldal), amely segít feltárni a társadalmilag vesztes, ill. győztes emberekről alkotott elképzeléseinket. Ha a különböző országokból származó emberekről alkotott képzeinkkel szeretnénk foglalkozni, játsszuk az „Antonio és Ali” (66. oldal) című játékot.

Törj be a körbe

Tehát meg akarod tapasztalni, milyen érzés a többséghez, vagy a kisebbséghez tartozni? Ez egy energikus gyakorlat.

Tárgyalt kérdések

- Többségi/kisebbségi kapcsolatok
- A társadalmat megosztó társadalmi és politikai mechanizmusok

Célok

- Megtapasztalni egy többségi, vagy egy kisebbségi csoporthoz való tartozás érzését
- Vizsgálni azokat a stratégiákat, amelyeket azért használunk, hogy a többség elfogadjon
- Tudatában lenni, hogy mikor jó a többséghez, vagy mikor jó a kisebbséghez tartozni.

Időtartam: 40 perc

Csoportlétszám: Körönként 6-8 fő.

Előkészítés

- Papír és toll a megfigyelőknek
- Óra vagy stopper

Játékszabályok

1. Osszuk a csoportot 6-8 fős kisebb csoportokra.
2. Minden csoport válasszon egy megfigyelőt és egy „kívül álló” személyt.
3. A csoport többi tagja álljon olyan szoros körbe (váll-váll mellett), hogy egyáltalán ne maradjon hely közöttük.
4. Mialatt a körben állók megpróbálják őt kívül tartani, a „kívül álló”-nak próbálkoznia kell bejutni a körbe.
5. A megfigyelőnek az a feladata, hogy mindkét fél stratégiáit jegyzetelje, és figyelje az időt. 2-3 perc után, függetlenül attól, hogy sikerült-e bejutni a körbe, vagy nem, a „kívül álló” beállhat a körbe, és egy másik csoporttag áll a körön kívülre. A játék akkor ér véget, amikor a csoport összes tagja kipróbálta a „kívül álló” szerepét.

Elemzés és értékelés

Nagy csoportban beszéljük meg, hogy mi történt, és mit érezték.

Kezdjük a következő kérdésekkel:

- Mit éreztél, amikor a körben álltál?
- Milyen érzés volt „kívül álló”-nak lenni?
- Más érzések töltik el azokat, akiknek sikerült bejutni a körbe, mint azokat, akik kívül maradtak?

Kérdések a megfigyelőkhöz:

- Milyen stratégiákat használtak a „kívül állók”?
- Milyen stratégiákat használtak a körben állók a többiek akadályozására?

Ezután kérdezzük mindenkitől:

- Valós élethelyzetekben mikor jó kívül állónak, vagy a kisebbséghez tartozónak lenni, és mikor jó a többség tagjának lenni?
- Saját társadalminkban melyek a legerősebb csoportok? És melyek a leggyengébbek?
- A társadalomban a kör előnyöket, pénzt, hatalmat, munkát vagy otthont jelent. Milyen stratégiákat használnak a kisebbségi csoportok, hogy mindezeket elérjék (hogy „bekerüljenek”)?
- Hogyan védik státuszaikat a többségi csoportok?

Tipppek az irányító számára:

Segíthet, ha a megfigyelőket konkrét utasításokkal látjuk el arról, hogy mire figyeljenek:

- Mit beszélnek egymással a körben állók, és mit mondanak a „kívül állók”-nak?
- Mit tesznek a körben állók, hogy a „kívül állók” ne tudjanak betörni a körbe?
- Mit mond a „kívül álló”?
- Mit tesz a „kívül álló”?

Ez a tevékenység sok energiát igényel a játékosok részéről. Elvileg agressziómentes, kivéve, ha a csoporton belüli kapcsolatok szegényesek.

Az értékelés megkezdése előtt hagyjunk a csoportnak egy kis időt az informális megbeszélésre.

cách éagsóll
cách ionainn**Variációk**

Ha elegendő résztvevőnk van ahhoz, hogy sok kis körben lehessen játszani, akkor megkérhetjük a csoportokat, hogy találjanak maguknak egy nevet. Ez erősíteni fogja a csoportidentitás érzését. Úgy is lehet játszani, hogy a „kívül álló” mindig más csoportból jön. Minden sorra kerülés után, függetlenül attól, hogy sikerült-e betörni a körbe vagy nem, vissza kell mennie saját csoportjához. Ez fokozza az egyedüllét érzését, amit a „kívül álló” amúgy is megél.

Tanácsok a folytatáshoz

Javasoljuk a résztvevőknek, hogy tudatosítsák magukban saját viselkedésüket, amikor - talán akaratuk ellenére - kizárnak valakit a csoportból. Például, a helyi közösség összes osztályainak képviselője részt vesz-e a különböző helyi csoportok, klubok, társaságok vagy szervezetek tevékenységében? Ha akarnának, részt vehetnének-e? Mi gátolja őket? Mi bátoríthatná őket? Döntsük el, milyen intézkedéseket foganatosítanánk a nyílt részvétel biztosítása érdekében.

Megvizsgálva a kirekesztés mechanizmusait, és megkérdőjelezve azokat az alapokat, amelyek szerint kizárunk embereket, akik mások mint mi, próbáljuk ki a „Dominó” című játékot (75. oldal), ez erősíti a csoportérzést, és feltárja azokat a vonásokat, amelyeket emberi lényként osztunk. Vagy nézzük meg a „Hasonlóságokat kutatva és különbözőségeket felfedezve” című játékot (158. oldal), hogy felfedezzük, mindenkit olyan vonások jellemeznek, amelyek egyes emberekkel közösek lehetnek, de nem mindenkivel, és ünnepeljük ezt a közösséget.

Találd ki, ki jön ma vacsorára?

*Láttad-e valaha Spencer Tracyt és Katherine Hepburnt együtt vacsorázni?
Lehet, hogy a film megjelenésekor túl fiatal voltál. De soha sem késő!
Ez a gyakorlat egy szerepjáték.*

Tárgyalt kérdések

- Sztereotípiák, előítéletek és diszkrimináció.
- Az előítéletek közvetítése a szocializáció és a nevelés folyamatában.
- Konfliktuskezelés.

Célok

- Megvizsgálni azokat az üzeneteket, amelyek a saját családjunktól származnak a tőlünk eltérő kulturális és szociális háttérrel rendelkező emberekről
- Megvizsgálni az üzenetek mögött húzódó értékeket
- Tudatosítani a család szerepét a társadalmi értékek közvetítésében

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám: Bármekkora, de minimum 8 fő

Előkészítés

- A szerepkártyák másolatai
- Papír és toll a különleges megfigyelőknek

Játékszabályok

1. Mondjuk el a csoportnak, hogy szerepjátékot fognak játszani annak felfedezésére, hogy milyen módon közvetíti a család a más kulturális és társadalmi csoportokhoz tartozó emberekről alkotott képzeteket.
2. Kérjünk négy önkéntest (lehetőleg két férfi és két nő), akik vállalják a különböző szerepeket, és négy másikat, akik vállalják a különleges megfigyelő szerepét. A csoport többi tagja általános megfigyelő.
3. Mondjuk meg a négy különleges megfigyelőnek, hogy válaszanak ki egyet a négy szereplő közül, és jegyzeteljék az általa használt érveket. Döntsük el, ki kit figyel.
4. Osszuk ki a szerepkártyákat, és hagyjunk 2-3 percet az átgondolásra, a beleélésre.
5. Rendezzük be a színteret: tegyünk félkör alakba 4 széket, mondjuk el, hogy ez egy ház nappalija, és egy családi beszélgetést fognak hallani. Jelezzünk, például tapsoljunk, hogy kezdjék el.
6. Nekünk kell meghatározni a szerepjáték hosszúságát. Fejleményektől függően 15 perc általában elegendő.

Elemzés és értékelés

Az értékelést kezdjük a színészek megkérdezésével arról, hogy mit éreztek. Ezután kérjük meg minden megfigyelőt, hogy olvassák fel a színészek által használt érveket. Folytassuk általános megbeszéléssel, amelyben mindenki részt vesz. A következőket kérdezhetjük:

- Hasonlítottak az érveitek azokra, amelyeket a saját családok használt volna?
- Másképp alakult volna a beszélgetés, ha a lány barátja nem fekete bőrű?
- Másként alakulnak a dolgok, ha nem egy lány viszi haza a fiúbarátját, hanem egy fiú a barátnőjét?
- Mi történt volna, ha a lány bejelenti, hogy lány barátnője van?
- És ha a fiú, hogy fiúbarátja?
- Mit gondoltok, jellemző-e napjainkra az ilyen jellegű konfliktus, vagy ez már a múlté?
- Történt-e veled ilyen, vagy ismersz-e a közvetlen környezetben valakit, akivel ez már előfordult?

Tippek az irányító számára

Ha a csoport számára ismerős a szerepjáték, akkor nincs szükség több utasításra, máskülönb fontos hangsúlyozni, hogy a szerepjáték nem azonos a színpadi szerep eljátszásával. A szerepjátékban megmaradunk önmagunknak, mialatt egy előre meghatározott szerepet vagy álláspontot mutatunk be; amikor színészkedünk, akkor személyiségünkől eltérő figurát játszunk el. Következésképpen nem dramatizálás, vagy eljátszás kérdése, hanem inkább egy szerep, vagy viselkedésmód kutatása és bemutatása a cél.

Ha úgy gondoljuk, hogy a szerepek túlzottan előírászerűek, vagy nincs közük a realitáshoz, akkor megírhatjuk saját szerepkártyáinkat, amelyeken a szerepek a saját kultúránkra és családjainkra jellemző attitűdöket vázolják föl. Ha adaptálni akarjuk az ötletet, és több szerepet írni, ezt is megtehetjük.

Ez a tevékenység könnyen igazítható a résztvevők kulturális és társadalmi valóságához. Ha egy fekete bőrű személy egzotikusnak tűnhet, mert a környéken nem élnek feketék, akkor legyen a lány barátja muszlim, vagy ha a család katolikus, akkor a lány mutasson be egy zsidó fiút stb.

Tanácsok a folytatáshoz

Ha jobban meg akarjuk ismerni más nemzetiségekhez való viszonyulásunkat, játsszuk az „Euro-vasút à la carte” című játékot (81. oldal). Mennyire vagy nyílt és megértő a tőled különböző emberekkel? Megtapasztalhatod, milyen nehéz annyira toleránsnak lenni, amennyire szeretnél.

LÁNY

A szituáció:

Eldöntötted, hogy közölni fogod a családdal, hogy fekete bőrű barátoddal akarsz élni.

Te kezded a szerepjátékot. Elmondod a családnak, hogy a barátoddal akarsz élni, aki fekete bőrű. Döntésedet próbáld védeni, és vitatkozz arról, hogy igenis le akarod győzni az előítéleteket, főleg azokat, amelyek a különböző származású fiatalok közötti kapcsolatokra irányulnak

ANYA

A szituáció:

A lányodnak fekete bőrű barátja van, akivel nagyon közeli kapcsolatban vannak.

Nagyon szereted a lányodat, és nem érted, hogyan tehette ezt veled. Támogatod a férjedet mindenben, amit mond. Nem fenyegeted a lányodat, inkább sajnálsz, hogy fájdalmat okoz neked. Úgy gondolsz, hogy a fekete fiú el fogja őt hagyni, és sokat fog szenvedni.

IDŐSEBB FIÚTESTVÉR

A szituáció:

A húgodnak fekete bőrű barátja van, akivel nagyon közeli kapcsolatban vannak.

Elvileg nem törődsz azzal, hogy a húgod fekete fiúval jár, és véded az emberek azon jogát, hogy kapcsolataikról szabadon dönthessenek. Mindazonáltal, amikor anyukád azt mondja, hogy a fiú el fogja hagyni a húgodat, arra gondolsz, hogy talán ki fogja őt használni. Aggodalmat, törődést mutatsz, és védeni szeretnéd a húgodat.

APA

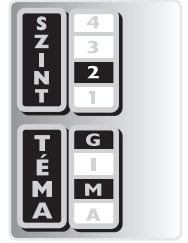
A szituáció:

A lányodnak fekete bőrű barátja van, akivel nagyon közeli kapcsolatban vannak.

Te vagy a tekintély a családban, és nem értesz egyet a lányod kapcsolatával. A fő erkölcsi irányvonalat képviseled, és azzal is törődsz, hogy mit fognak szólni az emberek. Nem tartod magad rasszistának, de ha a lányod egy feketéhez akar férjhez menni, az más. Gondolj egy szigorú apára, és ennek megfelelően vitatkozz.

A történelem vonala

A történelem-alkítás és tanítás könnyen etnocentrizmussá, nacionalizmussá és néha xenofóbiává fajulhat. Annak ellenére, hogy fontos szerepet játszik az egyén szocializációjában és identitásában, a történelem gyakran erősíti a más emberekkel és országokkal szembeni előítéleteket, sztereotípiákat. Az interkulturális nevelésnek olyan történelem-„olvasást” kell elősegítenie, amely figyelembe veszi a különböző nézőpontokat. Sohasem csak egy igazság létezik, és ez a történelemre sokkal inkább igaz, mint más tantárgyak esetén. Mások történelmét hallgatni vagy olvasni, segít saját történelmünk jobb megértésében.

Tárgyalt kérdések

- A történelem különböző olvasatai és a történelmi események különböző értelmezései.
- Etnocentrizmus és nacionalizmus.
- Empátia és egy szélesebb látókör kialakítása a világról.

Célok

- Feltárni a történelem és a történelemtanítás különböző felfogásait.
- A tanítási rendszereinkben megjelenő hasonlóságok keresése.
- Kíváncsiság és empátia felkeltése más emberek kultúrája és történelme iránt.
- Saját történelmünk kritikai megközelítésének fejlesztése.

Időtartam: 30 perc -1 óra.

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Egy nagy táblára, vagy több papírlapra rajzoljunk egy naptárat 1500-tól napjainkig.
- Rajzszeg vagy ragasztószalag

Játékszabályok

1. Kérjünk meg minden résztvevőt, hogy gondoljon öt, országa számára nagyon fontos történelmi dátumra, és ezek nevét írja fel a naptárra, a megfelelő évszám mellé.
2. Miután mindenki felírta, kérdezzük meg, hogy miért ezeket választották, miért fontosak, és milyen eseményt takarnak.

Elemzés és értékelés

Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy volt-e olyan dátum, amelyik meglepetés volt, vagy mindegyikről hallottak már. Ha volt olyan, amit nem ismertek, kérjük meg azt a személyt, aki felírta, hogy mondjon többet az eseményről.

Beszélgjünk meg, hogyan és miért tanulunk saját történelmünk egyes eseményeiről, és nem másokról.

Tippek az irányító számára

Ez a tevékenység fiatalabb korú csoportokkal jobban működik. Multikulturális csoportok esetén jobban használható, de monokulturális csoportoknál sem eredménytelen. Ebben az esetben érdekes lehet elgondolkozni azon, hogy miért csak bizonyos dátumok jutnak eszünkbe.

Ahelyett, hogy mindenkit sorra kihívunk, magunk is felírhatjuk a naptárra az események neveit.

Variációk

Szervezhetjük a tevékenységet éves naptárral is. Kérjük meg a résztvevőket, hogy jelöljék be a különböző országok, kultúrák, vallások legfontosabb ünnepeit.

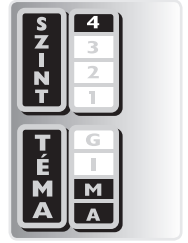
Tanácsok a folytatáshoz

Mindig figyeljünk arra, hogy az emberek nem a teljes igazságot mondják. Dolgozzunk az általunk hallottak vagy olvasottak kritikus megközelítésének kifejlesztésén. Folyton kérdezzünk!

Másokkal szembeni magatartásunkat nem csak formális módon pl. a történelemórákon tanuljuk, hanem informális módon is, információt gyűjtve abból, amit az emberek tesznek és mondanak, különösen a viccekből. Ha érdekel a humor, és a viccek által fenntartott etnocentrizmus, próbáljátok ki az „Euro-vicc versenyt” (79. oldal).

A mi házunkban

A rasszista magatartás nem csak az idegenekre és bevándorlókra irányuló erőszakos támadásokhoz vezet, hanem az otthonteremtési lehetőségek és a foglalkoztatás területén, illetve a mindennapi életben fellépő diszkriminációhoz is. Ez egy szerepjáték.

Tárgyalt kérdések

- A különböző kultúrákból származó emberek közötti konfliktusok békés úton is megoldhatók.
- Konfliktus-analízisünk és a mód, ahogy ezt kezeljük, az érintett emberek szociális-kulturális háttérének függvényében változik.
- Saját érdekeink elferdíthetik a problémával kapcsolatos észrevételeinket, és felnagyíthatják azt.

Célok

- Vizsgálni a más kulturális vagy társadalmi csoportból származó emberekkel szembeni magatartásunkat.
- Feltárni különböző problémamegoldási stratégiákat.
- Gondolkodni a tolerancia határain.
- Gondolkodni a diszkrimináció és az érdekellentétek közötti összefüggésen.

Időtartam: Másfél - 2 óra

Csoportlétszám: Minimum 10 - maximum 25 fő

Előkészítés

- A szerepkártyák másolata
- A Megfigyelő jegyzetei kártya másolata
- A Kulcs a megoldáshoz kártya másolata
- Tollak és papír a megfigyelőknek

Játékszabályok

1. Mondjuk el a csoportnak, hogy olyan szituációt kell eljátszaniuk, amely a mindennapi életben is előfordulhat, majd olvassuk fel a következőt: „A lakóhelyed mellett van egy tömbház. Az egyik lakást külföldi egyetemisták bélik, akik gyakran fogadnak látogatókat saját hazájukból, és rengeteget buliznak. A szomszédok, főleg a tőzsomszédok bosszankodnak és panaszkodnak, hogy a diákok és barátai nagyon zajosak, nem lehet tőlük aludni, és az épületre sem vigyáznak. A szomszédok összehívtak egy gyűlést, hogy megpróbálják megoldani a problémát.”
2. Kérjük önkénteseket, akik eljátsszák a szomszédok szerepét. Minimum 6 - maximum 9 főre lesz szükség. A résztvevők többi része megfigyelő.
3. Osszuk szét a szerepkártyákat és a Megfigyelő jegyzetei kártya másolatát a megfigyelőknek. Hagyjunk mindenkinek 5 percet, hogy barátkozzon a szereppel.

4. Emlékeztessünk mindenkit, hogy a feladat megoldást találni a problémára, majd kezdjük el a játékot.
5. Hagyjuk a gyűlést 10 percig megszakítás nélkül folyni, majd mindenkinek adjunk egy példányt a Kulcs a megoldáshoz kártya másolatából. Hagyjuk a szerepjátékot újabb 10 percig folytatódni. Ezután ha akarjuk, félbeszakíthatjuk, vagy folytathatjuk.

Elemzés és értékelés

Kérjük meg a résztvevőket, hogy valamennyien gyűljenek össze egy nagy csoportban a beszélgetésre, amelyet két részre osztunk:

1. A szerepjáték

A következő kérdések segítségével próbáljuk megbeszélni, hogy mi történt a szerepjáték ideje alatt:

- Mit jegyeztek fel a megfigyelők, és mik az észrevételeik arról, ami a szerepjáték ideje alatt történt?
- Hogyan érezték magukat a szereplők? Nehéz volt-e a szerep, mi volt a legkönnyebb, és mi a legnehezebb?
- Észleltek-e változást az első és a második rész között, a Kulcs a megoldáshoz kártya kiosztása után?
- A diákok mellett, vagy ellen volt könnyebb érveket találni?
- Honnan származnak az emberek érvei?
- Megoldották-e a problémát, és elégedett volt-e mindenki a megoldással?
- Becsületes megoldás volt, vagy az egyik félnek többet kellett feladni, mint a másiknak?
- Milyen alternatív megoldások születhettek volna?

2. A szituáció a mindennapi életben

Miután mindenki lehetőséget kapott a felszólalásra, segíthetünk a csoportnak elemezni és átgondolni az eredményt. A vitát a következő kérdésekkel indíthatjuk:

- Tükrözött-e a szerepjáték valamit is a hétköznapi életből? Mik voltak a különbségek, és mik a hasonlóságok? Volt-e túlzás?
- Melyik szereplő tükrözte legélethűbben a mai társadalom állásfoglalását?
- Amikor olyan konfliktussal szembesülünk, amelyben különböző kulturális háttérű személyek érintettek, törekszünk-e mindenki számára kielégítő megoldást találni, vagy inkább saját nézőpontunkat próbáljuk érvényesíteni, mellőzve azokat, akik másként gondolkodnak?
- Milyen mértékben kapcsolható össze a konfliktus inkább a kulturális különbségekkel, mint a személyes, vagy gazdasági érdekekkel?
- Van-e valakinek ilyen jellegű konfliktussal kapcsolatos tapasztalata? Mik voltak a körülmények? Amennyiben nem történt veled ilyen, miért nem?

Tippek az irányító számára

Nagyon figyeljünk, mert a szerepjáték során történtek nagymértékben befolyásolhatják a játék irányítását. Például: lehet, hogy nincs szükség a Kulcs a megoldáshoz kártya használatára, és később, amikor a beszélgetést vezetjük, meg kell találni az egyensúlyt a csoportdinamika megvizsgálása, a csoport

döntési folyamatai és a valós élet kérdései között.

Két különböző Kulcs a megoldáshoz kártya van; az 1-es az „elnöknek” és a 2-es a többi játékosnak. A játék addigi menetétől függ, hogy ki kapja az 1-es kártyát. Ha demokratikusan eldöntötték, hogy ki vezeti a gyűlést, akkor ezt a kártyát ennek a személynek adjuk. Ellenkező esetben a lakóközösség vezetője kapja.

A problémák megoldása, és a döntéshozatal bonyolult folyamatok. A kérdések becsületes feltárásához az embereknek jó kommunikációs készsége, a mások igényei iránti érzékenysége, képzelőerőre és bizalomra van szüksége.

Könnyebb, ha az emberek úgy vitatkoznak igényeikről, hogy a kölcsönös haszon érdekében megpróbálnak közös alapot vagy általános megegyezést találni, hiszen minden személy rendelkezik valamelyikkel ezek közül a szükségletek közül, és minden személyt érdekel a végeredmény. Sajnos gyakran előfordul, hogy az emberek olyan pozícióban is vitatkoznak, amelyet később nem szívesen, de fel kell, hogy adjanak, vagy kompromisszumot kell kössenek, és a végén mindenki úgy érzi, hogy inkább veszített, mint nyert.

Fontos, hogy az értékelés alatt megpróbáljuk felismertetni és megkülönböztetni a csoporttal azokat a viselkedésmódokat, amelyeket az idegenekkel vagy a tőlünk különböző emberekkel kapcsolatban felvesszünk, illetve azt, ahogy a konkrét, mindennapi problémákat kezeljük, amelyekben szerepet játszik az interperszonális és kommunikációs készségünk.

**allennai andras
allennai getijk**

Tanácsok a folytatáshoz

Mondjuk meg a résztvevőknek, hogy annak fényében, amit a tevékenység alatt tanultak, gondolkodjanak olyan gyakorlati lépéseken, amelyek fejleszthetik a helyi közösségekben élő, különböző csoportok közötti kapcsolatokat. Ültessük gyakorlatba ezeket.

Ha a nemzeti identitás témáját érintő tevékenységet szeretnénk, játsszuk a „Nemzeti hősök” címűt (133. oldal). Ha pedig a családon belül létező konfliktusok és előítéletek érdekelnek, próbáljuk ki a „Találd ki, ki jön ma vacsorára?” című gyakorlatot (90. oldal).

Fiatal külföldi

Nagyon jól beszéled és érted a fogadó ország nyelvét, csak a szomszédok zaklatottsága nem érthető számodra. Véleményed szerint te és diáktársaid tökéletesen normálisan viselkedtek. Semmilyen körülmények között nem fogod elhagyni a lakást.

A lakóközösség vezetője

A te lakásod messze van attól, amelyben a külföldi diákok laknak. Téged személyesen nem zavarnak. De nem szereted az idegeneket, és nem akarod, hogy veled egy épületben éljenek.

Fiatal nő (25-30 éves)

Egyedül élsz, és félsz a diákoktól, mert nagyon furcsának látszanak, és különböznek tőled.

Fiatal személy

Te is diák vagy. Nincs határozott véleményed a problémáról, de abba a lakásba szeretnél költözni, amelyben most a külföldi diákok laknak.

Menekült

Habár nem a diákokkal azonos országból jössz, de te is idegen vagy. Te és a családod nem sokat törődtek a tömbházban élő többi emberrel. Annak ellenére, hogy nagyon elszigetelve érzed magad, senkivel semmilyen problémád nem volt.

Idős házaspár (ezt a szerepet két embernek kell játszani)

Mindketten tudatában vannak azoknak a problémáknak, amelyek sok embert szülőhazájuk elhagyására kényszerítenek. Olyan szervezetet támogatnak, amely a fejlődő országokat segízezi.

Munkanélküli szomszéd

Erősen ellenzed azt a politikát, amely a külföldiek számára lehetővé teszi, hogy a te országodban éljenek és dolgozzanak. Úgy gondolod, hogy külföldieket csak turistaként kellene beengedni.

Az épület tulajdonosa

A külföldi fiatalok mindig pontosan fizetik a lakbért, és nem akarsz elesni ettől a bevételtől. Mivel nem túlságosan szereted a külföldieket, a konfliktust jó alkalomnak tekinted a lakbér felemelésére. Másfelől, lehetőség van egy külvárosi lakást kiadni nekik.

Megfigyelő jegyzetei

Megfigyelőként az a feladatod, hogy gondosan figyelj és jegyzetelj, hogy a szerepjátékot követő megbeszélésen visszajelzést tudj adni az eseményekről.

Lejegyzendő dolgok:

- Tiszteletben tartják-e a játékosok a felszólalás sorrendjét, vagy egyesek közbevágznak, mindenki egyszerre próbál beszélni, vagy egy-két ember megpróbál dominálni?
- Megpróbálja-e valaki átvenni a gyűlés levezetését?
- Milyen érveket használnak a játékosok?
- Volt-e bármiféle változás a játékosok viselkedésében a Kulcs a megoldáshoz kártya kiosztása után?

I. KÁRTYA - KULCS A MEGOLDÁSHOZ

A gyűlést vezető (elnöklő) személy kapja.

Megjegyzés: Ha mostanig senkit nem kértek fel demokratikusan a vezetésre, akkor ez a kártya a Lakóközösség vezetőjének szól.

- 1) Elnök: Demokratikusan megválasztottak a gyűlés elnökévé, cselekedj ennek megfelelően. Kövesd az alábbi tippeket.
- 2) Lakóközösségi Vezető: Mostanáig senkit sem neveztek ki a gyűlés elnökévé, úgyhogy javasold, hogy a gyűlésnek szüksége van demokratikusan megválasztott elnökre. Lakóközösségi Vezetői tisztségedre való tekintettel javasold saját magad. Ha a többiek ezzel egyetértenek, tartsd meg ezt a kártyát, és kövesd az alábbi tippeket. Ha valaki mást javasolnak, add ezt a kártyát az illetőnek, és kérd el az övét.

Tippek a gyűlés elnökének

A te feladatod a rend megőrzése és a gyűlés levezetése. Meg kell próbálnod biztosítani, hogy:

- Mindenkinek esélye legyen a felszólalásra
- Az emberek tiszteletben tartsák a felszólalás sorrendjét
- Ha szükséges, szabj időhatárt a felszólalásokra, és ne engedd az embereknek túllépni ezt
- Ne engedd meg a káromkodást, és bizonyosodj meg, hogy az emberek nem kalandoznak el a témától
- Próbáld pozitívan életben tartani a beszélgetést
- Ne hagyd az embereket eltérni a tárgytól; az a cél, hogy a problémára megoldás szülessen.

2. KÁRTYA - KULCS A MEGOLDÁSHOZ

Minden játékosnak, kivéve az elnököt.

Gondolkozz, mit tehetnél a szerepeden belül, hogy a problémára megoldás szülessen.

- Figyelj aktívan, és tartsd tiszteletben mindenkinek a felszólaláshoz való jogát
- Mondanivalódat próbáld kötni a már elmondottakhoz.
- Amikor rajtad a sor a felszólalásra, foglald össze röviden, amit az előtted szóló mondott.
- Próbáld különbséget tenni a tények és a saját véleményed között.
- Ne terelődj el a beszélgetés, összpontosítsatok a diákok problémájára és a megoldás szükségességére, ne keveredjenek ide más tények, vélemények vagy ötletek.

A sziget

A történelem során az összes társadalom kölcsönvett és adaptált egymástól szokásokat. Amikor különböző kultúrák találkoznak, lehetőség nyílik a kölcsönös előnyhöz jutásra. Ezt a tényt akkor tudnánk elfogadni, ha képesek lennénk az előítéleteinken és az etnocentrizmusunkon túlra tekinteni. Ez egy szimulációs gyakorlat.

Tárgyalt kérdések

- Ahhoz, hogy tiszteljük és elismerjük, meg kell értenünk a „különbözőséget”.
- A tolerancia és az alkalmazkodó-képesség előnyei.
- A sokféleség ünneplése.

Célok

- Tudatosítani magunkban, hogy a kultúra hatással van életünkre és szemléletmódunkra.
- Beszélgetést kezdeményezni arról, hogy a különböző kultúrák emberei hogyan kommunikálnak, és hogyan hatnak egymásra.
- Feltárni a kulturális tabukat és a „tolerancia határait”.
- Beszélgetést szorgalmazni azokról a lehetőségekről, amelyek az interkulturális együttműködés során nyílnak számunkra.

Időtartam 2 óra

Csoportlétszám 10 -16 fő

A játék összefoglalása

Egy szigeten két törzs él. Y törzs a sziget felső, dombos részein él, Z törzs pedig a part mentén. Egymás mellett élnek, de ritkán érintkeznek egymással.

A két törzs nyelve és kultúrája különböző, bár mindkettő életében a léggömbök speciális jelentőségűek. Az Y törzsben, vallási okokból, a léggömbök sokfélesége nagy érték, minél több fajtát, formáját és színűt próbálnak összegyűjteni. A Z törzs emberei orvosi célból használnak leginkább gömbölyű, piros léggömböket.

Rövid ideje a Z törzs tagjai furcsa betegségben szenvednek, amelyre - a legenda szerint - egy ritka fajtájú léggömb a gyógyír. Ez a léggömb, ismeretlen helyen, de megtalálható a szigeten. Szerencséjükre létezik egy az utódoknak továbbadott térkép, ami elvezetheti őket erre a titkos helyre. Azonban, sok évvel ezelőtt egy háború során ez a térkép megrongálódott, és csak egyik fele maradt a Z törzs birtokában. A legenda szerint a másik felét az Y törzs őrzi.

A játék célja, hogy az Y törzsnek meg kell védeni saját léggömbjeit, míg a Z törzsnek meg kell találnia a gyógyító léggömböket. Akárcsak a mindennapi életben, a résztvevők váratlan fordulatokkal szembesülhetnek.

Előkészítés

A. A csoportkultúra kialakításához:

- Ceruza és papír
- A törzseknek szóló szerepkártyák másolata

B. A két törzs találkozásához

- Innivaló, poharak és keksz mindenkinek

C. A kereséshez

- A léggömbök rejtkehelyéhez vezető térkép, négy részre vágva
- 5 gömbölyű, piros léggömb
- 3 másik léggömb, különböző színű és alakú, például gömbölyű sárga, hosszúkás zöld és hosszúkás kék
- 2 egyforma, de az előzőektől eltérő léggömb (lehet óvszer is), titkos helyre rejtve
- Madzag, felkötni a léggömböket
- Ragasztószalag, hogy a léggömböket a falra erősíthessük
- „Kellékes” doboz, benne: rajzszeg, olló, piros rúzs, ragasztószalag

Játékszabályok

A játék három szakaszból áll: Az A. részben a törzsek megtanulják kultúrájukat; a B. részben a két törzs találkozik, és megtanul egymás nyelvén kommunikálni, a C. részben a törzsek keresik a léggömböket.

1. Győzödjünk meg, hogy minden előre elő van készítve.
2. Osszuk ketté a csoportot, és olvassuk fel a játék összefoglalását.

A. rész. A két törzs megtanulja kultúráját, és megpróbálja kialakítani saját nyelvét:

3. Küldjük a csoportokat a helyiség két ellentétes részébe.
4. Osszuk ki a törzseknek szóló szerepkártyákat, papírt és tollat a jegyzetekhez.
5. Mondjuk meg, hogy találjanak nevet törzseiknek, tanulják meg saját kultúrájuk szabályait, és fejlesszenek ki egy speciális nyelvezetet.
6. Adjunk 20 percet a nyelvezet kifejlesztésére és gyakorlására és arra, hogy a csoport minden tagja elsajátíthassa.

B. rész. A két törzs találkozik. A közös evés és ivás közben lehetőségük nyílik megtanulni az együttműködést és a kommunikációt.

7. Adjuk az Y törzsnek a kekszet, a Z törzsnek az italt és a poharakat.
8. Hívjuk a két törzset a szoba közepére (semleges terület).
9. Mondjuk el, hogy a szimuláció most kezdődik. Mindenkinek játszania kell szerepét, használnia kell törzsének nyelvét és kultúráját.

C rész. A léggömbök keresése

10. A csoportnak 45 perce van; ezalatt a Z törzsnek alkudozni kell a térkép hiányzó feléért, és meg kell találnia a rejtett léggömböket.

Elemzés és értékelés

Kezdjük a beszélgetést azzal, hogy mi történt, mit tanultak, és hogyan hozható összefüggésbe az a mindennapi élettel.

- Nehéz volt használni és megérteni a nyelvet?
- Hogyan kommunikáltak a keresés alatt? Csak egyiket, vagy mindkét nyelvet használták? Használtak-e jeleket? Milyen félreértések voltak?
- Hogyan oldották meg az Y törzs léggömbjeihez való hozzáférést? Ki tette? Milyen érzés volt megtörni a kulturális tabukat?
- Milyen kulturális tabuk léteznek társadalmaitokban? Mi a szerepük?
- Milyen hétköznapi dolgaink vannak, amelyek eredetileg más országból, vagy kontinensről származnak?
- Elképzelhető-e csak a saját kultúránk, vagy országunk szokásai szerint élni? Miért fontos számunkra a kultúra?
- Saját kultúrát fontos-e számodra? Miért?
- Mi gátolja más kultúrák megértését?
- Tudsz-e a múltból, vagy jelenből olyan példákat mondani, amikor két kultúra alkalmazkodott egymáshoz, és ez a folyamat hasznos volt számukra?
- A mai világban számos példa van kultúrák közötti konfliktusokra. Egy konkrét példa alapján beszéljük meg: Mi okozza a kultúrák közötti konfliktust? Ki nyer, és ki veszít ezekből? Mit vesztenek az emberek, ha hozzáférhetővé teszik kultúrájukat? Mit nyerhetnek?

Tippek az irányító számára

Mielőtt elkezdenénk, figyelmesen olvassuk el az összes utasítást, hogy pontosan tudjuk mi a játékosok feladata.

A játék gondos előkészítést igényel

- A rejtett léggömbök lehetnek óvszerek is. Először is, mert különböznek a hagyományos léggömböktől, másodsor, mert sok ember számára az óvszer még mindig „tabu”. Az óvszer felhasználása jó eszköz lehet a résztvevők tolerancia határának „tesztelésére”. Továbbá a beszélgetés során szóba jöhet az AIDS-es és HIV pozitív személyek diszkriminációja is.
- Keressünk megfelelő rejtekhelyet a speciális léggömbök (óvszer) számára, de ne fűjünk fel őket.
- Rajzoljuk meg a rejtekhelyhez vezető út térképét, de vigyázzunk, hogy a térkép feléből, vagy háromnegyedéből ne derüljön ki az elérési út.
- Vágjuk négybe a térképet. Két darabot adjunk a Z törzsnek. A másik két darabot tekerjük fel, és tegyük az Y törzsnek szánt léggömbökbe.
- Fűjünk fel 8 léggömböt, és kössük meg úgy, hogy ki lehessen kötni és leereszteni anélkül, hogy megrongálnánk őket.
- Ragasszuk a négy gömbölyű, piros léggömböt a szoba egyik falára (a dombos vidékre, ahol az Y törzs él), és a másik négy léggömböt a szemben lévő falra (a partszakaszra, ahol a Z törzs él). A térkép két negyedét tegyük borítékba, és hagyjuk az Y törzs térfelén.
- A „kellékes” dobozt tegyük a szoba közepére. Ne részletezzük, hogy mire használható. Lehet, hogy a játék során nem lesz rá szükség, ezt a résztvevők majd eldöntik. Tehetünk a dobozba mást is, pl. nagyítót, ha a térkép apró; zseblámpát, ha a térkép sötét helyen van; egy kulcsot, amely nyitja a térképet rejtő dobozt stb.

Segítség a törzseknek a nyelv megtanulásához és a kultúra kifejléséhez

- Ez lehetőséget ad a játékosoknak, hogy kreatívak legyenek

- Ha a csoportoknak nehézségei vannak, javasolhatjuk, hogy helyettesítsenek minden magánhangzót ugyanazzal a mássalhangzóval. Más javaslat lehet visszafelé ejteni a szavakat, vagy minden szót ugyanazzal a betűvel kezdeni.
- Mielőtt elkezdenék a szimulációs játékot, minden törzs tudja tökéletesen a saját nyelvét, és ismerje saját kultúráját.

A találkozás

Ha odaadjuk az egyik törzsnek az italt, a másiknak pedig a kekszet, jó lehetőséget teremtünk számukra egymás nyelvének megtanulására. Ha azt akarják, hogy problémájukat közösen és kielégítő módon oldják meg, a játékosoknak kommunikálni kell.

A keresés

A résztvevők tárgyalási készségétől, temperamentumától és a kulturális értékek fontosságától függően a játéknak sokféle kimenetele lehet. Ha a játék megakadna, sugalmazhatunk egy-két dolgot.

A forgatókönyv a következőképpen alakulhat:

- A játékosoknak észre kell venni az Y törzs léggömbjeibe tett térképdarabokat.
- Rá kell jönniük, hogy a térképdarabokat úgy is el lehet venni, hogy az Y törzs léggömbjeit tiszteletben tartják.
- A léggömböket ki lehet kötni, és le lehet eresztetni, majd újra felfújni. A Z törzsnek azonban meg kell győznie az Y törzset, hogy ezt megengedjék; valakinek meg kell törnie a kulturális tabut, és meg kell érintenie a léggömböket. Az Y törzs követelheti azt, hogy a léggömböt megérintő személy viseljen piros orrot, és rendelkezzen a „körben járás” tudományával. Ez egy másik megsértendő tabu lesz.
- Eredetileg az Y törzsnek semmi érdeke nem fűződik ahhoz, hogy segítse a Z törzset, hiszen nekik csak piros léggömbjeik vannak, amilyennel az Y törzs már rendelkezik. Csak a végén derül ki, hogy az Y törzsnek is lehet haszna, mert a két rejtett léggömb új, és lehet, hogy a Z törzs megosztja velük.

**toti diferiti
toti e q u a l**

Tanácsok a folytatáshoz

A tanulás és növekedés az interkulturális nevelés folyamatának részei. De ha nem munkálkodunk rajta, akkor a folyamat nem lesz teljes, és a siker elmarad. Például szervezhetünk a csoportban vagy szervezetben egy interkulturális fesztivált, amelyre a helyi közösségből meghívnánk különböző embereket, hogy megosszák egymással ételeiket, italaikat, zenéjüket, táncaikat, ügyességüket és játékaikat stb.

Nem mindig egyszerű magunkat biztonságban érezni, vagy elfogadni olyan embereket, akik különböznek tőlünk. Ha tudni szeretnéd, milyen egy hosszú vonatozás olyan emberekkel, akiknek téled különböző szokásai és viselkedésmódja van, próbáld ki az „Euro-vasút à la carte”-ot (81. oldal).

SZEREPKÁRTYA AZ Y TÖRZS RÉSZÉRE

Egy szigeten élsz, egy másik törzssel együtt. Egymás mellett éltek, de nyelvek és kultúrák különbözik, és ritkán találkoztok.

Nyelv:

Találjatok ki egy egyszerű, speciális nyelvet, amelyet a játék során használni fogtok. Ezt mindenkinek tökéletesen el kell sajátítania.

Kultúra:

Vallási okokból nagyra értékelitek a különböző léggömböket, és ezekből igyekeztek a lehető legtöbb formájút és színűt összegyűjteni. A léggömbök szentek, senki sem érintheti meg őket, aki mégis megteszi, annak büntetés jár. Egyedül olyan emberek érinthetik meg, akiket megtanítottak a „körben járás” rituáléjára. A rituálé szerint az illető személynek piros orrot kell viselni, és körbe járva az orrán kell egyensúlyoznia egy léggömböt.

Más kulturális jellemvonásokat is ki kell találnotok, ideértve a törzs nevét, az üdvözlés módját, és a társadalmi szerveződés szabályait, pl. hogy ki hozza a döntéseket, ki beszél a csoport nevében.

SZEREPKÁRTYA A Z TÖRZS RÉSZÉRE

Egy szigeten élsz, egy másik törzssel együtt. Egymás mellett éltek, de nyelvek és kultúrák különbözik, és ritkán találkoztok.

Nyelv:

Találjatok ki egy egyszerű nyelvet, amelyet a játék során használni fogtok. Ezt mindenkinek tökéletesen el kell sajátítania.

Kultúra:

Csendes, társaságkedvelő emberek vagytok. Az orrotok összedörzsölésével üdvözlitek egymást, ezért piszkos orral járn, bármikor is nagyon antiszociális.

Nagyra becsülik a piros, gömbölyű léggömböket, amelyeket orvosi célokra használtak. A piros léggömbök szentek.

Más kulturális jellemvonásokat is ki kell találnotok, ideértve a törzs nevét és a társadalmi szerveződés szabályait, pl. hogy ki hozza a döntéseket, ki beszél a csoport nevében.

Csináld!

Olykor mindenki más, a szülők, a főnökök és a felnőttek olyan korlátoltak tudnak lenni... de vajon mi? Ez egy szimulációs játék.

Tárgyalt kérdések

- A tőlünk különböző emberek diszkriminációja
- Azok a mechanizmusok, amelyek a társadalminkban élő kisebbségeket hátrányos helyzetben tartják

Célok

- Megtapasztalni a diszkriminációt
- Megvizsgálni, hogyan diszkriminálunk egyes társadalmi csoportokat, miközben őket hibáztatjuk a helyzetért, amelyben élnek
- Felhívni a figyelmet arra, hogyan segítünk fenntartani bizonyos igazságtalan társadalmi struktúrákat

Időtartam: 60 perc

Csoportlétszám: Maximum 40 fő, a résztvevőket négy kisebb csoportra kell osztani.

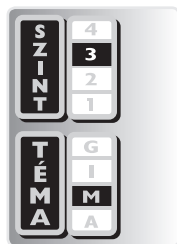
Előkészítés

- 4 nagy papírlap
- 4 régi folyóirat
- 4 olló
- 4 csomag színes filctoll
- 4 ragasztó
- Tetszés szerint: 4 csomag mindenféle apró holmi, pl. madzag, gyapjúfonal, gombok, gemkapocs
- Papír és toll a megfigyelőknek
- Óra vagy stopper

Játékszabályok

1. Osszuk a játékosokat négy csoportra, és ültessük őket a szoba négy sarkába, hogy kényelmesen tudjanak dolgozni.
2. Minden csoport nevezzen ki egy megfigyelőt, akinek az a dolga, hogy lejegyezze, amit a csoporttagok mondanak, vagy tesznek.
3. Sorban menjünk oda mindegyik csoporthoz, adjuk oda az anyagokat, és mondjuk el a feladatot.
4. Menjünk oda az első csoporthoz, adjuk oda az anyagokat, és mondjuk a következőt: „Itt egy papírlap, egy folyóirat, olló és ragasztó. Készítsetek kollázst, amely a tavaszt ábrázolja. 20 percetek van, akár kezdhettek is.”
5. Menjünk oda a második csoporthoz, adjuk oda az anyagokat és mondjuk a következőt: „Itt egy papírlap, egy folyóirat, olló és ragasztó. „Készítsetek kollázst, amely a nyarat ábrázolja. 20 percetek van, akár kezdhettek is.”
6. Menjünk oda a harmadik csoporthoz, adjuk oda az anyagokat, és mondjuk

all different
all e q u a l

a következőt: „Itt egy papírlap, egy folyóirat, olló és ragasztó. „Készítsetek kollázst, amely az őszt ábrázolja. 20 percetec van, akár kezdhettek is.”

7. Menjünk oda a negyedik csoporthoz, adjuk oda az anyagokat, és tisztán mondjuk „Mso, flosamd loerabtz losnine bauqvxa poyeks, nseioamans sayijudo laverza losifalitime. 20 percetec van, akár kezdhettek is.”
8. Mialatt a csoportok dolgoznak, sorra menjünk oda mindegyikhez, az első, második, harmadik csoportot bátorítsuk, de a negyediket szidjuk, amiért nem azt csinálja, amit mondtunk.
9. 20 perc után állítsuk le a tevékenységet, kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák fel munkáikat. Ha az első csoport nem fejezte be, hagyjuk még 3-4 percig dolgozni.

Elemzés és értékelés

Kezdjük azokkal, akik dolgoztak. Kérdezzük meg a véleményüket a játékról, volt-e a csoportban együttműködés, részt vett-e mindenki?

Folytassuk a megfigyelőkkel. Kérdezzük meg, mi történt az egyes csoportokban?

Ezután együtt beszéljünk a valósághoz való kapcsolódásról:

- Kapcsolódik-e a játék a valós élethez?
- Saját társadalminkban ki a negyedik csoport?
- Hogyan vádoljuk a társadalmi igazságtalanság áldozatait?
- Hogyan reagálnak azok az emberek, akik társadalmi igazságtalanság áldozatainak érzik magukat?
- Ugyanúgy reagálnak, mint a negyedik csoport?

Tippek az irányító számára

Ha kisebb létszámú csoporttal dolgozunk, osszuk két kisebb csoportra őket; adjunk az egyik csoportnak világos, érthető utasításokat, a másiknak pedig megtévesztőt.

Alternatív megoldás a negyedik csoport zagyva mondatára, hogy helyes utasítást kapnak, gyorsan elhadarva, vagy idegen nyelven.

Vigyázzunk, mert az utasítás érthetlensége és a hibáztatottság miatti frusztráció erős reakciókat válthat ki a negyedik csoport tagjaiból. Előfordulhat, hogy megharagszanak az irányítóra, és elhagyják a termet; néha frusztráltságukat a többi csoport ellen fordítják, megakadályozva őket a feladat elvégzésében; néha visszafojtják érzéseiket és agressziójukat, és később élük ki. Ezért a következőket javasoljuk:

- Ügyeljünk, hogy a csoportok véletlenszerűen alakuljanak, így senki sem érezheti magát áldozatnak.
- Az értékelés megkezdésekor fontos tisztázni, hogy ez egy szimulációs játék volt, és mindenkinek le kell „vetni” szerepét.
- A beszélgetés során mindenki kapjon elegendő időt érzelmi kifejezésére. Ha ezt nem tesszük meg, ezek az érzések később kerülnek felszínre, és nem tudunk jó értékelést végezni.

Variációk

Ha azt szeretnénk, hogy a játék még nagyobb kihívás legyen, vagy ha nem rendelkezünk megfelelő anyaggal, megkérhetjük a csoportokat, hogy adjanak elő rövid jelenetet. A negyedik csoport számára ez sokkal nagyobb nyomást jelent, hiszen aggódni fognak a jelenet miatt, és félni, hogy ostobának tűnhetnek.

Tanácsok a folytatáshoz

Vizsgáljuk tovább a társadalmunkban élő csoportokat. Milyennek látjuk a társadalmi vesztesnek és győztesnek nevezett embereket. Fedezzük fel ezt a „Portrék” című játék segítségével (151. oldal).

Folytatásképpen játszhatjuk az „A fejlődéshez vezető ösvény” című társasjátékot is (140. oldal), amely feltárja azokat a mechanizmusokat, amelyeket a jelenlegi gazdasági rendszerek a déli országokban élő emberek többsége ellen használnak, azért, hogy fenntartsák az északiak kedvező helyzetét.

Knysna Blue

A zene a más kultúrákhoz való közeledés kiváló eszköze, de ugyanakkor sztereotípiák és elfogultság hordozója is lehet. A zene felhasználásával, ez a tevékenység egyszerű és pihentető módon nyújt betekintést a kulturális sztereotípiákba.

Tárgyalt kérdések

- A más országok zenéjéről bennünk élő képzetek és sztereotípiák.
- Kulturális dominancia és a „kozmetopolita” tömegkultúra termékeinek befolyása zenei ízlésünkre.

Célok

- Felkelteni az érdeklődést más népek és kultúrák zenéje iránt
- A nemeurópai forrásokból származó zene iránti előítéletek és sztereotípiák visszautasítása
- Felkelteni az érdeklődést más népek, kultúrák, zene és nyelv iránt
- A zenében és más kulturális termékekben létező etnocentrizmus visszautasítása
- Töprengésre készíteni a résztvevőket, és kellemes hangulatot teremteni a csoportban.

Időtartam: 5 + 10 perc

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Válasszunk egy kisebbségi kultúrához tartozó, vagy egy másik kontinensről származó zeneszámot.
- Ha van rá lehetőség, szerezzük meg a szöveg fordítását is, és osszuk szét a résztvevőknek.
- Szükségünk lesz egy magnóra.

Játékszabályok

1. Válasszuk ki a megfelelő időpontot, például egy gyűlés elején, vagy szünet után.
2. Mondjuk el a csoportnak, hogy zenét fognak hallani, amiről ki kell találniuk, hogy honnan származik.
3. Ha a zenének szövege is van, próbálják elképzelni, hogy miről szól.
4. Hagyjuk a zenét 3-4 percig szólni.
5. A résztvevők beszélhetnek valakivel a hallott zenéről, azonban feltételezéseiket, tippjeiket nem mondhatják el. Ezeket lejegyezhetik, ha akarják.
6. Az ülés végén játsszuk le ismét a zenét, és aki akarja, most elmondhatja tippjeit.
7. Mondjuk meg a helyes választ.
8. Ha megvan a szöveg, osszuk ki, és játsszuk le ismét a zenét. A résztvevők követhetik a szöveget, vagy ha akarják énekelhetik is.
9. Folytassuk az értékelést és zárjuk az ülést egy másik zene meghallgatásával.

Elemzés és értékelés

Ha helyénvalónak tartjuk, rövid beszélgetést kezdeményezhetünk. Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy találtak-e valami meglepőt a zene eredetében, tetszett-e, nehéz volt-e kitalálni honnan származik, és miért stb.

Ha azt válaszolják, hogy szokatlan volt, de tetszett, kérdezzük meg, mi az oka, hogy soha nem hallottak ilyen jellegű zenét. Azért, mert a rádióban nem játszanak ilyet? Miért nem játszanak?

Tippek az irányító számára

A tevékenység sikeréhez nagymértékben hozzájárul a kiválasztott zene. Szerencsésebb, ha előbb csak a szöveg nélküli részét játsszuk le, a teljes zene-számot csak később. Ily módon a résztvevők nem összpontosítanak egyből a szövegre. A kiválasztott zenének jó hangulatot kell keltenie.

Ha van rá lehetőség, gyűjtsünk információkat a lejátszott zenéről, annak kulturális dimenziójáról, mennyire népszerű a származási helyén stb.

A tevékenység akkor a legsikeresebb, ha a választott zene nem egyértelműen idegen: a klasszikus zenét és a jazzt gyakran társítjuk Észak-Amerikával vagy Európával, holott jórészt más származású művészek játszzák.

A zene és a kultúra egyéb kifejezési formái, mint pl. a tánc és a művészet, kiváló eszközök arra, hogy közelebb hozzanak minket más kultúrákhoz, de legyünk óvatosak, hiszen sztereotípiák és elfogultság hordozói is lehetnek.

Tanácsok a folytatáshoz

Ezt a tevékenységet, mivel más kultúrák zenéjét mutatja be, követheti a résztvevők által hozott zenék meghallgatása. Azonban vigyázzunk, hogy ez ne fadjon a kedvenc számok versenyévé!!!

A hagyományos zene, tánc, művészet és mesemondás mind olyan művészeti formák, amelyek szilárdan gyökereznek származási kultúrájukban. Néha mellőzzük a mesemondást és a népmeséket, mert úgy gondoljuk, hogy gyerekesek. Pedig sokat tanulhatnánk belőlük a különböző kultúrákról. Próbáljuk ki! Lássuk, ki tudjuk-e találni, milyen országokból származnak „A világ meséi” (162. oldal). Nagy meglepetések fognak érni!

Címkék

Van-e jelentősége annak, hogy mit gondolnak és mondanak rólad a többiek?

Tárgyalt kérdések

- A sztereotipizálás hatásai

Célok

- Kutatni az arányt tényleges viselkedésünk és aközött, amit tőlünk elvárnak.
- Felhívni a figyelmet saját viselkedésünk másokra tett hatására.
- Beszélgetni az emberek sztereotipizálásának hatásairól.

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám: 10 fő +

Előkészítés

- Személyenként egy darab, kb. 5x2 cm-es, fehér, öntapadó címke
- Mindegyik címkére írjunk egy jelzót, pl. felelőtlen, szellemes, ostoba, okos, ügyetlen
- Adjunk a csoportnak feladatot, pl. készítsenek együtt egy posztert, tervezzenek meg egy eseményt, tologassák a bútorokat vagy beszélgessenek egy adott témáról (például megkérdezhetjük: „ha egy neves együttes fellépne a városban, kiket hívnátok szívesen?”)

Játékszabályok

1. Minden játékos homlokára ragasszunk egy címkét, anélkül, hogy az illető tudná, mi van rá írva.
2. Magyarazzuk el a feladatot, amit végre kell hajtaniuk. Emeljük ki, hogy a megvalósítás során a címke szövegének megfelelően kell kezelniük egymást. Például, ha valakinek a lusta feliratú címke került a homlokára, akkor úgy kell vele bánni, mintha mindig lusta lenne (a címkén szereplő szót nem használhatják. Ezt ne mondjuk el nekik!)
3. A játékosoknak erőfeszítést kell tenni a feladat elvégzésére, valamint arra, hogy a többieket a címke szövegének megfelelően kezeljék.
4. A tevékenység végén lehet találgatni, hogy milyen szó van a címkére írva, de a játéknak nem ez a fő célkitűzése.

Elemzés és értékelés

Az értékelés nagyon fontos, ezért biztosítsunk mindenkinek elegendő időt a véleménynyilvánításra. Kérdezzük meg, hogy kitalálták-e címkéjük szövegét, majd folytassuk a következő kérdésekkel:

- Hogyan érezték magukat a játék ideje alatt?
- Nehéz volt a címkének megfelelően kezelni az embereket?
- Volt-e olyan személy, aki „bizonyítani” akart, például a „szellemes” elkezdett vicceket mondani, és magabiztosabban viselkedni. Segített-e a lusta a többieknek?

- Milyen címkéket ragasztunk az emberekre a mindennapi életben? Hogyan hatnak ezek, és hogyan befolyásolják gondolkodásunkat?
- A mindennapi életben kik hordozzák a játékban felhasznált címkéket?
- Érvényesek ezek?

Tippek az irányító számára

Vigyázzunk, hogy mire milyen címkét ragasztunk. Ha valaki a mindennapi életben lusta, akkor ne az ilyen feliratú címkét rakjuk rá. A játék célja nem az, hogy a csoport tagjairól alkotott személyes véleményeket felszínre hozza. Ez destruktív és kerülendő.

Figyeljünk, mert a játék erős indulatokat ébreszthet.

Tanácsok a folytatáshoz

Figyeljük meg, hogy a csoporton vagy szervezeten belül ki mit csinál, próbáljuk változtatni a szerepeket és feladatokat, ne próbáljuk előre meghatározni az egyes feladatok ellátására legalkalmasabb személyeket.

Ha folytatni akarjuk a szerepjátszást, játsszuk „A mi házukban” című játékot (95. oldal), és vizsgáljuk meg a címkézés és sztereotipizálás okozta problémákat, vagy próbáljunk hatékony megoldást találni. Ha a bevándorlókra és menekültekre ragasztott címkékről is szó esett, akkor próbáljuk eljátszani „A menekült” című játékot (153. oldal), hogy többet tudjunk meg helyzetük valóságairól.

Ez a játék a Curriculum Resources Pack: Cultures and Lifestyles, Dorset Education Service, Dorset, Anglia kiadványban szereplő ötleten alapul.

Limit 20

*Ez a tevékenység segít a diszkrimináció és a kirekesztés feltárásában.
Mulatságos és izgalmas, de jó előkészítést igényel.
Három csapat vesz részt többfordulós ügyességi játékokban.*

Tárgyalt kérdések

- Az életesélyek egyenlőtlensége, a hatalom, a diszkrimináció és a kirekesztés.
- Szolidaritás, verseny, igazságtalanság.
- Többségi-kisebbségi viszonyok.

Célok

- Az igazságtalanság és a diszkrimináció megtapasztalása.
- Feltárni a résztvevők toleranciáját és szolidaritását.
- Gondolkozni a kirekesztésen, a többségi-kisebbségi viszonyokon, a társadalmi hátrányokon és versenyen.

Időtartam: 2 1/2 - 3 óra

Csoportlétszám: Minimum 15 - maximum 35 fő

Előkészítés

A tevékenység nagyon gondos előkészítést igényel.

Tanulmányozzuk az utasításokat és a zsűri szerepének leírását, akkor pontosan tudni fogjuk, hogyan kell játszani.

Előkészítés:

- Egy csomag kártya; a kártyák segítségével fogjuk egyenlő csoportokra osztani a résztvevőket. Olyan kártyacsomagot készítünk elő, amelyből az egyik színt kivettük (használjuk csak a pikket, kárót és kórt). Résztvevőnként egy kártyalap legyen.
- Flipchart táblára rajzoljunk egy táblázatot, amelybe minden forduló után beírjuk az eredményt.
- Flipchart táblák a játékszabályokkal.
- Az „Utasítások a zsűrinek” kártya másolata 3 példányban.
- Öntapadós címkék a három csapat jeleivel.
- 3 zsebkendő a Sárkány farka játékhoz.
- 2 kulcszó a Csörgőkígyó játékhoz.
- 2 kendő, hogy a Csörgőkígyó játék résztvevőinek szemét bekössük.
- Piros arcfesték, vagy rúzs.
- Hosszú kötél, hogy a „hátrányos helyzetűek” jobb kezét hátrakössük.
- 5 felfújt léggömb
- 3 papírlap és ceruza (a Kínai suttogáshoz).
- Rajz egy alakzatról a Kínai suttogáshoz, amelyet a zsűrinek adunk.
- Csengettyű a zsűrinek.
- Óra vagy stopper .
- Nagy területre van szükségünk, ahol a csapatok kényelmesen szétszóródhatnak.

A játék összefoglalása

A résztvevők három csapatra osztva, több fordulón át versenyeznek. A zsűri bírálja a csapatok teljesítményét, és jegyzi az eredményt. A cél az, hogy a 8. forduló végéig mindegyik csapat 20 pontot gyűjtsön - ez a Limit 20 -, azt, aki nem érte el ezt a pontszámot, kizárják a játékból.

A játékosok nem tudják, hogy valójában csak 8 forduló van (plusz egy büntető forduló), és a versenynek vége.

Csak a végén fognak rájönni, hogy a szabályok nem voltak becsületesek, az egyik csapatnak végig jobb esélyei voltak, és a zsűri végig őket favorizálta.

Az 1., 2. és 3. forduló azt a benyomást kelti, hogy az esélyek egyenlők és a verseny becsületes, eközben pedig építi a csoportidentitást és a csapatszellemet.

A 3. forduló után van egy büntető forduló, a résztvevők ekkor tapasztalják először az igazságtalanságot.

A 4. forduló ismét a becsületes verseny látszatát kelti.

Az 5. forduló lehetőséget nyújt a csapatoknak eredményeik javítására, ez azonban csak illúzió. A vesztesek tulajdonképpen még jobban lemaradnak, a győztesek pedig még jobban elhúznak.

A 6., 7. és 8. forduló után a csapatok eredményei között nagyon nagy különbség lesz. Egy vagy két csapat nem éri el a 20 pontot, ami számukra a kizárást jelenti.

A játék végigjátszása érdekében, nem kell a játékosok tudomására hozni, hogy a 8. fordulóval a verseny véget ér, különben meghátrálnak.

A 2., 4., 6., és 8. forduló a Csörgőkígyó játék. Ezek a fordulók az egyenlő esélyek érzését nyújtják, mivel ezek az egyedüli becsületesen és objektíven pontozott fordulók. Még ezek sem teljesen becsületes fordulók, hiszen a vesztes csapatok soha nem kapnak lehetőséget a vadászatra, és ha sikerül is pontot szerezniük, elveszítenek egy játékost.

Később, az értékelés során, sok időt kell szakítani a résztvevők játék alatti érzelmeinek és viselkedésének megbeszélésére, valamint a valós élet és a játék kapcsolatára.

Utasítások

NE mondjuk meg, hogy a Limit 20 a diszkriminációról és a kirekesztésről szól, hogy manipulált, és csak 8 fordulóból áll.

- Mondjuk el, hogy ez olyan verseny, amelyben a csapatoknak minimum 20 pontot kell összegyűjteniük, egyébként kizáródnak a versenyből.
- Válasszunk három embert, ők lesznek a zsűritagok. (Olyanokat válasszunk, akik jó színészek, és a csoport többi tagja tiszteli őket). Adjuk oda az „Utasítások a zsűrinek” kártyát, és küldjük ki őket egy másik helységbe, hogy ott olvassák el.
- A többi résztvevőt osszuk 3 csoportra, kérjük meg őket, hogy húzzanak egy-egy kártyát.
- Mondjuk meg, hogy vegyenek egyet-egyét a csapatuk jelét ábrázoló matricák közül, és ragasszák a pólójukra.
- Mindegyik csapat választhat egy bázist, ami lehet a szoba valamelyik sarka. Adjunk pár percet, hogy találjanak csapatuknak nevet, és egy jelmondatot

vagy jeligét. Csapatindulót is komponálhatnak. (Ennek fő célja a lelkesedés és a csapatszellem felkeltése.)

- Magyarázzuk el a flipchart táblákon lévő szabályokat.
- Oktassuk ki a zsűrit, győződjünk meg, hogy mindent értenek, és hívjuk őket vissza a szobába.
- Kezdjük el a versenyt.

A JÁTÉK

1. Forduló: Vadászd a sárkány farkát

Fig 1.

- Mondjuk meg a három csapatnak, hogy álljanak sorba, és fogják meg egymás derekát. Az utolsó a sorban tegyen egy kendőt a nadrágjába, vagy szoknyájába, ez lesz a sárkány farka.
- Mindegyik csapatnak annyi sárkányfarkat kell összegyűjteni, amennyit bír. A sorban csak az első vadászhat.
- Amikor a csapatok készen vannak, hangosan adjunk jelet a kezdésre – „RAJT!”. Egy perc után kiáltunk, hogy „STOP!”.
- Kérjük meg a zsűrit, hogy ossza ki a pontokat, és magyarázza el a pontozást. Hagyjunk nekik időt felírni a pontokat a táblára.

Tippek

A zsűri által osztott pontok: pikk 3, kőr 2, káró 1.

2. Forduló: Csörgőkígyó

- Kérjük meg az összes játékost, a zsűrit is beleértve, hogy álljanak körbe.
- Magyarázzuk el, hogy mindegyik csapat játszik egy másik csapat ellen. Valaki a vezető csapatból (abból, amelynek legtöbb pontja van) megpróbál elkapni valakit a pontszám alapján második csapatból. Azután valaki a második legjobb csapatból, megpróbál elkapni valakit az utolsó csapatból, és végül valaki az első csapatból megpróbál elkapni valakit az utolsó csapatból.
- Kössük be mind a vadász, mind az áldozat szemét, és adjunk mindegyik kezébe egy kulcscsomót.
- Amikor a vadász megcsörgeti a kulcscsomóját, az áldozatnak is meg kell csörgetnie a sajátját.
- Mindegyik vadászat 45 másodpercig tart, ezalatt mindkét résztvevő legfeljebb háromszor csörgetheti meg kulcscsomóját.
- Amint a két résztvevő elkészült, adjunk jelet a kezdésre, majd 45 másodperc múlva állítsuk le őket.
- Mindegyik forduló után hangosan hirdessük ki a győztest. A zsűri írja fel a pontokat. Ha az áldozatot megérinti a vadász, akkor a vadász csapata kap 1 pontot. Ha az áldozat 45 másodpercig ellenáll, akkor az ő csapata kap 1 pontot, és neki át kell menni a vadászok csapatába.
- Fontos, hogy a játék alatt a résztvevők csendben maradjanak.

Tippek:

Megjegyzések: a forduló alatt

- Egy játékos a pikkek csapatából vadászik egy játékost a kőr csapatból.
- Egy játékos a kőr csapatból vadászik egy játékost a káró csapatból.
- Egy játékos a pikkek csapatából vadászik egy játékost a káró csapatból.
- A kárók hátrányban lesznek, mert nem kapnak esélyt a vadászatra.

Azt a személyt, akinek bekötöttük a szemét, forgassuk meg, hogy eltávolódjon, így sokkal nehezebb lesz a feladat.

Ha a csoport kicsi, ügyeljünk, hogy a kör elég tágas legyen, hogy a játékosok tudjanak mozogni.

3. Forduló: Léggömb-fújás

- A csapatok feküdjenek hasra egymás mellé úgy, hogy a három csapat egy háromszöget alkosson.
- A feladat, hogy a háromszögbe helyezett léggömböket középen, és maguktól távol tartsák, úgy, hogy fújják azokat.
- Amikor a csapatok elkészültek, tegyék a léggömböket középre (3-5 léggömböt) és adjunk hangos, érthető jelet a kezdésre.
- A játék egy percre tart.
- Kérjük meg a zsűrit, hogy indokolja meg döntését, és ossza ki a pontokat. Az eredmények kerüljenek fel a táblára.
- Most kérjük meg a zsűrit, hogy adja össze a csapatok pontjait, és hangosan hirdessék ki az állást.

Tippek az irányító számára

A 3. forduló pontozása a következő: pikk 5, kőr 1, káró 0

Büntető forduló

- Magyarázzuk el, hogy annak a csapatnak, amelynek a legtöbb pontja van (Pikk!), büntetést kell osztania a másik két csapatnak. Az egyik csapat tagjainak az orrát pirosra festik, a másik csapat tagjainak jobb kezét hátrakötik.
- A Pikkeknek kell eldönteni, hogy melyik csapatnak milyen büntetést kell elszedni, ezt hangosan ki kell hirdetni, és meg is kell indokolni.
- Ez után adjuk oda a festéket és a köteleket, hogy végrehajtsák a büntetést.
- Mondjuk el, hogy a büntetés a játék végéig tart, és a pikkek feladata ezt felügyelni.

4. forduló: Csörgőkígyó

- Az utasítások a fentiekkel azonosak, kivétel, hogy most minden vadászat győztese 2 pontot kap
- A forduló után kérjük meg a zsűrit, hogy hangosan hirdesse ki az eredményt.

Fig 2.

**some different
some equals**

5. forduló: Esély

- Hirdessük ki, hogy annak a csapatnak, amelyik ezt a fordulót megnyeri, a pontjait megháromszorozzák, a második helyezett pontjait megduplázzák, és az utolsó csapat pontjainak számát megszorozzák eggyel, tehát ugyanannyi marad.
- A feladat a következő: minden csapatnak meg kell indokolni, hogy miért érdemli meg, hogy pontjait megháromszorozzák, vagy megduplázzák.
- Az érv megfogalmazására minden csoportnak két perce van.
- Adjunk minden csapatnak 1 percet, hogy kifejtse érveit. A pikkek kezdenek, aztán a kőr, majd a káró csapat következik.
- Hagyjunk a zsűrinek elegendő időt döntése igazolására, és az eredmények kihirdetésére.

Tippek

Az 5. forduló eredményei így alakulnak pikk: x 3; kőr: x 2; káró: x 1.

6. forduló: Csörgőkígyó

- Az utasítások a fentiekkel azonosak, de most minden vadászat győztese 3 pontot kap.
- A forduló után kérjük meg a zsűrit, hogy hangosan hirdesse ki az eredményt.

7. forduló: Kínai suttogás

- A résztvevők, csapatonként üljenek egymás mögé a padlóra.
- Bizalmas körben oktassuk ki a zsűrit. Mondjuk el, hogy egy egyszerű rajtot fognak megmutatni a pikk és a kőr csapat egyik tagjának, de a káró csapat képviselőjének csak mondják el, hogy az mit ábrázol.
- Egyenként hívják ki minden csapatból a sorban ülő, utolsó játékost, és mondják el, hogy mi a feladat.
- Az ábrát úgy kell továbbadni, hogy ujjukkal rárajzolják azt az előttük ülő hátára. Ez a játékos tovább rajzolja az előtte ülő hátára azt, amit érzett, és így tovább, amíg elér a sor elejéig. Az első embernek papírra kell rajzolnia az ábrát, és ezt oda kell adnia a zsűrinek.
- Fontos, hogy a forduló ideje alatt csend legyen.
- Kérjük meg a zsűrit, hogy mondja el döntéseit, és hirdesse ki az eredményt.

Tippek

A forduló eredményei: pikk 3, kőr 2, káró 1.

8. forduló: Csörgőkígyó

- Az utasítások a fentiekkel azonosak, kivéve, hogy most már minden vadászat győztese 4 pontot kap.
- Mondjuk el a játékosoknak, hogy ha olyan csapatban vannak, amelyik nem érte el a 20 pontot, és tovább akarnak játszani, ez az utolsó lehetőség arra,

svi različiti
svi jednaki

Fig 3.

hogy csapatot cseréljenek, és átmenjenek egy jobb csapatba.

- Kérjük meg a zsűrit, hogy a forduló után hirdesse ki az eredményeket. Ugyancsak hirdesse ki, hogy azok a csapatok, amelyek nem érték el a 20 pontot, nem folytathatják a játékot. A zsűri gratulálhat a legjobb csapatoknak.

A játék véget ér

Várjunk pár percet a résztvevők reakcióira, majd hirdessük ki, hogy tulajdonképpen ez a játék vége.

Elemzés és értékelés

Az értékelés a „Limit 20” alapvető része. Nagyon lényeges elgondolkozni a játék során felkeltett érzelmeken, és felhívni a figyelmet a valós életben fellépő diszkriminációval és igazságtalansággal való párhuzamra.

Nagy létszámú csoport esetén az értékelés sokkal nehezebb. Ha több irányító van, akkor megoldható kisebb csoportokban, és a végén együtt levonhatók a végső következtetések.

Az értékelés szakaszai

1. Érzelmi szempont
2. A játék belső megvilágítása
3. A csoportdinamika szempontjai
4. Kapcsolatok a valósággal.

1. Érzelmi szempont

Idézzük fel a játék fő részeit, majd kérdezzük meg a résztvevőktől:

- Mit éreztetek játék közben? Változtak-e az érzelmeitek?
- Voltak-e valakinek negatív érzései? Mi okozta ezeket?
- Mit éreztetek a pikkek, mialatt kiosztották a büntetéseket?
- Mit éreztetek a kőrök és kárók, amikor el kellett szenvedniük a büntetéseket?
- Milyen érzés volt a zsűri számára akkora hatalommal rendelkezni?

2. A játék belső megvilágítása

Magyarázzuk el a rejtett játékszabályokat.

3. A csoportdinamika szempontjai

Beszélgessünk a történekekről.

- Érezték-e szolidaritást más játékosokkal?
- Bárki, aki a csörgőkígyó játék alatt csapatot cserélt: Mit jelent egy új csoportban kívülállónak lenni? És elhagyni eredeti csoportodat?
- Egyénként, mennyire kellett alkalmazkodni a csoporthoz és a játékszabályokhoz?
- Mit jelent számunkra olyasminek részese lenni, amit nem szeretünk?
- Milyen helyzetekben könnyű vagy nehéz megvédeni magunkat, érzelmeinket és tetteinket?

- Megkérdőjelezted, vagy ellenszegültél-e a játék szerkezetének? Hogyan? Ha nem, akkor miért nem?

4. Kapcsolatok a valósággal

Vannak-e a játéknak olyan elemei, amelyek kapcsolódnak a valósághoz?

- Például hatalom, verseny, átláthatóság, esélyegyenlőség, hátrányok, kisebbségek, igazságtalanság, a helyzethez való alkalmazkodás?
- Városokban milyen csoportok vannak a kárók és kőrök csapatának helyzetében?
- Milyen helyzetekben szoktuk az áldozatokat hibáztatni helyzetük miatt?
- Mit lehetne tenni a játékszabályok megváltoztatása érdekében?
- Mit tehetünk a kisebbségek helyzetének javítása érdekében?

UTASÍTÁSOK A ZSÚRINEK (sokszorosítsuk a zsűritagok számára)

Senkinek ne mondd el ezeket az utasításokat!

- A Limit 20 manipulált játék, az elejétől tudott, hogy ki lesz a győztes és ki a vesztes (pikk nyer, kör a második, és káró az utolsó).
- Fő feladatod azt az érzést kelteni a csapatokban, hogy valós versenyben vannak, valós nyerési esélyekkel, és hogy a pontokat objektív és becsületes kritériumok alapján osztod.
- A játékosok úgy gondolják, hogy addig versenyeznek, amíg valaki győz, és hogy ne záródjanak ki a versenyből, a 8. forduló végéig össze kell gyűjteniük 20 pontot. A résztvevők nem tudják, de a 8. forduló után a verseny mindenképpen véget ér. A te feladatod a csoportok játékra és magas pontszámgyűjtésre való motiválása.
- Ha ki akarsz valamit hirdetni, vagy döntéseket akarsz magyarázni, használd a csengettyűt, hogy mindenki rád figyeljen.

1. Forduló: Vadászd a sárkány farkát

- Figyeld a csoportokat a játék ideje alatt.
- A forduló végén hirdesd ki hangosan az eredményt: pikk 3 pont, kör 2, káró 1.
- Írd fel az eredményt a flipchart táblára.

A játék menetétől függően a következőkkel igazolhatod döntésed okát: „a pikkék játszottak a legkeményebben, a kárók nem vették komolyan a játékot, a pikkék elegánsak voltak, az egyik csoport túl hangos volt, több vagy kevesebb csoportszellem volt” stb. Általában, és ez a gyakorlat a többi forduló során is, hibáztatni kell a „kárókat” gyenge eredményeikért, például lusták, nem játszanak becsületesen, vagy nem tartják be a szabályokat, nem illedelmesek, hangoskodnak, fegyelmetlenek, vagy kisebb csoportjuk van.

2. Forduló: Csörgőkígyó

A Csörgőkígyós fordulóban az eredmény nem manipulált. Feladatod, az irányító által kihirdetett pontok feljegyzése. A vadászat győztese egy pontot kap.

3. Forduló: Léggömb-fújás

Gondolj ki indokokat pontozásod megmagyarázására. Az érvelés lehet az I. fordulóban használtakhoz hasonló.

Tégy úgy, mintha döntésedet objektív tényekre alapoznád, például a pikkek többször fújták át a léggömböket; mivel senki sem számolta, úgyhogy nem lesz vitapartnered!

Pontozz a következőképpen: pikk 5, kőr 1, káró 0.

Büntető forduló

Ha úgy érzed szükséges, segíts az irányítónak.

4. forduló: Csörgőkígyó

Ebben a fordulóban mindegyik vadászat győztese 2 pontot kap.

Írd fel az irányító által kihirdetett pontokat a flipchart táblára.

5. forduló: Esély

Mindegyik csapat kap egy percet, hogy téged, a zsűrit meggyőzzön, hogy megérdemelnék pontjaik megduplázását, vagy háromszorozását.

Előbb hallgass meg minden folyamodványt, és csak azután hirdesd ki az eredményt. Hogy izgalmasabb legyen a várakozás, először összegezd a hallottakat, kommentáld mindegyik előadást, majd ez után hirdesd ki az eredményt. Az indokok lehetnek az eddigiekhez hasonló típusúak, de tartalmazzanak az előadásmódokra vonatkozó kritikát is, például, nem meggyőző, nem megfelelően öltözött, a beszéd nem volt strukturált, nyelvtani hibák stb.

Háromszorozd meg a pikkek pontszámát, duplázd meg a kőrökét, és szorozd meg eggyel a kárókét, azaz nekik ugyanannyi marad.

6. forduló: Csörgőkígyó

Ebben a fordulóban mindegyik vadászat győztese 3 pontot kap.

7. forduló: Kínai suttogás

- Az irányítótól kapsz egy papírlapot, amelyen egyszerű rajz van. Mutasd meg a pikk és a kőr csapat tagjának, de ne mutasd meg a káró csapat tagjának, neki csak mondd el mi van rajta. Ezt diszkréten tedd, hogy a csoporttagok ne vegyék észre, hogy különböző módon kezeled őket. Vigyázz, hogy a többi csoporttag ne lássa a rajzot.
- Figyeld a csoportokat a játék ideje alatt.
- A forduló végén hirdesd ki az eredményt hangosan és érthetően: a pikkek 3, a kőrök 2, a kárók 1 pontot kapnak.
- Írd fel az eredményt a táblára.

Ismét indokolni kell az adott pontokat. Például, a pikkek rajzolták le legpontosabban, a káróknak tartott a legtöbb ideig, az egyik csoport nem volt csendes stb.

8. forduló: Csörgőkígyó

Most mindegyik vadászat győztese 4 pontot kap.

Ne felejtse el összeadni az eredményeket. Nagyon fontos: Ne felejtse el, a résztvevők nem tudják, hogy a játék a 8. fordulóra véget ér! Tarts rövid beszédet, amelyben összefoglalod a verseny menetét:

- A 8. forduló végéhez értünk, egy, vagy két csoport, amelyik nem érte el a 20 pontot, nem játszhat tovább.
- Gratulálj a pikkeknek óriási erőfeszítéseikhez és jó eredményükhöz, és a többieknek a befektetett energiáért – „de még hosszú út van hátra...”.

Az irányító most bejelenti, hogy a játék véget ért.

A következő szabályokat másold át egy flipchart táblára, és a játék megkezdése előtt olvasd fel a résztvevőknek.

SZABÁLYOK A JÁTÉKOSOKNAK

Limit 20: játék, amely verseny, mulatság és fair-play!

Pontozás:

A páratlan fordulókban a zsűri 6-6 pontot fog szétosztani.

A páros fordulók (csörgőkígyó):

2. forduló: a győztes csapat 1 pontot kap

4. forduló: a győztes csapat 2 pontot kap

6. forduló: a győztes csapat 3 pontot kap

8. forduló: a győztes csapat 4 pontot kap

Az 5. forduló a Nagy Esély fordulója! Megduplázhatsz, sőt akár megháromszorozhatod pontjaid számát!

A 8. forduló végén kizárjuk azokat a csapatokat, amelyek nem érik el a 20 pontot.

Játssz és küzdj becsületesen, csapatszellemben, vidáman! Győzzön a legjobb!

Tippek az irányító számára

Bátorítsd a zsúrit, és támogasd döntéseit, főleg ha a játékosok elkezdik megkérdőjelezni határozatait.

Előfordulhat, hogy egy vagy két csoport pár forduló után abba akarja hagyni a játékot, mert észrevették az igazságtalanságot. Bátorítsuk, de ne erőltessük őket a folytatásra. Ha a játék megszakad, ez jó lehetőség az értékelésre. Összpontosíthatunk olyan kérdésekre, mint „Miért fejezték be a játékot? Ki akarta folytatni?”

Ha a csoport akarja, változtathatunk a játékszabályokon, de vigyázzunk, hogy közös, ne pedig egyéni kérés legyen. Ezeket mindig beszéljük meg a zsúrral. A játék akkor is jól működik, ha egy kicsit módosítunk rajta, például néha lehetőséget adunk a káróknak, hogy a csörgőkígyó játékban vadásszanak. A szerkezeti igazságtalanságon ez nem változtat, de a csapatoknak az lehet az érzése, hogy a dolgok valamelyest javulnak. Ez is jó pont a kielemezéshez.

A tevékenység során használt játékokat helyettesíthetjük. De ne felejtjük el, a csörgőkígyó fordulók igazságosak (csak abban az értelemben igazságtalanok, hogy a kárók nem vadászhatnak, de még ezen is lehet változtatni). A páratlan fordulók a gyorsaságra, megtévesztésre és izgalomra összpontosítanak, így az eredmény soha nem egyértelmű, és mindig köntörfalazhatunk az eredményhirdetésnél, a pontozásnál. Ne felejtjük el, igazán a páratlan fordulók számítanak.

Amennyiben mozgássérültek, vagy más hátrányos helyzetűek is vannak a csoportban, a versenyre javasolt játékok közül nem mindegyik megfelelő. Ezeket az ő képességeikhez adaptálhatjuk.

Tanácsok a folytatáshoz

Az élet nem igazságos, de tehetünk bizonyos dolgokat, hogy egy kicsit igazságosabbá varázsoljuk. Például vásárolhatunk olyan termékeket, amelyeket becsületesen árulnak, és a termelők becsületes fizetést kapnak érte.

„Fair trade” (becsületesen forgalmazott) tea és kávé már mindenhol elérhető, ugyanúgy a ruhák, kézimunka és papírtermékek is.

A „Csörgőkígyó” forduló után lesz olyan játékos, aki eredeti csapatából átmegy a győztes csapatba. A valós életben is így van; emberek elhagyják szülőhazájukat, és egy jobb élet reményében más országba költöznek, ahol több a lehetőség. Annak, hogy menekültek és bevándorlók elhagyják hazájukat, sok oka van. A fogadó országban sokszor nehéz az élet. De mit tudunk arról, hogy milyen menekültként élni? Ha ki akarjuk próbálni, játsszuk „A Menekült” című játékot (153. oldal).

A Limit 20-t német eredetiből adaptáltuk és fordítottuk, Annamaria Fridli alkotta a svájci „Brot für alles”-nek. Az ő szíves engedélyével használtuk fel. A Brot für alles más hasznos nevelési játékokat is kidolgozott, francia és német nyelven. (Brot für alles, Missionstr. 21, CH-4003 BASEL).

kölk arinavad
kölk vördesed

Hírgyártás

Mennyire jó híradó tudósító lennél? Ez szerepjáték

Tárgyalt kérdések

- Hogyan adják elő ugyanazt az eseményt különböző emberek különböző módon.
- Széleslátókörűbb világszemlélet bevezetése.

Célok

- Egy esemény közvetítésének megismerése.
- Megérteni, hogyan válik a híradás elfogulttá.
- Jobban tisztában lenni azzal, hogyan befolyásolhatók saját benyomásaink.

Időtartam: 90 perc

Csoportlétszám: 10 fő

Előkészítés

- Flipchart tábla és toll
- Ragasztószalag a lapok felragasztásához

Játékszabályok

1. Osszuk ketté a csoportot.
2. Az egyik csoport résztvevőit kérjük meg, hogy találjanak ki egy 5 perces jelenetet egy incidensről vagy eseményről. Ez lehet olyan valós vagy kitalált esemény, amely két különböző kultúrájú és életstílusú csoportot érint.
3. Amikor elkészültek, kérjük meg őket, hogy adják elő a jelenetet a második csoportnak, akik a TV-riporterek szerepét töltik be, és tudósítaniuk kell az eseményről.
4. Amint a jelenetnek vége, kérjük meg a tv-riportereket, hogy hagyják el a szobát. Öt percet gondolkozhatnak a látottakon, ezután tudósítást kell készíteniük az esti híradó számára. Mondanivalójukat nem írhatják le, és nem beszélhetnek egymással.
5. Egyenként hívjuk vissza a riportereket, és adjunk nekik 3 percet, hogy tudósítsanak.
6. Minden tudósítást jegyezzünk fel egy flipchart lapra.
7. Miután tudósításukat elmondták, ott maradhatnak a szobában, és meghallgathatják társaikat, de nem kommentálhatnak.
8. A végén, miután minden tv-riportert hallottunk, ragasszuk a lapokat a falra.
9. Kérjük meg a résztvevőket, hogy hasonlítsák össze a jelentéseket, és beszélgessenek arról, hogy ebből mit tanultak.

Elemzés és értékelés

Kérdezzük először a riportereket:

- Mit volt a legkönnyebb észben tartani és jelenteni?
- Mi volt a legnehezebb?
- Mit csináltál, ha valamire nem emlékeztél pontosan?

Kérdezzük a színészeketől:

- Volt-e jelentős mulasztás a jelentésekben?
- Pontosán közvetítették a riporterek az eseményeket?

Ez után a beszélgetés mindenki számára nyitott:

- Mit várunk a hírektől? Egyszerűen események közvetítését, vagy kommentárt és véleménynyilvánítást is?
- Mennyire tisztazzák a riporterek, hogy mik a tények, és mi kommentár?
- Mennyire hitelesek a tévéből kapott hírek?

Tippek az irányító számára

Készüljünk információval és példákkal olyan híradásokról, amelyekről köztudott, hogy nem voltak tárgyilagosak.

Fakultatív: Használhatunk egy nagy rámat, amely a tévéképernyőt helyettesíti, és még valamit, ami mikrofon helyett szolgál.

Variációk

A tv-riporterek lehetnek különböző napilapokat képviselő újságírók, például jobboldali irányultságú újság, baloldali irányultságú újság, bulvárlap, más országból származó külföldi tudósító stb., akik ennek megfelelően kommentálják az eseményeket. A beszélgetés alatt ejtsünk szót arról, hogy miben különböztek a tudósítások, és milyen „nézőpontok” befolyásolták a híradásokat.

Tegyük fel a következő kérdést

- Milyen hatása van a tulajdonosoknak, a hirdetőknak, a különböző politikai pártokkal való kapcsolatoknak a sugárzásokra és arra, ahogyan mi értelmezzük a híreket?

Tanácsok a folytatáshoz

A következőkben böngésszék át a helyi napilapot, vagy nézzétek meg a híradót, majd beszéljétek meg, mennyire voltak pontosak a jelentések, mit tartalmaztak, és mi maradt ki. Ha úgy gondoljátok, hogy pontatlan volt a beszámoló, írhattok a szerkesztőnek.

Ha a résztvevők többet akarnak tudni a médiák elfogultságáról, játsszuk „A média elfogultsága” című játékot (126. oldal). De ne felejtjük el, hogy nem csak a sajtóból és a televízióból szerzett információ egyoldalú, hanem az iskolákban tanított történelem is elfogult, egy nemzet nézőpontjából íródott, és sokszor etnocentrikus. Nézzük meg a „Történelem vonala” című gyakorlatot (92. oldal)

Én is

Mindegyikünk egyedi és pótolhatatlan emberi lény, egyediségünkre néha büszkék vagyunk, máskor szégyenkezünk miatta, vagy restelljük azt. Mindazonáltal tény, hogy mindannyian emberi lények vagyunk, és - legalább ezért - közel állunk egymáshoz.

Tárgyalt kérdések

- Az emberek közötti különbségek, illetve közös dolgaik.

Célok

- Egymás megismerése a csoporton belül.
- Kimutatni a különbözőségünket, hogy „Te is más vagy”.
- Bizonyítani, hogy egyenlők is vagyunk a többiekkel, azaz „Te sem vagy más”.

Időtartam: 30 perc

Csoportlétszám: 10-12 fő

Előkészítés

Egy szék minden résztvevő számára.

Játékszabályok

1. A résztvevők foglaljanak helyet a körben elhelyezett székeken.
2. Kérjünk meg mindenkit, hogy gondoljon egy olyan sajátosságra, vagy vonásra, amely szerinte egyedül csak rá jellemző.
3. Válasszunk valakit, aki elsőnek ismerteti egyedi jellemzőjét. Például, „Háromszor voltam Törökországban.”
4. Amennyiben senki más esetében nem igaz az ismertetett jellemző, a következő csoporttag számol be a saját jellemzőjéről.
5. Ha valaki másra is vonatkozik a bejelentett jellemző, akkor a személy, akire még vonatkozik, feláll, azt kiáltja, hogy „Én is”, és a bejelentő ölébe ül. Ha többen osztják azt a jellemzőt, egymás ölébe ülnek, úgy, hogy a bejelentő legyen alul. Aztán mindenki visszaül a helyére, és a bejelentő újból próbál egy tényleg eredeti jellemzőt mondani. Ha sikerül, akkor következik a mellette ülő.
6. Az első kör akkor ér véget, amikor a csoport minden tagja mondott egy jellemzőt, amely megkülönbözteti őt a többitől.
7. Megkezdődik a második kör. Megmagyarázzuk, hogy ez a csoport minden tagjára vonatkozó, közös jellemző keresésére irányul.
8. Távolítsunk el egy székét, és a bejelentő álljon a kör közepére. A csoport többi tagjával közös jellemzőt kell mondani, például „Szeretem a zenét”.
9. Akik magukénak érzik a jellemzőt, felállnak, és egy másik székre ülnek, miközben azt kiáltják „Én is”. A középen álló személy is megpróbál helyet foglalni, így valaki szék nélkül marad, középre áll, és ő lesz a következő bejelentő.

Elemzés és értékelés

Beszélgjünk meg a játékot és a játékosok érzéseit, majd tegyük fel a következő kérdéseket:

- Mi volt könnyebb, egyedi vagy közös jellemzőket találni?
- A mindennapi életben mikor szeretünk, ill. mikor előnyösebb különbözni, és mikor hasonlítani a többiekhez?
- Lehetséges, hogy azok a tulajdonságok, amik ebben a csoportban megkülönböztető jellemzők, egy másik csoport tagjaiban közösek?
- Vonatkoznak-e csoporton belüli közös jellemzők az egész világra? Amennyiben sok fizikai jellemzőt említettek, megkérdezzük:
- Mit jelent az, hogy valamennyiünknek van szeme, szíve, vagy gyomra?

Tippek az irányító számára

Ez egy gyors játék. Célszerű 10 másodpercre korlátozni a gondolkodási időt, és maximum 10-12 főre a létszámot. Ennél több személy esetén, több csoportot kell alkotni.

A második körben valószínűleg sok olyan bejelentés lesz, mint pl. „Nekem van lábam”. Megkérhetjük a bejelentőt, hogy mondjon más jellemzőt, vagy nem szólunk, és a kiértékelés során megbeszéljük.

Székek nélkül is lehet játszani, a földön ülve - így kevésbé kényelmes.

Célszerű az irányítónak is csoporttagként részt venni a játékban.

Tanácsok a folytatáshoz

Az élettapasztalatunk meghatározza azt, hogy kik és mik vagyunk. A különböző élmények különbözően hatnak mindenkire, de megállapítható, hogy a közös élmények hatása is eltérő lehet. „Az én történetem” (131. oldal) című játék segítségével megállapíthatjuk az eseményeknek a csoportunk tagjaira gyakorolt hatását.

A média elfogultsága

Egy izgalmas, sokoldalú gyakorlat a média szerepéről a sztereotípiák, előítéletek és elfogultság terjesztésében vagy meghiúsításában.

Tárgyalt kérdések

- Sztereotípiák és előítélet: ezek szaporodása és terjedése a társadalomban.
- Az információ mennyisége és minősége: az információ manipulációja, elferdítése, visszaélés az információval, az információ hiánya.
- Az általánosítások és sztereotipizálás következtében kialakult emberképek és a „különböző” csoportokról alkotott képzetek.
- Azok a nehézségek, amelyek képzeink és felfogásunk megváltoztatásával járnak.
- A szociális „bűnbak” mechanizmus. Az a tendencia, hogy az összes ok vizsgálata nélkül, „másokat” hibáztatunk bizonyos szociális problémákért.

A tevékenység céljai

- Lehetővé tenni a résztvevők számára, hogy felfedezzék azokat a képzeteket, amelyek a különböző kultúrákról vagy származásokról, kisebbségekről stb. léteznek a többségi társadalomban.
- Észrevenni, hogy nem mindegyik, a sajátunktól különböző kultúra hordoz szociálisan negatív képet.
- Vizsgálni a tömegkommunikáció szerepét a sztereotípiák és előítéletek megalakításában és fejlesztésében.

Időtartam

A. rész: 2 1/2 óra

B. rész: Egy hét

C. rész: 2 1/2 óra

Csoportlétszám

Minimum tíz, maximum huszonöt, 13 vagy 14 év fölötti résztvevő.

Előkészítés

A. rész:

- Flipchart tábla, filctoll

B. rész:

A rendelkezésre álló anyagoktól függ. A tevékenység során sokféle anyag használható:

- újságok,
- folyóiratok,
- TV műsorokról készült videofelvételek,
- rádió stb.

Ez a tevékenység, egyszerűen, újságok és folyóiratok felhasználásával is megszervezhető.

C. rész:

- A teljes csoport plenáris üléséhez: flipchart tábla, vagy egy nagy tábla, filctollak, vagy kréta.

Játékszabályok

A tevékenység három részből épül fel:

A. rész: Előkészítés

1. Osszuk a résztvevőket 4-6 fős csoportokra.
2. Magyarázunk el, hogy egy héten át az lesz a feladatuk, hogy figyeljék a különböző tömegkommunikációs eszközöket: tévét, rádiót, de főleg a sajtót, és tudják meg, miként vannak az idegenek és a „másmilyen emberek” bemutatva.
3. Beszéljük meg pontosan, hogy mire kell odafigyelniük. Például a használt nyelvezet (szabadságharcosok vagy terroristák az idegenek?), az ilyen témájú hírekre szánt idő és hely, a fontosság, pl. vezércikk vagy lábjegyzet, valamint ellenőrizzék, hogy származásuk szerint hogyan bánnak ezekkel az emberekkel. Milyen jellegű fényképeket, vagy milyen más képeket használnak?
4. Írjuk össze azokat a tömegkommunikációs eszközöket, amelyeket figyelni fogunk, és osszuk ki a csoportoknak. A csoporttagoktól és saját tájékozottságunktól függően, dönthetünk amellett, hogy mindegyik csoport ugyanazt a feladatot kapja, vagy mindegyik külön foglalkozik egy tömegkommunikációs eszközzel: például egyik csoport a napilapokkal, a másik a folyóiratokkal, a következő a tévével, rádióval.

B. rész: Terepmunka

A csoportnak hét nap alatt kell elvégezni a kutatást és a rá szabott feladatokat.

C. rész: Következtetések

1. Ismét teljes létszámban, mindegyik kis csoport 20 percet kap, hogy bemutassa kutatásainak eredményét és dokumentációját.
2. Minden csoport főbb észrevételeit írjuk fel flipchart-ra vagy táblára.

Elemzés és értékelés

Miután az észrevételek együtt vannak, próbáljuk röviden összefoglalni a csoportoktól származó információkat. Próbáljuk hangsúlyozni a közös felfedezéseket, ugyanúgy, mint az ellentmondásokat.

A beszélgetést ilyen kérdésekkel folytathatjuk:

- Melyek azok a fő vonások, amelyekkel a körülöttünk élő kisebbségeket a média jellemzi?
- Vannak-e pozitívan jellemzett kisebbségi csoportok, vagy külföldiek?
- Vannak-e mások, akiket negatívan jellemeznek?
- Mire alapulnak a bemutatott képek: tényekre és adatokra, vagy feltételezésekre és ítéletekre?
- Hogyan építjük ezeket a képzeteket, a csoportok és kisebbségek valós ismerete alapján, vagy sztereotípiák és az információ manipulálása által?

Tippek az irányító számára

A. rész: Mindkét választásnak vannak előnyei és hátrányai. Ha mindegyik csoport ugyanazt a feladatot kapja, nagyobb erőfeszítésbe kerül, és a munka jobb megszervezését igényli, ha pedig mindegyik csoport külön foglalkozik egy-egy tömegkommunikációs eszközzel, lehet, hogy könnyebb megszervezni, és jobban el lehet mélyülni egy témában, de a csoportok nem szereznek átfogó képet a médiáról.

Mivel a tevékenység fő része egy hetet vesz igénybe, mutassuk be a tevékenységet (A. rész) egy összejövétel végén, de szánjunk egy egész szekciót a kutatások bemutatására (C. rész).

Ajánlott a tevékenységet olyanokkal végezni, akik már ismerik egymást, és van tapasztalatuk a csoportmunkában, például egy ifjúsági klub, vagy szervezet tagjai.

Attól függően, hogy mennyire jól ismerjük a résztvevőket és a helyzetet, megváltoztathatjuk a tevékenységre szánt időkeretet. Ha például a tevékenység iskolai szünidő ideje alatt zajlik, három napra csökkenthetjük a terepmunka idejét; hasonlóképpen meg is hosszabbíthatjuk, ha a körülmények erre kényszerítenek.

Tanácsok a folytatáshoz

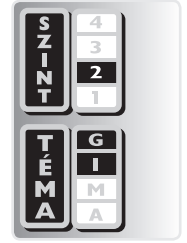
A csapatok által végzett munkától függően szervezhetünk egy állandó figyelőcsoportot, amelyik rendszeresen figyeli a sajtót, és téves tudósításokat vagy elferdítéseket keres. Ezt követheti az újságoknak, TV-nek, rádiónak címzett közös levelek megírása, akárhányszor példát találnak egy kisebbség, vagy egy személy elleni diszkriminációra.

Ha tovább akarjuk kutatni az ötletek, szavak és képzetek közötti összefüggéseket, játsszuk a „Szórajz”-ot (69. oldal). Társasjátékot is játszhatunk, amely a médiában gyakran szereplő szociális, gazdasági és politikai témákkal foglalkozik: - „A fejlődéshez vezető ösvény” (140. oldal).

Az én gyermekkorom

Mindenkiben lakozik egy gyermek, bizonyára mindannyiunknak volt gyermekora. Milyen is volt? A gyermekkor megidézése egy nagyon izgalmas módja mások megértésének és tiszteletben tartásának.

Ez a játék tulajdonképpen beszélgetés, multikulturális csoportok esetén a legmegfelelőbb, de bármilyen csoportban alkalmazható.

Tárgyalt kérdések

- Egyenlőség és sokféleség
- Az emberek közötti kulturális hasonlóságok és különbségek.
- Az úgynevezett „kulturális különbségek” nem csak kulturális, hanem gazdasági, társadalmi és politikai vonatkozásúak is.

Célok

- Megismerni különféle körülményeket, amelyben emberek felnőttek.
- Megérteni az egyes emberekre és társadalmakra vonatkozó szociális és gazdasági különbségeket.
- Empátiát és megértést teremteni a csoport tagjai között.

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

Különös követelmények nincsenek, azonban feltétel, hogy a csoport tagjai dolgoztak már együtt.

Játékszabályok

1. Magyarazzuk meg a tevékenység tartalmát és céljait.
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy alkossanak 4-6 fős csoportokat, és beszéljenek gyermekkori élményeikről. Javasolt kérdések:
  - Hány éves korodban mentél iskolába?
  - Kik alkották a családot?
  - Jártál-e vasárnapi iskolába, vagy részesültél-e vallásos nevelésben?
  - Dolgoztál-e gyermekként?
  - Milyen meséket vagy játékokat szeretted?
  - Melyik volt a kedvenced?
  - Kellett-e vigyáznod a testvéreidre?

Elemzés és értékelés

A résztvevők mondják el, hogy mi érdekeset találtak a játékban, majd kérjük meg őket, hogy hasonlítsák össze a különböző gyermekkorokat, a társadalmi és politikai környezet ezekre gyakorolt hatását.

Tippek az irányító számára

A tevékenység fő célja tudatosítani a résztvevőkkel, hogy az emberek lehetőségei különbözőek, és hogy még a szomszédok is különböző körülmények között nőhetnek fel. Továbbá elősegíti annak megértését, hogy a különbözőségnek nem csak a bőrszín vagy a vallás az alapja.

Vigyázat! A gyakorlat ne váljon hamis pszichoanalízissé. Célja csupán bemutatni, hogy családi származásunk, a társadalmi és gazdasági körülmények, a születési helyünk vagy lakóhelyünk hatására különböző módon tapasztaljuk meg és érzékeljük a minket körülvevő világot. A fenti tényezők ugyanannyira befolyásolhatják a különbözőséget, mint a kultúra - tulajdonképpen ezek is a kultúra részét képezik úgy, mint a vallás, a nyelv és a bőrszín.

A elemzés és értékelés során feltett kérdéseknél figyelembe kell venni a csoport összetételét. Például értelmetlen megkérdezni, hogy milyen érzés volt más bőrszínűnek lenni, ha mindenki fehér körülötted.

Törekedjünk arra, hogy senki ne érezze magát kényszerítve olyan dolgok felfedésére, amelyek esetleg feszélyeznének.

A gyakorlatot élénkítik a résztvevők fényképei vagy rajzai.

Tanácsok a folytatáshoz

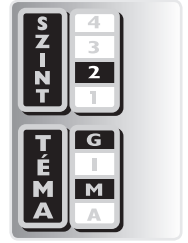
„Az én gyerekkorom” jól összekapcsolható „Az én történetem” (131. old.) játékkal, amelyben a résztvevők elmondják, hogy mit csináltak, vagy hogy hol éltek meghatározó közéleti események időpontjában.

Ha a családon belüli kapcsolatokban, és a magatartás szerep és kor szerinti alakulásában akarunk még inkább elmélyedni, próbálkozzunk a „Találd ki, ki jön ma vacsorára?” című játékkal (89. oldal).

Az én történetem

Életünket a tapasztalat formálja. Bizonyos tapasztalatok vagy események jobban hatnak ránk, mint mások. Ez a gyakorlat összehasonlítja a tapasztalatokat, és kutatja a csoporton belüli különbözőségeket és hasonlóságokat.

Tárgyalt kérdések

- Élettörténetek
- Kulturális különbözőség
- A résztvevők életét befolyásoló, országukkal, kultúrájukkal, vallásukkal és családjukkal kapcsolatos dolgok.

Célok

- Kíváncsiság és empátia felkeltése más résztvevők kultúrája iránt.
- Saját történelmünk kritikai megközelítése.
- Felhívni a figyelmet az európai történelem sokszínűségére.
- Segíteni a résztvevőket, hogy jobban megismerjék egymást.

Időtartam: 30 perc - 1 óra

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Táblára vagy nagy papírlapra rajzoljunk egy naptárt. Jelöljük be rajta az éveket, kezdjük a legidősebb résztvevő születési évével egészen a jelenig.
- Filctoll

Játékszabályok

1. Kérjünk meg mindenkit, hogy gondoljon 3 olyan „közéleti” eseményre, ami a saját életében fontos volt, és írja az esemény nevét az ezt jelölő évszám mellé. Az események lehetnek politikával, történelemmel, sporttal és zenével kapcsolatosak.
2. Ez után mindenki mondja el, hogy miért fontosak számára ezek a dátumok, mit jelölnek, és miért pont ezt választották?

Megbeszélés és kiértékelés

Mindenki mondja el, hogy volt-e a dátumok között meglepő, vagy sokkoló, vagy mindegyik ismerős volt.

Érdekes lehet arról is beszélni, hogyan és miért tulajdonítunk egyes eseményeknek nagyobb fontosságot, mint másoknak.

Tippek az irányító számára

Ez a gyakorlat bármilyen csoport esetén jól használható.

Ha helybéli csoporttal dolgozunk, a tevékenység segíthet a résztvevőknek felfedezni, hogy ugyanabban az utcában lakó emberek is tulajdoníthatnak ugyanazoknak az eseményeknek eltérő mértékű fontosságot. Az a megállapítás is érdekes lehet,

hogy egy sajtóságos esemény a résztvevők többségében nyomott hagyott, származásuktól és nevelési háttérüktől függetlenül – „te sem vagy más”.

Multikulturális csoportnál a gyakorlat azért hasznos, mert felkelti az érdeklődést a közelmúltunk és a kulturális környezetünk iránt, és egymás hitének és meggyőződésének jobb megbecsülésére bátorít.

A naptár sokkal színesebb lesz, ha a születési dátumaik mellé a résztvevők egy fényképet (polaroid is megteszi), vagy őket ábrázoló rajzot tűznek.

Szemináriumon vagy továbbképzésen tűzzük a naptárt jól látható helyre, és maradjon ott a képzés végéig, sőt ha akarunk, hivatkozhatunk rá.

Ez a feladat jól összekapcsolható „Az én gyermekkorom” című játékkal (129. oldal).

Tanácsok a folytatáshoz

Nem csak lakóhelyünk és az események formálnak minket, hanem családjaink és ezek történelme is. Mennyit tudsz szüleid és nagyszüleid származásáról? Érezheted magad magyarnak vagy spanyolnak - vagy bárminek – de valószínűleg nemzetiségek keveréke lehetsz. Tudj meg többet, játszd „A családfa” című játékot (175. oldal).

Nemzeti hősök

Nemzeti hőseikről beszélve, a résztvevők jobban megismerhetik egymást, és betekintést nyerhetnek különböző kultúrákba és történelmekbe.

Tárgyalt kérdések

- A hős mint szocializációs tényező és a nemzeti kultúra szimbóluma
- A történelem különböző interpretációi
- Eltérések és kapcsolatok különböző kultúrájú és etnikai származású emberek között.

Célok

- Tudatosítani a résztvevőkben a történelmi eseményekhez és hősökkhöz fűződő eltérő álláspontokat
- Felkelteni a résztvevők kíváncsiságát más kultúrák történelme és hősei iránt
- Önkritikusan viszonyulni saját nemzeti történelmükhöz
- Dolgozni a történelem egyetemes koncepcióján
- Gondolkozni a történelemtanításon és a hősök szerepén

Időtartam: 90 perc

Csoportlétszám: Bármekkora 10 és 40 fő között

Előkészítés

- Flipchart tábla és filcek.
- Papír és toll a résztvevőknek.

Játékszabályok

Ha nagy létszámú csoportunk van, osszuk 5-6 fős kisebb csoportokra.

Egyenként kérjük meg az embereket, hogy gondoljanak legfontosabb nemzeti történelmi hőseikre, különösen azokra, akikre személyesen nagyon büszkék, vagy akiket tisztelnek. Főleg multikulturális csoport esetén fontos hangsúlyozni, hogy ezek a hősök nem feltétlenül a résztvevők jelenlegi hazájából kell, hogy származzanak, származhatnak a résztvevők vagy szüleik szülőhazájából. Adjunk erre 5 percet.

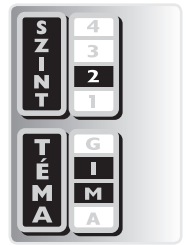
Most mindenki mondja el, kire gondolt, és miért fontosak, vagy voltak fontosak azok az emberek az ő országa számára? Hagyjunk elegendő időt igazi információ-cserére és kérdeztetésre.

Mindegyik csoport írja fel egy flipchart lapra a hősök nevét, nemzetiségét, és ha lehet, a legfontosabb tetteiket, eredményeiket. A csoportok mutassák be listájukat mindenkinek.

Elemzés és értékelés

Fel kell jegyezni a többször előforduló hősök neveit. Kérdezzük meg az embereket, hogy tetszett-e nekik a tevékenység, majd a beszélgetést a következő kérdések köré szervezzük:

- Megleptek-e valakit az említett hősök? Miért?

- Mindenki ismerte az összes említett hőst?
- Miről híresek általában a nemzeti hősök? Milyen emberi értékeket képviselnek?
- Miért becsülünk egyes hősöket jobban, mint másokat?
- Hol tanultuk meg, hogy tisztelni kell őket, és miért?
- Mit gondoltok, ha ma élnének, értékeik és tetteik ugyanolyan hőökké tennék őket?
- A listán szereplő hősök egyetemes hősök?
- Mindenki hőökként kell, hogy tisztelje őket?

Tippek az irányító számára

Ha multikulturális csoportunk van, érdekes lehet a kisebb csoportokat a résztvevők származása szerint megalkotni.

Másrészt, ha az idő és a hangulat lehetővé teszi, megkérhetjük a csoportokat, hogy adjanak elő rövid jelenetet olyan történelmi eseményről, amely valakit híressé tett. Ezt versenyszerűvé is tehetjük úgy, hogy a többi csoportnak ki kell találni a hős kilétét.

A tevékenység mögötti elv, hogy a hősök leginkább egy specifikus nemzeti vagy kulturális szerkezetben léteznek, multikulturális csoport esetén jobban érvényesül. A választást az életkor- és nembeli különbségek is befolyásolják.

A nemzeti hősökrol végzett ténymegállapítással hozzájárulhatunk a tevékenységhez. Mivel sok hős neve háborúhoz vagy csatához fűződik, érdekes lehet ezeket az embereket a másik oldalról, más szemszögből is bemutatni.

Előfordulhat, hogy a legtöbb megnevezett hős férfi. Ha így van, akkor érdekes lehet megkérdezni, hogy miért van ez, és az értékelésben érinteni lehet a nemek közötti egyenlőség témáját, úgy a történelem során, mint napjainkban.

Variációk

Egy másik érdekes tevékenység lehet a különböző kultúrák és országok nemzeti ünnepeinek megbeszélése. Miért nemzeti ünnep az a bizonyos nap? A kielemezést a fentiekhez hasonlóan végezhetjük.

Tanácsok a folytatáshoz

Más gyakorlatok, amelyek ide tartozó témákat tárgyalnak „A történelem vonala” (93. oldal) és „Az én történetem” (131. oldal). Ha kipróbáljuk a „Személyes hősök” (149. oldal) című játékot, összehasonlíthatjuk napjaink hőseit a történelmi hősökkel.

Ha más jellegű tevékenységet akarunk, próbáljuk ki „A fejlődéshez vezető ösvény” (140. oldal) című társasjátékot, hogy felfedezzük azokat a gazdasági és politikai erőket, amelyek napjaink történelmét alakítják.

Kakukktojás

Ki akarja, hogy a csoportjában legyél?

Tárgyalt kérdések

- Többségi-kisebbségi viszonyok
- Diszkrimináció

Célok

- Beszélgetni a különböző társadalmi csoportokról
- Tudomást szerezni az előítéletekről és diszkriminációról
- Erősíteni az empátiát az elutasítás és kirekesztés megtapasztalása révén

Időtartam: 10 perc

Csoportlétszám: 16 fő +

Előkészítés

Színes, öntapadós papírdarabok. Például, egy 16 fős csoportnál 4 kék, 4 piros, 4 sárga, 3 zöld és 1 fehér papírdarab.

Játékszabályok

1. Mindegyik résztvevő homlokára ragasszunk egy papírdarabot. Nekik nem szabad tudni, milyen színű lap van a homlokukon.
2. Szerveződjenek csoportokba azok, akiknek ugyanolyan színű papír van a homlokán.
3. Nem szólhatnak egymáshoz, csak non-verbálisan kommunikálhatnak.

Elemzés és értékelés

Segítsünk a csoportnak felfedezni a játék során átélt és tanult dolgokkal kapcsolatos érzéseiket:

- Mit éreztél abban a pillanatban, amikor megláttál valakit, akinek a tiédde azonos színű papír volt a homlokán?
- Hogy érezte magát a fehér papírt viselő személy?
- Segítettetek egymásnak csoportokba szerveződni?
- Milyen különböző csoportokhoz tartozunk, például focicsapat, iskola, egyház?
- Csatlakozhat-e bárki ezekhez a csoportokhoz?
- Társadalmainkban kik a fehér papírt viselők?

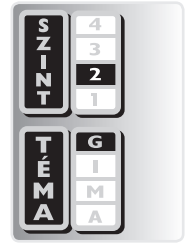
Tippek az irányító számára

Vigyázzunk, hogy kinek adjuk a fehér papírt.

Manipulálhatjuk a csoportok végső összetételét, de ne tegyük nyilvánvalóan.

Jobb, ha a játékosok azt gondolják, hogy a papírdarabok kiosztása véletlenszerű volt.

Ezt a tevékenységet jégtörőként is használhatjuk, valamint a résztvevők kisebb csoportokra osztására.

Variációk

1. Használjunk továbbra is színes, öntapadós papírdarabkákat, de a végén senki ne maradjon egyedül.
2. Ugyanúgy készítsük elő, mint az előző variációnál. Kérjük meg a résztvevőket, hogy szerveződjenek csoportokba úgy, hogy mindenki tartozzon egy csoportba, de egyik csoportban se legyenek azonos színű lappal rendelkező személyek, vagyis a végén „multi”-csoportjaink lesznek.
3. Használjunk olyan képekből készített puzzle-t, amelyek vitára ösztökélhetik a csoportot.

Tipp

Mielőtt szétvágnánk, ragasszuk a képeket kartonra.

Tanácsok a folytatáshoz

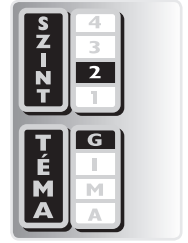
Tekintsük át csoportunk, vagy szervezetünk tagság-építő felvételi politikáját.

Bárki csatlakozhat? Mit tehetünk, hogy szervezetünk mindenki számára nyitottabb és befogadóbb legyen?

Kakuktkojoásnak lenni nem mindig azt jelenti, hogy kirekesztenek, néha magunk akarunk távolabb kerülni azoktól, akik tőlünk különböznek. Ha többet szeretnénk tudni arról, hogy mit jelent egyedinek lenni, játsszuk az „Egy egyenlő eggyel”-t (137. oldal).

Egy egyenlő eggyel

Különbözőek vagyunk. Különbözőségünkre olykor büszkék vagyunk, és szeretjük kimutatni. Máskor a kiközösítéstől való félelmünkben, vagy mert azonosulni szeretnénk a többiekkel, inkább elrejtjük azt. Ugyanakkor - ha azt vesszük figyelembe, hogy emberi lényként számos közös tulajdonsággal rendelkezünk - mind egyenlőek vagyunk.

Tárgyalt kérdések

- Személyazonosság, identitás
- Emberi tulajdonságok
- Különbözőek vagyunk, de egyenlőek

Célok

- Egymás megértése és elfogadása a csoportban.
- Bizonyítani, hogy különbözőek vagyunk.
- Bizonyítani, hogy egyenlőek vagyunk.
- Elgondolkodni azon, hogy mi módon alakítjuk saját azonosságunkat.

Időtartam

A. rész: 30 perc

B. rész: 30 perc

C. rész: 20 perc

Megbeszélés: 20 perc

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Kréta és a személyes tulajdonságok listája az A. részhez.
- Papír, színes ceruza és gombostű vagy ragasztószalag a B. részhez.

Játékszabályok

Ez a gyakorlat három összekapcsolódó mini-tevékenységből áll, amelyek rávezetik a résztvevőket a köztük lévő különbségekre, elgondolkoztatják őket arról, hogy mitől vagyunk egyediek, és hogy melyek a közös tulajdonságaink.

A. rész: Különbségek

1. Tágas tér álljon rendelkezésre, és a helyiség lehetőleg legyen üres.
2. Tudassuk mindenkivel, hogy a helyiséget egy képzeletbeli felezővonal osztja ketté. Álljunk rá erre a vonalra.
3. Álljon mindenki a helyiség egyik végébe, és mondjuk azt, hogy: „Lépjék át a vonalat azok, akik ... nadrágot viselnek”.
4. Miután a nadrágosok átlépték a vonalat, mondjunk egy másik jellemzőt, például: „Lépjék át a vonalat azok, akik ... szeretnek főzni”.
5. Ha a csoport kellőképpen belemegedett a játékba, hozzunk fel a témához kapcsolódó kihívóbb jellemzőket is, például „Lépjék át a vonalat azok, akik ... ismernek olyan személyeket, akik nyíltan vallják homoszexualitásukat”.

B. rész: Egyediség

6. Kérjük meg a csoport tagjait, hogy vizsgálják meg a ruházatukat, különösen a rajta lévő logók vagy kampánycélú feliratok szempontjából. Maga a ruha tetszik a viselőjének, vagy az adott céllal kapcsolatos érzelmeiket akarják kifejezésre juttani?
7. Magyarázzuk el, hogy minden résztvevőnek készítenie kell saját maga számára egy pólófeliratot vagy logót, amely megfelelően jellemzi és ismerteti őt.
8. Osszunk ki papírt és ceruzát a csoport tagjai között, és adjunk nekik 15 percet a rajz elkészítésére.
9. Ha elkészültek, tűzzék vagy ragasszák fel a ábrájukat ruhájukra, és járkáljanak a szobában, hogy láthassák egymásét.

C. rész: Közös dolgok keresése

10. Kérjük meg a résztvevőket, hogy válasszanak egy társat, és keressenek három közös dolgot: az első olyan, amit mindketten mindig tesznek, éreznek vagy gondolnak; a második olyan, amit néha tesznek, éreznek vagy gondolnak; a harmadik olyan, amit sohase tesznek, éreznek vagy gondolnak.
11. Kérjük meg a párokat, hogy keressenek az övékével azonos tulajdonságokkal rendelkező párt. Ha nem találunk ilyeneket, alkossanak négyes csoportokat, és azon belül keressenek három új közös tulajdonságot.
12. Azután kérjük meg a négyes csoportokat, hogy alkossanak nyolcas csoportokat, és ismét keressenek három közös tulajdonságot. A gyakorlat akkor ér véget, amikor az összes résztvevő egy csoportban egyesül, és így találunk három - mindenki számára közös - tulajdonságot.
19. Ha a csoport igen nagy, ellenőrizzük a közös tulajdonságokat: ültessük körbe a résztvevőket, és mondjunk egy tulajdonságot. Azok, akik magukénak vallják, álljanak fel. Amennyiben van olyan, akire nem vonatkozik a tulajdonság (nem áll fel), próbálkozzunk más tulajdonsággal.

Elemzés és értékelés

- Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy tetszett-e nekik a játék, és mit tanultak belőle:
- Milyen érzés volt egyedül átlépni a vonalat?
- Milyen érzés volt mindenkitől különbözőnek, egyedinek lenni?
- Milyen érzés volt osztozni a csoport számára közös tulajdonságokban?
- A mindennapi életben mikor szeretnénk egyediek, különbözőek lenni, és mikor érezzük annak szükségét, hogy másokhoz hasonlóak, vagy velük azonosak legyünk?

Kérjük meg az embereket, hogy osszák meg saját tapasztalataikat:

- Le kellett-e valaha tagadnod identitásodat ahhoz, hogy elfogadjanak?
- Érezted-e valaha diszkriminálva magad, mert más voltál, vagy mert valaki mással társítottak?
- Mikor kényszerültél identitásod egy részének feladására azért, hogy egy csoport elfogadjon?

Tippek az irányító számára

Az A. részben igyekezzünk olyan személyes tulajdonságokra gondolni, amelyeket nem osztanak a csoport többi tagjával, de nem is túl intímek. Lehetnek személyes „érdekességek”, pl. hogyan mosol fogat, hogyan énekelsz a zuhany alatt. Amikor a csoport belemelegedett a játékba, kérdezzünk személyes tapasztalataikról, kérjük meg, hogy olyanok lépjenek át a vonalat, akik már érezték magukat diszkriminálva, akiknek van egy bevándorló, cigány, vagy homoszexuális barátja, akik éltek más országban, akiknek vannak emigráns, vagy kerekesszékes rokonai. Ezután folytathatjuk a személyes vonzalmakkal, vágyakkal, érzelmekkel stb.

Mivel az első rész speciális tulajdonságokat igényel, már a tevékenység megkezdése előtt készíthetünk egy listát. Válogassunk a csoport tagjaihoz közel álló tulajdonságokat, és olyanokat, amelyeket tudunk a résztvevőkről. Kérhetjük a csoport tagjait is, hogy javasoljanak tulajdonságokat, de figyeljünk, hiszen a csoport tagjai jól ismerik egymást, és senki sem fog kísértést érezni arra, hogy zavarba hozzon másvalakit.

A második és harmadik rész során mindenki maga nevezi meg a tulajdonságokat. Azt javasoljuk, hogy az irányító is játsszon, így jobban lehet követni a csoportfolyamatokat.

Tanácsok a folytatáshoz:

Szervezzünk egy olyan ülést, amikor az emberek elkészíthetik (festhetik, vagy nyomtathatják) saját pólójukat. Kivitelezhetik egyéni terveiket, kitalálhatnak egy arculatot a kampány vagy bármilyen más téma számára.

Más gyakorlatok a könyvből, amelyekkel folytathatjuk: „Az én gyermekkorom” (131. oldal), amely során megvizsgálhatjuk azokat a különböző tapasztalatokat, amelyeket gyermekként éltünk meg, és amelyek azzá tettek, akik ma vagyunk. Egy másik lehetőség, a „Személyes hősök” gyakorlat (149. oldal) során pedig megvizsgáljuk, mit csodálunk hőseinkben.

A fejlődéshez vezető ösvény

A történelem során mindig léteztek mozgalmak, amelyekben különböző csoportok és kultúrák találkoztak és keveredtek. Ilyenformán jelen társadalmaink multikulturális mivolta nem mai jelenség. Mégis, manapság a rasszizmus, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia fenyegető hatása alatt állunk.

A rasszizmus és a xenofóbia áldozatait általában a bevándorlók és a menekültek, tehát gyakran folyik vita arról, hogy a rasszizmus és a xenofóbia növekedése az átfogó gazdasági krízis eredménye, ezért a probléma gazdasági jellegű. Ez része lehet a vitának, de nem ez az egyedüli érv. A gazdasági fejlődés uralkodó modellje és az emigrációs és menekült-hullámok között világos a kapcsolat, de az etnocentrizmus és az agresszív nacionalizmus is lehet a vándorlás oka. Ez a tevékenység segít a játékosoknak megérteni, hogyan kényszerítenek az Észak és Dél közötti nemzetközi gazdasági kapcsolatokat bizonyos embereket szülőhazájuk elhagyására, és hogyan járulnak hozzá a gazdag európai országok az Észak-Dél közötti kapcsolatokat egyenlőtlenségének fenntartásával az emberek helyváltoztatásához.

Tárgyalt kérdések

- Észak és Dél kapcsolata, és az azt uraló egyenlőtlenség.
- Észak és Dél lakossága és országai közötti összefüggés.
- Fejlődési modellek és következményeik.
- A gazdasági kapcsolatok mint a rasszizmus és a xenofóbia fejlődéséhez hozzájáruló tényezők.
- Szolidaritás, egyenlőség, világtörténelem.

A tevékenység céljai

- Megértetni, hogy az Észak és Dél közötti kapcsolatok kiegyenlítetlensége olyan tényező, amely arra kényszeríti az embereket, hogy más országokban keressenek jobb megélhetési lehetőségeket.
- Megérteni az országok és emberek közötti egymásrautaltságot.
- A rasszizmust és a xenofóbiát a globális probléma részeként értelmezni.

Időtartam:

Összesen két óra. 75 perc a játék, 45 perc az elemzés és értékelés.

Csoportlétszám: Minimum négy, maximum 40 fő

Előkészítés

Minden csapatnak szüksége lesz a következőkre:

- Játék tábla (fénymásoljuk le és nagyítsuk ki).
- Négy darab korong a számoláshoz (Kartonból vágjuk ki, körülbelül 2 cm átmérőjűre), egy sárga és három másik színű, pl. barna, zöld és kék.
- Egy dobókocka.
- Fénymásoljuk le és vágjuk szét az akciókártyák lapjait. Ha lehetséges, tegyük őket egy kis dobozba.
- Hetven darab babszem, makaróni darab, vagy valami ehhez hasonló, zseppnek (ezek képviselik a pénzforrásokat).

Játékszabályok

- Osszuk a résztvevőket négy csapatra. Ha a csoport kicsi, a résztvevők egyéneként is játszhatnak.
- Ahhoz, hogy szétosszuk a korongokat, tegyük ezeket egy kalapba, és egy személy minden csapatból húzzon egyet. Ez biztosítja, hogy a véletlen műve, hogy melyik csapat milyen színnel játszik.
- Osszuk szét a babokat. A sárga színnel játszó csapatnak adjunk hetet, a barna, zöld és kék színnel játszó csapatoknak 21-21-et (ez az elosztás nagyjából megfelel az Észak és Dél országai közötti természeti erőforrások eloszlásának).
- Minden csapatból valaki dobjon a kockával, hogy eldöntsék melyik csapat kezd.
- Olvassuk fel a játékszabályokat.
- Ellenőrizzük, hogy mindenki tudja, mi a feladata, majd kezdjük el a játékot.

Elemzés és értékelés

A játék végén kérjük meg mindegyik csapatot, hogy gondolják végig az útvoalat, amelyen haladtak, a mezőket, amelyeken megálltak, valamint azt, hogy mi történt abban a mezőben. Ha volt olyan mező, amelyiket a csapat átugrotta, akkor olvassuk fel az illető mező akciókártyáját, hogy lássuk, mi történhetett volna.

Folytassuk azzal, hogyan érezték magukat a résztvevők, és mit tanultak:

- Milyen érzés volt „sárgának” lenni? Milyen érzés volt „barnának”, „zöldnek” vagy „kéknek” lenni?
- Vannak-e hasonlóságok a játék és a valóság között?
- Hol túloz a játék?
- Előfordulnak-e a felvetett kérdések és problémák a valóságban?
- Kit képvisel a sárga korong? És a többi szín?
- Elmondhatjuk-e, hogy azok, akiket a sárga korong képvisel, csak Északon vannak jelen?
- Azok, akiket más korong képvisel, csak Délen találhatók meg?
- Kik húznak hasznot a jelenlegi világrendszerből az Északiak és Déliek közül egyaránt?
- Beszélhetünk-e olyan „uralkodó fejlődési modellről”, amely minden helyzetben, minden ország és ember esetén a legmegfelelőbb?
- A játék szerint mik a jelenleg „uralkodó fejlődési modell” jellemzői? Megvalósítható-e a modell abban az értelemben, hogy minden nő és férfi, a bolygó összes embere számára megfeleljen? A jövőben lehetséges lesz-e egy fenntartható fejlődési modell? Vajon milyen lenne az?
- Mi az összefüggés e helyzet és a rasszizmus és diszkrimináció között? Becsületes-e például azt mondani, hogy a bevándorlók az országunkba jönnek, és elveszik előlünk a pénzünket és a lehetőségeinket.

Tippek az irányító számára

Ha csoportokkal játsszuk, a játék akkor játszható legjobban, ha csoportonként minimum négy és maximum nyolc ember van.

A 49-es mezőben a sárga színnel játszó csapat tetszésének megfelelően megváltoztathatja a játékszabályokat. Feltételezhetően a játékszabályokat saját előnyükre

fogják megváltoztatni. Kényszeríthetnek más csapatokat, hogy előlről kezdjék, vagy maradjanak ki 3 körben, elvehetik az összes babszemeiket. Ha úgy döntenek, hogy becsületesebbé akarják tenni a játékot, hívjuk fel a figyelmüket, hogy politikailag ezt nehéz megvalósítani, mivel először meg kell győzniük a választóikat. Nagyon népszerűtlen politika lenne, el kell magyarázniuk, hogyan akarják kivitelezni, közben pedig kerülniük kell a társadalmi feszültséget.

Tanácsok a folytatáshoz

Készítsünk egy listát arról, hogy mivel tudnánk Dél gazdasági helyzetén javítani, például „fair trade” áruk vásárlásával, politikai változásokat követelő kampányok szervezésével.

Készítsünk egy listát arról, hogy mivel tudnánk a hazai helyzetet javítani, például a helyi közösség programjainak fejlesztésében való részvétel, helyi kisvállalkozások támogatása, etikátlanul viselkedő cégek bojkottálása.

Mérlegeljük, hogy valójában mennyit ismerünk a játék által felvetett kérdések közül. Nehéz pontos és független információt szerezni, vagy a híradók gyakran nem a teljes igazságot mondják? Ezt két játék során is vizsgálhatjuk „A média elfogultsága” (128. oldal) és „Hírgyártás” (124. oldal).

A játék szabályai

Mondjuk el, hogy vannak olyan játékok is, amelyekben a szabályok nem mindenki számára egyformák. Ez a játék is ilyen. A fejlődés ösvényén az előnyök és a hátrányok nem egyformák a különböző csapatok számára. Ez igazságtalannak tűnhet, de ennek a játéknak a szabályait nem mi találtuk ki, hanem megpróbáltuk - a lehető legegyszerűbben - a valóságból másolni őket. A véletlen dönti el, hogy ki milyen színű koronggal játszik. A valóságban ez nem a véletlen műve, hanem történelmi, földrajzi, gazdasági és kulturális tényezők állítanak különböző akadályokat és lehetőségeket a fejlődés útján lévő emberek elé.

A játékot egyszerű társasjátékként kell játszani

- Mondjuk el a csapatoknak, hogy sorban dobjanak a kockával, és lépjenek előre annyi mezőt, amennyit a kocka mutat.
- Ha akciómezőre érnek, olvassák el az illető mezőre vonatkozó kártyát, és kövessék az utasításokat.
- Magyarázzuk el, hogy a normál betűvel szedett utasítás a sárga színnel játszó csapatnak szól, a dőlt betűs utasítás pedig a barna, kék vagy zöld koronggal játszó csapatoknak.
- Amikor egy csapat először ér akciómezőre, akkor a kártyán lévő mindkét utasítást olvassák fel. Azt követően, már csak a csapatukra vonatkozó utasításokat kell felolvasniuk.
- Mondjuk el a játékosoknak, hogy az utasításokat mindig követniük kell, és ezeknek megfelelően kell lépniük és/vagy fizetniük.
- Ha egy csapatnak elfogytak a babszemei, kölcsön kell kérnie attól a csapattól, amelynek a legtöbb van, és a lehető leghamarabb vissza kell fizetnie.
- A játékszabályokat nem lehet megváltoztatni, kivéve hogyha ezzel minden csapat egyetért, vagy az akciókártyák valamelyikén erre vonatkozó speciális utasítás van.

3-as mező: „Gyarmatosítók és gyarmatosítottak”

Országod a múltban (lehet, hogy ma is, csak másként) más országokat gyarmatosított, innen származik gazdagságod és a nyersanyagaid. Következésképpen lépj előre egy mezőt, és gyűjts a többi csapattól egy-egy babszemet.

A múltban (és talán ma is, csak előző módon) országodat gyarmatosították. Elvitték a gazdagságod és nyersanyagaidat. Következésképpen csapatod egy kicsit távolabb került a fejlődés céljától, és adnod kell egy babszemet a sárga koronggal játszó csapatnak.

7-es mező: „Egészség és fejlődés”

Olyan fejlettségi szintet értél el, amely lehetővé teszi az egészségügy fejlődését, alacsony a gyermekhalálozás, kevesebb a járvány, hosszabbodik az átlagéletkor stb. Ezért előreléphetsz egy mezőt.

Az egészségügy nagyon alacsony színvonalú, vagy nem létező. Kolera, AIDS és egyéb betegségek sújtják a lakosság nagy részét, magas a gyermekhalálozási arány, alacsony az átlagéletkor, mindez akadályoz a fejlődésben. Lépj vissza két mezőt.

10-es mező: „Népességrobbanás”

Sikerült szabályozni a születések arányát, így stabilizálódott, vagy csökken a népszaporulat. Ezért jó, átlagos szintű az életszínvonal. Lépj előre két mezőt.

Magas a népszaporulat, és alacsony a gazdasági növekedés, ezért az emberek alapvető szükségleteinek biztosításával is gondjaid vannak. Lépj vissza két mezőt, még messzebb kerülve a fejlődéstől.

12-es mező: „Háború és erőszak”

Erős hadiiparral rendelkezel. Az egyre növekvő fegyver-export gazdagítja az országot. A többi csapat ad neked három-három babszemet, és előre lépsz egy mezőt.

Belső szociális feszültségek, az emberi jogokkal való visszaélés és a vele járó elnyomás gerillaharcokhoz, polgárháborúhoz, a szomszédos országokkal való háborúzáshoz vezet stb. Következésképpen nagy ember-tömegek kerestek máshol menedéket, vagy váltak kitelepítetté. Tekintettel a biztonsági helyzetre, nagy számú hadsereget tartasz fenn, és magas a katonai költségvetés. Adj két babszemet a sárga koronggal játszó csapatnak, és maradj ki két kört.

16-os mező: „A városi forradalom”

Nagyvárosaid jelentős anyagi és ipari központokká váltak, a haszon nagy részét pedig ingatlanokba és pénzügyi spekulációkba fektetted. Lépj előre három mezőt.

A vidéki területek hanyatlása arra kényszerítette a farmereket, hogy a legközelebbi nagyvárosokba költözzenek, nyomortanyákat létrehozva ezáltal a városokban; ez csak tetézi nehézségeidet. A lehetőségek hiánya azt jelenti, hogy legjobb munkásaid és tudósaid más országokba költöznek, ahol jobbak a munka-, fizetési és életfeltételek. Lépj vissza két mezőt.

18-as mező: „Férfiak, nők és éhség”

Az élelmiszeripar fejlődésének és a tárolási lehetőségeknek köszönhetően mindig van elegendő élelem. Jóllehet az élelmiszeriparban használt színezőanyagok és tartósítószeres hatása nem ismert, tény, hogy élelem mindig van. Ezért előreléphetnél egy mezőt. De tartalékaid miatt nehézségeid vannak, és ezek egy részét meg is kell semmisítened, ezért, hogy ne hogy tönkretedd a piacot, maradj ott, ahol vagy.

Szárazság, elsvatagosodás, a talaj kizsigerelése, a modern talajművelési eszközök helytelen használata, valamint az a tény, hogy mindent, amit termelsz, el kell adnod, hogy adósságaidat vissza tudd fizetni, súlyos élelmiszerhiányhoz és éhínséghez vezetnek. Kimaradsz egy kört.

21-es mező: „Informális gazdaság és rejtett munkanélküliség”

Az ipar átszervezése és automatizálása növeli a munkanélküliség arányát. Áldozni kell a munkanélküliek segélyezésére. Ezért hátra kellene lépned egy mezőt, de mivel a kereskedelemből származó haszon globálisan növekszik, maradj ott, ahol vagy.

Az ipari alapok hiánya, elavulása vagy tönkremenetele, és a mezőgazdasági termelésben fellépő krízis a munkanélküli lakosság és a fekete gazdaság növekedéséhez vezet. Lépj hátra két mezőt.

24-es mező: „Nevelés a fejlődésért”

Az ország lakosságának nagy része közép- és felsőoktatásban részesül, ami kedvez a fejlődésnek. Az is hasznos, hogy felsőoktatási intézményeid képesek külföldi diákok számára helyeket biztosítani, akik magas tandíjat fizetnek. Azért jönnek, mert saját országukban korlátozott lehetőségeik vannak, és képességeiket gyakran a te országodban kamatoztatják. Lépj előre egy mezőt, és gyűjts minden csapatból egy-egy babszemet.

Az írástudatlanság és a középfokú oktatás hiánya miatt, amely a lakosság nagy részét érinti, lépj vissza négy mezőt.

27-es mező: „Lyuk az atmoszférában”

A nyersanyagok kiaknázásával, a feldolgozás alatt okozott szennyezéssel és a hulladékok tárolásával iparod károsítja a környezetet. Ennek következményeként elhasználódik az ózonréteg, változik a klíma, és más katasztrófák léphetnek fel. Védni szeretnéd saját környezetet, és úgy találsz, hogy a kiaknázás sokba kerül, vagy a feldolgozás környezetszennyező. Ártalmas üzemeidet szegényebb országokba akarod költöztetni, és az ő természeti erőforrásaikat kiaknázni. Lépj előre két mezőt.

A környezet rombolása miatt természeti katasztrófák sújtanak. Egyre gyakoribbak és hosszabbak a szárazságok. Ártalmas iparágakat költöztettek országodba, és természeti erőforrásaidat más országokba exportálják. Lépj hátra egy mezőt.

30-es mező: „Technológiai forradalom”

A technológiai forradalom új lehetőségeket biztosít a fejlődéshez. Sőt mi több, az új technológia exportpiaca erősen jövedelmező. A többi csapattól kapsz két-két babszemet, és előre lépsz egy mezőt.

A technológiai forradalom túlhalad. Lépj vissza három mezőt, vagy vásárolj új technológiát a sárgával játszó csapattól. Bármi, amit vásárolsz, három babszembe fog kerülni.

34-es mező: „Az ideológia vége”

Gratulálunk, a Szabad Piac győzedelmeskedett az összes ideológia fölött. Ez a Történelem vége. Teljes fejlődésednek nincs több akadálya. Lépj előre két mezőt.

Alternatívák nélkül maradtál. A Szabad Piac föléd helyezte szabályait és törvényeit. A társadalmi kirekesztettség és a marginalizáció fundamentalista és radikális mozgalmak elterjedéséhez vezet. Elfojtott társadalmi feszültség uralkodik. Mivel ez elriasztja a külföldi befektetőket, kimaradsz egy kört.

37-es mező: „A végén mindig ott a Nemzetközi Valuta Alap (IMF)”

Az IMF támogatja gazdaságpolitikádat, és segíti azt a befektetési politikát, amely szerint nyilvános vállalkozásokat és szolgáltatásokat vásárolsz a szegény országoktól, fejlődésükhöz való „hozzájárulásként”. Ezek az intézkedések jelentős haszonhoz és nyereséghez juttatnak. Befektetésed visszafizetéseként a többi csapattól kapsz két-két babszemet. Lépj előre két mezőt.

Az IMF strukturális átszervezési politikát alkalmaz. Következésképpen el kell adnod nyilvános vállalkozásaidat és szolgáltatásaidat. Nő a munkanélküliség, és a lakosság nagy része a szegénység határán áll. Külföldi kölcsöneid kamataként fizess a sárga színnel játszó csapatnak két babszemet. Lépj vissza két mezőt.

40-es mező: „Nemzetközi fejlesztési segély”

A nálad lévő babszemek 1%-át egyenlően oszd el a többi csapat között (ha el kell vágnod babszemetet, csak tedd). Csatlakozol a nemzetközi fejlesztési segélyezési szervezetekhez, hogy megtárgyald a globális helyzetet, lépj előre egy mezőt.

Alacsony kamatú kölcsönként babszemeket fogsz kapni a sárgával játszó csapattól. Bele kell egyezned, hogy ezt az összeget tőlük vásárolt „árucikkre és felszerelésekre” fogod költeni. Most előreléphetnél egy mezőt, de mivel külföldi kölcsöneid kamataként két babszemet kell fizetned a sárga színnel játszó csapatnak, maradj ott, ahol vagy. És ne felejtsd el megadni a két babszemet!

42-es mező: „Globális kommunikációs kultúra”

A kommunikáció forradalmasítása, és az audio-vizuális szórakoztatóipar fejlődése lehetővé teszi szociális és kulturális értékeid elterjesztését világszerte. Ezzel egyidőben részvényeid értéke csillagászati mértékben növekedik. Lépj előre két mezőt; kulturális termékeidért és információs szolgáltatásaidért kapsz a többi csapattól egy-egy babszemet.

A kommunikáció forradalmasítása azt jelenti, hogy nő az idegen nyugati kultúra és értékek szétterjedése. Kezded elveszteni saját kulturális identitásodat, míg a fejlődés és kommunikáció olyan modelljei, amelyeknek semmi köze kultúrádhoz és történelmedhez, általánosan elfogadottakká válnak. Maradj ebben a mezőben, és a tévé előtt ülve maradj ki egy kört.

44-es mező: „Új migráció, új szegregáció”

A jobb élet reményében a Dél országából érkező szegény emberek bevándorlásának növekvő aránya arra kényszerít, hogy pénzeszközöket utalj az országodba érkező emigránsok segélyezésére. Ha előre akarsz lépni egy mezőt, „segélyként” adjál minden csapatnak egy babszemet.

A gazdagabb Északi országok felé tartó növekvő emigráció „agy-elvándorlást” von maga után, a jó szakemberek és a tudományos képzettséggel rendelkezők elhagyják az országot. Lépj vissza három mezőt.

46-es mező: „Erdőirtás és fajok kihalása”

A fogyasztás magas szintje arra kényszerít, hogy a bolygó más részein kutass új erőforrásokat. Ez nagy erdőterületek eltűnéséhez, számos növény és állatfaj kihalásához vezet. Ha mostanáig nem csak a saját, hanem a többi csapat érdekeit is figyelembe véve játszottál, visszaléphetnél pár mezőt, előző hibák jóvátételeként szétoszthatnád a pénzed, és megváltoztathatnád a játékszabályokat. De mivel a versengő világban nem így történnek a dolgok, és mivel van még idő és lehetőségeid, lépj előre egy mezőt.

Természeti erőforrásaidat kihasználják, és a haszonból, amely segíthetné fejlődésedet, nem részesülsz. Terjed az elsivatagosodás, változik a klíma, és egyre nagyobb az éhezés. Mindent megteszel a környezet védelméért, de a nemzetközi szervezetek kritizálják környezetvédelmi politikádat. Lépj vissza egy mezőt, és adj egy babszemet a sárga koronggal játszó csapatnak.

49-es mező: “Új rend...”

Megváltoztathatod a játékszabályokat, ahogyan csak akarod, hogy ezáltal lehetővé váljon célod mielőbbi megvalósítása. Ha bármelyik csapat ellenkezik, vagy közbeszól, neked kell adnia az összes babszemeit. Lépj előre két mezőt.

Próbálj alkalmazkodni az új rendhez, és ne ellenkezz. Egy kis szerencsével az új rendelkezések nem fékeznek túlságosan a fejlődésben. Elővigyázatossággént maradj ki egy kört.

52-es mező: „Halál”

Egy súlyos gazdasági recesszió kockázata komolyan fenyegeti fejlődési modelledet. Ha nem akarod előről kezdeni a játékot, az egyedüli lehetőség kifacsarni az utolsó cseppet is a többi csapat játékosaiából, és mindegyiküktől elvenni két babszemet. És hogy senki ne mondhassa, hogy minden előnyt te élvezel, lépj vissza egy mezőt.

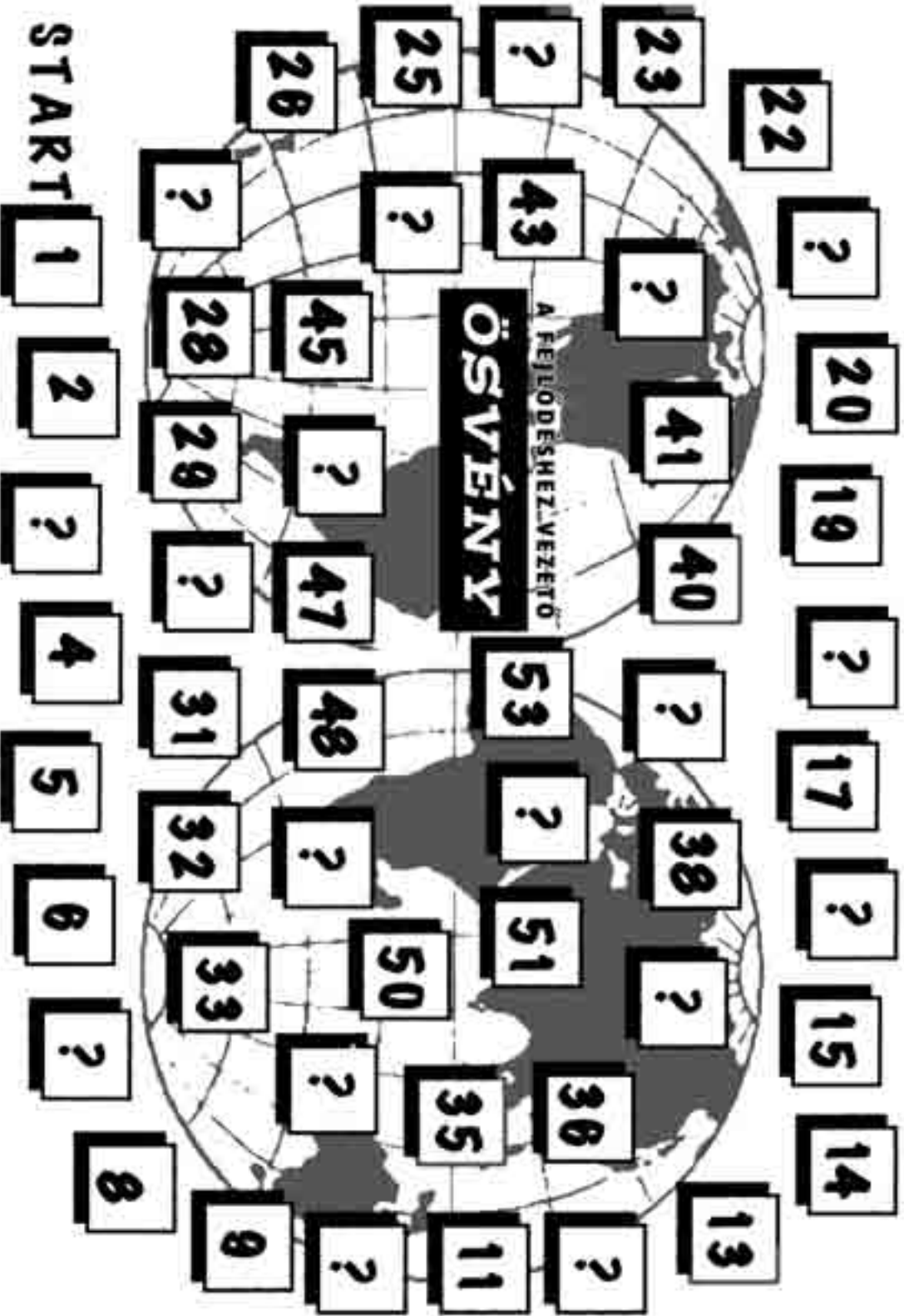
A nyersanyagok árának csökkenése, és a kölcsöneid kamatainak növekedése súlyos gazdasági recessziót okoz. Lépj vissza tíz évet, vagy a játék értelmezései szerint indulj el újból a fejlődés ösvényén.

54-es mező: „Fejlődés”

Nagyon szerencsés voltál, hogy neked jutott a sárga szín! Elérted célodat. Biztos lehetsz benne, hogy a többi csapat messze van a cél megvalósításától, és bármit tesznek, egyik sem fogja elérni azt. Az is bizonyos, hogy szinte az összes pénz és erőforrás nálad van, a többieknek nem sok maradt. Az élet kellemes számodra. De azért vannak fenyegetések a jövőt illetően: a természeti források elenyészőben vannak, vagy gyengülnek, a levegő szennyezett, a vizek szintén, a föld kezd sivataggá válni. Éhínségek dúlnak, és kétségbeesés van szerte a földön. Emigránsok próbálnak menekülni a nyomor elől, és elérni kényelmes, fejlett világodba. De mindezek ellenére, próbáld élvezni fejlődésedet, ameddig teheted.

Ha sárgától eltérő színű korongod van, akkor vagy hihetetlenül szerencsés voltál, vagy csaltál. Egyébként lehetetlen, hogy valaki, aki nem sárga színnel játszik, elérje a játéknak ezt a szintjét, mert a fejlődés a néhány kivételezett számára van fenntartva. Ha sokan jutnának el erre a szintre, szélesebb körben kellene szétosztani a korlátozott mennyiségű erőforrásokat, és a hasznukat éppen élvezőknek ezekről, vagy legalább nagy részükről teljesen le kellene mondania. Ennek nem sok a valószínűsége, hiszen ők, a kevesek, szabályozzák a játékot.

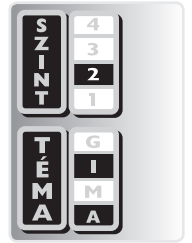
* E játék eredetije:
Equipo Claves - 'En
busca del desarrollo'.

Személyes hősök

Tiszteljük és csodáljuk azokat, akik ösztönöznek és inspirálnak bennünket.

Az ilyen személyek néha mintaképpül szolgálnak. Megosztva egymással az élő vagy nem létező személyes hőseik iránti érzelmeiket, a résztvevők jobban megismerhetik egymást, és mélyebb betekintést nyerhetnek idegen kultúrákba.

Tárgyalt kérdések

- A hős mint szocializációs tényező és a nemzeti kultúra szimbóluma
- A történelem különböző interpretációi, különböző személyes kedvencek és ízlések
- Különbségek és közös dolgok az eltérő kultúrájú és etnikai származású emberek esetében.

Célok

- A csoporton belüli különbségek és hasonlóságok tudatosítása.
- Felkelteni a résztvevők kíváncsiságát mások hősei iránt.
- Egymás megismerése a csoportban.
- Önkritikusan viszonyulni a nemzetközpontúsághoz (megérteni a domináns kulturális modell viszonyát a kisebbségi kultúrákhoz).
- Gondolkozni a történelemtanítás és a média hősalkotó szerepén.

Időtartam: 90 perc

Csoportlétszám: Bármekkora 10 és 40 fő között

Előkészítés

- Flipchart tábla és filcek.
- Papír és toll a résztvevőknek.

Játékszabályok

Ha nagy létszámú csoportunk van, osszuk 5-6 fős csoportokra.

- Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondoljanak önállóan három olyan személyre, akiket a saját hősünek tekintenek.
- Kb. 5 perc múltán kérjük fel őket, hogy mutassák be egymásnak hőseiket, és nagyrabecsülésük okát. Hagyjunk elegendő időt igazi információcserére és kérdezgetésre.
- Mindegyik csoport írja fel egy flipchart lapra a hősök nevét, nemzetiségét, és lehetőség szerint a területet, amelyen híressé váltak, például sport, zene, kultúra, politika stb.
- A csoportok mutassák be listájukat mindenkinek.

Elemzés és értékelés

Fel kell jegyezni a többször előforduló neveket. Kérdezzük meg az embereket, hogy tetszett-e nekik a tevékenység, majd a beszélgetést a következő kérdések köré szervezzük:

- Voltak-e meglepetések, vagy valaki számára ismeretlen hősök? Ha igen, melyek, ill. kik?
- Tapasztalható-e a hősökre vonatkozó valamilyen trend, például a nemzetiség vagy a nem tekintetében? Ha igen, akkor mi ennek az oka? Saját nemzeti-ségűek, vagy idegenek a hősök?
- Miért vannak az embereknek más-más hőseik?
- A te hőseid egyetemes hősök? Miért, vagy miért nem?

Tippek az irányító számára

A tevékenység sokkal izgalmasabb, ha a résztvevőknek előre szólunk, így hozhatnak fényképeket, hangfelvételeket vagy kivágásokat különböző újságokból személyes hősről. Alternatívaként gyűjtsünk össze folyóiratokat vagy újságokat, főleg ifjúsági magazinokat, és hagyjuk a szobában.

A játékban rejlő azon elv, miszerint a hősök kiválasztása relatív és a kultúrától függő, multikulturális csoportban jobban érvényesül. Az életkor és a nem is érdekesen befolyásolja a tevékenységet.

A tevékenység nagyon hasonlít a „Nemzeti hősök” elnevezésűre (133. oldal), de a figyelmesebb vizsgálat jelentős különbségeket fed fel a célok elérésének módjában.

Tanácsok a folytatáshoz

Nevezzünk meg egy helyi vagy nemzetközi hőst, aki ünneplést érdemel. Készítsük elő a megünneplését, és hívjunk meg másokat is. A hős olyan személy legyen, aki szilárd jellemével tűnt ki, vagy jelentős eredményeket ért el a rasszizmus, a xenofóbia és az antiszemitizmus elleni harcban, vagy a te véleményed szerint fontos tevékenységet fejtett ki egy bizonyos területen, például az AIDS-esek elleni intolerancia leküzdésében.

Az előítéletekkel és a diszkriminációval hősiesen szembeszálló emberek bátran kimondták gondolataikat. Neked megvan a bátorságod ahhoz, hogy kimondd azt, amit gondolsz? Van-e véleményed ezekről a dolgokról, és mi az? Lásd még a „Hol állsz?” című tevékenységet (180. o.).

Portrék

Mindenki egyenlő, de egyesek egyenlőbbek a többinél. Mindenki különböző, de egyesek különbözőbbek a többinél. Miért?

Tárgyalt kérdések

- A társadalmi siker azonosítása a gazdasági sikerrel.
- A társadalmi és gazdasági tényezők társadalmi sikerre gyakorolt jótékony és káros hatása.

A tevékenység céljai

- Azonosítani és vizsgálni a diszkrimináció alapját.

Időtartam: Hozzávetőleg 2 óra

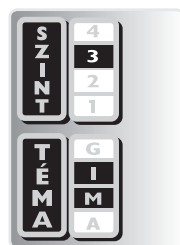
Csoportlétszám: Minimum 10, maximum 24 fő.

Előkészítés

- Nagy papírlapok és színes filcek
- Tollak és A4-es lapok a jegyzeteléshez
- Ragasztószalag a képek felragasztásához

Játékszabályok

1. Osszuk a résztvevőket maximum 6 fős munkacsoportokra. Amennyiben megvalósítható, legyen páros számú csoport, de négyenél nem több.
2. Mondjuk meg a csoportok felének, hogy készítsenek egy „igazolványképet” olyan személyről, akit a „társadalom győztesének” tartanak. A többi csoport készítsen egy „igazolványképet” olyan személyről, akit a „társadalom vesztesének” tartanak.
3. Mindenki kezdje a személy jellemzőinek összeírásával, például társadalmi-gazdasági szint, foglalkozás vagy beosztás, nem, etnikai hovatartozás, szokások, szabadidős tevékenységek és hobbik, öltözködési stílus, vélemények, elképzelések és értékek, családi háttér, életstílus, lakáskörülmények, költségezési szokások, érdeklődési körök vagy témák stb.
4. Most kérjük meg a csoportokat, hogy rajzolják le ezt a személyt a nagy papírlapra. A rajznak ábrázolnia kell az összes leírt jellemvonást. Fontos, hogy a rajzok grafikai ábrázolások legyenek, szavakat nem lehet használni. Hagyjunk erre 40 percet.
5. A csoportok cseréljék ki rajzaikat, úgy, hogy azok a csoportok, akik a „társadalom győztesét” rajzolták le, cseréljenek azokkal, akik a „társadalom vesztesét” rajzolták, és mindenki értelmezze a rajzokat. Erre 15 percet adjunk.
6. Most ragasszuk az összes képet a falra, hogy mindenki számára jól látható legyen.
7. A plenáris csoportban kérjük meg a munkacsoportokat, hogy mutassák be a kapott rajzról készített értelmezéseiket. Az a csoport, amelyik az adott képet rajzolta, most még nem szólhat közbe.

8. Miután az összes csoport bemutatta értelmezését, megkérhetjük a többi csoportot, hogy mondják el megjegyzéseiket, hozzáfűzivalójukat. Adjunk erre 30 percet.

Elemzés és értékelés

Szánjunk körülbelül 30 percet a megbeszélésre. Kérjük meg a csoportokat, hogy nevezzék meg és beszéljék meg azokat a kritériumokat, amelyek alapján a társadalom sikert vagy sikertelenséget tulajdonít valakinek. A következő kérdések könnyíthetik a megbeszélést:

- Mik a társadalmi siker fő vonásai? És a sikertelenségé?
- Mik a siker és a sikertelenség okai, „gyökerei”? Milyen tényezők határozzák meg a különbséget?
- Az „igazolványképen” látható emberek gyakrabban előfordulnak bizonyos társadalmi csoportokban, rétegekben vagy osztályokban, mint mások?
- Bármely társadalmi csoport vagy réteg tagjai egyformán egyenlő eséllyel bírnak a sikerességre?
- Kik a legkedvezményezettebbek, és kik a kevésbé kedvezményezettek?

Tippek az irányító számára

Egyes résztvevőknek nehézségei lehetnek a kép megrajzolásával, mivel azt mondják magukról, hogy „nem tudnak rajzolni”. Bátorítsuk őket, és mondjuk el, hogy senki nem vár remekműveket, csak egyszerűen a beszéd-től eltérő kommunikációs formát használunk. Készüljünk javaslatokkal arra, hogy bizonyos jellegzetességeket hogyan lehetne ábrázolni.

A megbeszélés során hangsúlyozzuk, hogy amennyiben azonosítjuk a társadalmi sikert a gazdasági sikerrel, biztosak lehetünk benne, hogy az a személy, aki sikeres, nem szükségszerűen a legnagyobb tapasztalattal rendelkező vagy kiemelkedő személyes fejlődési szinten álló valaki, hanem egyszerűen sok-hoz jutott, vagy jól keres. Ismert a mondás: „a pénz nem minden”.

Azon is gondolkozhatunk, hogy mit tehet a társadalom azon szociális és gazdasági tényezők ellen, amelyek csökkentik a „társadalmi sikeresség” lehetőségeit, mint például a borszín vagy a kisebbségi csoporthoz való tartozás miatti nevelési hiányosságok vagy marginalizáció.

Folytatásként felmérhetjük és vizsgálhatjuk az olyan emberekkel vagy csoportokkal szembeni diszkriminációt és kirekesztést, akik kultúrájuk, származásuk, szexuális beállítottságuk, nyelvük stb. miatt „mások”, ami azt jelenti, hogy vannak olyan társadalmi csoportok, amelyek kezdettől fogva hátrányban vannak a többiekhez viszonyítva.

Tanácsok a folytatáshoz

A társadalom győztesei bizonyos értelemben sikeresek lehetnek, de vajon úgy gondolunk-e rájuk, mint hősökre, olyan emberekre, akikre valóban felnézünk, és akiket csodálunk? Kik a hőseid, és milyen tulajdonságaik miatt csodálsz őket? Megtudhatod a „Személyes hősök” című játékból (149. oldal).

Ha tetszett a „személyiség-rajz” értelmezése, lehet, hogy más képeket is szívesen értelmeznél – „Mit látsz?” (178. oldal).

A menekült

„Egy menekült szeretné, hogy „annyi” gondja legyen, mint neked. “

Mit tudunk valójában azokról a kihívásokról és problémákról, amelyek arra kényszerítenek valakit, hogy elhagyja szülőhazáját, családját, házát és munkahelyét, és olyan országban éljen, ahol nemkívánatos?

Tárgyalt kérdések:

- A menekültek és menedéket kérők problémái.
- Empátia a hontalanok iránt.
- Az idegennel szembeni előítéletek, xenofóbia és sztereotípiák.

Célok

- A menekültek és emigránsok „valóságainak” megértése.
- Felhívni a figyelmet a fogadó országokban átélt problémákra.
- Szolidaritás és empátia a menekültekkel és emigránsokkal.
- Betekintés a kirekesztésről és az integrációról szóló témákba, a különböző országokról és emberekről létező felfogásainkba.
- Beszélgetés Észak-Dél egyenlőtlenségéről, és az emberek mindennapi problémáihoz való viszonyáról.

Időtartam: 90 perc - 2 óra

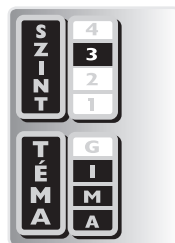
Csoportlétszám: Bármekkora. Ha nagy csoporttal dolgozunk, feloszthatjuk azt kisebb csoportokra.

Előkészítés

- Az irányítónak ismernie kell azokat az okokat, amelyek emigrációba vagy menedékjog kérésére kényszerítenek embereket. Az erre vonatkozó háttérinformációt az A. rész tartalmazza.
- Készítsünk másolatot a történet elejéről, vagy mondjuk el ezt a résztvevőknek. (A bevándorló vagy menekült neve, eredete a körülményektől függően megváltoztatható).
- Ha van rá lehetőség, keressünk helyben valakit, aki maga is menekült, vagy bevándorló, ha ez nem lehetséges, akkor egy olyan szervezetet, amelyik menekültekkel foglalkozik.
- Tábla, vagy flipchart tábla és tollak.

Játékszabályok

1. Hangoosan olvassuk fel, vagy osszuk ki a következő történetet: „Miriam a városunkban élő menekült. Két hónappal ezelőtt érkezett, mert saját országában a gazdasági körülmények (vagy a politikai helyzet) miatt élete nem volt biztonságban.”
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy alkossanak 4-6 fős csoportokat, beszéljék

meg, majd írjanak rövid történetet vagy újságcikket Miriamról, hogyan hagyta el hazáját, és milyen lehet neki itt élni. Gondoljunk a következőkre:

- Milyen itt Miriam élete?
  - Milyen nehézségekbe ütközik?
  - Hogyan támogatják (vagy nem támogatják)?
  - Hogyan tanulja a nyelvet?
  - Dolgozhat-e, és ha igen, milyen jellegű munkát végezhet?
  - Könnyű időszakot él-e át?
  - Mit érezhet irántunk?
  - Mit kellett Miriamnak tenni, hogy elérjen a városunkba?
  - Hogyan utazott?
  - Honnan volt pénze?
  - Mik voltak az adminisztratív eljárások?
  - Mit hagyott maga mögött?
3. Kérjük meg minden csoportot, hogy olvassa fel történetét, vagy a kérdésekre adott válaszait. Miközben ezt teszik, írjuk fel a táblára a főbb pontokat.

Elemzés és értékelés

Kérjük meg a csoportokat, hogy gondolkozzanak el egymás történetein, különösen azon, hogy mi volt a legvalóságosabb, és mi volt kevésbé valóságos feltételezés.

Ha a beszélgetés megakad, közbeléphetünk olyan kérdésekkel, hogy „igazságosnak tarjátok?”, „ismertek-e valakit, aki hasonló tapasztalatot ment, vagy meggyát?”, „elképzelted-e valaha, hogy veled is megtörténhet?”.

Zárjuk a beszélgetést azt mérlegelve, hogy mit tehetünk a városunkban élő menekültek vagy bevándorlók támogatására, vagy még általánosabban, milyen jellegű segítségre van szükségük az új társadalomba való beilleszkedéshez.

Tippek az irányító számára

Ez a tevékenység különösen jól használható helyi csoportok esetén, mert szolidaritásra és tettekre ösztönöz. Jól működik olyan nemzetközi csoportnál is, amelynél a hangsúly a tudatosság felkeltésén, és a különböző jogi státuszok összehasonlításán van.

A gyakorlat folytatása lehet a „Címkék” nevű játéknak (110. oldal).

Fontos, hogy jól informáltak legyünk, és hogy információink naprakészek és relevánsak legyenek. Mint irányítótól kérdezhetnek adatokat és tényeket az illető ország vagy város bevándorlóirol. Ebben az esetben ugyancsak hasznos lehet, ha adatokat, grafikonokat, vagy táblázatokat is tudunk mutatni a különböző országok menekültjeiről, összehasonlítás céljából.

Menekültekről, vagy menekültekkel foglalkozó nem-kormányzati szervezetekről a következő helyeken találunk információt: a Nemzeti Kampánybizottságok vagy ezek nemzeti irodái, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa (United Nations' High Commissioner for Refugees - UNHCR) vagy az UNICEF, valamint olyan humanitárius szervezetek, mint a Vöröskereszt, az Amnesty International stb.

Variációk

1. Történetírás helyett a csoportok rövid jelenetet is előadhatnak Miriam „vándorlásáról”.
2. Hívjunk meg egy menekültet vagy bevándorlót a beszélgetésre. Ha lehet, olyan valakit, aki most a városunkban él. Kérjük meg az illetőt, hogy mondja el röviden, miért hagyta el hazáját, hogyan utazott, és mi történt útközben. Folytassuk egy hosszabb üléssel, amelyen kérdéseket lehet feltenni az illetőnek. Ehhez a változathoz több időre van szükség.
3. Történetolvasás. Ha nem könnyű olyan menekültet vagy bevándorlót találni, aki segítene, felolvashatunk vagy kioszthatunk egy igazi menekültről szóló történetet.

Tanácsok a folytatáshoz

Szánjunk időt valamelyik későbbi csoportmunka folyamán az e tevékenység alatt elhangzott ötletek továbbfejlesztésére, hogy meghatározzuk, melyek azok, amelyeket a csoport a gyakorlatban is meg tud valósítani, hogy a helyi menekülteket segítse. Legyünk aktívak az országon belüli jó kapcsolatok kialakításában.

Néha nagyon nehéz reagálni, ha azt látjuk, hogy valaki diszkriminál valakit. Egyfolytában előfordul a buszon, a boltokban és az utcán - de hogyan reagálunk? Mit tehetnénk? Megtudhatjuk az „Osztozva a diszkriminációban” című játékból (160. oldal). Ha azt akarjuk megtudni, hogy emberismertünk gyakran miért félrevezető és részleges, használjuk a „Minden kép egy történet” című tevékenységet (84. oldal).

A játékszabályok

Minden szervezetnek rendelkezni kell szabályokkal, és a tagoknak ehhez kell alkalmazkodni. De mindenki számára egyformák ezek a szabályok? Becsületesek-e a kisebbségekkel szemben?

Tárgyalt kérdések

- Többségi - kisebbségi viszonyok.
- Hatalom és tekintély
- A kisebbségek kirekesztése a lehetőségekhez és az erőforrásokhoz való hozzáféréstől

Célok

- Beszélgetést kezdeményezni a társadalmi szabályokról és a többségi - kisebbségi helyzetekről.
- Megtapasztalni a diszkriminációt.
- Megtapasztalni a hatalmat és a hatalomnélküliséget.

Időtartam: Nekünk kell eldönteni, lehet 2 óra, egy szekcióülés. Határoljuk be az időt.

Csoportlétszám: Bármekkora

Előkészítés

- Színes öntapadós papír-címkék, kétféle színű, például sárga és zöld.
- Ragasztószalag (cellux) vagy rajzszeg
- Egy nagy lapra írjunk fel 6-8, a csoportnak megfelelő speciális szabályt, például:

A zöld címkés személyek

nem ülhetnek székre

egy másmilyen személynél többel nem lehetnek egyszerre együtt

nem szólhatnak „sárga” személyhez, kivéve ha ez szólítja meg őket

semmihez nem nyúlhatnak speciális engedély nélkül

A sárga címkés személyek

elsőbbiséget élveznek a játékasztaloknál

elsőbbiséget élveznek a zene kiválasztásánál

bármilyenhez hozzányúlhatnak, amire szükségük van

ha szigorúan betartják a szabályokat, az ülés végén ingyen italra, vagy csokira jogosultak

Játékszabályok

- I. Osszuk ki a címkéket, és kérjük meg a résztvevőket, hogy a játék teljes ideje alatt viseljék ezeket. Mindenkinek kell egyet viselni.
- I. Tűzzük ki látható helyre a szabályokat, és mondjuk el, hogy ezeket mindenkinek, kivétel nélkül be kell tartani.

Az ülésnek minden más vonatkozásban a lehető legnormálisabban kell zajlani.

Elemzés és értékelés

Biztosítsunk elegendő időt a kielemezéshez. Kérdezzük meg, mit éreztek az emberek a játék ideje alatt, és mit tanultak. Majd kérdezzük meg:

- Milyen érzés volt „sárgának” vagy „zöldnek” lenni?
- Mi volt a legjobb/legrosszabb abban, hogy „sárgák”, vagy „zöldek” voltunk?
- Megpróbálta-e valaki elcserélni a címkéjét?
- Milyen jellegű diszkriminációval találkozunk a mindennapi életben?
- Kinek van hatalma szabályokat alkotni?
- Mennyire demokratikus a szervezet, amelyet képviselsz?
- Mit tudsz tenni a demokrácia elősegítésére a szervezeteden belül, a helyi közösségen belül, valamint a társadalomban?

Tippek az irányító számára

A szabályokat gondosan készítsük el előre, hogy kézben tudjuk tartani a játékot. Vigyázzunk, ki melyik csoportba kerül. Manipulálhatjuk a csoportok tagságát, de vigyázzunk, hogy a játékosok ezt ne vegyék észre. Legyünk tudatában, hogy a játék során erős érzelmi kitörések következhetnek be.

Ez a játék helyi tanfolyamokon, vagy szemináriumokon jól használható. Fontos, hogy meghatározott időhatárt szabjunk, pl. 2 óra, vagy egy szekcióülés, valamint hogy az értékelés előtt a résztvevőknek legyen idejük kilépni szerepeikből. Ha el akarunk mélyülni a többségi - kisebbségi kérdésekben, úgy is rendezhetjük, hogy az emberek többségének sárga, míg egy kisebb csoportnak zöld címkét osztunk.

Tanácsok a folytatáshoz

Nézzük át csoportunk, vagy szervezetünk szabályzatát. Mindenkiel szemben igazságos? A csatlakozni szándékozókra is megfelelő? Nézzük meg, ki alkotja a szabályokat, ki rendelkezik hatalommal, és próbáljuk meg sokkal jobban megosztani azt. Ez után megkérdezhetjük, hogy milyen lehet egy igazságosabb társadalom, és mi az, ami akadályozza ennek megvalósítását. Próbáljuk ki a „Lufik” (68. oldal) című vidám játékot.

Hasonlóságok keresése és különbözőségek felfedezése

Mennyire könnyű olyan valakit találni, aki úgy gondolkodik és érez, mint te?

Tárgyalt kérdések

- Személyazonosság, identitás
- A különbözőség felfedezése és ünneplése
- Mind mások és mind egyenlőek vagyunk

Célok

- Felfedezni a csoporton belüli különbözőségeket
- Fejleszteni kommunikációs készségünket
- Jobban megismerni egymást, és jó csoporthangulatot kialakítani

Időtartam: 20 perc

Csoportlétszám: 10 fő +

Előkészítés

- A kérdőív másolata és toll - személyenként egy

Játékszabályok

Kérjük meg a résztvevőket, hogy töltsék ki a kérdőívet, majd próbáljanak olyan személyt találni, aki az összes kérdésre ugyanúgy válaszolt. Ha nem találnak ilyet, akkor keressenek olyat, akivel négy jellegzetességet osztanak, ha ilyet sem találnak - akkor valakit, akivel három, vagy legkevesebb két jellemzőjük közös.

Elemzés és értékelés

Kérdezzük meg, hogy tetszett-e a tevékenység, és ha igen, miért?

Ezután beszéljük meg, hogy mit tanultak belőle. Majd kérdezzük a következőket:

- Hányan találtak olyan személyt, akivel mind az öt – vagy négy – három – kettő – egy jellegzetességük közös?
- Milyen különbözőségek vannak a csoporton belül vallás, zenei ízlés, kedvenc ital terén?
- Ha ennyire különböző csoport vagyunk, hogyan fogunk együtt dolgozni?

Tanácsok a folytatáshoz:

Azokat az embereket, akik különbözőek, gyakran diszkriminálják. Ha tapasztalni szeretnénk, milyen a többséghez, vagy a kisebbséghez tartozni, próbáljuk ki a „Kakukktójás” című játékot (135. oldal).

Kipróbálhatjuk a „Knysna Blue”-t (108. oldal), így zene mellett lazíthatunk, de ugyanakkor többet megtudhatunk a csoporttagok zenei ízléséről és a zene által keltett képzetekről.

Hasonlóságok keresése és különbözőségek felfedezése:

Válaszolj az alábbi kérdésekre, és próbálj olyan személyt találni, aki mind az öt kérdésre ugyanazt válaszolta, amit te. Ha nem sikerül, keress valakit, akivel négy - vagy három - vagy két jellegzetességek közös - vagy talán egyedi vagy?

- ..... -ban születtem
- Vallásom.....
- Allergiás vagyok a.....
- Irtózom a következő háziállattól .....
- Kedvenc zeném .....

Osztozva a diszkriminációban

Rettenetes volt, annyira kínos helyzet volt, nem tudtam, mit tegyek...

Tárgyalt kérdések

- A társadalmunkban megnyilvánuló előítéletek és diszkrimináció
- Hogyan kezeljük nehéz helyzeteket magabiztosan

Célok

- Tájékozódni a mindennapi életben jelen lévő diszkriminációról
- Elősegíteni a diszkrimináltak iránti empátiát
- Öntudatosságra tanítani az embereket

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám:

Bármekkora. Ha a csoport túl nagy, osszuk őket 6-8 fős csoportokra.

Előkészítés

- Flipchart tábla és filcek

Játékszabályok

1. Kérjünk meg mindenkit, hogy gondoljon egy esetre, amikor diszkriminálva érezte magát, és egy esetre, amikor észrevette, hogy valaki más diszkriminálnak.
2. Nagyon röviden mindenki mondja el a csoportnak, amire gondolt.
3. Írjuk fel az összes esetet egy flipchart lapra, majd kérjük meg a csoportot, hogy válasszon ki egyet, amit részletesen meg szeretne beszélni.
4. Kérjük meg azt a személyt, akinek az esetét kiválasztották, hogy mondja el részletesen, mi történt.
5. Beszéljünk a következőkről:
  - hogyan alakult ki a helyzet, és ténylegesen mi történt
  - hogyan érezte magát a diszkriminált személy
  - hogyan érezte magát a diszkrimináló személy
  - jogosan érezte-e magát az illető személy diszkriminálva
  - hogyan reagáltak, és mi történt az incidens után.
6. A végén kérjük meg a csoportot, hogy mondják el, hogy hasonló helyzetben ők mit tettek volna, és dolgozzanak ki egyéb lehetséges reakciókat.

Elemzés és értékelés

Beszéljünk a diszkriminációról általában:

- Mi a leggyakoribb oka annak, hogy az emberek diszkriminálnak téged? Életkorod, bőrszíned, vagy ruháid miatt teszik-e?
- Miért diszkriminálják az emberek azt, aki más?
- Hol tanulják ezt a viselkedést?
- Mennyire fontos a diszkrimináció kifogásolása?

Tippek az irányító számára

A résztvevőknek olyan valós szituációra kell gondolni, ami mélyen érintette őket, de hangsúlyozzuk ki, hogy senki ne érezze kényszerítve magát, hogy olyat meséljen, ami számára kellemetlen...

Az emberek mindig negatív diszkriminációra gondolnak, de legyünk tudatában annak, hogy létezik pozitív diszkrimináció is.

Variációk

1. A szituáció vizsgálatához használjuk a szerepjátékot. Kérjünk meg egy pár embert, hogy adják elő a szituációt, a többi pedig figyelje. Kérjük meg a megfigyelőket, hogy javasoljanak egyéb megoldási módokat. Ezeket is játszassuk el, és folytassuk megbeszéléssel.
2. Kérjünk meg mindenkit, hogy egy papírra írja le röviden, amire gondol. Tegyük a papírokat egy kalapba. Adjuk körbe a kalapot, hogy mindenki húzzon egy papírt. Mindenki olvassa fel, amit a papírján lát, és próbálja kitalálni, hogy ki írhatta.

Tanácsok a folytatáshoz

Szervezzünk öntudatosság (asszertivitás)-fejlesztő tréninget, amely segít a nehéz helyzetek megoldásában.

Az emberek, amikor érdekük, hogy ezt tegyék, diszkriminálnak másokat, akik tőlük különböznek, ugyanakkor élveznek egy csomó olyan dolgot, amelyet a külföldiek hoztak magukkal, mint pl. a pizza, a kebab, vagy a jazz és a reggae. Ha fel akarsz fedezni „idegen lábnyomok”-at, amelyek körülvesznek minket, lapozz a 172. oldalra és játszd a „A sokféleség nyomában”-t.

Kipróbálhatjuk a „Limit 20” szimulációs játékot is (112. oldal), mókás és izgalmas.

A világ meséi

A mesék a kultúra legérdekesebb és legkifejezőbb megnyilvánulásai. A történelemben gyökereznek, szóban terjednek, és a kultúra fő értékeinek hordozói. Ez a tevékenység mesék segítségével próbálja feltárni a különböző kultúrákról létező felfogásainkat (és sztereotípiáinkat).

Tárgyalt kérdések

- A más kultúrákról, valamint a saját etnocentrizmusunkról és sztereotipizálásunkról bennünk élő felfogások és képzetek.

A tevékenység céljai

- Más kultúrák és emberek meséi iránti kíváncsiság felkeltése.
- Más kultúrák értékei iránti sztereotípiák és előítélet megkérdőjelezése.
- Más emberek, kultúrák, zene és nyelv iránti kíváncsiság felkeltése.
- Fejtőresre készíteni a résztvevőket, és jó hangulatot teremteni a csoportban.

Időtartam: 60 - 90 perc

Csoportlétszám: Minimum 4 fő

Előkészítés

- Válasszunk ki minden, vagy csak egy pár mesét, és az „A” változatból másoljunk egy példányt mindegyik résztvevőnek.
- A mesék teljes szövegéről is készítsünk másolatot, ezt a végén kell kiosztani, ha akarjuk, az eredeti nyelvű szöveg másolatával együtt.

Játékszabályok

1. Adjunk minden résztvevőnek egy másolatot („A” változat), és hagyjunk 15-20 percet arra, hogy elolvassák.
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy próbálják meg kitalálni, honnan származik a mese. Könnyebb, ha választási lehetőségeket is megadunk, például Dél-Európa, Észak-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa, Afrika, Közel-Kelet, Dél-Amerika, Ázsia, Észak-Amerika.
3. A résztvevők 4-6 fős csoportokban beszéljék meg feltételezéseiket, és ezek okait.
4. Kérjük meg a csoportokat, hogy álljanak elő a mese eredetéről szóló közös döntéssel. A csoportbeszélgetésekre hagyjunk 30-45 percet.
5. A kis csoportok sorolják fel a választásaik mögötti okokat a teljes létszámú csoport előtt. Ez további megbeszéléshez fog vezetni, hiszen az emberek elkezdik átértékelni döntéseiket.
6. Az irányítónak kell eldönteni, hogy mikor zárja le a beszélgetést. Ezután osszuk ki a mesék teljes szövegét (beleértve az eredeti nyelvű szöveget is), vagy olvassuk fel, és mondjuk el, honnan származnak.

Elemzés és értékelés

Kezdhessük a beszélgetést azzal a kérdéssel, hogy tetszettek-e a mesék, meglepődtek-e a mesék eredetén, nehéz volt-e.

Tippek az irányító számára

A mesék gyakran alapvető értékeket fejeznek ki, és ugyanaz a mese különböző országokban, különböző változatokban létezhet, földrajzi és éghajlati viszonyoktól, vallástól és értékektől függően.

Ez a tevékenység akkor lesz sikeres, ha a résztvevők el tudnak vonatkoztatni olyan gyakorlati tényezőktől, mint az éghajlat, vagy egy bizonyos állat előfordulása azon a területen, és a mesék által közvetített értékekre (vagy tanulságokra) figyelnek.

Tanácsok a folytatáshoz

Főleg multikulturális csoport esetén jó folytatás, ha megkérjük a résztvevőket, hogy egy elkövetkező ülésre hozzanak meséket saját országukból, vagy kultúrájukból. A különböző generációk közelítésének érdekes útja lehet. Ha a résztvevők szeretnek kollázst készíteni, ki lehet próbálni a „Portrék” című játékot (151. oldal)

Ha szeretnek mesét olvasni, biztos szeretnek játszani is. „Limit 20” (112. oldal)

te is más vagy
te sem vagy más

MESÉK – „A” VÁLTOZAT (előbb ezt másoljuk le, és osszuk ki)

A VAK VADDISZNÓ

Volt egyszer egy vadász, aki vette a puskáját, és kiment a sűrű erdőbe vadászni. Egyszer csak észrevette, hogy két vaddisznó sétál egymás mögött. Megcélozta őket, rálőtt a másodikra, de valami történt, ami őt megdöbbenetette:

Az első vaddisznó elszaladt, a második pedig nem tudta mitévő legyen. Ott állt, és tartott valamit a szájában, ami egy ágacskához hasonlított. Óvatosan közelebb ment, arra gondolt, hogy a vaddisznó meg fogja őt támadni. Hamarosan észrevette, hogy a vaddisznó ugyanott áll, és nem követi a barátját. A vadász kíváncsi volt, tehát még közelebb ment. Akkor vette észre, hogy amit ő ágacskának vélt, az a másik vaddisznó farka volt. Ekkor döbbsent rá, hogy a vaddisznó vak, és az ő golyója az első vaddisznó farkát találta el, és leszakította azt. A vadász fogta a vak vaddisznót, hazavitte, de a vak vaddisznó egész úton a szájában tartotta társa leszakadt farkát.

Hazaérve, a vadász megetette a vak vaddisznót, és gondját viselte. Furcsa. Még az állatok is vigyáznak társaikra. Akkor nekünk, embereknek, akik intelligenciával vagyunk megáldva, nem kellene vigyáznunk szüleinkre, testvéreinkre és barátainkra, hiszen ugyanúgy szükségük lehet segítségére?

W.X. TÖRTÉNETE, AKI A HIDEG TÉLBE HALAT FOGOTT MOSTOHAANYJÁNAK

W. X. nagyon régen élt. Édesanyja korán meghalt, édesapja újranősült, és elvett egy nőt, akinek családneve Z. volt. Ő lett W. X. mostohaanyja.

A mostoha gonosz volt, nem szerette W. X.-et, és apja előtt mindig rágalmazta. Ahogy telt-múlt az idő, az apa is kezdett ellenszenvvel viselkedni fia iránt. De a fiú ennek ellenére kedves és figyelmes maradt szüleihez.

Egyik télen nagyon rossz idő volt, rengeteget hullott a hó, néha napokig el sem állt. Annyira hideg volt, hogy a kis folyó, amelyik mosolygósan szokott alácsobogni, most csendesen és fagyottan terült el.

A hideg miatt az emberek otthon maradtak, még az állatok is ritkán mentek ki. A földet hó borította.

Egyik nap W. X. mostohaanyja kitalálta, hogy friss halat szeretne vacsorázni, és ezt meg is mondta mostohafiának. Ő így gondolkodott:

- Honnan hozzak halat, hiszen napok óta hull a hó, és az összes folyó be van fagyva?

De mint már említettük, figyelmes fiú volt, tehát máris kiment a fehér pusztaságba halat keresni.

Hosszú ideig keresgélt, de hogy is találhatott volna friss halat? Végül lement a folyópartra. A föld kemény volt és hideg, sűvített a szél. Olyan hideg volt, hogy teste megrázkódott.

W. X. a fagyos folyót bámulta, és azt gondolta:

- Üres kézzel nem mehetek haza, hiszen a mostohaanyám halat kért.

Mit tehetett volna? W. X. gondolkodott és gondolkodott; de semmi nem jutott eszébe. Végül keserves sírásra fakadt, a kétségbeesés könnyei végigfolytak arcán. Minél tovább sírt, annál több könnye folyt, és végül egy lyuk olvadt a fagyott folyóra. Hirtelen két hal ugrott a jégre, a lyuk mellé. W. X. könnyeinek melegétől keltek életre.

W. X. vidáman emelte fel a két halat, és vitte haza mostohaanyjának.

Akár W. X.-nek, nekünk sem kellene soha feladnunk a reményt.

A GALAMBOK ÉS A MADARÁSZ HÁLÓJA

Volt egyszer egy öreg tölgy, amelynek lombjai között rengeteg galamb lakott. A galambok egész nap repdestek, enivalót kerestek, de este mindig visszatértek az öreg tölgy lombjai közé, hogy ott töltsék az éjszakát.

Egyik nap, mint mindig, enivalót kerestek. Egyszer csak egy kis galamb felkiáltott:

„Nézzétek mennyi mag! Mennyi enivaló van elszórva a talajon.” A többi galamb látta, hogy igazat mond, és oda akart repülni, de egy bölcs öreg galamb ezt kiabálta:

„Álljatok meg! Ne repüljétek oda. Hogy létezik, hogy annyi mag van odaszórva?”

„Ne törődj vele!” mondta egy másik galamb. „Gyere, együnk mind együtt.”

Az egész sereg földre szállt, kivéve a bölcs öreg galambot. Elkezdtek csemegézni, a bölcs öreg galamb messziről nézte őket. Mikor jóllaktak, el akartak repülni - de nem tudtak. A madarász hálója csapdába ejtette őket, elkeseredve kiabálni kezdtek:

„Segítség! Megfogtak! Segítség!”

A bölcs öreg galamb így válaszolt:

„Csak óvatosan.”

De az egyik galamb felkiáltott:

„Nézd! Valaki közeledik. Jön a madarász, hogy megfogjon minket.”

A bölcs öreg galamb azt mondta:

„Nyugodjatok meg. Szálljatok fel egyszerre, akkor fel tudjátok emelni a hálót.”

Az egész sereg segített, és a háló egy kicsit megemelkedett. Aztán mindegyik megpróbálta, amilyen erősen csak tudta, így sikerült felemelni a hálót és elrepülni. A bölcs öreg galamb repült elől, a többiek követték.

Sokáig repültek, amíg elértek egy fához. Akkor a bölcs öreg galamb megmutatta nekik a fát, és azt mondta:

„Ide szálljatok le. Egy jó barátom, az egér lakik itt.”

Hívta az egeret, aki lyukat rágott a hálóra, így a galambok kiszabadultak. Az egész sereg legmélyebb hálóját fejezte ki az egérnek.

MIÉRT VAN A NYÚLNAK RÖVID FARKA?

A farkas a szőlőskertben ásott, új szőlővesszőket ültetett. Megkérte a rókát és a nyulat, hogy segítsenek neki.

Finom ételt készített elő nekik - egy bögre mézet. Mindhárman szorgalmasan dolgoztak, de a róka kísértést érzett, hogy előre megkóstolja a mézet, úgyhogy odament a legközelebbi tőkéhez, és üvöltöni kezdett:

„Hahó! Hahó!”

„Mi történik?” kérdezte a farkas.

„Vendégségbe hívtak”, hazudta a róka.

„Akkor siess”, mondta a farkas.

„És igyekezz vissza”, szólta a nyúl.

De a róka egyenesen ahhoz a bokorhoz ment, ahova a farkas elrejtette a bögre mézet. Addig evett, amíg jóllakott az édes mézzel, majd visszatért a farkashoz és a nyúlhoz.

„Milyen volt a vendégség?” kérdezte kíváncsian a farkas.

„Mozgalmas”, mondta vigyorogva a róka.

„Milyen volt az étel?” érdeklődött a nyúl.

„Édes és ízletes”, válaszolt alattomosan a róka.

És ástak tovább. Azonban a róka hamarosan megint üvölni kezdett:

„Hahó! Hahó!”

„Most meg mi van?” kérdezte a farkas és a nyúl.

„Másik vendégségbe hívtak”, válaszolta a róka.

„Akkor menjél”, mondta a farkas.

És a róka megint elment. Mikor visszatért, a farkas és a nyúl megkérdezték, hogy tetszett-e a vendégség.

„Nem annyira, mint az előző.”

A róka harmadszor is elsomfordált, kiette a maradék mézet is a bögréből, de mire visszaért, a farkas és a nyúl a munkától kifáradtan már aludtak.

Amikor a ravasz róka visszatért, a maradék mézet az alvó nyúl orrára kente. Majd felkiáltott:

„Keljetek fel, lusták!”

„Hát már itt is vagy? Milyen volt a vendégség?” kérdezte ásítóva a farkas.

„Hát, vége lett.”, mosolygott a róka.

„Jót ettél?” kérdezte a nyúl, és álmosan megdörzsölte szemeit.

„Sokat és finomat”, mondta a róka, és megnyalta a száját. „Farkas koma, nem hívsz meg minket egy kis falatozásra?”

„Dehogynem!” bólogatott a farkas, „Hamarosan itt a reggeli ideje.”

Bólogatva elindult a bokor felé, ahova a mézes bögrét rejtette.

De hamarosan visszatért az üres bögrével, és morogva azt mondta:

„Valaki megette az egész mézet! Ha megtudom, ki volt a tolvaj, kitekerem a nyakát!”

A róka hízelegve válaszolt:

„A nyúl kapta be a mézet, amíg te aludtál.”

„Nem igaz! Nem én voltam!” tiltakozott a nyúl.

A farkas mérgesen ráugrott a nyúlra, hogy kitekerje a nyakát. A nyúl megiramodott és szedte a lábát, ahogy csak bírta. A farkasnak végül sikerült utolérnie, de csak annyira, hogy a farkát leharapja. A nyúl élve megúsza, de azóta rövid a farka.

A VAK VADDISZNÓ

Volt egyszer egy vadász, aki vette a puskáját, és kiment a sűrű erdőbe vadászni. Egyszer csak észrevette, hogy két vaddisznó sétál egymás mögött. Megcélozta őket, rálőtt a másodikra, de valami történt, ami őt megdöbbenettette:

Az első vaddisznó elszaladt, a második pedig nem tudta mitévő legyen. Ott állt, és tartott valamit a szájában, ami egy ágacskához hasonlított.

Óvatosan közelebb ment, arra gondolt, hogy a vaddisznó meg fogja őt támadni. Hamarosan észrevette, hogy a vaddisznó ugyanott áll, és nem követi a barátját. A vadász kíváncsi volt, tehát még közelebb ment. Akkor vette észre, hogy amit ő ágacskának vélt, az a másik vaddisznó farka volt. Ekkor döbbsent rá, hogy a vaddisznó vak, és az ő golyója az első vaddisznó farkát találta el, és leszakította azt. A vadász fogta a vak vaddisznót, hazavitte, de a vak vaddisznó egész úton a szájában tartotta társa leszakadt farkát.

Hazaérve, a vadász megetette a vak vaddisznót, és gondját viselte. Furcsa. Még az állatok is vigyáznak társaikra. Akkor nekünk, embereknek, akik intelligenciával vagyunk megáldva, nem kellene vigyáznunk szüleinkre, testvéreinkre és barátainkra, hiszen ugyanúgy szükségük lehet segítségre?

(Ez a mese Tigreaból - Etiópia, Afrika származik)

WANG XIANG TÖRTÉNETE, AKI A HIDEG TÉLBE HALAT FOGOTT MOSTOHAANYJÁNAK

Wang Xiang a Jin Dinasztia ideje alatt élt. Édesanyja korán meghalt, édesapja újránősült, és elvett egy nőt, akinek családneve Zhu volt. Ő lett Wang Xiang mostohaanyja.

A mostoha gonosz volt, nem szerette Wang Xiangot, és apja előtt mindig rágalmazta. Ahogy telt-múlt az idő, az apa is kezdett ellenszenvvel viseltetni fia iránt. De a fiú ennek ellenére kedves és figyelmes maradt szüleihez.

Egyik télen nagyon rossz idő volt, rengeteget hullott a hó, néha napokig el sem állt. Annyira hideg volt, hogy a kis folyó, amelyik mosolygósan szokott alácsobogni, most csendesen és fagyottan terült el.

A hideg miatt az emberek otthon maradtak, még az állatok is ritkán mentek ki. A földet hó borította.

Egyik nap Wang Xiang mostohaanyja kitalálta, hogy friss pontyot szeretne vacsorázni, és ezt meg is mondta mostohafiának. Ő így gondolkodott:

- Honnan hozzak pontyot, hiszen napok óta hull a hó, és az összes folyó be van fagyva?

De mint már említettük, Wang Xiang figyelmes fiú volt, tehát máris kiment a fehér pusztaságba halat keresni.

Hosszú ideig keresgélt, de hogy is találhatott volna friss halat? Végül lement a folyópartra. A föld kemény volt és hideg, süvített a szél. Olyan hideg volt, hogy teste megrázkódott. Wang Xiang a fagyos folyót bámulta, és azt gondolta:

- Üres kézzel nem mehetek haza, hiszen a mostohaanyám halat kért.

Mit tehetett volna? Wang Xiang gondolkodott és gondolkodott; de semmi nem jutott eszébe. Végül keserves sírásra fakadt, a kétségbeesés könnyei végigfolytak arcán. Minél tovább sírt, annál több könnye folyt, és végül egy lyuk olvadt a fagyott folyóra. Hirtelen két hal ugrott a jégre, a lyuk mellé. Wang Xiang könnyeinek melegétől keltek életre.

Wang Xiang vidáman emelte fel a két halat, és vitte haza mostohaanyjának. Ezt régebben úgy magyarázták, hogy Wang Xiang kötelességtudatának eredménye volt.

(Eredeti kínai népmese)

A GALAMBOK ÉS A MADARÁSZ HÁLÓJA

Egy dzsungelben volt egyszer egy öreg tölgy, amelynek lombjai között rengeteg galamb lakott. A galambok egész nap repdestek, enivalót kerestek, de este mindig visszatértek az öreg tölgy lombjai közé, hogy ott töltsék az éjszakát.

Egyik nap, mint mindig, enivalót kerestek. Egyszer csak egy kis galamb felkiáltott:

„Nézzétek mennyi mag! Mennyi enivaló van elszórva a talajon.” A többi galamb látta, hogy igazat mond, és oda akart repülni, de egy bölcs öreg galamb ezt kiabálta:

„Álljatok meg! Ne repüljétek oda. Hogy létezik, hogy annyi mag van elszórva a dzsungel közepén?”

„Ne törődj vele!” mondta egy másik galamb. „Gyere, együnk mind együtt.”

Az egész sereg a földre szállt, kivéve a bölcs öreg galambot. Elkezdtek csemegézni, a bölcs öreg galamb messziről nézte őket. Mikor jóllaktak, el akartak repülni - de nem tudtak. A madarász hálója csapdába ejtette őket, elkeseredve kiabálni kezdtek:

„Segítsé! Megfogtak! Segítség!”

A bölcs öreg galamb így válaszolt:

„Csak óvatosan.”

De az egyik galamb felkiáltott:

„Nézd! Valaki közeledik. Jön a madarász, hogy megfogjon minket.”

A bölcs öreg galamb azt mondta:

„Nyugodjatok meg. Szálljatok fel egyszerre, akkor fel tudjátok emelni a hálót.”

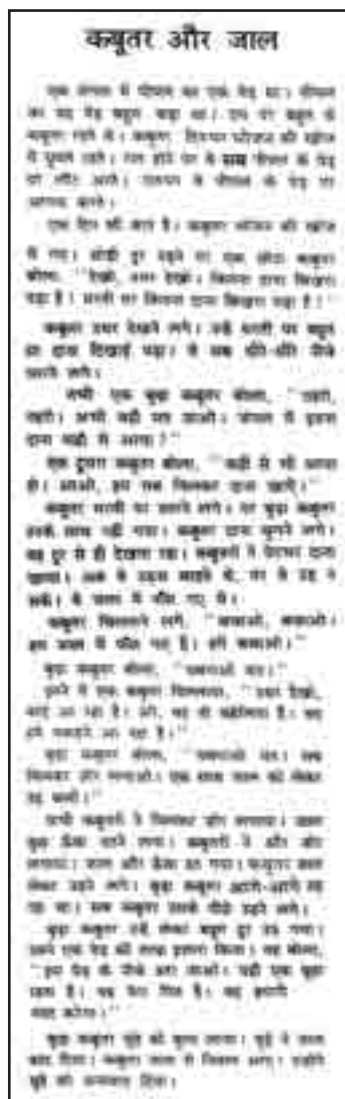
Az egész sereg segített, és a háló egy kicsit megemelkedett. Most mindegyik megpróbálta, amilyen erősen csak tudta, így sikerült felemelni a hálót, és elrepülni. A bölcs öreg galamb repült elől, a többiek követték.

Sokáig repültek, amíg elértek egy fához. Akkor a bölcs öreg galamb megmutatta nekik a fát, és azt mondta:

„Ide szálljatok le. Egy jó barátom, az eger lakik itt.”

Hívta az egeret, aki lyukat rágott a hálóra, így a galambok kiszabadultak. Az egész sereg legmélyebb hálóját fejezte ki az egernek.

(A mese Indiából származik)

MIÉRT VAN A NYÚLNAK RÖVID FARKA?

A farkas a szőlőkertben ásott, új szőlő-vesszőket ültetett. Megkérte a rókát és a nyulat, hogy segítsenek neki.

Finom ételt készített elő nekik - egy bögre mézet. Mindhárman szorgalmasan dolgoztak, de a róka kísértést érzett, hogy előre megkóstolja a mézet, úgyhogy oda-ment a legközelebbi tőkéhez, és üvöltöni kezdett:

„Hahó! Hahó!”

„Mi történik?” kérdezte a farkas.

„Vendégségbe hívtak”, hazudta a róka.

„Akkor siess”, mondta a farkas.

„És igyekezz vissza”, szólt a nyúl.

De a róka egyenesen ahhoz a bokorhoz ment, ahova a farkas elrejtette a bögre mézet. Addig evett, amíg jóllakott az édes mézzel, majd visszatért a farkashoz és a nyúlhoz.

„Milyen volt a vendégség?” kérdezte kíváncsian a farkas.

„Mozgalmas”, mondta vigyorogva a róka.

„Milyen volt az étel?” érdeklődött a nyúl.

„Édes és ízletes”, válaszolt alattomosan a róka.

És ástak tovább. Azonban a róka hamosan megint üvöltöni kezdett:

„Hahó! Hahó!”

„Most meg mi van?” kérdezte a farkas és a nyúl.

„Másik vendégségbe hívtak”, válaszolta a róka.

„Akkor menjél”, mondta a farkas.

És a róka megint elment. Mikor visszatért, a farkas és a nyúl megkérdezték, hogy

Od kdaj ima zajček kratek rep

Prvi vinograd je porušil in z vinokami razpil nam volk, ki je porušil na delo lisica in zajčka. Za oba kupača pomagala je pripravil sladko jedilo: zrezane kosce mesa.

Vsi trije so pešeni delali. Lisica pa je zamislila, da bi se prvi jedilo porušila strel. Obvnila se je od dela proti bližnji kralj in zabavkala:

„Hej, hej!”

„Kaj pa je!” sta vprašala volk in zajček.

„Na botrino me kliče,” se je tlagala lisica.

„Pa pojdi!” je odvrnil volk.

„In kamto se vrni na delo,” je dodal zajček.

Bi lisica je odšla pod grm, kamor je volk skril kosce z mesom. Načrnila se je sladko strel ter se vrnila k volku in zajčku.

„Kako ste kralj!” je zasmehoval volk.

„Preledek!” se je razsahala lisica.

„Ste dober jedil, botrino?” je vprašal je zajček.

„Dober in sladko,” je zabavala lisica.

Bi kupači se delo. Kamto pa se je lisica spet obrnila proti kralj in zabavkala:

„Hej, hej!”

„Kaj pa je!” sta vprašala volk in zajček.

„Na botrino me kliče,” je odgovorila lisica.

„Pa pojdi!” je praviel volk.

„In kamto se vrni,” je prikolnil zajček.

Lisica je odšla. Ko pa se je vrnila, je na vprašanje, kako se kralj, odvrnila:

„Čudek!”

Ko pa je lisica v tretjo odšla z dela in jedilo vse manj je kosca, sta volk in zajček, strahoma od tekočega dela, zapušta. Zrceljevali se je vrnila k njima in z psovskimi maha sprejema zajčka nasmehala gobček. Potlej je zaklicala:

„Pojdite, napreva!”

„Oho, si bi mraz!” Kako sta kralj!” je nasmeh volk.

„Dokazek!” se je razsahala lisica.

„Ste dober jedil!” je vprašal zajček in si strnil krmeljavsko.

„Dober in sladko,” se je odlojavala lisica. „Kaj pa ti, kratek, ali tamo ne boš privoščil jedilo?” se je obrnila k volku.

„Saj res,” j prikolnil volk. „Pojdite je in tui je, da obvedo-jimo.”

Potlej je pihal pod grm z bližnji kralj, kamor je bil drevi skril kosce z mesom. A volk se je z praznim koscem in jedilo osmehal.

„Koliko je pihal meso. Oho, če bi je volk, kralj je bil, ruzigal bi me vr!”

Zajček je lisica prikolnjeno sprejela:

„Zajček je polnil meso, ko si ti spal, kamto volk.”

„Taj pa je nisam, res ne!” se je krmelil zajček.

„Oho, kaj bi bi legel, kaj imat bi volk gobček nasmeha z mesom!”

Takrat je volk osmehal in pihal proti zajčku, da bi mu zmrznil vrat. Zajček pa je sevel z dir, da se je kar praviel re-njam. Volk pa se njam. Ujel je zajčka na rep ter mu jo-odpustil, a kmalu ga ni, da bi mu pravitil vrst.

Oč takrat je zajček - kratekrep.

tetszett-e a vendégség.

„Nem annyira, mint az előző.”

A róka harmadszor is elsomfordált, kiette a maradék mézet is a bögréből, de mire visszaért, a farkas és a nyúl a munkától kifáradtan már aludtak.

Amikor a ravasz róka visszatért, a maradék mézet az alvó nyúl orrára kente. Majd felkiáltott:

„Keljetek fel, lusták!”

„Hát már itt is vagy? Milyen volt a vendégség?” kérdezte ásitozva a farkas.

„Hát, vége lett.”, mosolygott a róka.

„Jót ettél?” kérdezte a nyúl, és álmosan megdörzsölte szemeit.

„Sokat és finomat”, mondta a róka, és megnyalta a száját. „Farkas koma, nem hívsz meg minket egy kis falatozásra?”

„Dehogynem!” bólogatott a farkas, „Hamarosan itt a reggeli ideje.”

Bólogatva elindult a bokor felé, ahova a mézes bögrét rejtette.

De hamarosan visszatért az üres bögrével, és morogva azt mondta:

„Valaki megette az egész mézet! Ha megtudom, ki volt a tolvaj, kitekerem a nyakát!”

A róka hízelegve válaszolt:

„A nyúl kapta be a mézet, amíg te aludtál.”

„Nem igaz! Nem én voltam!” tiltakozott a nyúl.

A farkas mérgesen ráugrott a nyúlra, hogy kitekerje a nyakát. A nyúl megiramodott, és szedte a lábát, ahogy csak bírta. A farkasnak végül sikerült utolérnie, de csak annyira, hogy a farkát leharapja. A nyúl élve megúsza, de azóta olyan rövid a farka.

(Ez a mese Szlovéniából ered).

Ezeket a meséket a Sveriges Invandrarinstitutet Och Museum engedélyével másoltuk le, Multicultural Centre, Svédország, 1991. A „Sagor - fran Hela Varlden”-ban jelentek meg. ISBN 91-971276-7

A sokféleség nyomában

Társadalmaink multikulturális dimenziója sokféle módon és formában fejeződik ki.

Más kultúrák „lábnyomai” olyannyira ott vannak mindenütt, hogy gyakran észre sem vesszük őket. Ez a gyakorlat lehetőséget nyújt a résztvevőknek, hogy nyomozzanak a multikulturalizmus jelei után, és más szemmel figyeljék az őket körülvevő társadalmi környezetet.

Tárgyalt kérdések

- Összefüggő világban élünk: országaink függenek egymástól
- Minden társadalomban találhatunk a különböző kultúrák jelenlétére utaló jeleket.
- A különböző kultúrák közötti viszonyok, és annak felismerése, hogy kölcsönös egymásra hatásuk mindkettőt gazdagítja.

Célok

- Segíteni a résztvevőket, hogy felismerjék a más kultúrák által társadalmukra gyakorolt hatást, és azok hozzájárulásait.
- Pozitívan értékelni az ilyen hatásokat.

Időtartam:

A. rész: a tevékenység megtervezése: 30 perc

B. rész: nyomozás: 2 - 2 1/2 óra

C. rész: visszajelzés: 1 óra

D. rész: a kiállítás (fakultatív): Ha sikerül képeket, filmeket, hangfelvételeket gyűjteni, akkor szükség lesz időre a kiállítás összeállításához.

Csoportlétszám: Minimum 10, és maximum 25 fő.

Előkészítés

- Az **A.** részhez szükségünk lesz papírra, tollakra, flipchart táblákra és különböző színű filcokra.
- A **B.** részhez szükséges anyagok a rendelkezésre álló eszközöktől függenek. Legideálisabb, ha tudunk videokamerát és magnót használni. Ha ezek nem állnak rendelkezésre, a résztvevők egyszerűen készíthetnek egy listát olyan „lábnyomokról”, amelyek eszükbe jutnak.
- A **D.** részhez: ha a résztvevőknek sikerül fényképeket, vagy felvételeket készíteni, akkor időt és teret kell biztosítani arra, hogy ezeket meg lehessen nézni, hallgatni.

Játékszabályok

A. rész: Tervezés

1. Osszuk a résztvevőket 6 fős csoportokra.
2. Mondjuk el, hogy mindegyik csoportnak az a feladata, hogy helyi környezetét (falu, városnegyed, város) kutassa, más kultúrák és országok „lábnyomait” keresse, írja össze ezeket, majd dokumentálja fényképek, hangfelvétel vagy

videofelvétel segítségével (vagy egyszerűen írjon egy listát, ha a csoport eszközei korlátozottak).

3. Gondoljuk át, hogy milyen területeken kutathatnak az emberek:

Gasztronómia: más országok ételei és fűszerei, amit saját főzésükhöz használnak, külföldi vendéglők, italok stb.

Ruházat és divat: ruhák, amelyek eredetileg más országokból vagy kultúrákból származnak, külföldön gyártott, importált cipők és ruhák stb.

Zene: Hallgassuk az FM rádióadókat. Hallgassuk más országok zenéjét olyan nyilvános helyeken, mint kávézók, kocsmák és diszkók. Keressünk olyan helyeket, amelyek valamelyik terület vagy ország zenéjére szakosodtak.

Média: hasonlítsunk össze különböző TV-csatornákat, van-e műsoridejükben külföldi program.

Nyelv: használunk-e jövevényszavakat hétköznapi beszédünkben.

B. rész: Nyomozás

1. Kérjük meg a csoportokat, hogy egy héten belül ütemezzenek be egy napot, amikor 2 órán át helyi környezetüket (falu, városnegyed, város) kutatják, más kultúrák és országok „lábnyomait” keresik.

C rész: Bemutató

1. Kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be kutatásaik eredményét, és röviden foglalják össze következtetéseiket.
2. Segítsünk a résztvevőknek kis kiállítást összeállítani a „lábnyomok” dokumentációiból. Ez segítség lesz a B. rész alatt végzett munka globális áttekintésére.

Elemzés és értékelés

A bemutatónak beszélgetéssel kell véget érni. A következő kérdésekkel irányíthatjuk a beszélgetést:

- Érték-e meglepetések?
- Mi a jelentősége annak a ténynek, hogy annyi más országból és kultúrából származó „lábnyom” van?
- Hogyan értékeljük azt a tényt, hogy más kultúrákról és társadalmakról meglévő ismereteink még ha részlegesek vagy felületesek is, növekvőben vannak?
- Mit hoz nekünk ez az ismeret?
- Mik a határai?
- Hasznos lehet a növelése?
- Hogyan tehetnénk ezt?
- Felfedezhető-e bizonyos minták vagy irányzatok a „lábnyomokban”?
- Többen származnak bizonyos országokból?
- Miért van ez?

Tippek az irányító számára

Fontos, hogy motiváljuk a csoportokat, hiszen akkor fogják igazán élvezni a tevékenységet. Például, hasonlíthatjuk a kutatást egy detektívtörténethez, egy felfedezőúthoz, vagy kalandhoz.

Fontos hangsúlyozni, hogy a kutatás legyen közös erőfeszítés.

A beszélgetés során próbáljuk hangsúlyozni

- Hogy összefüggő világban élünk, és országaink függnek egymástól. Minden társadalomban mindig meg fogjuk találni a különböző kultúrák jelenlétének bizonyítékait.
- A technológiai és kommunikációs forradalom óriási lehetőségeket biztosít számunkra a kölcsönös tapasztalatcserére és tudásra.
- A különböző kultúrák közötti kapcsolat, és egymásra való kölcsönhatásuk révén mindkét kultúra gazdagodik.
- Minden kultúra hatását önállóan kell értékelni, nem a származási országa, vagy társadalma szerint.

Ha a résztvevők beleegyeznek, meghívhatunk külső, más ország-, vagy kultúrabeli embereket a kiállítás megtekintésére. Például egy lemezlovast valamelyik rádióadótól, valakit a helyi kisebbségi egyesülettől, egy boltban dolgozó személyt stb.

Tanácsok a folytatáshoz

Kiállításunkat másokkal is megoszthatjuk. Tartsunk nyílt estet, hívjuk meg a helyi csoportok és szervezetek képviselőit.

Könnyű más kultúrából azt elfogadni, ami tetszik, mint pl. az étel vagy az ital, de ha emberek jönnek, nem mindig örülünk. Mi történik, ha a szomszédainak olyan eltérő szokásai vannak, amelyeket nem könnyű megszokni?

Megtapasztalhatod, ha végigjátszod „A mi házunkban” című játékot (95. oldal).

Ha érdekel, mi történik két különböző kultúra találkozásakor, próbáld ki „A sziget” című szimulációs játékot (100. oldal).

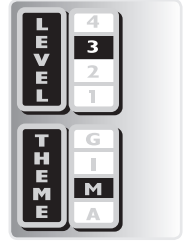
Családfa

– Honnan származunk?

- Honnan származtak szüleink, nagyszüleink?

- Hány rokonunk költözött más országba?

Ez a tevékenység családfájuk kutatására készíti a résztvevőket, amely által felfedezhetik és megtudhatják, hogy valaki a rokonaik közül volt-e idegen valahol.

Tárgyalt kérdések

- Nacionalizmus és etnikai „tisztaság”.
- Az idegenek, a bevándorlók és a menekültek iránti empátia.
- Személyi és nemzeti identitás.

Célok

- Tudatosságot ébresztzeni a résztvevőkben saját valóságuk és kulturális hátterük iránt.
- Megérteni a kapcsolódásokat mi magunk és a világ között.
- Empátiát ébresztzeni a más országba költözött vagy emigrált emberek és a kisebbségek iránt.
- Foglalkozni a résztvevők identitásával és életfelfogásával.
- Az egymás kultúrája iránti kíváncsiság felkeltése.
- Észrevenni a szociális és kulturális előítéleteket, valamint az elfogultságot.
- Relatív módon értelmezni a „nemzeti” kultúrát.

Időtartam:

A. rész: a tevékenység megtervezése: 30 perc

B. rész: a kutatás a rendelkezésre álló időtől függően: 1 nap, vagy 1 hét

C. rész: a családfák megbeszélése, a csoport méretétől függően: 30-60 perc

Értékelés: 30 perc

Csoportlétszám: 3 - 20 fő

Előkészítés

- Példa családfára

Játékszabályok

A. rész

1. Magyarazzuk el a résztvevőknek a családfa fogalmát.
2. Kérdezzük meg őket, hogy gondoltak-e valaha családfájuk elkészítésére, vagy hogy valaki a családjukból már foglalkozik-e ezzel.
3. Javasoljuk a résztvevőknek, hogy térjenek haza, beszéljenek szüleikkel, rokonaikkal, és próbálják elkészíteni családfájukat, a minél távolabbi hozzátartozókig.

4. Beszéljünk azokról a dolgokról, amiről az résztvevőknek meg kell kérdeznünk a szüleiket, például, hogy voltak-e a családban:
  - Rokonok, akik más országba vándoroltak, vagy más városba költöztek.
  - Rokonok, akik bevándorlóként, vagy menekültként érkeztek más országból, vagy beházasodtak a családba.
  - Rokonok, akik valamilyen kisebbség tagjai (faji, vallási, szexuális stb.), vagy egy kisebbséghez tartozóval házasodtak.
  - Rokonok, akiknek más vallása volt, más nyelvet beszéltek.

B. rész

A rendelkezésre álló idő függvényében hagyjunk a résztvevőknek 1 napot, vagy 1 hetet, hogy családfáikat elkészítsék.

C. rész

Kérjük meg a résztvevőket, hogy osszák meg felfedezéseiket a csoporttal. Ez többféleképpen megvalósítható:

A résztvevők megmutatják családfáikat, rámutatva, hogy milyen messzire mentek vissza az időben. Ha akarják, beszélhetnek külföldre költözött, vagy másik országból érkezett rokonaikról. Fontos, hogy mindenki csak annyit mondjon el, amennyit akar (senki se érezze kényszerítve magát, hogy számára kényelmetlen tényeket fedjen fel).

Vagy, a résztvevők nem mutatják meg családfáikat, hanem olyan dolgokról beszélnek, amit most fedeztek fel, és amiről eddig nem tudtak.

Elemzés és értékelés

A csoport méretétől függően, a tevékenység C. részét végezhetjük először kis csoportokban is. Ezután teljes létszámú csoport előtt kell beszámolniuk a közösen felfedezett dolgokról. Válaszoljanak ilyen kérdésekre:

- Miért költöztek (vagy vándoroltak) rokonaid más országba?
- Véleményed szerint természetes dolog az emberek külföldi lehetőségek keresésére irányuló igényeit korlátozni?
- Te gondoltál-e már arra, hogy külföldre költözzöl?
- Ha igen, érkezéskor milyen fogadtatást szeretnél?
- Hogyan éreznéd magad, ha nem gyakorolhatnád a vallásodat, nem beszélhetnéd anyanyelvedet, vagy kevesebb jogaid lennének, mint más embereknek?

Tippek az irányító számára

Bizonyos kérdések vagy felfedezések nagyon személyesek lehetnek, előfordulhat, hogy a résztvevők rokonai nem akarják gyermekeik tudomására hozni az általuk kellemetlennek vagy szégyenteljesnek vélt tényeket, például valaki a családból homoszexuális volt, vagy ült börtönben stb. Ezért bizonyosodjunk meg, hogy senki nem érzi kényszerítve magát számára kényelmetlen dolgok elmondására.

Hasonlóképpen fontos, hogy a csoport tagjai között bizalmi hangulat legyen, ez segít továbblépni a különbözőségeken. Különben, a kirekesztettségől való félelem miatt, a résztvevők vonakodnának családjairól bármit is

megosztani.

Gondolkozzunk, hogy milyen tanácsokat és ötleteket adjunk arról, hogyan készül egy családfa.

Ha versenyt akarunk, mondjuk meg, hogy az a cél, hogy a családfának minél több ága, vagy (a családtagokat ábrázoló) levele legyen, vagyis minél távolabbi ősökig jutnak el, annál jobb.

Ez a tevékenység arra is jó, hogy rádöbbsentse a résztvevőket, hogy a történelem során az emberek mindig is költöztek egyik országból a másikba.

Legjobb példák erre a gyarmatosítási mozgalmak, de Európán belül is gyakran költöztek az emberek: a zsidók és a romák gyakran kényszerültek tartózkodási országuk elhagyására; a háborúk is mindig okoztak migrációt és változást a határookban.

A kényszerített mozgáson túl ne feledkezzünk meg az emberek időszakos helyváltoztatásairól, például, hogy nyári vakációra más országba utaznak, vagy az aratás ideje alatt munkát vállalnak.

Gyakran előfordul, hogy a fiataloknak, valójában a legtöbb embernek, nincs tudomása saját családi hátteréről.

Nemzetként büszkék vagyunk múltunkra, de arról nincs tudomásunk, hogy ősünk származhatnak más országból is, vagy más országba költöztek. Ha ez a mozgás természetes, akkor más emberek országunkba költözése vagy ott tartózkodása miért negatív és megelőzendő?

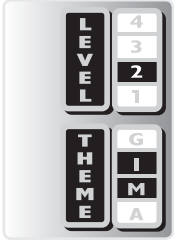
**visi skirtingi
visi l y g u s**

Tanácsok a folytatáshoz

Ha tetszett családod történelmének felfedezése, vizsgálj meg országod történelmét is „A történelem vonala” című játékban (93. oldal). Ez a tevékenység azért érdekes, mert amit az iskolában tanulunk, majdnem mindig a többség nacionalista és etnocentrikus nézőpontjára támaszkodik.

Mit látsz?

Azt mondják, egy jó fénykép ezer szónál többet ér.

Tárgyalt kérdések

- A sztereotípiák és az előítéletek fenntartása a média által.
- A képek használata, és az ezekkel való visszaélés az információszolgáltatásban és az érzelmi reakciók kiváltásában.

Célok

- Felfedezni, hogy miként használja a sajtó a képeket.
- Fejleszteni a kritikus elemzésben való jártasságot.

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám: 6 fő +

Előkészítés

- Gyűjtsünk össze 5-6 folyóiratból vagy újságból kivágott képet, és mindegyiket erősítsük rá egy-egy külön papírlapra.
- Papírszalagok, tollak, ragasztó.
- Rajzszeg vagy ragasztószalag a képek falra erősítéséhez.

Játékszabályok

- Tűzzük a képeket a falra.
- Adjunk minden résztvevőnek sima papírszalagokat, és kérjük meg őket, hogy sorban nézzék meg mindegyik képet, és külön papírszalagra írjanak kétféle főcímet, egy pozitívát és egy negatívát.
- Amikor mindenki befejezte, tűzzük a címeket a képek alá.
- Hasonlítsuk össze a főcímeket.

Elemzés és értékelés

Beszéljünk arról, hogy mi történt a tevékenység során, és mit tanultak az emberek.

- Hány különféle értelmezés szerepelt a képek alatt?
- Különböző emberek különféle dolgokat láttak ugyanazon a képen?
- Amikor folyóiratot vagy újságot olvasol, mire nézel először, a szövegekre, vagy a képekre?
- Mennyire adják vissza a képek azt, ami a valóságban történt?
- Hogy használják fel a szerkesztők a különböző képeket az információ közvetítésére, érzelemfelkeltésre, a szimpátia kiváltására stb.?

Tippek az irányító számára

Próbáljunk különböző módon értelmezhető képeket keresni. Például utazó cigányok tanyája 10 bódéval. Lehet, hogy valaki csak a két bódé előtt hagyott szemetet „veszi észre”, míg másvalaki csak a 8 tiszta bódét „látja”.

Tanácsok a folytatáshoz

Figyeljünk jobban oda, hogyan használják az újságok, a reklámok és a jótékonysági hirdetések a képeket. Kihívás lehet a csoport számára egy olyan képet keresni, amelyet pozitívan használtak fel, és egy olyat, amely félrevezető volt.

Miután megnéztük, hogyan használja a sajtó a képeket, azt is kipróbálhatjuk, hogyan készítik az újságírók a híreket. Játsszuk a „Hírgyártás” című játékot (122. oldal).

all different
all e q u a l

allemaal anders
allemaal gelijk

Hol állsz?

*Mit gondolunk a rasszizmusról és a diszkriminációról?
Mennyire vagyunk képesek megvédeni álláspontunkat, és megérteni másokét?*

Tárgyalt kérdések

- Rasszizmus, antiszemitizmus, xenofóbia és intolerancia.
- A cselekedetekért való személyes felelősség.

Célok

- Megvitatni a résztvevők rasszizmusról, antiszemitizmusról, xenofóbiáról és intoleranciáról alkotott nézeteit és véleményét.
- Felébreszteni a résztvevők öntudatát a társadalom tagjaiként játszott szerepükről.
- Segíteni a résztvevőknek, hogy megosszák egymással gondolataikat és véleményüket.
- Előcsalogni és felismerni a csoportban létező különböző gondolkodásmódokat.
- Lerombolni a kommunikációs korlátokat, és bátorítani mindenkit a véleménynyilvánításra.
- Tudatosítani a résztvevőkben, hogy néha nagyon gyorsan hozunk döntéseket, majd annyira szenvedélyesen védjük azokat, hogy nem vagyunk képesek elfogadni a másik véleményét.

Csoportlétszám: 10 – 40 fő

Időtartam: 1 óra

Előkészítés

- Flipchart tábla és filcek, vagy írásvetítő
- Egy lista, amelyen állítások vannak.
- Mielőtt elkezdenénk a tevékenységet, írjuk az állításokat flipchart lapra, vagy írásvetítő fóliára.

Játékszabályok

1. A résztvevők képzeljék azt, hogy a szoba egyik felén mínusz (–) jel van, a másik felén pedig plusz (+) jel.
2. Magyarázzuk el, hogy állításokat fogunk felolvasni, és azok a résztvevők, akik ezekkel nem értenek egyet, álljanak a szoba mínusszal jelölt felébe. Azok, akik egyetértenek, menjenek a szoba plusz jeles felébe. Akiknek nincs véleménye, vagy határozatlanok, maradjanak középen, de nem szólhatnak.
3. Olvassuk fel az első állítást.
4. Ha már mindenki a választott helyén áll, kérjük meg a fal mellett állókat, hogy sorban mondják el, miért választották azt a helyet. Meg kell próbálniuk bizonyítani, hogy ők választották a megfelelő helyet, és meg kell győzniük a többieket, hogy nekik is oda kellene állniuk.

5. Erre hagyjunk 5-8 percet.
6. Miután mindenki beszélt, kérjük meg azokat, akik helyet akarnak változtatni, hogy tegyék meg.
7. Most olvassuk fel a második állítást, és ismételjük meg a folyamatot.
8. Ha már minden állítás megbeszélésre került, kezdjük el az értékelést.

Értékelés és elemzés

Kezdjük a következő kérdésekkel:

- Hogyan érezted magad a játék ideje alatt?
- Nehéz volt választani? Miért?
- Nehéz volt középen állni, és nem szólni?
- Milyen jellegű érveket használtak a résztvevők, tényeken alapuló, vagy inkább az érzelmekre ható érveket?
- Melyik volt hatásosabb?
- Van-e hasonlóság a valós élet és aközött, amit az emberek tettek és mondtak a gyakorlat során?
- Érvényesek-e az állítások?
- Hasznos volt-e a gyakorlat?

Tippek az irányító számára

Ahhoz, hogy szorgalmazzuk a részvételt, kérjük meg azokat, akik különösen hallgatók, hogy adjanak hangot véleményüknek. Azt, aki túl gyakran közbeszól, kérjük meg, hogy várjon.

Az állítások szükségszerűen ellentmondásosak. Ezt fontos az értékelés végén elmondani.

Csoporttól függően, a megbeszélésnek számos kimenetele lehet:

- Kétértelműségük ellenére az állítások igazságot is tartalmaznak. Magyarázzuk el azt, hogy minden kommunikáció során a különböző emberek különbözőképpen értelmezik ugyanazt az állítást. Természetes, hogy az emberek eltérően gondolkoznak, és hogy az is különböző, amit gondolnak. Nem feltétlenül helyes vagy helytelen álláspontról van szó. Ennél is fontosabb tudni és megérteni az okokat, amelyek erre az álláspontra készítettek.
- Próbáljuk feltárni a mindennapi élet valóságával való kapcsolatokat. Gyakran gondolunk a problémának csak egyik oldalára. Az is előfordul, hogy felkérnek egy kérdés támogatására, de nem mindig van lehetőségünk végiggondolni, hogy mit kellene tennünk.
- Kérjük meg a csoportot, hogy mérlegelje, miként hat ez a demokráciára.
- Mennyire hallgatjuk meg más emberek érveit? Mennyire világosak nézeteink? Minél pontatlanabbak vagyunk, annál inkább fenntartjuk a kétértelműséget és a félreértettség kockázatát.
- Mennyire következetesek véleményeink és ötleteink?

Tanácsok a folytatáshoz

Nem mindig könnyű nyilvánosan kiállni a véleményünk mellett, néha veszélyes is lehet. De nem kell egyedül érezned magad, mindig akad más is, aki egy jobb világért harcol. Mindig van tennivaló. Gondoljuk végig azokat a dolgokat, amelyek jobbítanák a közösségünkben élő kisebbségek életét, támogatnák az emberi jogokat országunkban és külföldön, és próbáljunk tenni ezekért valamit, még ha csak keveset is.

Ha egy gyors játékot akarunk az emberek csoportokba szervezéséről és az elszigeteltség megéléséről, próbáljuk ki a „Kakuktkojás” című játékot (135. oldal). Gondolkozhatunk arról is, hogy miért olyan nehéz egyeseknek szavakba foglalni, és hallhatóvá tenni mondanivalójukat. Kinél van a hatalom, és miért nem hallgatnak meg? „A játékszabályok” (156. oldal).

PÉLDÁK ÁLLÍTÁSOKRA:

„A MUSZLIMOK NEM IGAZÁN TUDNAK BEILLESZKEDNI AZ EURÓPAI TÁRSADALMAKBA”

„A NACIONALIZMUS HÁBORÚT JELENT”

„A FÉRFIAK RASSZISTÁBBAK A NŐKNÉL”

„JOBBA FEKETÉNEK LENNI, MINT HOMOSZEXUÁLISNAK”

„A ROMÁK (CIGÁNYOK) AZ EGYEDÜLI IGAZI EURÓPAIAK”

„A RASSZISTA TÁMADÁSOK ARCVONALÁN A FIATALOK ÁLLNAK”

„A BEVÁNDORLÓK LAKÁSOKAT ÉS MUNKAHELYEKET VESZNEK EL”

„A SZERETET MINDEN GONDOT MEGOLD”

Fehér jövő

– Milyen képek jutnak eszünkbe a „Fehér jövő” kifejezésről?

– Milyen képek jutnak eszünkbe a „Fekete jövő” kifejezésről?

Ha azt mondjuk, a jövő feketének látszik, ez azt jelenti, hogy nem bízható.

Mondták-e az iskolában a tanáraid, hogy „ezért fekete pontot kapsz”?

Ez azt jelentette, hogy nem volt jó pont! A feketét mindig rossz dolgokkal társítják – ezek szerint a feketék mindig rosszak?

Tárgyalt kérdések

- Hogyan közvetíti a nyelv az értékeket?
- Sztereotípiák és előítélet
- A nyelv nem kritikus módon való használatának veszélyei

Célok

- Tudatában lenni annak, hogy a nyelv nem értékmentes.
- Tudatában lenni annak, hogyan tükrözheti a nyelv a kisebbségek elleni diszkriminációt.
- Megtanulni értékelni a nem-diszkriminatív nyelvezet használatának fontosságát.

Időtartam: 45 perc

Csoportlétszám: Bármekkora, de 6-8 fős csoportokra osztható

Előkészítés

- Csoportonként egy nagy lap és filctoll
- A táblázat nagyított másolata, mindenki számára látható helyre kitűzve.

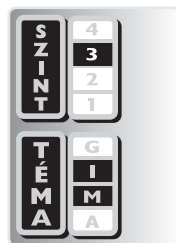
Játékszabályok

1. Oszdunk a csoportot 6-8 fős alcsoportokra.
2. Mindegyik csoport keressen egy helyet a szobán belül.
3. Adjunk egy papírlapot és egy filcet mindegyik csoportnak, és kérjük meg őket, hogy másolják le a következő táblázatot:

pozitív	semleges	negatív	javasolt változat

4. Magyarázzuk el, hogy ez a tevékenység a nyelvezetről szól, és gondolkodjanak olyan kifejezéseken, amelyek olyan szavakat tartalmaznak, mint fehér, fekete, indián, roma (cigány), zsidó, arab, orosz stb. Ha megvan egy kifejezés, gondolják végig, hogy milyen értelemben használatos. Ha a kifejezésnek pozitív jelentése van, írják az első oszlopba; ha semleges jelentése van, írják a második oszlopba; ha negatív jelentése van, írják a harmadik oszlopba. Például „a jövő feketének látszik” egy bizonytalan és bajos jövőre vonatkozik, tehát a harmadik oszlopba kell írni. Angliában „indián nyárról” beszélnek, ha kora ősszel jó az időjárás. Írjuk tehát az indián szót az első oszlopba. Hagyjunk 15 percet erre a tevékenységre.

all different
all equal

5. Most kérjük meg a résztvevőket, hogy nézzék át a harmadik oszlopban lévő kifejezéseket, a negatív jelentésűeket, és javasoljanak alternatív kifejezéseket. Írjuk ezeket a negyedik oszlopba, amelynek legyen például „alternatív nyelvezet” a neve.
6. Amikor a csoportok befejezték, kérjük meg őket, hogy tűzzék ki lapjaikat, és olvassák fel az általuk összeírt kifejezéseket.

Elemzés és értékelés

Az értékelés során összpontosítsunk a talált kifejezésekre:

- Melyik oszlopban volt a legtöbb kifejezés?
- Milyen jellegű szavak találhatók az első, második, harmadik oszlopban?
- Ha a nyelvezet nem semleges, milyen értékeket tükröz anyanyelvünk kultúránkról és más kultúrákról?
- Fontos olyan nyelvezetet használni, amelyik nem hordoz más kultúrára vonatkozó negatív jelentéseket?
- Miért?
- Ha igen, hogyan tudnánk megváltoztatni nyelvezetünket?

Tippek az irányító számára

Ha nemzetközi csoportunk van, érdekes lehet a kis csoportokat anyanyelv szerint megalkotni, így összehasonlító vizsgálatot végezhetünk.

Néha a tevékenységet követő megbeszélés során felmerül a „politikailag korrekt” nyelvezet használatának kérdése. Nem ez a tevékenység célja, hanem sokkal inkább az, hogy miért társítunk a „fehér” szóhoz inkább pozitív értelmezést, mint a „fekete” vagy „cigány” szavakhoz, és fordítva. Azonban ha a kérdés felmerül, inkább foglalkozunk vele, mintsem figyelmen kívül hagyjuk.

A résztvevők gyakran vitatkoznak arról, hogy amikor azt a kifejezést használják, hogy „feketének látja a jövőt”, vagy „sötét hangulatban van”, az azt jelenti, hogy valaki rossz hangulatban van, és nem a fekete bőrűekre gondolnak, senkit nem diszkriminálnak. Ebben az esetben fontos megkülönböztetni a személyes hozzáállásokat a nyelv által közvetített értékektől. Gyakran használunk szókapcsolatokat anélkül, hogy ismernénk eredetüket, és a bennük lévő hallgatolagos értékeket. Ez a vita sok vonatkozásban hasonlít a szexista nyelvezetről szóló vitához.

Tanácsok a folytatáshoz

Kérjük meg mindenkit, hogy figyeljen az általa és a mások által használt nyelvezetre a sajtóban és a reklámokban egyaránt. Rendezzünk versenyt, amikor példákat kell gyűjteni olyan szókapcsolatokra, amelyek szándékosan fenntartják az előítéleteket és diszkriminációt, vagy amikor a gyakran használt szókapcsolatok eredetét kell felkutatni.

Elmélyedhetünk a sajtó szerepében az előítélet fenntartásában és közvetítésében, ha „A média elfogultsága” című gyakorlatot játsszuk (126. oldal), vagy, ha tet-szenek a szavak és szójátékok, nézzük meg az „Euro-vicc versenyt” (79. oldal) hogy felfedezzük a viccmondás burkolt szándékait..

Bemelegítők, frissítők, jégtörők

A következő „jégtörők” rövid, mókás, a csoport számára felvillanyozó tevékenységek. Ha új csoporttal kezdünk dolgozni, segítenek a jó csoporthangulat megteremtésében, vagy egy ülés elején felpezsdíteni a társaságot.

A tevékenységeket két szakaszra osztottuk. A gyűjtemény első része bemelegítő játékokat tartalmaz, ezek jó hangulatteremtők, a második szakasz pedig olyan játékokat is tartalmaz, amelyek ugyancsak bemelegítő hatásúak, de emellett egymás jobb megismerését és a kampány témáival való foglalkozást is elősegítik.

Hangsúlyozzuk, hogy ezek jókedvet és vidámságot keltő játékok, céljuk a csoport „összerázása” mielőtt a könyv komolyabb témáival kezdenének foglalkozni. Ezek csak javaslatok. Ha ismersz más játékokat, és használni akarod őket, csak tedd. Ha új csoporttal kezd el használni a könyvet, javasoljuk, hogy egy-két jégtörő után játsszunk csoportdinamikát építő és a képzetekkel foglalkozó játékokat, például: „Álmok” (77. oldal), „Kakukktojás” (135. oldal), „Én is” (124. oldal), „Hasonlóságok keresése és különbözőségek felfedezése” (158. oldal), vagy „Egy egyenlő eggyel” (137. oldal).

I. szakasz

Az ebben leírt gyakorlatok céljai a következők:

- Bátorítani az kapcsolatteremtést
- Felpezsdíteni a csoportot
- Fejleszteni a kommunikációs készségeket
- Együttműködésre bátorítani az embereket
- Vidámságot kelteni

Amikor a csoport felpezsdült, folytassuk egy másik jégtörővel, vagy a fentebb említett játékok valamelyikével.

LEVELET HOZTAM...

Előkészítés

- Eggyel kevesebb szék, mint ahány résztvevő van.

Időtartam: 5-10 perc

Csoportlétszám: 20 – 30 fő

Játékszabályok

1. Rakjuk körbe a székeket.
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek le. Az, akinek nem jutott szék, álljon középre.

3. Mondjuk meg a középen álló személynek, hogy mondjon egy ilyen mondatot: „Levelet hoztam azoknak, akik... ..szemüveget viselnek (...zuhanyoztak ma reggel; ...nadrágot viselnek; ...órát viselnek a karjukon, ... vagy fantáziától függően mondhat bármit).
4. Mindenki, aki szemüveget visel, helyet kell, hogy cseréljen, a középen álló személy pedig ezalatt megpróbál leülni.
5. Akinek nem jutott szék, az hozza a következő levelet.
6. 5 - 10 perc után, vagy ha mindenki sorra került, vagy már helyet cserélt, állítsuk meg a játékot.

NEKED KACSINTOK

Időtartam: 10-15 perc

Csoportlétszám: 5 – 15 fő. A játékhoz páratlan számú résztvevőre van szükség

Előkészítés

- Fele annyi szék, mint ahány résztvevő van, plusz egy

Játékszabályok

1. Helyezzük körbe a székeket.
2. Osszuk a résztvevőket két csoportra, az egyikben eggyel több személy legyen.
3. A kisebb csoport tagjai foglaljanak helyet a székeken (az egyik szék üresen marad).
4. A másik csoport álljon a székek mögé (az üres szék mögött is fog állni valaki).
5. Most magyarázzuk el, hogy az üres szék mögött álló személynek az a feladata, hogy a széken ülők közül odahívjon valakit azzal, hogy kacsint. A személy, akinek a kacsintás szól, meg kell, hogy próbáljon átülni az üres székre, anélkül, hogy a háta mögött álló személy megérintené. Ha megérinti, vissza kell ülnie, és a hívónak újra kell próbálkoznia.
6. Ha sikerül átülni, akkor az kacsint, aki a megüresedett szék mögött áll.
7. Mondjunk el még egy szabályt: a személy, akinek a kacsintás szól, nem hagyhatja figyelmen kívül a hívást, meg kell próbálnia átülni.

Tippek az irányító számára

A gyakorlat nagyon mókás, ha gyorsan játsszák.

A HÍD

Időtartam: Hozzávetőleg 15 perc

Csoportlétszám: 10 – 20 fő (Páros számú résztvevőre van szükség)

Előkészítés

- Szabad hely
- Annyi szék, ahány résztvevő van, plusz kettő

Játékszabályok

1. Osszuk a résztvevőket két egyenlő csoportra.
2. Helyezzük a székeket egymással szembe, két sorba, egy vagy két méterre egymástól. Minden sorban eggyel több szék legyen, mint csoporttag. A sorok legyenek egyforma hosszúságúak.
3. Jelöljük ki a teremben egy, a két széksortól egyenlő távolságra eső pontot, az lesz a cél.
4. A csapatok válasszanak széksort, és mindenki álljon fel egy székre. A céltól legtávolabb lévő szék maradjon üresen.
5. Magyarázzuk el, hogyan kell játszani: az üres szék melletti széken álló személynek fel kell emelni az üres széket, és továbbadni a mellette állónak, és így tovább, végig a soron. A székeket kézről kézre kell adogatni. Amikor a szék elér az utolsó (az elől álló) személyhez, az leteszi, rááll, és mindenki a csapatból átlép a mellette megüresedett székre. Ekkor megint adogatják a hátul megüresedett széket, és ezt addig ismétlik, amíg valamelyik csapat eléri a célt.
6. Adjunk jelet a kezdésre.

Tippek az irányító számára

A játékosoknak végig a széken kell állni. Ha valaki leesik, annak ki kell állnia, így a csapatának két üres széket kell adogatni.

székek **pro kárdéba**
élet **pro zörcsny**

KI KEZDTE?

Időtartam: 10 vagy 15 perc

Csoportlétszám: 10 – 20 fő

Előkészítés

- Szabad hely
- Óra, vagy stopper

Játékszabályok

1. Kérjük meg valakit (önkéntest), hogy hagyja el a helyiséget.
2. A többiek álljanak körbe.
3. Határozzuk el, hogy ki lesz a vezér. Ő elkezd egy mozgást (vakarja a hasát, integet, mozgatja a fejét, hangszert utánoz...) amit mindenkinek utánozni kell.
4. Mondjuk meg a vezérnek, hogy változtassa gyakran a cselekvést, és mindenki kövesse őt.
5. Hívjuk be az önkéntest, és kérjük meg, hogy álljon a kör közepére, és próbálja kitalálni, hogy ki a vezér. Három perce van, és háromszor találgathat. Ha nem tudja kitalálni, zálogot kell adnia, vagy valami mókásat kell mutatnia.
6. Ha kitalálja, a vezérnek kell kimennie, és a csoport új vezért választ. És így tovább, a játék végéig.

Tippek az irányító számára

Mivel az időhatár egyfajta sürgető tényező, fontos, hogy ilyen mondatokkal növeljük a játék dinamikáját: „Már eltelt egy perc”, „Vajon kitalálja?” stb.

4 ÁLL

Időtartam: 15 - 10 perc

Csoportlétszám: 10 fő +

Előkészítés

- Személyenként egy szék

Játékszabályok

1. Mindenki üljön körbe.
2. Magyarázzuk el a játékszabályt: egyszerre, egy időben csak 4 személy állhat, és egy ember egyfolytában legfeljebb 10 másodpercig maradhat állva.
3. Az emberek nem kommunikálhatnak egymással, de mindenkinek figyelni kell, és mindenki felelős azért, hogy egyszerre 4 ember álljon, se több, se kevesebb.

Tippek az irányító számára

Pár percbe telik, amíg a csoport rájön a játék lényegére, utána jó ritmusban fognak felállni, leülni, és együtt dolgozni. Nagyon izgalmas, és jó közérzetet biztosít a csoportban.

Megkérdezhetjük a játékosokat, hogy honnan tudták, mikor kell felállni?

2. szakasz

Az alábbi jégtörők céljai a következők:

- Felpezsdíteni a csoportot
- Segíteni egymás jobb megismerését
- Együttműködésre bátorítani az embereket
- Bemutatni új ötleteket a kampányról
- Bátorítani az interakciót
- Vidámságot kelteni

EMBERI BINGO

Időtartam: 20 perc

Csoportlétszám: 8 fő +

Előkészítés

- Készítsünk a kérdőívről személyenként egy másolatot
- Ceruzák - személyenként egy

Játékszabályok

A játék célja, hogy mindenki minél több emberhez szóljon, mindegyikről megtudjon valamit, és minden kockába írjon egy nevet.

Emberi Bingo

Találj valakit a csoportban, és kérdezd meg tőle: „olyan valaki vagy, aki...?”

Próbálj minden kockába más nevet írni.

- nemrég festette, vagy újította fel a lakását
- szeret főzni
- járt más európai országban
- egy másik családtaggal együtt lakik
- rendszeresen olvas újságot
- maga varrja a ruháit
- szereti a focit
- állatokat tart
- tud valamilyen hangszeren játszani
- szülei, vagy nagyszülei más országban születtek
- beszél az eszperantót
- utazott már Európán kívülre

Tippek az irányító számára

Ha rövid beszélgetést szeretnénk arról, hogy miket fedeztek fel az emberek, először kérdezzük meg, hogy tetszett-e a játék. Majd beszéljünk a képességek sokféleségéről, és arról, hogy milyen kulturális befolyásokra bukkantak az emberek válaszaiban. Például, egyenlő számú férfi és nő főz és varr? De ne tegyük túl nehézé - folytassuk egy másik tevékenységgel, amely lehetővé teszi a különbségek és hasonlóságok vizsgálatát, pl. „Egy egyenlő eggyel” (137. oldal).

KÖSZÖNTÉSEK

Időtartam: 15 perc

Csoportlétszám: 10 fő+

Előkészítés

- Másoljuk le a feladatlapot, vágjuk fel csíkokra, majd tegyük a papírdarabokat egy kalapba.
- Személyenként egy köszöntés kell.

Játékszabályok

Kérjük meg a résztvevőket, hogy húzzanak egy papírt, majd a szoba közepén, tömegben elvegyülve, köszöntsék egymást úgy, hogy elmondják nevüket, majd azt csinálják, amit a papíron látnak.

- Köszöntsd a másikat úgy, hogy megöleled, és a két arcára felváltva három puszit adsz.

- Köszöntsd a másikat úgy, hogy megöleled, és a két arcára felváltva két puszit adsz.
- Köszöntsd a másikat úgy, hogy megöleled, és a két arcára felváltva négy puszit adsz.
- Köszöntsd a másikat úgy, hogy két kezed imádkozásra összetéve előre hajolsz.
- Köszöntsd a másikat úgy, hogy orrodát az övéhez dörzsölsz.
- Köszöntsd a másikat egy szívélyes öleléssel.
- Köszöntsd a másikat erős, határozott kézfogással.
- Köszöntsd a másikat úgy, hogy két lépés távolságot tartva, könnyedén kezet fogsz vele.

Tippek az irányító számára

Ez egy vidám jégtörő, amelyet olyan csoportnál használhatunk, ahol az emberek még nem ismerik egymást. A játék célja nem a sztereotípiák erősítése. Rövid beszélgetés az emberek reakcióiról felszámolhat bármilyen sztereotipizálási tendenciát, és hasznos lehet a következő tevékenységre való továbblépéshez. Megkérdezhetjük:

- Ki tudjátok-e találni, honnan származnak a különböző köszöntési módok?
- Mennyire sztereotípiák? Pl. minden német erősen fog kezet?
- Melyik köszöntési módot talátlad kényelmesnek/kényelmetlennek, és miért?
- Voltál-e már olyan helyzetben, amikor valaki három puszival köszöntött, és te ügyetlenül hátrahúzódtál a második után, mert nem ismerted a szokást?

Folytassuk egy olyan tevékenységgel, amelyik a sztereotípiákat vizsgálja, pl. „Első benyomás” (86. oldal)

Megjegyzés: A játékosok meg fogják kérdezni, hogy honnan erednek a különböző köszöntési formák. Kérjük meg őket, hogy találják ki; egyébként itt vannak a válaszok:

- Két lépés távolságot tartva köszöntöd a másikat, és könnyedén kezet fogsz vele. (Anglia)
- Megöleled a másikat, és a két arcára felváltva három puszit adsz. (Hollandia/Belgium)
- Megöleled a másikat, és a két arcára felváltva két puszit adsz. (Portugália/Spanyolország)
- Megöleled a másikat, és a két arcára felváltva négy puszit adsz. (Párizs)
- Úgy köszöntöd a másikat, hogy két kezed imádkozásra összetéve előre hajolsz. (Japán)
- Úgy köszöntöd a másikat, hogy az orrodát az övéhez dörzsölsz. (eszkimók)
- Szívélyes öleléssel köszöntöd a másikat. (Oroszország/Palesztina)
- Erős, határozott kézfogással köszöntöd a másikat. (Németország)

A kampánymunka megkezdésének lehetőségei

Ez a könyv azoknak az embereknek íródott Európa-szerte, akik különféle keretek között találkoznak egymással. Teljességgel elfogadott, hogy bizonyos személyek dolgozhatnak olyan csoportokkal, amelyek nagyon egyszerű tevékenységeket igényelnek, nem pedig összeszokott csoportmunkát, vagy jó vitakészséget.

A következő tevékenységek segítséget nyújthatnak bizonyos kérdések megfogalmazásához, vagy a kampány témáiról szóló megbeszélés elkezdéséhez.

Ha a csoporttagok érdeklődést mutatnak, kezdjük egyszerűbb tevékenységekkel, pl. 1. szintű tevékenységgel, amelyik a csoportot fejleszti, és a képzetekkel kezd dolgozni. Ilyenek az „Egy egynél eggyel” (137. oldal), az „Első benyomás” (86. oldal), a „Szórajz” (70. oldal).

Célok

- Információk nyújtása
- Bátorítás kapcsolatteremtésre és együttműködésre
- Érdeklődés felkeltése a témák iránt
- Tudatosság felkeltése a különböző emberek iránt

Időtartam: Változó

Csoportlétszám: Bármekkora

Tippek az irányító számára

Használjuk és alkalmazzuk az alábbi ötleteket a csoport összetételének megfelelően. Bármilyen megbeszélés során próbáljunk szót ejteni a következőkről:

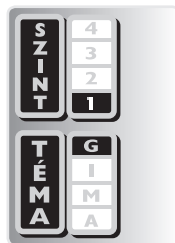
- mit tettek és mondtak az emberek
- mit tanultak a játékból, és a tanultak hogyan kapcsolódnak életükhöz, a közösséghez, és a szélesebb világhoz.

I. Posztterek

Keressünk képeket olyan emberekről, akik valamilyen módon különbözőek, ragasszuk ezeket nagy papírlapokra, és írjunk a képek alá befejezetlen mondatokat. Az illető mondatot úgy válasszuk meg, hogy az emberek gondolatait a tárgyalt témára irányítsa, például, „...-ból jöttem”; „Kedvenc ételem a....”; „Kedvenc zeném...”; „Nevem.....”. Kérjük meg a résztvevőket, hogy fejezzék be a mondatot. Megkérhetjük őket, hogy írják ajánlásait a posztterekre.

Egy alternatív megoldás olyan emberekről gyűjteni képeket, aki helyi, nemzeti ill nemzetközi szinten híresek arról, hogy ellenzői a rasszizmusnak, harcolnak az intolerancia ellen, az egyenlőséget hirdetik stb.; és megkérni a résztvevőket, hogy találják ki neveiket és azt, hogy miről híresek.

all different
all e q u a l

toos distintos
toos iguales

2. Különböző ételek - különböző ízek

Ha klubunkban vagy a csoportnak árulunk/felszolgálunk chips-et vagy harapni-valót, vásároljunk különböző ízűeket, és olyanokat, amelyek más kultúrákból származnak.

Áruljunk különböző márkanévű kólákat, idegen nyelvű címkékkal (külföldi vakációról hozhatjuk magunkkal). Próbáljuk rávenni az embereket, hogy legyenek vállalkozó szelleműek, és próbáljanak ki különböző ételeket.

3. Új folyóiratok - új nyelvek

Hozzunk be különféle nyelvű, vagy más országból származó ifjúsági magazino-kat. Hagyjuk őket szanaszét, hogy a fiatalok belenézzenek, ezzel felkeltjük figyelmüket a különböző emberek iránt.

4. Társasjátékok

Legyenek más országból származó társasjátékaink.

Ismét, az óvatos kérdések felkelthetik kíváncsiságukat a különböző emberek iránt.

5. Fejtörők, találós kérdések és kérdőívek

- Tervezzünk és sokszorosítsunk találós kérdéseket, például különböző kulturális fesztiválok neveiről, pénznemekről, vagy bármilyen témáról, amelyre szeretnénk felhívni a figyelmet.
- „Mennyit tudsz?” kérdőívek híres emberekről, akik támogatták a tolerancia bevezetését. Pl. *Mahatma Ghandi* híres volt, mert
  - a) futballista volt
  - b) ő volt az indiai függetlenségi törekvések vezetője
  - c) Pakisztán miniszterelnöke volt(helyes válasz: **b**)
- Összetartozó állítások rejtvénye
Készítsünk egy listát nemzeti ételekről és származási országaikról. Kérjük meg a résztvevőket, hogy húzzák össze az ételt az országgal.

pl.

spagetti	_____	_____	Spanyolország
haggis	_____	_____	Olaszország
paella	_____	_____	Skócia

6. Téma-estek

Hívjunk meg valakit, aki valamiben „más”, és különös tehetsége van, amit megoszthat a csoporttal, például ismeri a Braille-írást, ismer néptáncokat, tud faragni, játszik valamilyen hangszeren, népviseletben van.

7. Filmek és videók

Filmeket és videókat nézni szórakoztató és informatív. Nagyon hasznos eszköz lehet, főleg ha helyi kampányhoz vagy eseményhez kapcsolódik, mert a fiatalok bekapcsolódhatnak a témába.

*A fejezetben szereplő ötletek közül néhányat a Dorset County Council Youth Work Curriculum Pack –ból vettünk át..

Segédletek

all different
all e q u a l

A Képzők könyve a kezdet. Itt van pár, a további gondolkodáshoz és cselekvéshez használható ajánlat, melyet a „Te is más vagy, te sem vagy más” kampány előkészítésében használtunk. További könyvek és internetcímek találhatóak a Kompas **Diszkrimináció és Idegengyűlölet** c. fejezetében.

A. Nyomtatott kiadványok

Anne Frank Stichting (1992) : **De wereld van Anne Frank**, Brussels

Képzési csomag a 14-17 éves korosztály számára. Az első rész Anne Frank nácizmussal kapcsolatos történetét írja le. A második rész munkalapokat és szöveggyűjteményt tartalmaz a diszkriminációról és a rasszizmusról napjainkban.

ASTI asbl (1993) : **Immigration, tolérance, racisme**, Luxembourg

Ez a dosszié bevándorlási statisztikákat, munkalapokat, személyes vallomásokot és különböző szerzőktől származó irodalmi szövegeket tartalmaz. Az ASTI állította össze a CDAIC-vel közösen. Francia nyelvű. Beszerezhető: ASTI asbl, 10 rue Laval, L-1922 Luxembourg.

Bandrés, J.M., Garrido D.L., Ibáñez C. R., (1994): « **Xenofobia en Europa. Instrumentos jurídicos contra el racismo** », Jóvens Contra la Intolerancia, Editorial Popular, Madrid, Espagne [ISBN: 84-7884-124-5]

Különböző, a rasszizmusról és az intoleranciáról szóló, nemzetközi jogi szövegek gyűjteménye. Ugyancsak tartalmaz egy összefoglalást a rasszizmusról a különböző európai országokban, és ennek leszerelési módjairól. Háttérinformációként nagyon hasznos. Spanyol nyelvű, 123 oldal.

Budzinski, Manfred and Clemens, Karin : **Rausland oder : Menschenrechte für alle**, Lamuv

Svájcban az idegen származású embereket gyakran marginalizálják és diszkriminálják. Mik ennek az okai? Hogyan lehetne létrehozni egy valódi multikulturális társadalmat? Hogyan lehet garantálni a kisebbségek védelmét? Német nyelvű.

Cardenas, Carmen, Equipe Claves (1995) : « **Guia para la Educacion Intercultural con Jovenes** », Comunidad de Madrid-Dirección General de Juventud, Madrid, Espagne [ISBN : 84-451-0966-9]

Útmutató a fiatalok interkulturális neveléséhez, amely alapvető, érthető és világos vezérfonalat biztosít az ifjúsági munka céljait szolgáló interkulturális neveléshez. Az interkulturális nevelési programok és tevékenységek lényegi elemeire hívja fel a figyelmet. Spanyol nyelvű, 78 oldal.

Christlicher Friedensdienst : **Was tut uns der Rassismus an?**, CFD

Hogyan reagálunk a társadalmainkban egyre növekvő rasszista tendenciákra? Mit teszünk, ha elérjük az „idegen” megértésének határait? A könyvet, amely szövegeket, verseket, képeket

szberdinak gara
berdinak gara

és rengeteg tippet tartalmaz a további tevékenységhez, a Keresztény Mozgalom a Békéért jelentette meg, iskolák és felnőtt csoportok számára. Német nyelvű.

Colectivo AMANI (1994) : **Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos**, editorial popular, Madrid

Az interkulturális nevelés szükségessége spanyol megvilágításból. Számos, tervezett interkulturális tevékenység leírását tartalmazza. Spanyol nyelvű.

Collins, Adrienne (1995) : **Racism and Intolerance in Ireland**, Report of the Campaign Committee, National Youth Council of Ireland (NYCI)

A rasszizmus és az intolerancia története Írorszáiban, személyes tapasztalatok, a törvényhozás írországi álláspontja. Az Írországi Nemzeti Ifjúsági Tanács (NYCI) 14, az írországi rasszizmusra vonatkozó ajánlást készítette. Beszerezhető: NYCI 3 Montague Street, Dublin 2, Ireland

Conseil de la jeunesse d'expression française (1994) : **Argumentaire**, CJEF, Bruxelles

A bevándorlók számára ismert legtöbb találkozási hely az ő környezetükben helyezkedik el. Különös figyelmet fordítanak az információ-szolgáltatásra, ami számukra nem mindig elérhető. Francia nyelvű. Beszerezhető: CJEF, boulevard Adolphe Max 13, B-1000 Brussels, Belgium

Council of Europe (1995): **DOmino - A Manual to use Peer Group Education as a Means to Fight Racism, Xenophobia, Anti-Semitism and Intolerance**, Strasbourg

A könyv konstruktív ötleteket és megoldásokat tartalmaz ifjúsági munkások számára, hogy bátorítsák a fiatalokat a kortárs segítség gyakorlására. Francia és angol nyelven jelent meg.

Crickley, Anastasia (1990) : **Racism : the Concept, the Dynamic and the Issue**, Co-options

A rasszizmus ideológiája és gyakorlata: a „faj” és a „fajok” gondolata; faji tipológia és faji gondolkodás; a rasszizmus formái; kinek a problémája a rasszizmus?; mit tehetünk? Angol nyelvű. Beszerezhető: Trocaire, 169 Booterstown Avenue, Blackrock, County Dublin, Ireland

Dadziel, Stella (1993) : « **Racetracks** », London Borough of Greenwich, Directorate of Education, Woolwich, United Kingdom [ISBN : 1-898443-009]

Ez a segédeszköz a rasszizmus leszerelésére a rasszizmusra vonatkozó történelmi és jelenkori információk, mai statisztikák, munkatárs-képzési gyakorlatok és praktikus antirasszista tevékenységek kombinációja. Bárkinek, aki fiatalokkal dolgozik (11-21 év között). Angol nyelvű, 225 oldal.

Dieteren, Caria and van Hoesel, Lucien (1994) : « **From xenophobia to extremely intolerant behaviour among young people** », IKOL, Roermond, Pays-Bas

Kézikönyv a rendkívül intoleráns fiatalokról és az esetükben alkalmazott munkamódszerekről. Alapinformációt és elemzést tartalmaz, valamint a (rendkívül) intoleráns fiatalok különböző megközelítési módjait és a velük való munka tapasztalatait írja le. Különösen ajánlott ifjúsági és szociális munkások számára. Megjelent angol és holland nyelven [Holland változat: ISBN 90-8011997-1-0]. Beszerezhető: Limburg Institute for Categorical Relations, P.O. Box 1097, NL-6040 ROERMOND.

European Youth Centre / Centre Européen de la Jeunesse (1991-1993) : **Training Courses Resource File / Stages de formation - Dossier Ressources**, 12 vols, Council of Europe, Strasbourg

Kötetek sorozata, amely tartalmazza az Európai Ifjúsági Központ (EYC) képzési tanfolyamain használt és kifejlesztett anyagokat. Témák: interkulturális tanulás; nemzetközi ifjúsági tevékenységek tervezése és szervezése; értékelési technikák. Francia és angol nyelven. Szerkesztett orosz nyelvű változat is rendelkezésre áll.

Fondazione Cariplo per le iniziative e lo studio suilla multietnicità:

Crescere in un società multietnica (1992)

Nevelési útmutató a multietnikus társadalmakról, elemi iskolát befejező diákok számára. Olasz nyelven. 65 oldal.

Conoscere per una società multietnica (1993)

Nevelési útmutató a multi-etnikus társadalmakról, az általános iskolát befejező diákok számára. Olasz nyelven. 100 oldal.

Frischknecht, Jürg : **Schweiz, wir kommen**, Limmat

Frischknecht több mint tíz évig vizsgálta az aktív rasszista terepet. Itt azoknak a tevékenységeit és szervezkedését vizsgálja, akik felelősek olyan erőszakos cselekedetekért, mint menekült otthonok felrobbantása és idegenek elleni fizikai támadások. Német nyelvű.

International Christian Youth Exchange (1995): **ICYE Handbook - European Youth Exchanges**, ICYE, Brussels

Gondolatok, módszerek és interjúk gyűjteménye, amely a nemzetközi ifjúsági cserék minőségének javítását szolgálja. Angol nyelvű. Beszerezhető: ICYE, Naamsesteenweg 164, B-3001 Leuven, Belgium

Koninklijk Belgisch Institut voor Natuurwetenschappen (1993) : **5 miljard mensen: allemaal anders, allemaal familie**, Brussels

Ez a múzeumi ismertető bemutatja, hogyan viszonyul manapság a tudomány a világ lakossága közötti fizikai azonosságokhoz és különbségekhez. Számos rajzot, statisztikát és magyarázatot tartalmaz az emberi testről. Megjelent holland és francia nyelven. Beszerezhető: KBIN, Vautierstraat, B-1040 Brusseles, Belgium.

Liégeois, Jean-Pierre (1994) : « **Roma, Gypsies, Travellers** », Council of Europe Press, Strasbourg [ISBN 92-871-2349-7].

A könyv tanároknak, tanárokat képzőknek, csoportvezetőknek és szociális munkásoknak szól és bárkinek, aki fejleszteni szeretné ismereteit a romákról, a cigányokról és az utazó cigányokról. Átfogó képet és megértést nyújtva kultúrájukról, életstílusukról és identitásukról, a könyv jelentősen hozzájárul az ezekről a közösségekről alkotott sztereotípiák és előítéletek felszámolásához. 323 oldal, angol és francia nyelven [A francia kiadás: Roma, Tsiganes, Voyageurs, ISBN 92-871-2348-9]. Beszerezhető az Európa Tanács kiadványainak eladásával megbízott árusoknál vagy az Európa Tanács Press-nél, F-67075 CEDEX.

Liessens, Jean-Luc (1993): **Ailleurs est aussi un pays. Jeunes, immigrations et mouvements associatifs**, Conseil de la jeunesse catholique, Éditions Vie Ouvrière, Brussels

A muszlim fiatalok jelenléte az ifjúsági szervezetekben egyik kézzelfogható bizonyítéka a pozitívan multikulturális társadalom jelenlétének. Történeteket, énekeket, képregények kivonatát és filmszemléket tartalmaz. Francia nyelvű.

Lorenz, Walter (1994): « **Developing Anti-Racist Strategies** » - **An experimental learning module within the Youth for Europe programme**, European Centre for Community Education, Coblenz

Az ifjúsági cserék használatának vizsgálata mint az antirasszista küzdelem része. Ehhez kapcsolódó, ifjúsági csoportokkal használható tevékenységeket tartalmaz. Angol nyelvű. Beszerezhető: ECCE, Am Finkenherd 4, D- 5400 Koblenz, Deutschland

Mångkulturellt Centrum (1991): « **Sagor från hela världen** », Invandrarminnesarkivet, Sveriges Invandrarinstitutet och Museum i Botkyrka, Stockholm, Sweden [ISBN : 91-971176-1-7]

28 hagyományos mese 28 különböző országból. A mesék kiváló eszközei a különböző kultúrák és országok megközelítésének. A mesék saját országuk nyelvén, valamint svédül olvashatók a kiadványban. 268 oldal. Beszerezhető: Mangkulturellt Centrum, Fittja Gard, S-14785 TUMBA.

Meulenbelt, Anja : **Scheidelinien - Über Sexismus, Rassismus und Klassismus**, rororo Taschenbuch

Ez a könyv a diszkrimináció egyik formája elleni harc közben felmerülő problémákat tárgyalja. A veszély abban rejlik, ha nem vagyunk képesek megérteni a diszkrimináció mechanizmusát. Német nyelvű.

Morán, Juan de Dios (1993): « **Cuaderno de Educación Multiétnica** », Jóvenes Contra la Intolerancia, Editorial Popular, Madrid, Spain [ISBN : 84-7884-096-6]

Szövegek és gyakorlatok gyűjteménye fiatalok iskolai és iskolán kívüli képzéséhez. Információt és konkrét tevékenységeket tartalmaz a sztereotípiák, a történelem és a menekültek és bevándorlók problémáinak megértésére vonatkozóan. Spanyol nyelvű, 70 oldal.

Morelli, Anne (1992) : **Histoire des étrangers et de l'immigration en Belgique de la préhistoire à nos jours**, collection EVO Histoire, Éditions Vie Ouvrière - CBAI, Brussels

A könyv megpróbálja bizonyítani, hogy mindig léteztek lakossági vándorlások, és mi mindannyian az emigráció „szüleményei” vagyunk. Francia és holland nyelven.

Morsy, Zaghoul (1994 for the Spanish version): « **La Tolerancia, Antología de textos** », **Jóvens contra la intolerancia**/Editorial Popular/Ediciones UNESCO, Madrid, Spain [ISBN : 84-7884-123-7]

Az UNESCO által kiadott, toleranciáról szóló szöveggyűjtemény spanyol változata. A Bibliától a Koránig, Cervantes-től Voltaire-ig, Aquinói Tamástól Martin Luther King-ig, a szöveggyűjtemény a toleranciáról szóló legszebb és legmélyebb szövegeket tartalmazza szerte a világból. Spanyol nyelvű, 270 oldal.

Nederveen Pieterse, Jan: **Wit over zwart. Beelden van Afrika en zwarten in de weterse populaire cultuur**, NOVIB, Den Haag

„Fehér a Feketén” egy tanulmány a hatalom és a képzetek fejlődéséről. Hogyan fejeződnek ki a hatalmi viszonyok a mindennapi kultúrában, hogyan normalizálják ezt, és hogyan lehet szavakba és képekbe foglalni? Holland nyelvű.

**all different
all e q u a l**

Otten, Hendrik and Treuheit, Werner (1994): **Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis**, Leske + Budrich, Opladen, 1994

Átfogó kutatás a nemzetközi ifjúsági tevékenységek során használt interkulturális tanulási elmélet és gyakorlat állapotáról. Német nyelvű.

Perotti, Antonio (1994) : **The case for Intercultural Education**, Council of Europe, Strasbourg.

Angol és francia nyelvű. Beszerezhető az Európa Tanács kiadványainak eladásával megbízott árusoknál vagy az Európa Tanács Press-nél, F-67075 CEDEX.

Red Cross Youth (1995): « **Do you see what I see?** », Geneva, Switzerland.

Akció- és képzési csomag fiatalok számára, konkrét képzési tevékenységekkel Képzetetről, Különbözőségről, Konfliktusról és Tettekről. Angol nyelvű, 36 oldal. Beszerezhető: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Youth Programme, P.O. Box 372, CH-1211 GENEVE.

SOS Racismo « **Guia Anti-Racista** », Lisboa, Portugal, 1992.

Különböző szövegek és cikkek gyűjteménye a portugál társadalomban létező rasszizmusról és diszkriminációról, különböző szerzőktől. Portugál nyelvű, 130 oldal. Beszerezhető: SOS Racismo, Rua Rodrigo da Fonseca 56-2º, P-1000 LISBOA.

SOS Racismo (1994) : « **Escola de todas as cores** », Lisboa, Portugal.

Tanároknak szóló, középiskolában használható képzési tevékenységek teljes sorozata a rasszizmusról és az interkulturális nevelésről. A csomag célja, hogy kész tevékenységekkel szolgáljon a különböző osztályok/tantárgyak és iskolai évfolyamok számára minden osztály specifikus tantervéhez igazítva. Portugál nyelvű, 120 oldal. Beszerezhető: SOS Racismo, Rua Rodrigo da Fonseca 56-2º, P-1000 LISBOA.

Taylor, Mark (1993): Alien 93: **Youth Organisations Combating Racism and Xenophobia**, Youth Directorate, Council of Europe, Strasbourg

Számos ifjúsági szervezet fejlesztte az aktív toleranciát, és harcol a rasszizmus ellen. Ez a kiadvány olyan anyagokat mutat be, amelyek ezt a munkát szolgálják, beleértve: a rasszizmus különböző felfogásait; szociális, politikai és nevelési tevékenységeket; és magyarázatokkal ellátott filmeket. Német, francia, angol, spanyol és szlovák nyelven.

(Le) Toit du monde, Orcades, (1993): **Regards Pluriels** », Poitiers, France [ISBN : 2-903809-19-4]

Kézikönyv 38 képzési tevékenységgel az előítéletről, diszkriminációról, rasszizmusról és kirekesztettségéről. A formális és informális nevelés számára egyaránt megfelel. Francia nyelvű, 76 oldal. Beszerezhető: ORCADES, 12 rue de Carmélites, F-86000 POITIERS.

Uitgeverij EPO (1993): **Tien gekleurde meisjes, Berchem** [ISBN : 90-6445-777-8]

**GLOBAL
GENERATION**

197

Ez a könyv az egész világnak szóló eredeti bemutató; fiatal nők írták, akikkel mindennap találkozhat a buszon vagy vonaton. Tapasztalatokat, érzéseket és ötleteket tartalmaz, amelyek segíthetnek megérteni a nacionalizmus és a rasszizmus embertelenségét. Holland nyelvű.

B. VIDEÓK/FILMEK

Armendáriz, Montxo (1990): **Las Cartas de Alou**, Prod. Elias Querejeta, Madrid, Spain.

Alou illegálisan érkezik Spanyolországba munkát keresni. Alkalmi munkákat vállal, boldogul a megélhetéssel, barátokat szerez, és végül kiutasítják. Csak azért, hogy ismét megpróbáljon bejutni Spanyolországba. A levelek, amiket családjának ír, az intoleranciáról, a kizsákmányolásról és a nehézségekről szólnak. Spanyol nyelvű, 90 perc. Beszerezhető: Elias Querejeta P.C.SL, Maestro Lassalle, 21, E-28016 MADRID. Más országoknak, mint Spanyolország: Lumiere, 14 rue Segquier, F-75006 PARIS.

ASTI asbl (1993): **Cohabitation**, Luxembourg

Gyermekek, fiatalok és felnőttek portréinak gyűjteménye, az iskolában, szabadidejükben, munkahelyükön, fesztiválokon stb. Ezek az emberek különböző nemzetiségűek; szöveg nélkül, zenei aláfestéssel. Beszerezhető: ASTI asbl, 10 rue Laval, L-1922 Luxembourg.

BRTN (1992): **Belgen alle landen**, Panorama, Brussels, Belgium

A „Panorama” kiadása a belgiumi bevándorlás utóbbi harminc évéről szól, és főleg a közvélemény reakciójáról a vándorló fiatalokkal szemben az 1991-es események óta. 40 perc. Holland nyelvű. Beszerezhető: BRTN, Reyerslaan 52, B-1044 Brussel, Belgium

Comunidad de Madrid (1995): **Abre tu Mundo**, Prod. La sombra Asociados and Comunidad de Madrid, Spain.

Rövid dokumentumfilm az interkulturális nevelés és egymásroutaltság bemutatására. Iskolák és az informális nevelés számára különösen megfelelő. Spanyol nyelvű, 8 perc. Beszerezhető: Comunidad de Madrid, Consejería de Educación y Cultura, Dirección de Juventud, Madrid, Spain.

Fondazione Cariplo per le iniziative e lo studio suilla multiethnicità: **Storie di Bambini** (1995)

Képzési csomag videokazetta formájában, interkulturális neveléshez az általános iskolákban. Az egyik kazetta különböző kultúrákhoz tartozó gyermekekről szóló rajzfilm. 7 perc. Olasz nyelvű. A második kazetta Kínában, Peruban és Ghánában élő gyermekek egy napját meséli el. 2 óra. Olasz nyelvű. Beszerezhető: ISMU, Foro Buonaparte 22, I-20121 Milano.

Lejeune, S (1984) : **L'orchestre noir**, Essel Films - Contrechamp, Brussels

Dokumentumfilm a szélsőséges Right in Europe-ról, különösen Belgiumban. Archiv filmeket és fényképeket tartalmaz tevékenységeikről. 100 perc. Francia nyelvű. Beszerezhető: La médiatèque de la Communauté française, place de l'Amitié 6, B-1160 Bruxelles, Belgium.

McGovern, Philip (1991) : **Black and Irish**, RIE Production

Interjúk két Írországból született, színesbőrű diákkal azokról a tapasztalataikról és érzéseikről, hogy milyen „másnak” lenni, mások hogyan érzik meg őket. Angol nyelvű. Beszerezhető: Youth Programmes Department, Kevin Linehan, RTE Television Centre, Donnybrook, Dublin 4, Ireland

Mediabib (1987): **Lege cel**, Mediabib

René Swartenbroekx könyve nyomán készült tévéfilm egy Belgiumban élő török család generációs konfliktusairól. 50 perc. Beszerezhető: CBW, Van Davelstraat 35, B-2140 Borgerhout, Belgium.

Osten, Susan (1993): « **Tala, det är så mörkt** », Götafilm, Sweden.

Egy fiatal agresszív és rasszista skinhead és egy zsidó orvos kapcsolatának története, aki megpróbál segíteni a fiúnak, hogy átlépjen szociális problémáin. A filmet végigkíséri egy olyan társadalom portréja, amelyben a rasszizmus és a diszkrimináció „normálisnak” számít. Csoportbeszélgetésekhez ideális. Svéd nyelvű, angol és francia feliratos változatok is léteznek; 90 perc. Angol és francia változat videokazettán beszerezhető: Satchel Films, 10 av. des Gobelins, F-75005 Paris. Az angol változat címe: „Speak up, it's so dark”, a francia változat címe: „L'affrontement”.

RTBF (1986): **La perception de l'étranger chez l'enfant**, Émission Nuances, Brussels

Jelentés egy csoportnyi tízéves, különféle származású gyermek vakációjáról. A sztereotípiákat és a vonzódásokat vizsgálja. 93 perc. Francia nyelvű. Beszerezhető: La médiatèque de la Communauté française, place de l'Amitié 6, B-1160 Bruxelles, Belgium.

Terbah, Halim and Treguer, Patrick (1993): «**VISA pour un AUTRE REGARD**», co-production Le Toit du Monde and MCL Carré Images, Poitiers, France

Film a rasszizmusról Poitiers-ben. Számos tizenéves és felnőtt véleményének és érzelmeinek gyűjteménye, a film egy olyan társadalom tükré, amely kevés helyet hagy azok számára, akik különbözőek. A Manicheizmus, a Komplexitás, a Demokrácia és az Információ azok a kulcsszavak, amelyeket a fiatalok akkor használnak, ha a rasszizmusról beszélnek. 37 perc. VHS SECAM formátumban, francia nyelvű. Beszerezhető: MCL CARRE IMAGES, Service diffusion, B.P. 228, F-86006 POITIERS CEDEX.

Van Meir, G (1991): **Het schoonste van al**, Ikon Nederland 3 -BRTN, Brussels, Belgium

Rozeke, a 70 éves idős nő, feldagadt ajakkal és testén az erőszak egyéb jeleivel jelenik meg a kamera előtt. Nagyon kis lakásban támadtak rá, amely egy régi munkásnegyed szomszédságában van, ahol a lakosok között sok marokkói bevándorló van. Rozeke az egyik antwerpeni rendőrségen teszi meg feljelentését. Holland nyelvű. Beszerezhető: BRTN, Reyerslaan 52, B-1044 Brussel, Belgium.

Az **ALIEN 93** tartalmaz egy jegyzéket a témához kapcsolódó filmekről, amelyek szabad hozzáférésűek...

Köszönjük a belga, az ír, az olasz, a luxemburgi, a spanyol és a svájci Nemzeti Kampánybizottságok segítségét e lista összeállításában.

**köik arinevad
köik vördesed**

I.sz. függelék

Bécsi Nyilatkozat

(Ez a „Nyilatkozat a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni harcra vonatkozó akcióterv” teljes szövege, amely részét képezi az Európa Tanács tagállamainak állam- és kormányfői által 1993. október 9-én elfogadott és aláírt Bécsi Nyilatkozatnak.)

Nyilatkozat a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni harcra vonatkozó akciótervről

Mi, az Európa Tanács állam- és kormányfői,

abban a meggyőződésben, hogy a hagyományok és a kultúrák sokszínűsége évszázadok óta Európa egyik gazdagságát jelentik, és hogy a tolerancia alapelve a biztosítéka Európában a kulturális különbözőséget tiszteletben tartó, nyitott társadalom fenntartásának, amely a mi célunk is;

abban a meggyőződésben, hogy az emberek egyenlő méltóságát tiszteletben tartó, demokratikus és pluralista társadalom létrehozása továbbra is Európai építésének elsődleges célja;

aggodalommal a fajgyűlölet, az idegengyűlölet és az antiszemitizmus jelenlegi újjáéledése, az intolerancia légkörének kifejlődése, a - főként a bevándorlók és a bevándorló származású személyekkel szembeni – erőszakos cselekmények növekedése, valamint az őket érintő megalázó bánásmód és megkülönböztető gyakorlat miatt;

ugyanúgy aggódva az agresszív nacionalizmus és etnocentrizmus fejleményei miatt, amelyek az idegengyűlölet új kifejeződését teremtik meg;

aggodalommal a gazdasági helyzet romlása miatt, amely a kirekesztés új formáinak előidézése által, amelyek nagy valószínűséggel előmozdítják a társadalmi feszültségeket és az idegengyűlölet megnyilvánulásait, veszélyeztetik az európai társadalmak összetartását;

abban a meggyőződésben, hogy az intolerancia ilyen megnyilvánulásai veszélyeztetik a demokratikus társadalmakat és alapvető értékeiket, valamint aláássák Európa építésének alapjait;

megerősítve a Miniszteri Bizottság 1981. május 24. napján kelt nyilatkozatát, amelyben az ünnepélyesen elítélte az intolerancia és az általa előidézett erőszakos cselekmények minden formáját;

mege erősítve a szolidaritás értékeit, amelyeknek a társadalom minden tagjára hatniuk kell avégett, hogy csökkenjen a marginalizáció és a társadalmi kirekesztettség; abban a meggyözödésben továbbá, hogy Európa jövöje megköveteli az egyénektöl és a csoportoktól nemcsak a toleranciát, hanem a közös cselekvés szándékát is, egyesítve a különbözö eredményeket,

- a lehető leghatározottabban elítéljük a fajgyűlölet minden formáját, az idegen- gyűlöletet, az antiszemitizmust és az intoleranciát, továbbá a vallási megkülönböztetés minden formáját;
- ösztönözzük a tagállamokat, hogy folytassák megkezdett erőfeszítéseiket ezen jelenségek kiküszöbölése érdekében, továbbá elkötelezzük magunkat a nemzeti törvények és nemzetközi okmányok megerősítése, valamint a megfelelő intézkedések meghozatala mellett nemzeti és európai szinten;
- vállaljuk, hogy harcolunk a fajgyűlöletre, az erőszakra és a megkülönböztetésre való felbujtást jelentö minden ideológiával, politikával és gyakorlattal szemben, amely erősítheti a különbözö faji, etnikai, nemzeti, vallási vagy társadalmi háttérű csoportok közötti félelmeket és feszültségeket;
- sürgös felhívást intézünk Európa népeihez, csoportjaihoz és polgáraihoz, s különösen a fiatalokhoz, hogy elszántan vegyenek részt az intolerancia minden formája ellen folytatott harcban, továbbá tevékenyen vegyenek részt a demokrácia, a tolerancia és a szolidaritás által jellemzett, közös értékeken alapuló európai társadalom létrehozásában.

Ezen célok érdekében felhívjuk a Miniszteri Bizottságot, hogy a lehető leghamarabb fejlessze ki és valósítsa meg a következö akciótervet, valamint mozgósítsa a szükséges pénzügyi forrásokat.

AKCIÓTERV

1. Útjára bocsátunk egy Európai Ifjúsági Kampányt, hogy mozgósítsa a közvéleményt a tagjai egyenlő méltóságán alapuló toleráns társadalom mellett és a fajgyűlölet, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia megnyilvánulásai ellen.

Ez a kampány - az európai ifjúsági szervezetekkel való együttműködésben, az Európa Tanács által összehangolva - rendelkezni fog egy nemzeti és helyi dimenzióval is a nemzeti bizottságok felállítása révén.

A kampány konkrét célja a társadalom minden szektorát bevonó próbatervezettek ösztönzése.

2. Felhívjuk a tagállamokat, hogy erősítsék meg a biztosítékokat a faji, a nemzeti vagy etnikai származáson, illetve valláson alapuló megkülönböztetés minden formája ellen és evégett:

- késedelem nélkül vizsgálják felül jogszabályaikat és előírásait, hogy kiküszöböljék az említett okok bármelyikén alapuló diszkrimináció előidézését vagy az előítéletek fenntartására alkalmas rendelkezéseket;
- biztosítsák a fajgyűlölet és a diszkrimináció elleni harcot célzó jogszabályok hatékony végrehajtását;
- erősítsék meg és hajtsák végre a fajgyűlölet, a xenofóbia, az antiszemitizmus és

az intolerancia elleni harcot célzó megelőző intézkedéseket, különös figyelmet fordítva a tudatosság-növelő és bizalomépítő intézkedésekre.

3. Felállítunk egy kormányzati szakértői bizottságot azzal a megbízással, hogy:

- tekintse át a tagállamok jogszabályait, politikáját és a rasszizmus, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni harcot célzó egyéb intézkedéseit, valamint ezek hatékonyságát;
- javasoljon további cselekvést helyi, nemzeti és európai szinten;
- fogalmazzon meg általános politikai ajánlásokat a tagállamok számára;
- tanulmányozza a kérdésben alkalmazható nemzetközi jogi okmányokat, szükség szerinti megerősítésük céljából.

A szakértői bizottság rendszeresen beszámol a Miniszteri Bizottságnak, amely kikéri a megfelelő állandó bizottságok véleményét.

Ezen új mechanizmus működésének további alakításairól a Miniszteri Bizottság határoz.

4. Megerősítjük a népek közötti kölcsönös megértést és bizalmat az Európa Tanács együttműködési és segítségnyújtási programjai útján. Ezen a területen a munka különösen a következőkre összpontosít:

- az intolerancia mélyen gyökerező okainak tanulmányozása és az orvoslási módok megvizsgálása, főként szemináriumok és kutatóprogramok támogatása útján;
- az emberi jogok és a kulturális sokféleség iránti tiszteletre történő nevelés előmozdítása;
- az előítélet kiküszöbölését célzó programok erősítése a történelem tanításában, hangsúlyozva a különböző országok, vallások és eszmék közötti kölcsönös pozitív befolyást Európa történelmi fejlődésében;
- a bizalom fokozása érdekében a helyi hatóságok közötti határokat átlépő együttműködés ösztönzése;
- az együttműködési munka fokozása a közösségek közötti kapcsolatok és az esélyegyenlőség terén;
- vezérelve kidolgozása a társadalmi kirekesztés és a szélsőséges szegénység elleni harc számára.

5. Felkérjük a tömegtájékoztatási szakmákat, hogy tényszerűen és felelősen tájékoztassanak, és tegyenek észrevételeket a fajgyűlölet és az intolerancia cselekményeiről, továbbá folytassák azon szakmai etikai kódexek kidolgozását, amelyek tükrözik ezen követelményeket.

Ezen terv végrehajtása során az Európa Tanács kellően figyelembe fogja venni az UNESCO-nak a tolerancia terén kifejtett munkáját, különösen az 1995. évi „Tolerancia Éve” előkészületeit.

Az Akcióterv végrehajtásáról szóló első jelentés Miniszteri Bizottság elé terjesztésére annak 1994 májusában tartandó 94. Ülésszakán kerül sor.

2. sz. függelék

all different
all equal

Az Európai Ifjúsági Szervezetek Nyilatkozata az Európa Tanács Bécsi Csúcstalálkozóján, 1993. október 8-9.

Council of European National Youth Committees - CENYC European Co-ordination Bureau of International Youth Organisations - ECB Austrian Federal Youth Council - ÖBJR

Ifjúsági Nyilatkozat

Mi, a jelenlevő ifjúsági szervezetek, üdvözljük az állam- és kormányfők találkozóját, és élünk az alkalommal, hogy a következő nyilatkozatot tegyük közzé:

1. Úgy gondoljuk, hogy a xenofóbiáról és a rasszizmusról tág gazdasági és társadalmi összefüggéseiben kell beszélnünk, és érintenünk kell olyan széleskörű témákat is, mint a marginalizáció és a társadalmi kirekesztés. Mint ifjúsági szervezetek üdvözljük társadalmunk gazdagodását a különféle kulturális háttérű népek jelenléte által, és elismerjük a vándorló közösségek országainkra tett pozitív hatását gazdasági, demográfiai, társadalmi és kulturális téren.
2. A menekültekre vonatkozó európai politika és a bevándorlási politika kialakításakor, a menekültek globális helyzetét kell tekinteni, és figyelembe kell venni, hogy világ összbevándorlóinak csupán 3%-a érkezik Európába.
3. Úgy gondoljuk, hogy különbséget kell tenni a napjainkban tapasztalható felerősödő rasszista erőszak és a vándorló közösségek által tapasztalt mindennapi diszkrimináció között, és hogy bármely cselekvési javaslatnak mindkét területre vonatkoznia kell.
4. A probléma bármilyen megközelítése tekintetbe kell, hogy vegye a gazdasági egyenlőtlenségeket Észak és Dél országai között, valamint a legtöbb országban fellelhető politikai instabilitásokat.
5. A rasszizmus és a xenofóbia elleni harc stratégiái ne a határlezárásokról vagy a menedékjogok megszorításáról szóljanak, ez csupán a rasszista tendenciák felerősödését szolgálja. Nem tehetünk azon vándorló népekből bűnbakokat, akik már amúgy is kirekesztettek Európában.
6. A rasszizmus elleni küzdelem nem kezelhető a kirekesztés elleni általános küzdelemtől elválasztva. A xenofóbia a gazdasági és társadalmi nehézségekből származó biztonság hiányának következménye. Mindaddig, amíg a népesség egy része kizártnak és elszigeteltnek érzi magát, nem várhatjuk, hogy az idegeneket előítélet és keserűség nélkül tekintsék és ítéljék meg.
7. Üdvözljük egy, a xenofóbia, a rasszizmus, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni európai akcióterv gondolatát, és mint ifjúsági szervezetek kulcsszerepet szeretnénk vállalni a jövőben, annak érdekében, hogy hazáink fiatalságát aktív részvételre bátorítsuk. Hisszük, hogy egy ilyen akcióterv fel kell, hogy

כולם שווים
כולם שווים

öleljen minden olyan szervezetet, amely jelenleg a rasszizmus, a xenofóbia és az intolerancia elleni harcban részt vállal, és célul kell kitűznünk, hogy minél több embert megnyerjünk ezen ügynek. Ugyanakkor építenünk kell a múltbeli tapasztalatokra és a témakörbe illő jelenkori kezdeményezésekre.

8. A rasszizmus elleni harc azt jelenti, hogy olyan társadalompolitikát kell kialakítani, amely segíti a társadalom leggyengébb szegmensét; továbbá azt jelenti, hogy összehangolt várospolitikát kell alkalmazni, amely többek között a fiatalok szakmai, oktatási, helyi közigazgatási és családi szinten való bevonását célozza.
9. Hiszünk a világ felé nyitott Európában, egy olyan Európában, amely az emberi jogok tiszteletben tartására, a demokráciára, a polgárok teljes körű részvételére alapszik. Kijelentjük, hogy a rasszizmus, az antiszemitizmus, a xenofóbia és az intolerancia elfogadhatatlanok, mivel ezek a társadalmunk alapvető szerkezetét veszélyeztető jelenségek. Ez az oka annak, hogy minden tőlünk telhetőt megteszünk ezek ellen.

A Bécsi Nyilatkozat elvei nagyvonalúak és emberközpontúak, azonban az említett javaslatok teljes körű gyakorlatba ültetése szükséges ahhoz, hogy azok hatékonyak legyenek.

Mi, a jelenlevő ifjúsági szervezetek, határozottan kérjük a Csúcstalálkozón résztvevő állam- és kormányfőket, hogy vegyék figyelembe az alábbi megállapításokat:

A. Politikai szinten:

Politikai vezetőinktől elvárjuk, hogy:

- legyen elég bátorságuk teljesen elfogadhatatlannak ítélni a rasszizmust, a xenofóbiát, az antiszemitizmust és az intoleranciát a szabad és demokratikus társadalmak számára;
- ítéljék el a fajiság problémájának a politikai pártok által, közvetett vagy közvetlen formában történő felhasználását választási célokra;
- építsenek ki olyan városi politikát, amely helyi szinten teremt lehetőségeket a fiatalok számára a szakmai életbe való beilleszkedésre, és ezáltal segíti társadalomban való teljes részvételüket;
- fejlesszenek ki és ültessenek gyakorlatba egy olyan szerves ifjúságpolitikát a helyi, regionális, országos és európai ifjúsági szervezetek növekvő támogatása által, amelyek a stabil társadalmak alapját képezik;
- bátorítsák az ifjúsági mobilitást, amely az interkulturális megértést segíti elő. Ez magába foglalja a vízumkényszer eltörlését és az ifjúsági mobilitást elősegítő jelen program támogatását (pl. az Inter-Rail igazolvány)

B. Jogszabályozási szinten:

- ahol szükséges, hozzanak létre jogi apparátust a rasszista tettek és a rasszizmus terjedése, a xenofób vagy antiszemita propaganda elítélésére;
- terjesszék és ültessék gyakorlatba az ilyen jellegű jogi szabályozást;
- vezessenek be egy, a rasszista megnyilvánulások áldozatait segélyező rendszert;

- állítsanak fel önálló törvényes testületeket, amelyek a rasszista megnyilvánulásokkal foglalkoznak;
- biztosítsák a menedékjogot a menekülteknek;
- könnyítsék meg a kérelmezéseket, és adják meg az állampolgárságot vagy a kettős állampolgárságot a megfelelő esetekben;
- találjanak megfelelő módot arra, hogy az ifjúsági mobilitást gátló vízumkénszert eltöröljék;
- biztosítsák az idegenek politikai integrációját, különösen helyi szinten, megadva a teljes körű választói és politikai jogokat az illető országok területén legálisan tartózkodó idegenek számára;
- teljesítsék az Emberi Jogok Európai Egyezményében vállalt kötelezettségeket a menekültekre és menedékjog-kérőkre vonatkozóan;
- biztosítsák, hogy a rasszizmus problémaköre ne befolyásolja a bevándorlási politikát.

C. Oktatási szinten:

Elismerve a törvényes fellépés szükségességét a rasszizmus elleni harcban, fontos, hogy az országos kormányzatok egy valós multi- és interkulturális nevelési rendszert valósítsanak meg minden szinten (elemi, közép- és felsőfokon). Az iskolában tanuljuk meg a másokkal való együttélést, ezért tehát az iskola az a hely, ahol gyermekkortól fogva megtanulható és megtapasztalható a más kultúrák iránti tisztelet, a tolerancia és a másokkal való együttélés vágya.

cách éagsóll
cách lonainn

Mindezek gyakorlati megvalósítási módjai a következő elveket kell, hogy tartalmazzák:

- az interkulturális tapasztalatokat elősegítő megközelítés az oktatási rendszeren belül;
- olyan oktatási programok kifejlesztése (pl. történelem, élő nyelvek), amelyek inkább a különböző kultúrák iránti tiszteletet célozzák, mintsem a túlzott nemzeti önértékelést erősítik;
- az idegen nyelvek tanulásának bevezetését és fejlesztését, beleértve a vándorló népek nyelvét is, nemcsak a vándorlók számára, hanem az országban élők számára is;
- nemzetközi iskolai csereprogramok és tanulmányutak szervezése az iskolai vagy egyetemi programokon belül.

Az Európa Tanács keretén belüli ifjúsági képzési munka kivitelezése, a második európai ifjúsági központ létrehozása, a kutatói egység felállítása mind döntő elemei a rasszizmus, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni harc akcióterve gyakorlatba ültetésének.

Csak ezen intézkedések gyors alkalmazása által lehetséges a jelenleg tapasztalható rasszista, idegengyűlölő és antiszemita propaganda elfojtása.

Ha nem, tartsuk észbe Bertolt Brecht borzalmas mondatát:

„A bendő, amely a vadállatnak életet adott, még mindig termékeny.”

Értékelő lap

(Kérjük, fénymásold le ezeket az oldalakat, nyugodtan tegyél hozzá további oldalakat – az angol nyelvű on-line változatot a www.coe.int/compass címen találod.)

Reméljük szívesen használtad, és segítségére volt a „Te is más vagy, te sem vagy más” Képzők könyve második kiadása. Hálásak lennénk, ha időt szánnál arra, hogy jelezd nekünk, milyennek találtad a könyvet, ez által ellenőrizhetjük, hogy valóban megfelel-e a felhasználók igényeinek.

1. Honnan szerezted be a Képzők könyvét?

.....
.....

2. Milyen szerepben használtad (jelöld be, kérlek, a megfelelőt)

- tanár
- tanártovábbképző
- ifjúságsegítő
- ifjúságsegítőket képző
- ifjúsági vagy csoport vezető
- Más (éspedig).....

4. Milyen környezetben, helyzetben használtad a könyvet?

- Formális képzés
- Nemformális képzés
- Helyi szinten, pontosan .....
- Nemzeti szinten, pontosan.....
- Nemzetközi szinten, pontosan.....

3. Milyen életkorúakkal dolgoztál

- 15 év alatt
- 15 és 18 között
- 20 és 25 között
- 25 és 30 között
- 30 fölött
- vegyes korcsoporttal
- főként .....

5. Melyik részeket használtad?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Melyik részek voltak a leghasznosabbak a számodra?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Melyik rész volt a legkevésbé hasznos a számodra?

.....
.....
.....
.....

**8. Milyen javaslataid vannak a Képzők könyve továbbfejlesztéséhez
(csatolj további lapokat, ha szükséges)**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. További megjegyzések, javaslatok:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Név: .....

E-mail cím: .....

Szervezet: .....

Juttasd el ezt az értékelő lapot a következő címre:

*European Youth Centre Budapest,
Zivatar u. 1-3, H-1024 Budapest, Hungary
Fax: +361 2124076,
E-mail: eycb.secretariat@coe.int*

Az Európa Tanács publikációit megvásárolhatod a következő helyeken:

AUSTRALIA/AUSTRALIE

Hunter Publications, 58A, Gipps Street
AUS-3066 COLLINGWOOD, Victoria
Tel.: (61) 3 9417 5361
Fax: (61) 3 9419 7154
E-mail: Sales@hunter-pubs.com.au
<http://www.hunter-pubs.com.au>

AUSTRIA/AUTRICHE

Gerold und Co., Weihburggasse 26
A-1010 WIEN
Tel.: (43) 1 533 5014
Fax: (43) 1 533 5014 18
E-mail: buch@gerold.telecom.at
<http://www.gerold.at>

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie européenne SA
50, avenue A. Jonnart
B-1200 BRUXELLES 20
Tel.: (32) 2 734 0281
Fax: (32) 2 735 0860
E-mail: info@libeurop.be
<http://www.libeurop.be>

Jean de Lannoy

202, avenue du Roi
B-1190 BRUXELLES
Tel.: (32) 2 538 4308
Fax: (32) 2 538 0841
E-mail: jean.de.lannoy@euronet.be
<http://www.jean-de-lannoy.be>

CANADA

Renouf Publishing Company Limited
5369 Chemin Canotek Road
CDN-OTTAWA, Ontario, K1J 9J3
Tel.: (1) 613 745 2665
Fax: (1) 613 745 7660
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco Cz Dovož Tisku Praha
Ceskomoravska 21
CZ-18021 PRAHA 9
Tel : (420) 2 660 35 364
Fax : (420) 2 683 30 42
E-mail : import@suweco.cz

DENMARK/DANEMARK

Swets Blackwell A/S
Jagtvej 169 B, 2 Sal
DK-2100 KOBENHAVN O
Tel.: (45) 39 15 79 15
Fax: (45) 39 15 79 10
E-mail: info@dk.swetsblackwell.com

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
Keskuskatu 1, PO Box 218
FIN-00381 HELSINKI
Tel.: (358) 9 121 41
Fax: (358) 9 121 4450
E-mail: akatilaus@stockmann.fi
<http://www.akatilaus.akateeminen.com>

FRANCE

La Documentation française
(Diffusion/Vente France entière)
124 rue H. Barbusse
F-93308 Aubervilliers Cedex
Tel.: (33) 01 40 15 70 00
Fax: (33) 01 40 15 68 00
E-mail: commandes.vel@ladocfrancaise.gouv.fr
<http://www.ladocfrancaise.gouv.fr>

Librairie Kléber (Vente Strasbourg)

Palais de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Fax: (33) 03 88 52 91 21
E-mail: librairie.kleber@coe.int

GERMANY/ALLEMAGNE

UNO Verlag
Am Hofgarten 10
D-53113 BONN
Tel.: (49) 2 28 94 90 20
Fax: (49) 2 28 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
<http://www.uno-verlag.de>

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann
Mavrokordatou 9
GR-ATHINAI 106 78
Tel.: (30) 1 38 29 283
Fax: (30) 1 38 33 967
E-mail: ord@otenet.gr

HUNGARY/MAGYARORSZÁG

Euro Info Service
Hungexpo Európa Központ tér 1.
H-1101 BUDAPEST
Tel.: (361) 264 8270
Fax: (361) 264 8271
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
<http://www.euroinfo.hu>

ITALY/ITALIE

Libreria Commissionaria Sansoni
Via Duca di Calabria 1/1, CP 552
I-50125 FIRENZE
Tel.: (39) 556 4831
Fax: (39) 556 41257
E-mail: licos@licosa.com
<http://www.licos.com>

NETHERLANDS/PAYS-BAS

De Lindeboom Internationale Publikaties
PO Box 202, MA de Ruyterstraat 20 A
NL-7480 AE HAAKSBERGEN
Tel.: (31) 53 574 0004
Fax: (31) 53 572 9296
E-mail: lindeboo@worldonline.nl
<http://home-1-worldonline.nl/~lindeboo/>

NORWAY/NORVÈGE

Akademika, A/S Universitetsbokhandel
PO Box 84, Blindern
N-0314 OSLO
Tel.: (47) 22 85 30 30
Fax: (47) 23 12 24 20

POLAND/POLOGNE

G/łowna Księgarnia Naukowa
im. B. Prusa
Krakowskie Przedmieście 7
PL-00-068 WARSZAWA
Tel.: (48) 29 22 66
Fax: (48) 22 26 64 49
E-mail: inter@internews.com.pl
<http://www.internews.com.pl>

PORTUGAL

Livraria Portugal
Rua do Carmo, 70
P-1200 LISBOA
Tel.: (351) 13 47 49 82
Fax: (351) 13 47 02 64
E-mail: liv.portugal@mail.telepac.pt

SPAIN/ESPAGNE

Mundi-Prensa Libros SA
Castelló 37
E-28001 MADRID
Tel.: (34) 914 36 37 00
Fax: (34) 915 75 39 98
E-mail: libreria@mundiprensa.es
<http://www.mundiprensa.com>

SWITZERLAND/SUISSE

Bersy
Route de Monteiller
CH-1965 SAVIESE
Tel.: (41) 27 395 53 33
Fax: (41) 27 395 53 34
E-mail: jprausis@netplus.ch

Adeco – Van Diermen
Chemin du Lacuez 41
CH-1807 BLONAY
Tel.: (41) 21 943 26 73
Fax: (41) 21 943 36 06
E-mail: mvandier@worldcom.ch

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

TSO (formerly HMSO)
51 Nine Elms Lane
GB-LONDON SW8 5DR
Tel.: (44) 207 873 8372
Fax: (44) 207 873 8200
E-mail: customer.services@theso.co.uk
<http://www.the-stationery-office.co.uk>
<http://www.itsofficial.net>

**UNITED STATES and CANADA/
ÉTATS-UNIS et CANADA**

Manhattan Publishing Company
468 Albany Post Road, PO Box 850
CROTON-ON-HUDSON,
NY 10520, USA
Tel.: (1) 914 271 5194
Fax: (1) 914 271 5856
E-mail: Info@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe

F-67075 Strasbourg Cedex
Tel.: (33) 03 88 41 25 81 – Fax: (33) 03 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

te is más vagy
te sem vagy más

Képzők könyve

**Ötletek, segédletek,
módszerek és gyakorlatok
fiatalok és felnőttek informális,
iskolán kívüli interkulturális
neveléséhez**

MÁSODIK, ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

COUNCIL OF EUROPE   **CONSEIL DE L'EUROPE**